

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

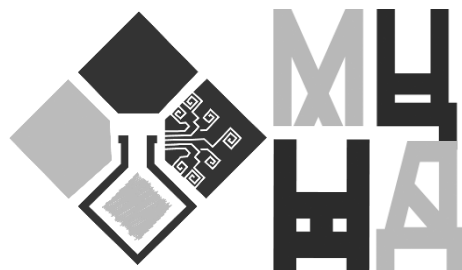
1 ГРУДНЯ 2023 РІК

М. ЧЕРНІГІВ, УКРАЇНА

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАУКИ»

МАТЕРІАЛИ ІІ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАУКИ

| 1 грудня 2023 рік
м. Чернігів, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2023

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 290 від 16.06.2023).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Актуальні питання розвитку галузей науки: матеріали II
А 43 Міжнародної наукової конференції, м. Чернігів, 1 грудня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2023. — 388 с.

ISBN 978-617-8126-90-2

DOI 10.36074/mcnd-01.12.2023

Викладено матеріали учасників II Міжнародної спеціалізованої наукової конференції «Актуальні питання розвитку галузей науки», яка відбулася 1 грудня 2023 року у місті Чернігів.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2023

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2023

ISBN 978-617-8126-90-2

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ДИНАМІКУ І СТРУКТУРУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ Дахно К.Ю.	15
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ Судак В.О.	18
ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ Коробка Р.В., Голян В.А.	21
ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПОПЕРЕДНІ ДЕСЯТИЛІТТЯ: ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ Матрунчик Д.М., Вахович І.М.	23
ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ Погуляйко Ю.М., Вахович І.М.	25
ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ПІДГРУНТЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ Лакас В.В., Вахович І.М.	27

СЕКЦІЯ ІІ. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

DEVELOPING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM TO STIMULATE INCREASED INVESTMENT ACTIVITY OF THE ENTERPRISE Popadiuk Y.	30
РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТОВАРУ НА РИНКУ Стратійчук В.М., Саприкін В.В.	33
СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ Ємельянов О.Ю., Степанків В.З.	39

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ Таргоній І.	42
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ ІНШОГО СУКУПНОГО ДОХОДУ ПІСЛЯ ОПОДАТКУВАННЯ Сук П.Л.	46
МІЖНАРОДНА ПОДАТКОВА КОНКУРЕНЦІЯ: СУТНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ Малько І.Л.	50
ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ Бондаренко Н.М., Пурсакова І.Д.	52
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ Башинська А.О.	55
ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ Пономарьова О.Б., Славинська І.	57

СЕКЦІЯ IV.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ Білицька А.В.	59

СЕКЦІЯ V.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ Сідоров І.І.	62
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ У СВІТОВИХ РЕЙТИНГАХ УНІВЕРСИТЕТІВ Чала Л.Е., Беянінова Г.Г.	64

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ Конончук Б.Р.	66
ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ Власенко М.В.	68
ВІДСУТНІСТЬ ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ «ВІК СЕКСУАЛЬНОЇ ЗГОДИ» В ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ Кілочек І.І.	70
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ Сороченко О.В.	73
ВРЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ Зацарна А.В.	76
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЖІНОК У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ Угрін А.А.	79
ГЕНЕЗИС КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ Шевчук О.В., Тома М.Г.	81
ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ Журавська А.О.	84
ДОЗВІЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПОЧАТКУ РОБОТИ ЗАКЛАДУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ Глібко С.В., Борисенко К.О.	87
ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СВІТЛІ ЗАГАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ Білаш О.О., Кіяниця В.М.	90
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ВОГНЕВОЇ ЗБРОЇ В СУЧАСНІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Угрін А.А.	93
ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА Гусейнова Каміла Айдин-кизи	96

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА БЛОКПОСТАХ Соломина В.О.	99
ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ Шульга Т.М., Бурлаков А.В.	101
ЗБЕРІГАННЯ ДОКАЗІВ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ Рибальченко Т.С., Шульга А.Є.	104
КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЇЇ ОЦІНКА В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ ЯК СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПОРУШЕННЯ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ Попова Т.В.	108
КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ Мелашенко В.К., Гриб Б.В.	111
ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ВИДИ Зацарна А.В.	113
ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ Савенко В.П., Тіцька І.Г.	116
МУСУЛЬМАНСЬКЕ ПРАВО ЯК РІЗНОВИД РЕЛІГІЙНОГО ПРАВА ТА ЙОГО МІСЦЕ В СУЧАСНОМУ СВІТІ Зацарна А.В.	118
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНОГО ТАКТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Бережний Р.О., Копилов Е.В.	120
ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗШУКУ ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН Базукін А.С., Плахотний А.П.	122
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ Каряжа К.О.	124
ОСОБЛИВОСТІ КОНФІСКАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: ЗАХІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ ЧИ ПОКАРАННЯ Зацарна А.В.	128
ОСОБЛИВОСТІ ПІЛЬГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАЦІВНИКІВ Устінова-Бойченко Г.М., Скрябін О.М.	131
ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЧАСУ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ Мельник О.О.	134

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН Сливка П.В.	137
ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ Сорокіна Д.О.	139
ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ DEEP TECH ІННОВАЦІЙ Чубенко В.А.	141
ПРАВОЧИН, ЯК ДІЯ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА Шинкарьова Д.Г.	144
ПРОБЛЕМАТИКА ПДВ В УКРАЇНІ Бортник М.В.	146
ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ – 2023 Кутєпов М.Ю.	148
ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЇХ ОЦІНЮВАННЯ Ваколюк Г.М.	151
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ: СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ТА ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ РІШЕНЬ У КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ Угрін А.А.	154
РОЗУМІННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЄСПЛ І КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ Кобернюк Н.П., Крисюк Ю.П.	157
РОЛЬ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ Попова Т.В., Павлова Н.В.	160
СПІВПРАЦЯ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ: КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА Лук'янова А.В.	162
СУДОВІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ Савосюк В.Я.	164
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ: ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ Угрін А.А.	167

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Зацарна А.В. 169

ЦИФРОВА СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Яковюк І.В. 171

СЕКЦІЯ VII.

**ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ**

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ребрик А.Р. 174

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Гогішвілі А.С., Горпініч О.О., Копилов Е.В. 177

ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ: МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД

Дедушкевич Ю.О., Ступак А.І. 184

ВПЛИВ УМИСЛУ НА КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Спудка М.Д. 187

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДІВ ДОКАЗІВ В ДІЗНАННІ

Білаш О., Федченко В. 189

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ МАЙБУТНІХ
ПРАВООХОРОНЦІВ: ПОЗИТИВНА ДИНАМІКА ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Ступак А.І., Лябах Д.О. 191

ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ЛИСТУВАННЯ У РАМКАХ ПРОВЕДЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Гогішвілі А.С., Горпініч О.О. 193

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ У
СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

Бережний Р.О. 195

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ

Бацун К.С., Бобир Д.Ю. 198

ОБМЕЖЕНА ОСУДНІСТЬ

Диннік Д.С. 200

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ Мойсейченко Р.С.	202
ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ РОЗШУКОВОЇ ДІЇ-АУДІО КОНТРОЛЬ ОСОБИ Некlesa О.В.	205
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ Солоп І.О.	207
ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ Сугакова Л.А.	209
ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Слабких З.А., Кравченко Д.К.	211
РЕЦЕДИВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ Мойсейченко Р.С.	215
РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ Бацун К.С.	217
РОЛЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА АНАЛІЗІ КІБЕРАТАК Бобир Д.Ю.	219
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ВПЛИВ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ Сугакова Л.А., Плахотний А.П.	222
ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У РАЗІ ЗБРОЙНОГО НАПАДУ Мазанка Е.В., Гасимов Шакирем Юсиф Огли, Пугаченко С.О.	224
ТАКТИКА ДОПИТУ ОБВИНУВАЧЕНИХ, ПІДОЗРЮВАНИХ Жмурко Р.О., Плахотний А.П.	229
ЩОДО ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ Подкопаєв С.В.	231
СЕКЦІЯ VIII.	
ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	
ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ	
ДО ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ АГЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ Никончук А.С.	233

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ	
Мелашенко В.К.	235

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕОМОТОРНИХ ТРЕНУВАНЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ	
Явір О.В.	237

ПОТОЧНІ ВИКЛИКИ У НАВЧАННІ ДИСЦИПЛІНИ "ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА" У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРИКОРДОННИКАМИ	
Савенко Б.А., Білик І.О.	239

СЕКЦІЯ ІХ. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ВИКОРИСТАННЯ КАШТАНОВОЇ МІНУЮЧОЇ МОЛІ (CAMERARIA OHRIDELLA DESCH. & DIMIC) В ЯКОСТІ ОБ'ЄКТА ВИВЧЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ШКОЛЯРАМИ І СТУДЕНТАМИ	
Орлова-Гудім К.С., Калаус О.Ю., Спринь О.Б.	243

ОСОБЛИВОСТІ БІОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ПРИ ГІПЕРТИРЕОЗІ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ У ЛЮДЕЙ II ПЕРІОДУ ЗРІЛОГО ВІКУ	
Склярєнко Є.В., Григорова Н.В.	246

ПОКАЗНИКИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ	
Баздирєва Ю.Ю., Григорова Н.В.	249

СЕКЦІЯ Х. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	
Толкуща К.Р.	251

ЯЧМІНЬ ОЗИМИЙ – ПРОВІДНА ЗЕРНОФУРАЖНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ	
Огородник Н.З., Куцик Т.В., Федішин С.Й.	253

СЕКЦІЯ ХІ. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА АНАЛІЗУ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ХАРЧУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ	
Касараб Р.П.	255

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ СИСТЕМ РЕКОМЕНДАЦІЙ	
Погоріла К.В.	258

ТИПИ АТАК ТА МЕТОДИ ПОМ'ЯКШЕННЯ ЗАГРОЗ ЛАНЦЮЖКА ПОСТАВОК ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Новікова Д.О. 260

СЕКЦІЯ XII.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ПРИВАТНИХ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ

Скибун О.Ж. 263

АНАЛІЗ РІШЕНЬ В ГАЛУЗІ РЕЗЕРВУВАННЯ ТА КЕРУВАННЯ ТРАФІКОМ

Коцюк Н.М., Тимошук В.Д. 271

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ МУЗЕЙНОГО ДОСВІДУ ГРОМАДЯН

Дуда О.М., Крамар Т.О. 273

НАБОРИ МЕДИЧНИХ ДАНИХ ТА ГРАФОВЕ ПОДАННЯ ЗНАНЬ

Волинець Л.В., Гарматюк Н.А., Готович В.А. 275

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ РАКЕТНО-КОСМІЧНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ ДНІПРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Семенюта О.С. 277

СУЧАСНІ МЕТОДИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В ГЕННІЙ БІОІНФОРМАТИЦІ

Прудіус В.Ю. 280

СЕКЦІЯ XIII.

ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ЩОДО ФОРМАЛІЗУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ВИСОКОТОЧНИХ ДЕТАЛЕЙ СКЛАДНОЇ ФОРМИ

Науково-дослідна група:

Сікульський В.Т., Майорова К.В., Красовський С.О., Суслов А.С. 282

СЕКЦІЯ XIV.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

LEXICAL-SEMANTIC TRANSFORMATIONS IN MEDICAL TRANSLATION

Monush V.Yo., Slyvka M.I. 285

КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Штика В.М. 287

НЕДОЛІКИ ЗВУКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ТЕЛЕ- ТА РАДІОМОВЛЕННІ Цуріна Е.О.	290
П'ЄСИ Н. МАРЧУК «КАЛИНА ТА ПЕСИГОЛОВЦІ» ТА П. АР'Є «СЛАВА ГЕРОЯМ» ЯК ТЕКСТИ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ Салова А.І.	291
ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРИСУДКА Кошуашвілі А.О.	294
СПОСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІЛЬМОНІМІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ Воробйовська Н.П.	296
СТУПЕНІ ПРИСУДКОВОЇ УСТАЛЕНОСТІ ПРИКМЕТНИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ НАДІЇ ГУМЕНЮК) Коренюк В.С.	300
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ Зацарна А.В.	303

СЕКЦІЯ XV. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

АКТУАЛЬНІ ФОРМИ ПАРТНЕРТЦВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Козлюк О.А., Зань З.П.	305
АЛГОРИТМ ДІЙ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ З ВЧИТЕЛЕМ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ Онищенко К.С.	307
ВАЖЛИВІСТЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ Бурлака Н.І., Панасюк І.В., Біда О.О.	310
ДО ПИТАННЯ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ У ДАНІЇ Коц С.М., Коц В.П., Коц В.В.	313
ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В ПИТАННІ БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ Шепеленко В.С.	318
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА З ДІТЬМИ У ЗДО НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ Харченко С.С.	320
ПЛАГІАТ У НАУКОВИХ РОБОТАХ ЯК КРИТИЧНА ПРОБЛЕМА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ Панас Ю.В., Чайка О.О.	324

ПОТЕНЦІАЛ КАЗКИ В МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Котяй Л.О.	326

РОЛЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ Городь А.О.	330

СЕКЦІЯ XVI. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ Ярошенко А.А.	332

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ПСИХІЧНУ ТРАВМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ Яценко М.В.	334

РОЗПІЗНАВАННЯ ОБМАНУ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ЧАС ОПИТУВАННЯ Дедушкевич Ю.О.	336

СТАНОВЛЕННЯ РЕФЛЕКСІЯ, ЯК МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД Комісар Н.В.	339

СЕКЦІЯ XVII. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ СНУ НА СЕРЦЕВО-СУДИННУ СИСТЕМУ ЛЮДИНИ Саченко Д.В., Абузейнех Р.Ф.	342

ПАТОГНОМІЧНІ ЗМІНИ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ ТА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЯК НАСЛІДОК НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ПОВЕДІНКУ ЛЮДЕЙ Фаринич Р.П.	344

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ АТОПІЧНОГО ДЕРМАТИТУ Петренко А.І., Рожкова В.В.	347

СЕКЦІЯ XVIII. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ У СПОРТИВНІЙ ГІМНАСТИЦІ Панченко Г.І., Таратута С.О.	349

ЛЕГКА АТЛЕТИКА В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ДОСЯГНЕННЯ Вівденко К.М.	351

МОНІТОРИНГ РІВНЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГРИ В ВОЛЕЙБОЛ Заверзаєв В.В., Антіпова Ж.І.	353

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОФІЗИЧНІЙ СТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ Ступак А.І., Рогальський В.І.	355

СЕКЦІЯ ХІХ. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ГУБЕРНАТОРИ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ 1919 – 1938 РР. Іваник Н.В.	357

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ МОСКОВСЬКИМ ЦАРСТВОМ ТА КОРОЛІВСТВОМ ШВЕЦІЄЮ В ЧАСИ ПІВНІЧНОЇ ВІЙНИ НА ТЕРИТОРІЇ СЛОБОЖАНЩИНИ Самойленко А.Ю.	360

РОЛЬ ЖІНКИ У ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТБІ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ Соколова Н.Д., Дудка Р.К.	366

СЕКЦІЯ ХХ. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

DESIGN AND RESEARCH OF MODERN MUSEUM SPACE Chao Meng	369

EMOTIONAL EXPRESSION AND PRACTICAL APPLICATION OF COLOUR IN PRODUCT DESIGN Chen Xi	374

ЕСТЕТИКА ВИРАЗНОСТІ ОЛЕГА СТАЛІНСЬКОГО НА УКРАЇНСЬКІЙ БАЛЕТНІЙ СЦЕНІ Горська В.І., Костур І.А., Яценко А.А.	380

НАЦІОНАЛЬНІ МОТИВИ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ПРИ МОДЕЛЮВАННІ СТИЛІЗОВАНИХ ЗАЧІСОК Севериненко Л.В.	383

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ДИНАМІКУ І СТРУКТУРУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Дахно Костянтин Юрійович

здобувач вищої освіти факультету фінансів та обліку
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Камінський Сергій Іванович

ORCID ID: 0000-0002-4884-1517

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Повномасштабні воєнні дії російських загарбників з 2022 року стали причиною економічної кризи в Україні: зруйновано значну частину суб'єктів промисловості, пошкоджено критичну інфраструктуру, численні жертви серед населення – все це боляче вдарило по нашій країні. Не оминули наслідки і ринок праці, що під впливом воєнних факторів зазнав кардинальних змін.

Згідно з даними служби статистики станом на грудень 2021 року працездатне населення України складало 17,4 млн. осіб, серед яких зайняте і безробітне населення становило близько 15,4 і 1,7 млн. осіб відповідно. За структурою найбільше працівників було у таких сферах: оптова та роздрібна торгівля (23,0%), сільське, лісове та рибне господарство (17,25%) та у промисловості (14,82%) (див Додаток А) [1].

Однак протягом 2022-2023 року ринок праці зазнав тотальних змін. Економічна криза, під час якої відбулося скорочення виробничих потужностей України на третину, порівнюючи з 2021 роком, знецінилася національна валюта, зросли ціни й істотно впав рівень доходів населення. Водночас разом із порушенням стабільності економіки одним із найбільш важливих чинників впливу на кількість робочої сили виступає міграція за кордон. станом на 14 листопада 2023 р. за кордоном перебувало майже 6,28 млн українських біженців, тоді як у межах країни було зафіксовано майже 4,9 млн внутрішньо переміщених осіб [3]. Вагомим фактором виступила мобілізація, згідно з останніми заявами Міністерства оборони України щодо мобілізованих, їхня кількість становить близько 1 млн. осіб [5].

Істотною зміною на ринку праці протягом 2022 р. стало значне скорочення зайнятості. Як зазначає Федерація роботодавців України це відбулось унаслідок згортання роботи значної кількості підприємств, а також зниження зайнятості з економічних причин на підприємствах, які продовжували діяльність. Водночас експерти стверджують, що вагома частина таких підприємств знаходилась на територіях, окупованих в перші місяці повномасштабного вторгнення. Відслідковано, що в загальному плані кількість працівників в небюджетних підприємствах скоротилась на 15% на кінець 2022 року становила 6,65 млн. осіб. Стосовно кількості

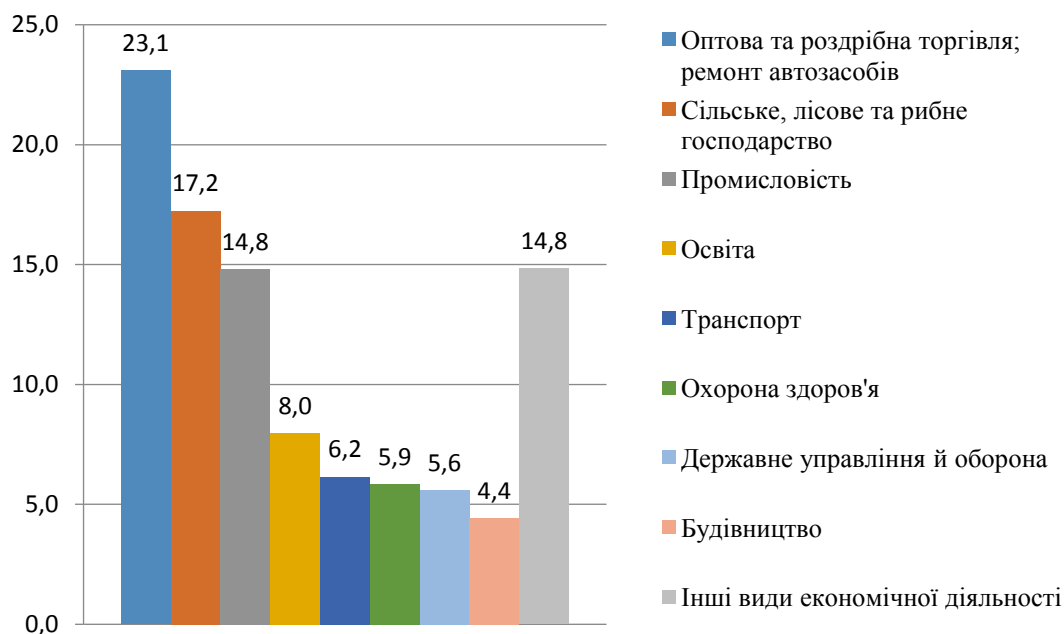

Рис. 1. Структура зайнятого населення за видами економічної діяльності у 2021 році

працівників за наймом у фізичних осіб – підприємців скоротилась на 28% і становила 604 тис. осіб.

Втрата робочих місць і скорочення зайнятості внаслідок воєнних дій в Україні спричинили істотні зміни структури зайнятості й безробіття, зокрема їх професійній діяльності. Таким чином у 2022 р. у порівнянні із попереднім роком значно зменшилася частка працівників у сільському господарстві. Промисловість та оптова торгівля надалі займають вагомий частку (19,2% і 18,6% відповідно). Помітно зросла частка робітників у оборонній галузі (12,7%) (рис. 2) [4].

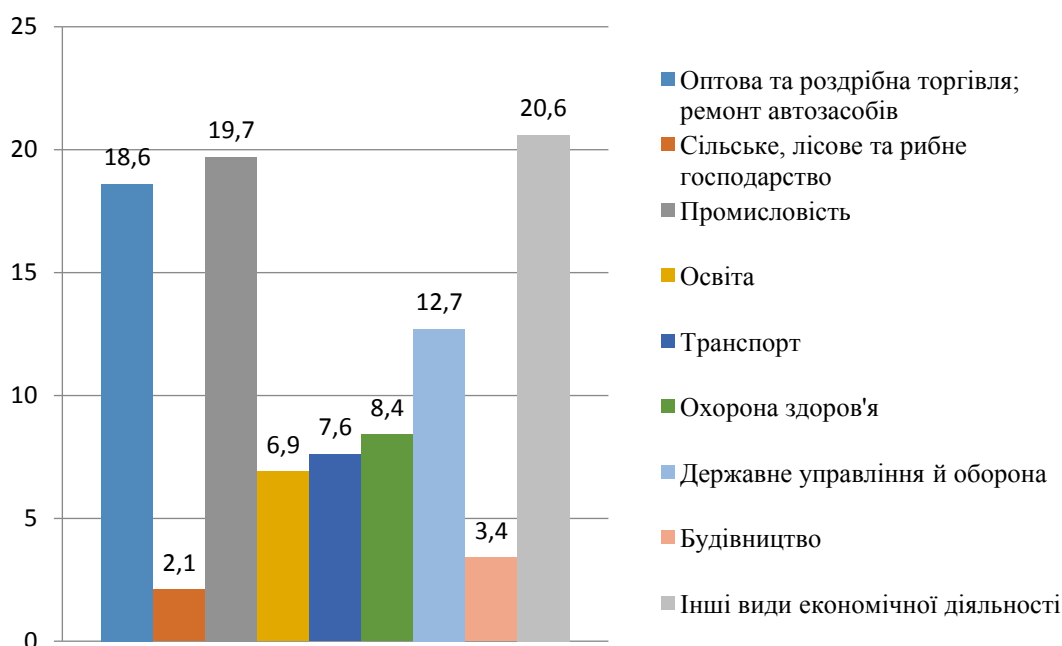

Рис. 2. Структура зайнятого населення за видами економічної діяльності у вересні 2022 року

Особливе становище на ринку праці України посідають уразливі групи громадян: особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, ветерани війни, кількість яких збільшується в результаті воєнних дій. Згідно з даними Міністерства соціальної політики та Міністерства у справах ветеранів, інвалідність в Україні мають 3 млн. цивільних осіб (2,7 млн. осіб в 2020), а також близько 680 тис. осіб учасники бойових дій. При цьому очікується зростання кількості осіб з інвалідністю в результаті подальших воєнних дій проти України [2,6].

Загалом ситуація на ринку праці свідчить про недостатньо високу зацікавленість підприємств більшості секторів економіки, котрі не заохочені залучати в роботу представників уразливих груп населення через обмеження можливостей створення нових робочих місць. Водночас внаслідок надзвичайного збільшення вразливих груп у структурі населення, державі стає необхідним вжити заходів щодо стимулювання зайнятості уразливих груп, тож цей напрям повинен стати ключовим у соціальній політиці найближчих років [4].

Отже в ході дослідження було визначено що протягом 2022-2023 років трудові ресурси зазнали значних змін, внаслідок війни загострився дефіцит кваліфікованих кадрів, що було спричинено економічною та міграційною кризами. Щодо заходів які можливо вжити державі для поліпшення ситуації, можливо запропонувати наступні. Держава повинна створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу, стимулювати підприємництво, покращувати якість економічної освіти. Важливим напрямом соціальної політики повинно стати залучення соціально вразливих груп населення до економічної діяльності, створюючи можливості для їх роботи. Важливим аспектом стане поглиблення співпраці публічного і приватного секторів, а також розробка соціальної програми, спрямованої на підтримку та залучення до ринку праці ветеранів, внутрішньо переміщених осіб і людей з інвалідністю.

Список використаних джерел:

1. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2021 роках: Державна служба статистики України URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України : Міністерство у справах ветеранів України URL : <https://data.mva.gov.ua/>
3. Ukraine Refugee Situation : Operational data portal URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
4. Ринок праці України 2022–2023: стан, тенденції та перспективи : Федерація роботодавців України URL : <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/rinok-pratsi-v-ukrajini-2022-2023-stan-tendentsiji-ta-perspektivi>
5. У Міноборони назвали кількість мобілізованих в Україні : Українські новини URL : <https://ukranews.com/ua/news/867796-u-minoborony-nazvaly-kilkist-mobilizovanyh-v-ukrajini>
6. В Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю – Жолнович : Укрінформ URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763345-v-ukraini-nalichuetsa-3-miljoni-ludej-z-invalidnistu-zolnovic.html?fbclid=IwAR10hQsNP_wKrm3BgQBJHmsChSlRirnvSMHxw5gnkpiwERS71xYrQT0Yaxg

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Судак Валерія Олександрівна

здобувач другого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Теліщук Мирослава Миколаївна

Старший викладач кафедри економічної політики

Державний податковий університет, Україна

В сучасному світі, розвиток економіки держави корелює з нормальним функціонуванням суспільства. У демократичних країнах економічний прогрес сприяє підвищенню якості життя всіх верств населення. Тому, одним з пріоритетних завдань органів державної влади є стимулювання економічного зростання та фінансової стабільності населення, а також надання можливостей для діяльності юридичних осіб. Імплементация грамотної політики держави у сфері державного регулювання економіки та цін зокрема є необхідною задля досягнення економічного зростання як країни, так і населення.

Актуальність обраної теми зумовлюється воєнним станом, який був введений указом Президента України №65/2022 від 24 лютого 2022 року. Повномасштабне вторгнення та застосування неконвенційних засобів ведення бойових дій зумовило соціальні коливання, відтік іноземного капіталу, інвестицій, зупинення виробництв, нестачу продовольчої продукції на території окремих районів та інших проблем. Під час воєнного стану, вартість споживчого кошика помітно зросла. Загострення проблем безпеки та логістики призвели до випереджаючого зростання цін на продукти харчування, ліки, паливо та інші товари і послуги [1]. Ці фактори зумовили прийняття органами державної влади процесів, спрямованих на підтримання економіки та продовольчої безпеки. Один із таких заходів – державне регулювання цін.

Ще до початку війни, економіка України зазнавала впливу немонетарних чинників інфляції: зростання цін на енергоносії та інші сировинні товари на міжнародному ринку, епідеміологічні втрати, запровадження ринкового ціноутворення в енергетиці. У 2022 році річне зростання цін на промислові товари становило рекордне значення за останні 27 років. Нині прискорення інфляції – спільний тренд усіх країн світу. В національній довоєнній економіці України імпорт газу, нафти та нафтопродуктів становив близько 45% від внутрішнього використання, частка енергоносіїв в структурі споживчого кошика населення становила 9% та 13% в структурі проміжного споживання економіки [2], отже інфляція є імпортованою.

З оглядом на обрану тему важливою є детермінація категорії «ціна», під яким розуміють кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець готовий купити одиницю товару. Ціна певної кількості одиниць виміру товару складає його вартість, тому правомірно говорити про ціну як грошову вартість одиниці товару/цінності [3]. Важливим також є значення поняття «державного регулювання цін», яке означає встановлення державою максимальних або мінімальних цін на товари та послуги, що продаються на ринку [4].

Державне регулювання цін може бути здійснене за допомогою прямих та непрямих методів. Прямі методи включають запровадження фіксованих цін на економічні блага, встановлення граничних рівнів цін та торговельно-збутових націнок, «заморожування» рівня цін, надання дотацій з виробництва окремих товарів, укладання договорів про рівень цін між господарюючими суб'єктами і державою. Непрямі методи передбачають диференціацію рівня податкових ставок, пільгове оподаткування і кредитування, зміну ставок ввізного мита та введення граничних нормативів рентабельності. Органи публічної влади на власний розсуд обирають спосіб державного регулювання цін, при цьому наслідки такого вибору мають бути враховані не лише в найближчій перспективі, а й відповідно до довгострокової стратегії розвитку економіки.

Кабінет Міністрів України установив обов'язковий контроль за встановленням суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю цін на продовольчі товари, а саме: борошно пшеничне, макаронні вироби, батон, хліб, крупа гречана, крупа вівсяна, свинина, яловичина, птиця (тушки курячі), молоко, масло вершкове, сметана, яйця курячі, олія соняшникова, цукор кристалічний, капуста білокачанна, цибуля ріпчаста, буряк, морква, картопля, етанол (розчин 96%), нестероїдні протизапальні лікарські засоби вітчизняні, антибактеріальні лікарські засоби вітчизняні, бензин (марки А-92, А-95), дизельне пальне, газ скраплений для автомобілів. З наведеного списку стає зрозумілим, що він був складений на основі найважливіших продовольчих товарів, завищення цін на які позначилася б на рівні та способі життя переважної більшості населення України.

Паніка народу після початку повномасштабного вторгнення країни-агресора, проблеми у логістиці та масовані обстріли нафтопереробних заводів і нафтобаз призвели до дефіциту нафтопродуктів. Задля подолання цієї проблеми, урядом було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120- IX [5]. Згідно з положенням зазначеного нормативно-правового акту, на період дії правового режиму воєнного стану, операції з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України бензинів моторних, важких дистилятів та скрапленого газу, бутану та ізобутану було звільнено від акцизного податку. Згодом акцизний податок на зазначені товари був повернутий, оскільки Державний бюджет України потребує надходження, а скасування акцизного податку було тимчасовим заходом.

Висновки. Соціальні коливання, відтік іноземного капіталу та інвестицій, зупинення виробництв, нестача продовольчої продукції та інші проблеми, що виникли внаслідок повномасштабного вторгнення, а також загострення проблем безпеки та логістики призвели до випереджаючого зростання цін на продукти харчування, ліки, паливо та інші товари і послуги. Ці фактори зумовили прийняття органами державної влади процесів, спрямованих на підтримання економіки та продовольчої безпеки. Один із таких заходів – державне регулювання цін. У воєнний час воно може бути важливим інструментом для забезпечення стабільності цін на соціально значущі товари та послуги, але його застосування повинно бути обґрунтованим та ефективним задля уникнення негативних наслідків для економіки та населення.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнський інформаційний портал «Today.ua» URL: <https://biz.today.ua/v-ukrayini-ochikuyut-bezpretседentnogo-zrostannya-vartosti-spozhyvchogo-koshyka/>

2. Інформаційний портал «LB.ua» URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/513069_inflyatsiyni_protsezi_ukraini_i_sviti.html
3. Дописувачі Вікіпедії, "Ціна" Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%96%D0%BD%D0%B0>
4. Economic Glossary. URL: <https://glossary.econguru.com/economic-term/price+regulation>
5. Постанова КМУ від 06.03.2022 р. № 223 "Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.10.2022).
6. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 03.10.2022).

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Коробка Ростислав Васильович

докторант, кандидат економічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Голян В.А.

доктор економічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Водогосподарський комплекс виступає важливою ланкою національного господарства, оскільки забезпечує забір, використання, споживання, відведення та очищення води. Основна техніко-технологічна база водогосподарського комплексу концентрується у секторах національної економіки, котрі виступають основними водокористувачами. Обсяги залучення водних ресурсів у господарський обіг у конкретній ланці господарського комплексу залежать від особливостей технологічного циклу та рівня водомісткості готової продукції. Перераховані чинники і виступають основною детермінантою визначення потреби у капітальних інвестиціях, необхідних для модернізації основного капіталу водогосподарського комплексу. Ускладненість диверсифікації джерел та методів інвестиційного забезпечення модернізації водогосподарського комплексу залежить від належності основних водогосподарських та водоохоронних основних засобів до відповідного сектору національного господарства.

Водогосподарська інфраструктура промислових підприємств, яка є складовою корпоративного сектора національної економіки, потребує нарощення внутрішніх джерел інвестування, а також залучення зовнішніх та внутрішніх приватних інвестицій. У нинішніх умовах промислові підприємства не поспішають нарощувати інвестиційні впливання у модернізацію водогосподарської інфраструктури через відсутність відповідних стимулів зі сторони держави. Таким стимулом може виступати зростання екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, що примусить промислові підприємства оновлювати індустрію очищення зворотних вод і зменшувати тим самим скиди забруднених вод у природні водні об'єкти.

Розбудова водоохоронної інфраструктури має бути зорієнтована на забезпечення усестороннього упередження негативного впливу використання водних ресурсів у господарському обігу як на якість готової продукції, так і на природні та штучні водні об'єкти, в які потрапляють виробничо-господарські та господарсько-побутові стічні води. З огляду на це пріоритети розбудови мережі об'єктів водоохоронної інфраструктури мають детермінуватися наступними цілями: скорочення обсягів скидів забруднених вод, використання водоощадливих технологій, використання сучасних технологій очистки стічних вод, впровадження «сухих» та маловодних технологій [1, с. 28].

Ключовою складовою фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації мережі водоохоронної інфраструктури виступає фінансування розбудови комплексу споруд, пристроїв та засобів, а також використання сучасних технологій запобігання утворенню забруднення за допомогою внесення змін у виробничий процес.

Прикметною рисою фінансово-інвестиційного виміру запобігання утворенню забруднення за допомогою внесення змін у виробничий процес є те, що більше 80% коштів спрямовується на фінансування поточних витрат, а частка фінансування капітальних інвестицій є мізерною. Тому в нинішніх умовах одне з основних завдань інвестиційного забезпечення модернізації водогосподарського комплексу – це нарощення інвестиційних вливань у розбудову комплексу споруд, пристроїв та засобів, а також у використання сучасних технологій запобігання утворенню забруднення за допомогою внесення змін у виробничий процес.

Специфічними особливостями відзначається інвестиційне забезпечення модернізації водогосподарсько-меліоративного підкомплексу. Модернізація загальнодержавних та міжгосподарських мереж меліоративних гідротехнічних споруд певною мірою інвестується за рахунок бюджетного фінансування, котре є недостатнім. Усунення дефіциту інвестиційного забезпечення модернізації даної складової водогосподарського комплексу потребує також залучення приватних інвестицій через реалізацію угод державно-приватного партнерства. Також угоди державно-приватного партнерства можуть укладатися органами місцевого самоврядування, котрі внаслідок поглиблення децентралізації отримали додаткові можливості для залучення приватного капіталу у муніципальний сектор водогосподарського комплексу. Нарощення інвестиційних вливань у модернізацію внутрішньогосподарських мереж меліоративних гідротехнічних споруд залежить від створення державою сучасного інституціонального середовища для залучення позикових коштів суб'єктами водогосподарсько-меліоративного підприємництва.

Євроінтеграційні устремління України та входження нашої країни у Глобальну природоохоронну архітектуру, зокрема приєднання до Нової кліматичної угоди, підвищує можливості українських органів влади та суб'єктів водогосподарської і водоохоронної діяльності отримати кошти глобальних екологічних фондів, міжнародних фінансово-кредитних установ, урядів іноземних держав, інвесторів-нерезидентів. На загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях необхідно сформувати інституційно-програмні засади залучення іноземного капіталу у модернізацію водоохоронної інфраструктури житлово-комунального господарства, в першу чергу у населених пунктах, які зазнали руйнувань внаслідок російської збройної агресії.

Список використаних джерел:

1. Голян В., Самойленко Б., Битов В. Ринкова трансформація регіональних водогосподарських комплексів: теоретико-методологічні засади та інституціональні передумови. *Економіст*. 2010. №12. С. 27–35.

ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПОПЕРЕДНІ ДЕСЯТИЛІТТЯ: ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ

Матрунчик Дмитро Миколайович

докторант, кандидат технічних наук

Луцький національний технічний університет, Україна

Вахович І.М.

доктор економічних наук, професор,

ректор

Луцький національний технічний університет, Україна

У 90-х роках минулого століття та на початку 2000-х років в Україні здійснювалися інноваційні трансформації, котрі стосувалися як галузевих зрушень, так і пріоритетів фінансування інноваційних розробок. Прикметною рисою інноваційної трансформації національної економіки та регіональних господарських комплексів виступав декларативний характер реалізації пріоритетів державної підтримки інноваційної діяльності. Владні інститути здійснювали розробку науково-технічних програм, котрі у переважній більшості не отримували практичного втілення у різноманітних ланках господарського комплексу.

Більшість напрямів науково-технічного програмування так і не було реалізовано, що не дало можливості сформувати сучасну мережу об'єктів природоохоронної інфраструктури та створити умови для масового впровадження екологічних інновацій, забезпечити суттєве збільшення рівня переробки сільськогосподарської сировини і виробництва готових харчових продуктів, відродити славні традиції вітчизняного суднобудування, літакобудування та аерокосмічної галузі, прискорити процеси цифрової трансформації публічного сектора ще у перші роки 2000-х.

Стагнація національного господарства та тотальний фінансовий дефіцит у галузевій та академічній науці, а також у вузівській науці призвели до руйнації науково-виробничих комплексів, котрі здійснювали дослідження для оборонних та безпекових потреб. У кінцевому підсумку це позбавило Україну традиційних конкурентних переваг у виробництві сучасних видів озброєнь та військової техніки.

На початку 2000-х років відбувалися також зрушення в розподілі інноваційно активних підприємств. Найвищий рівень інноваційної активності почали проявляти підприємства, що функціонували у виробництві машин та устаткування, виробництві електричного, електронного та оптичного устаткування, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, хімічній та нафтохімічній промисловості, зокрема у виробництві гумових та пластикових виробів. Водночас затухали процеси інноваційного оновлення підприємств приладобудування, автомобілебудування, авіабудування та суднобудування.

Другорядність завдань науково-технологічного розвитку у спектрі пріоритетів державної та регіональної економічної політики призвела до того, що роками відбувалося демонтування розгалуженої мережі науково-виробничих об'єднань, проектних інститутів та науково-дослідних установ, а це негативним чином відобразилося на сукупному інноваційному потенціалі країни і регіонів та здатності

публічного та корпоративного секторів продукувати широкий спектр продуктових та процесних інновацій.

У вітчизняній економічній літературі протягом десятиліть спостерігається широкий спектр підходів до формування дорожньої карти інноваційної трансформації економіки окремих регіонів, виходячи з наявного науково-технічного та інноваційного потенціалу, а також інноваційних трендів у планетарному масштабі. У 2001 році прем'єр-міністр України А.Кінах, представляючи Стратегію урядової політики у 2002 році, у блоці «Впровадження інноваційної моделі» пропонував запровадити державне замовлення на впровадження пріоритетних інновацій у виробництво, активно використовувати власні досягнення в науково-технологічному комплексі для створення нових продуктів і технологій в пріоритетних галузях промисловості, зокрема оборонній, аерокосмічній, суднобудівній, індустрії інформаційних технологій [1, с. 11].

Фактично він представив модель науково-технологічного розвитку країни, котра не була реалізована. Натомість у країні з початку 2000-х років почала формуватися і активно впроваджуватися рентна модель суспільного відтворення, котра не передбачала масового впровадження інновацій, а базувалася на присвоєнні природно-ресурсної ренти через посилення сировинної спрямованості розвитку аграрного сектора, відновлення потужностей у гірничо-металургійному комплексі, нарощення непродуктивного імпорту, посилення залежності від зовнішніх джерел постачання мінеральних палив.

Загострення політичної нестабільності і відповідно зниження конкурентоспроможності національної економіки у 2014 році та вторгнення на частину території України російських військ призвели до скорочення витрат промислових підприємств у продукування і впровадження продуктових та процесних інновацій. Ситуація, яка склалася у регіональному розрізі кількості інноваційно промислових підприємств та їх витрат на продукування і впровадження інновацій, вимагає формування регіональних систем регуляторного впливу на інноваційні процеси, що дасть змогу диференційовано підійти до підбору стимулів у територіальних утвореннях з різним науково-технічним та інноваційним потенціалом.

Нарощення видатків на розвиток озброєнь та військової техніки у 2012-2021 роках створює передумови для відродження вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Виходячи з того, що в системі академічної та галузевої вітчизняної науки сформовано вагомий потенціал фундаментальних та прикладних досліджень у сфері озброєнь, перспективною складовою інноваційної трансформації національної економіки та економіки окремих регіонів слід розглядати відновлення потенціалу виробництва сучасних видів озброєнь та військової техніки.

Список використаних джерел:

1. Кінах А.К. Стратегія урядової політики у 2002 році. *Стратегія економічного розвитку України*. 2001. Вип. 7. С. 3–18.

ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Погуляйко Юрій Михайлович

доктор філософії з економіки

Луцький національний технічний університет, Україна

Вахович І.М.

доктор економічних наук, професор,

ректор

Луцький національний технічний університет, Україна

Євроінтеграційний вектор розвитку України потребує модернізації мережі об'єктів екологічної інфраструктури задля імплементації природоохоронних директив ЄС та базових положень міжнародних природоохоронних конвенцій, що у підсумку дасть змогу забезпечити конвергенцію національної екологічної політики та передових іноземних практик оздоровлення довкілля. Світова практика демонструє, що сучасна екологічна інфраструктура виступає не лише запорукою відтворення природно-ресурсного потенціалу та охорони довкілля, а також є вагомим детермінантом активізації природоохоронного підприємництва, побудованого на капіталізації екосистемних послуг, котрі продукуються природними біогеоценозами.

Виходячи з природно-ресурсної та виробничо-технічної неоднорідності регіонів України необхідно формувати дорожню карту модернізації екологічної інфраструктури на регіональному рівні, точніше на рівні адміністративної області. У більшості регіонів України об'єкти інфраструктурного облаштування знаходяться у латентному стані у зв'язку з нерозвиненістю інституційного середовища фінансування природоохоронних об'єктів та перманентним інвестиційним дефіцитом, зумовленим надмірною звуженістю джерел фінансування природоохоронної та природно-господарської інфраструктури [2]. Більше того, згідно базових нормативних актів щодо децентралізації влади повноваження стосовно реалізації екологічної політики залишаються за обласним рівнем. На обласному рівні, особливо у воєнний та поствоєнний період, доцільно сформувати дорожню карту оновлення місцевої екологічної інфраструктури, виходячи з існуючих традицій природокористування та передового іноземного досвіду.

Необхідною умовою модернізації екологічної інфраструктури у поствоєнний період є удосконалення інституційних передумов інфраструктурного облаштування регулювання впливу на навколишнє природне середовище та відтворення природно-ресурсного потенціалу, зокрема вітчизняного природоохоронного та природно-ресурсного законодавства, публічної вертикалі управління природокористуванням, механізму імплементації міжнародних природоохоронних конвенцій та природоохоронних і природно-ресурсних директив Європейського Союзу [2].

У вітчизняній системі фінансування охорони навколишнього природного середовища спостерігається перманентний дефіцит «зелених» коштів, освоєння котрих дало б можливість запустити в середині країни, зокрема на рівні територіальних громад, маховик впровадження методів боротьби з кліматичними змінами, застосування передових технологій очищення зворотних вод, модернізації

індустрії поводження з відходами, зокрема утилізації побутового сміття з метою виробництва різноманітних видів біологічного палива, відтворення та примноження біорізноманіття, оновлення інфраструктурного облаштування природно-заповідних територій.

Прикметною рисою модернізації екологічної інфраструктури у більшості регіонів виступає дефіцит інвестицій, що не дає змоги створювати сучасну мережу природоохоронних об'єктів для збереження і примноження біорізноманіття з метою максимізації продукування біогеоценозами різноманітних видів екосистемних послуг. На обласному рівні необхідно сформувати дієвий інструментарій імплементації базових положень Нової кліматичної угоди, Глобальних цілей сталого розвитку, Спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу та інших міжнародних природоохоронних конвенцій, що дасть змогу на порядки збільшити залучення зовнішніх «зелених» інвестицій у розбудову екологічної інфраструктури [1].

У прикордонних з ЄС регіонах ефективною формою залучення інвестицій у модернізацію екологічної інфраструктури виступає активізація транскордонного співробітництва в царині охорони навколишнього природного середовища, що дасть змогу збільшити обсяги фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення біорізноманіття і сформувати критично необхідний рівень інституціоналізації перевірених світовою практикою видів природоохоронного підприємництва. Суб'єкти природоохоронного підприємництва забезпечать критично необхідні обсяги фінансово-інвестиційного забезпечення проєктів екологічного спрямування, що дасть змогу оздоровлення довкілля перевести на комерційну основу і підвищити тим самим рівень капіталізації господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу.

Регіональні органи виконавчої влади можуть активно впливати на процеси фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації екологічної інфраструктури через укладання угод публічно-приватного партнерства з суб'єктами приватного підприємництва щодо використання окремих складових місцевого природно-ресурсного потенціалу, розбудови інфраструктури поводження з промисловими та побутовими відходами, утилізації вторинної природної сировини, виробництва твердого і газоподібного біопалива та рекреаційного облаштування природних біогеоценозів.

Список використаних джерел:

1. Голян В.А, Лучечко Ю.М., Заставний Ю.Б., Мединська Н.В. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища в умовах глобальних викликів: пріоритети та особливості. *Економіка та держава*. 2022. №8. С. 32–41.
2. Погуляйко Ю.М. Модернізація екологічної інфраструктури у поствоєнний період: сутнісна характеристика, інституційні передумови та регіональний вимір. *Агросвіт*. 2023. №5-6. С. 66–73.

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ПІДГРУНТЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Лакас Вероніка Владиславівна

Аспірант

Луцький національний технічний університет, Україна

Вахович І.М.

доктор економічних наук, професор,

ректор

Луцький національний технічний університет, Україна

Сталий розвиток в останні десятиліття визначений як базова модель розвитку світового господарства з огляду на наявність природно-ресурсних та екологічних обмежень, а також у зв'язку із загостренням протистояння між демократичним заходом та східними і південними деспотіями. Ідеї щодо переходу світового господарства на модель сталого розвитку почали активно висловлюватися у 70-90 роках минулого століття, тобто в період коли мало місце протистояння між країнами з ринковою економікою та авторитарними режимами. Ключовим моментом формування глобальної архітектури переходу світового господарства на модель сталого розвитку стало схвалення 17 Цілей сталого розвитку.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» стало схвалення 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань [1].

У вересні 2019 року Президент України видав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Згідно даного Указу, необхідно забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року: 1) подолання бідності; 2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; 3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; 4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; 5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат; 6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; 7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; 8) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; 9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; 10) скорочення нерівності; 11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів; 12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; 13) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; 14) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; 15) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка

процесу втрати біорізноманіття; 16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях; 17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку [2]. Перераховані цілі охоплюють усі сфери життєдіяльності населення, а також процеси розширеного відтворення та господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу і охорони навколишнього природного середовища.

Враховуючи значну продуктову та виробничо-технічну неоднорідність регіонів України, необхідно формувати диференційований підхід до розроблення моделі сталого розвитку окремо взятого регіону з врахуванням рівня розвитку виробничої, соціальної та науково-технічної інфраструктури, а також з врахуванням наявних запасів робочої сили та природної сировини. Ключовим моментом при цьому виступає формування інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіонів України на основі імплементації сучасних інститутів-організацій та інститутів-правил, котрі дозволять залучити інвестиції міжнародних фінансово-кредитних організацій, урядів іноземних держав та підприємницьких структур-нерезидентів. Також такі інститути мають сприяти стимулюванню активізації процесів внутрішнього інвестування, особливо у високотехнологічні виробництва.

Ще більш актуалізувалася проблема формування сучасного інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку економіки регіонів України в умовах російської збройної агресії. За таких умов пріоритети інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіонів України мають враховувати потреби зміцнення обороноздатності та енергетичної самодостатності країни, щоб прискорити перемогу над країною-терористом та забезпечити впровадження інноваційної моделі соціально-економічного розвитку територіальних утворень і зменшити залежність від імпорту мінеральних палив. Зменшення залежності від імпорту мінеральних палив потребує формування сучасної індустрії виробництва різноманітних видів енергії та палива з відновних джерел.

У короткостроковій перспективі необхідно у більшості регіонів забезпечити утилізацію відходів вторинної природної сировини з метою виробництва різноманітних видів твердого та газоподібного палива. Це в першу чергу стосується регіонів, де утворюються значні обсяги відходів сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, оскільки такі відходи – це надійне джерело виробництва паливних продуктів з вторинної природної сировини і дієва альтернатива паливу з вуглеводневої сировини. Таким чином поступово буде забезпечена реалізація однією з Глобальних цілей сталого розвитку, яка стосується забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.

В умовах, коли внаслідок збройної агресії російських загарбників, було зруйновано мережі систем водопостачання та очищення зворотних вод, у багатьох регіонах та населених пунктах актуалізувалася необхідність реалізації Глобальної цілі сталого розвитку, яка стосується забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією. Імплементація даної цілі у вітчизняну практику управління водними ресурсами та водогосподарською інфраструктурою потребує створення умов для диверсифікації джерел та методів інвестиційного забезпечення модернізації, реконструкції та технічного переоснащення індустрії водопостачання та водовідведення. Така диверсифікація стане можливою, коли

суб'єкти водогосподарського та водоохоронного підприємництва різних форм власності матимуть можливість отримувати кредитні ресурси на ринку позикового капіталу, залучати інвестиції міжнародних фінансово-кредитних організацій та урядів іноземних держав, акумулювати інвестиції внаслідок укладання та реалізації угод публічно-приватного партнерства.

Базовою передумовою формування сучасного інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіонів України виступає використання переваг поглиблення децентралізації влади та ресурсних і інфраструктурних можливостей територіальних громад обласного та базового рівня, що можна досягти на основі скоординованої діяльності регіональних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, в першу чергу в частині визначення пріоритетів сталого розвитку і підбору механізмів інвестиційного забезпечення досягнення цих пріоритетів, виходячи з передового іноземного досвіду та міжнародних конвенцій з питань сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>.
2. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Президент України. Офіційне інтернет-представництво. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

DEVELOPING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM TO STIMULATE INCREASED INVESTMENT ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Yaroslav Popadiuk

Postgraduate student

Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine

Introductions. In a highly competitive environment, aligning the internal environment of an enterprise with market demands stands as a pivotal factor for successful operations, requiring continuous adaptation. Investments serve as the primary driving force for economic growth. The current state of the Ukrainian economy often falls short of meeting modern market standards. Its primary competitive advantages comprise a customer-centric approach, a relatively high educational standard among the population, quality and technological advancements in manufactured goods, and the availability of diverse natural resources. Nevertheless, the overall level of investment activity among enterprises remains notably low.

Aim. The study aims to create a structured organizational and economic framework to stimulate heightened investment activity within the enterprise. Additionally, it seeks to validate environmental stimuli that influence the drive to enhance investment activities among enterprises.

Materials and methods. The research employed various scientific and applied methods such as analysis, synthesis, deduction, induction, systematization, generalization, abstraction, formalization, monographic study, and abstract-logical methods. These methods were utilized for determining environmental incentives affecting investment motivation, clarifying the essence of the organizational and economic mechanism for stimulating investment activity, substantiating conceptual provisions, conducting in-depth task analysis, and theoretically generalizing research outcomes to formulate conclusions and proposals.

Results and discussion. Enhancing investment activity stands as a crucial factor in bolstering the competitiveness of a manufacturing enterprise. This enhancement can be realized through the implementation of a fitting motivational system. The research highlights various perspectives on the definition of «motivation», emphasizing its essence as a driving process towards achieving specific objectives. The intricacies within the motivation of investment activity stem from the intricate web of economic, psychological, and ethical relationships inherent in the investment process.

The researchers have approached investment activity from multiple perspectives. Firstly, they regarded it as synonymous with «investment activity», encapsulating the actions of economic entities within the investment market and the broader investment process. Secondly, it was viewed as a generalized characteristic that embodies the directed

tendencies of investment activity. Lastly, it was considered an indicator reflecting the efficient utilization of investment resources or as an outcome resulting from investment decisions. Researchers such as Lehinkova and Bondar [1], Prokhorova, Yemeljanov, Koleshchuk [2] delved into the examination of the «investment activity» concept. Researchers have examined investment activity from diverse angles: as a synonym encapsulating economic entities' actions in the investment market and within the broader investment process; as a directed generalized characteristic showcasing tendencies in investment activity; and as an indicator reflecting the efficient utilization of investment resources or as an outcome resulting from investment decisions.

The organizational and economic mechanism for boosting enterprise investment should be seen as an interconnected network of relationships between subjects and objects. This includes various elements: subjects involved, formal norms (such as legislation) shaping motivation for investment activities, informal norms and rules (reflecting the business culture within the economic community) supporting investors, and incentives and constraints facilitating the execution of investment projects.

Participants involved in investment processes hold diverse economic interests, yet a common goal persists – to enhance the financial standing of enterprises and modernize their assets. Aligning these varied interests necessitates the development of an organizational and economic mechanism to stimulate heightened investment activity within the enterprise. This mechanism should be formulated to promote effective and enduring progress in a rapidly changing environment, considering the convergence of differing economic interests among the state, investment institutions, and enterprises.

As any mechanism comprises interconnected economic elements, processes, and phenomena that collectively drive towards achieving a goal, it becomes crucial to establish a clear structure delineating the functions outlined within the mechanism.

The evolution of economic relationships requires a reassessment of strategies in creating organizational and economic mechanisms. However, there exist shared elements that define both its composition and structure.

We share the opinion of many scientists that emphasize particular elements while defining the structure of the organizational and economic mechanism. These components include management goals, principles, and objectives, various methods, levers, and tools, as well as functional areas of management. Additionally, significant emphasis is placed on financial, institutional, organizational, legal, and informational aspects by these scholars.

For example, while studying the organizational and economic mechanism, Nechyporuk [3] singles out three separate systems: a support system, a functional system, and a target system.

It's important to highlight that within the systemic approach, the mechanism, viewed as a system, comprises several key elements: subject and object, purpose and tasks, as well as levers and methods. As the investment activity of the enterprise represents the object, the subjects involved encompass government agencies, investment institutions, and enterprises with contrasting economic interests. Consequently, a fundamental aspect of the organizational and economic mechanism to incentivize increased investment activity in enterprises involves integrating the goals, tasks, and interests of all participating entities.

The desire to enhance the material and technical infrastructure of enterprises stems from the prospect of enhancing product quality, thereby elevating competitiveness and bolstering the financial standing of these enterprises.

The primary objective of investment institutions revolves around discovering the most efficient avenues for capital investment. Additionally, investors aim to mitigate investment risks. To achieve this, when designing the organizational and economic mechanisms to

incentivize investment activity within enterprises, it's imperative to incorporate risk-mitigation tools. These tools serve to enhance investors' interest in financing the operation and growth of enterprises by offering risk insurance mechanisms.

The primary economic objective for enterprises is to enhance their material and technical infrastructure, ultimately leading to improved financial outcomes. This, in turn, ensures a favorable financial standing [4]. Such a condition is pivotal for appealing to investors and attracting skilled personnel to sustain these enterprises.

The enterprise's investment activity is influenced by both internal and external factors, determining the motivation to amplify this engagement. The pivotal requirement for fostering investment endeavors within enterprises is the existence of a regulatory framework governing these processes. However, existing regulations and legislation governing investments often contain discrepancies, particularly conflicting rules within a single law. Enhancing investment activity hinges on establishing an institutional environment. Nevertheless, despite numerous institutions dedicated to fostering innovation, their efforts lack coordination, with many lacking the ability to impact the formulation of state and regional investment policies.

The economic foundation of the mechanism to drive increased investment activity in enterprises comprises diverse economic levers. Some of these levers possess the capacity to combine, amplifying their collective impact, thereby fostering a synergistic effect. This, in turn, leads to not only heightened investment growth and increased returns but also yields a positive influence across the entirety of production, economic dynamics, and social relations at the enterprise level.

Conclusions. The efficiency of the organizational and economic mechanism aimed at motivating increased investment activity in enterprises becomes evident through goal attainment and the resolution of key tasks. This fosters effective execution of specific functions within investment management. Ensuring complete and consistent practical implementation of these tasks stands as a dependable assurance for an active investment policy among enterprises engaged in high-value product manufacturing, bolstering their productive economic endeavors.

References:

1. Lehinkova, N. I., Bondar, Yu. A. (2020). Investment resources as an economic category and enterprise object. Scientific Bulletin of the Flight Academy. Series: Economics, management and law, 2, P. 22 – 28. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfaseml_2020_2_4
2. Prokhorova, V. V., Yemelianov, O. Yu., Koleshchuk, O. Ya. (2021). The structure of sources of financing of the investment program of enterprises: theoretical aspect. Business Inform, 10, P. 325 – 330. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_10_44
3. Nechyporuk, O. V. (2021). Investment activity of Ukraine: current state, problems and possibilities of its activation. International scientific journal «Internauka». Series: Economic sciences, 5, 1, P. 61 – 68. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_5\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_5(1)_10)
4. Osaulenko O., Yatsenko O., Reznikova N., Rusak D., Nitsenko V. (2020) The Productive Capacity of Countries Through the Prism of Sustainable Development Goals: Challenges to International Economic Security and to Competitiveness. Financial and credit activity problems of theory and practice. Vol. 2 (33). P. 492 – 499.

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТОВАРУ НА РИНКУ

Стратійчук Вікторія Миколаївна

доктор філософії за спеціальністю «Економіка»,
доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Саприкін Владислав Володимирович

здобувач вищої освіти факультету економіки менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Анотація. В статті досліджено стратегії позиціонування інноваційних товарів на ринку, розглядаючи їх вплив на споживачів. Обґрунтовано роль інновацій, етапи розробки стратегії, психологію споживача, засоби просування та випередження конкуренції через позиціонування. Надаємо рекомендації для майбутнього розвитку стратегій позиціонування інновацій на ринку.

Вступ. В сучасному світі, де швидкість змін та технологічний прогрес визначають розвиток ринку, важливо розробляти ефективну стратегію позиціонування для інноваційних товарів. Позиціонування визначає наскільки продукт сприймається споживачами у порівнянні з конкурентами. Протягом останніх років ринкова конкуренція в сегменті інноваційних товарів значно зросла через активний розвиток технологій та збільшення кількості гравців на ринку. Зазначена тенденція зумовлює необхідність для підприємства вирішувати завдання щодо ефективного позиціонування інноваційних продуктів для забезпечення попиту на них та конкурентоспроможності.

Дослідження питань позиціонування інноваційних товарів на ринку стає актуальним завданням для підприємств, оскільки визначає їх можливість пристосуватися до змін у споживчому попиті та забезпечити стійкий успіх у конкурентному середовищі. Актуальність дослідження та розвитку стратегій позиціонування інноваційних товарів на ринку визначається потребою підприємств ефективно адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та задовольняти зростаючі очікування споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Примак Т. О. у своїй статті фокусується на стратегіях позиціонування в теорії маркетингу. Звертає увагу на те, наскільки важливо враховувати динаміку маркетингових стратегій в залежності від економічних та соціокультурних факторів [1]. Ф. Котлер, який вважається класиком галузі маркетингу стосовно рекомендацій щодо аналізу, планування та контролю заходів [2]. Наукова праця "Advanced brand management: from vision to valuation." ґрунтується на розширеному управлінні брендом дозволяє сформулювати розуміння щодо виведення бренду на ринок та вимірювання його ефективності [3]. Наукові праці Солнцева С., Кубишина Н. зосереджені на проблемі важливості розгляду конкретних стратегій та викликів, які стосуються інновацій в промисловості [5]. Наукова стаття Варни М. «Що таке SMM і як працює маркетинг у соціальних мережах» містить сучасні підходи до маркетингу у соціальних мережах, які допоможуть покращити взаємодію з аудиторією [6].

Метою статті є обґрунтування процесу позиціонування інноваційних товарів на ринку для успішного впровадження та сприйняття інноваційних продуктів споживачами.

Викладення основного матеріалу. Позиціонування інноваційних товарів - це стратегічний процес, спрямований на створення і утримання унікального та визначеного місця для продукту на ринку в серці цільової аудиторії. Основне завдання позиціонування полягає у визначенні проблеми сприйняття та розуміння інноваційних товарів у порівнянні з іншими аналогічними продуктами на ринку. Інноваційний товар може позиціонуватися за такими параметрами:

1. Технологічна перевага – виділення та підкреслення передових технологій, які використовуються у виробництві товару.
2. Функціональність – визначення та рекламування конкретних функцій або можливостей, які роблять інноваційний товар винятковим.
3. Дизайн та стиль – створення естетичного образу, який привертає споживачів і визначає стиль товару.
4. Ціноутворення – позиціонування за ціною як економічно вигідний або преміум-продукт.

Успішна стратегія позиціонування на ринку має вирішальне значення для успіху інноваційного товару. Вона визначає, як споживачі сприймають інноваційний продукт, як він відрізняється від конкурентів і чому саме його варто обрати.

Позиціонування – відносне поняття. Товари й торговельні марки займають позиції відносно конкуруючих продуктів і торговельних марок. Дане поняття нерозривно пов'язане з диференціацією, що означає визначення унікальних характеристик продукції, супутніх послуг, іміджу бренду чи компанії, які роблять їх відмінними від конкурентів. Диференціація включає в себе виділення тих аспектів, які підвищують цінність продукції для споживача, включаючи його психологічне задоволення [1]. Серед стратегій диференціації, як правило, виділяють диференціацію за товаром, за сервісом, за іміджем, за персоналом та за каналом розподілу [2]. При цьому за персоналом, як правило, диференціюються підприємства послуг, де людський фактор відіграє вирішальну роль.

П. Темпорал розширив систему, додавши стратегії позиціонування, які акцентуються на емоціях та емоційних цінностях, що є характерними для цільових споживачів. Ці стратегії включають:

1. Використання характеристик та атрибутів товару для створення відмінностей та переваг.
2. Базування на очікуваних вигодах споживача.
3. Пропозиція вирішення проблеми як стратегія позиціонування.
4. Відмежування від конкурентів.
5. Засновані на іміджі компанії стратегії позиціонування.
6. Орієнтація на тип цільового користувача.
7. Приєднання до суспільного руху як стратегія позиціонування.
8. Орієнтація на цінності, такі як співвідношення ціна/якість.
9. Виокремлення на основі чистих емоцій.
10. Акцент на індивідуальності споживачів.
11. Оголошення себе кращим за конкурентів [3].

Вибір стратегії позиціонування залежить від специфіки кожного конкретного підприємства та продукції, яку воно виробляє. Ефективне позиціонування вирізняється на фоні конкурентів і визначає ставлення споживачів до пропозицій на ринку [4]. Нижче наведено етапи розробки стратегії позиціонування:

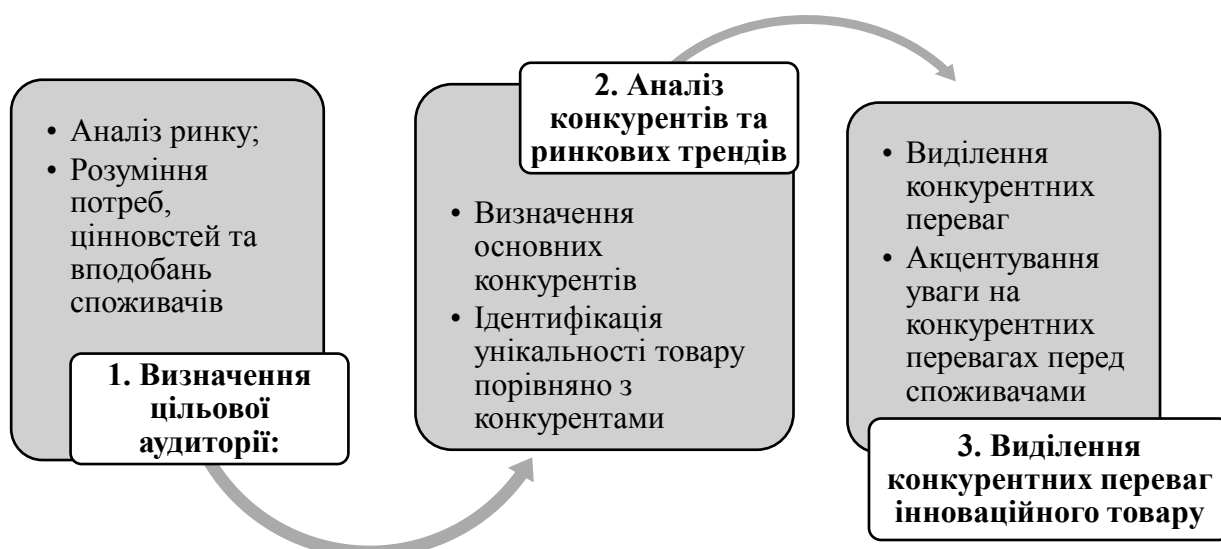

Рис. 1. Етапи розробки стратегії позиціонування інноваційного товару

Визначення цільової аудиторії включає не лише ідентифікацію групи споживачів, а й розуміння їх потреб, цінностей та вподобань. Визначення чіткої цільової аудиторії допомагає спрямовувати всі зусилля на найбільш перспективні та зацікавлені групи споживачів. Приклади відомих компаній, які чітко визначили свою цільову аудиторію: Apple націлена на широкий спектр споживачів, проте основний акцент робиться на молодь та креативний клас, які цінують дизайн, інновації та високу якість продукції. Nike орієнтована на спортивних та активних людей усіх вікових категорій. Red Bull спрямований на молодь та активних індивідів, особливо тих, хто цінує енергію та високі можливості.

Аналіз конкурентів та ринкових трендів враховує подальше існування на ринку вимагає глибокого розуміння того, що вже пропонується конкурентами та які тренди впливають на споживачів. Аналіз конкурентів допомагає визначити унікальні можливості для вирізнення, а вивчення трендів дозволяє пристосуватися до змін у споживчих уподобаннях та попиті.

Міжнародна компанія Euromonitor International щороку проводить дослідження глобальних споживчих трендів [8]. У своєму звіті за 2023 рік компанія виділила такі десять основних тенденцій, які будуть визначати поведінку споживачів у найближчі кілька років.

Рис. 2. Топ-10 споживчих трендів 2023 року

Джерело: побудовано на основі досліджень Euromonitor International [8]

Потреба у здоров'ї та добробуті є однією з найважливіших тенденцій у споживчому світі. Споживачі все більше усвідомлюють зв'язок між своїм здоров'ям та способом життя, і вони готові платити більше за продукти та послуги, які сприяють їхньому здоров'ю та добробуту.

Споживачі хочуть відчувати себе особливими, і вони шукають бренди, які пропонують персоналізовані продукти та послуги. Даний тренд особливо актуальний для споживачів молодого віку, які є більш схильними до використання технологій, що дозволяють персоналізувати їхнє споживання.

Екологічна свідомість є важливою тенденцією у споживчому світі. Споживачі все більше усвідомлюють вплив свого споживання на навколишнє середовище, і вони готові змінювати свої звички, щоб бути більш екологічними. Даний тренд призвів до зростання популярності органічних продуктів, продукції з переробленого матеріалу та інших екологічно чистих продуктів та послуг.

Наразі споживачі все більше цінують досвід, а не лише товари, вони шукають бренди, які пропонують їм захоплюючі та незабутні враження, що призводить до зростання популярності таких сфер, як туризм, розваги та харчування.

Цифровий світ продовжує розвиватися, він все більше впливає на споживчу поведінку. Споживачі поступово переходять на покупки онлайн, використовують сучасні технології для отримання інформації про продукти та послуги. Даний тренд призвів до зростання популярності електронної комерції та мобільних пристроїв [10].

Соціальні мережі є важливим каналом комунікації між споживачами та брендами. Споживачі використовують соціальні мережі для отримання інформації про продукти та послуги, для спілкування з іншими споживачами та для взаємодії з брендами, що призводить до зростання популярності соціальних медіа в маркетингу.

Споживачі все більше усвідомлюють важливість підтримки місцевих бізнесів. Вони шукають продукти та послуги, які виробляються або надаються в їхньому регіоні, що зумовлює зростання популярності локальних продуктів харчування, фермерських ринків та інших локальних підприємств.

Сучасні споживачі шукають продукти та послуги, які відповідають їхнім потребам у будь-який час і в будь-якому місці, що призвело до зростання популярності таких сфер, як підписка на послуги, доставка продуктів та послуг на замовлення.

Вплив нового покоління, яке народилося між 1997 і 2012 роками, є найчисленнішим поколінням у світі. Дані споживачі є більш схильними до використання технологій, вони мають більш екологічну свідомість і вони шукають продукти та послуги, які відповідають їхнім цінностям.

Світ постійно змінюється, це створює певну невизначеність для споживачів. Споживачі шукають бренди, які можуть адаптуватися до змін і які пропонують їм продукти та послуги, які відповідають їхнім потребам у майбутньому.

Основною метою позиціонування є створення чіткого та привабливого образу продукту в очах споживачів. Визначення конкурентних переваг дозволяє акцентувати унікальні характеристики, які відділяють продукт від аналогічних пропозицій конкурентів, що створює підставу для формування ефективного збільшення привабливості продукту для цільової аудиторії. Виділення конкурентних переваг інноваційного товару на прикладі відомих компаній: Tesla відзначається високим рівнем автономії, унікальним дизайном, використанням електромоторів та технологією штучного інтелекту. Samsung акцентує на використанні квантових точок у своїх QLED телевізорах, що дозволяє досягти високої якості зображення та яскравих кольорів, що відрізняє їх від інших. GoPro створює високоякісні, компактні камери,

призначені для екстремальних пригод. Їх продукти вирізняються надійністю, стійкістю до умов середовища.

Загалом, дані етапи є критичними для успішного впровадження інноваційного продукту, оскільки вони визначають його конкурентоспроможність, сприйняття споживачами та позицію на ринку [5].

Ефективна стратегія просування інноваційного товару є важливою для його успішного виходу на ринок. Реклама та маркетингові комунікації, а також використання соціальних мереж та онлайн-платформ, визначають ключові аспекти цієї стратегії, дозволяючи продукту привертати увагу та взаємодіяти з цільовою аудиторією. Особливо ефективним в наш час є використання соціальних мереж та онлайн-платформ [9]. Розробка цікавого та візуально привабливого контенту у соціальних мережах акцентує увагу споживачів та підсилює позитивні враження від продукту. Залучення впливових особистостей підвищує авторитет продукту та допомагає йому проникнути в цільові групи. Таргетована реклама на популярних платформах дозволяє точно дістатися до конкретних аудиторій, максимізуючи вплив [6]. У майбутньому розвитку стратегій позиціонування інноваційних товарів на ринку можна очікувати ще більшого акценту на використанні цифрових технологій, розвитку персоналізованих стратегій взаємодії зі споживачами та використанні віртуальних та розширених реальностей для створення іммерсивних маркетингових кампаній [7].

Висновки. Таким чином, ефективне позиціонування інноваційних товарів на ринку вимагає комплексної та ретельно розробленої стратегії, яка об'єднує різноманітні маркетингові інструменти та враховує особливості конкретного продукту та його споживчих трендів цільової аудиторії. Проведений огляд теорій позиціонування та засобів просування інноваційних товарів виявив, що реклама та маркетингові комунікації, використання соціальних мереж та онлайн-платформ є необхідними складовими успішної стратегії. Основні етапи розробки стратегії позиціонування - визначення цільової аудиторії, аналіз конкурентів та ринкових трендів, виділення конкурентних переваг інноваційного товару є важливими, оскільки вони сприяють збору ключової інформації та формуванню унікальної пропозиції товару на ринку. Врахування цих етапів дозволяє підготувати продукт до успішного введення на ринок і визначити, як краще взаємодіяти з конкурентами та виходити вперед.

Загалом, успішна стратегія позиціонування інноваційного товару на ринку потребує постійного моніторингу та адаптації до змін у споживчому попиті, конкурентному середовищі та технологічному прогресі. Тільки таким чином компанії можуть забезпечити стабільний успіх своїх інноваційних продуктів у динамічному світі ринкових відносин.

Список використаних джерел:

1. Примак Т. О. Стратегії позиціонування у теорії маркетингу. *Marketing and management of innovations*. 2012. № 1. С. 14.
2. Kotler P. *Marketing management: analysis, planning, implementation, and control*. 9th ed. Upper Saddle River, NJ : Prentice Hall, 1997.
3. Temporal P. *Advanced brand management: from vision to valuation*. Singapore : John Wiley & Sons, 2002. 296 p.
4. *Marketing management* / T. Hansen et al. Pearson Education Canada, 2016. 976 p.
5. Солнцев С., Кубишина Н. Товарна інноваційна політика промислового підприємства. *КПІ ім. Ігоря Сікорського. Конспект лекцій*. 2023. С. 23–26.
6. Варна М. Що таке SMM і як працює маркетинг у соціальних мережах. *Netpeak ukraine*. 2023. С. 1–3.

7. ADVIN. Віртуальна реальність як інструмент 3D-маркетингу. *CASES*. URL: <https://cases.media/article/virtualna-realnist-yak-instrument-3d-marketingu>.
8. Офіційний сайт компанії Euromonitor International. URL: <https://www.euromonitor.com/>
9. Хачатрян В.В., Стратійчук В.М. Диджиталізація як інструмент розвитку вітчизняної економіки в умовах пандемії. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: тези XI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 трав. 2021 р.)*. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 124-127.
10. Стратійчук В. М. Цифровізація як нова реальність України в умовах війни. *Підприємництво і маркетинг у формуванні національної безпеки за умов сучасних глобальних викликів : тези доповідей Економічного науково-практичного форуму 1–3 груд. 2022 р., м. Хмельницький : ХНУ, 2022. С. 254-257.*

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Степанків Володимир Зеновійович

аспірант кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Будь-яке підприємство характеризується різними видами його економічного потенціалу. Зокрема, слід виділити маркетинговий [1], збутовий [2], виробничий [3], інвестиційний [4] та інші складники потенціалу підприємств. Також важливим його видом є потенціал ресурсозбереження [5–7], реалізація якого відображається у ресурсозберігаючій моделі розвитку підприємств [8–11] та у технологічних змінах, що відбуваються [12–16].

Ефективність функціонування підприємств у динамічних умовах зовнішнього середовища значною мірою визначається також і рівнем їх адаптаційних можливостей [17–21]. Цей рівень, що суттєво залежить від гнучкості підприємств [22–24], відображається як в результативності адаптації [25], так і у величині її потенціалу [26].

Своєю чергою, рівень адаптаційних можливостей підприємств безпосередньо визначає їхню економічну стійкість. Під цією властивістю підприємства слід розуміти його здатність забезпечувати належний рівень ефективності своєї господарської діяльності при погіршенні умов функціонування. При цьому зазначений рівень ефективності діяльності повинен задаватися наперед, тобто підприємство повинно встановити мінімально припустиму для нього величину цього рівня (наприклад, мінімально припустиму величину прибутковості власного капіталу).

Тоді потенціал підвищення економічної стійкості підприємства доцільно ототожнювати зі здатністю підприємства шляхом реалізації відповідних організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів досягти зростання своєї спроможності забезпечувати належний рівень ефективності господарської діяльності при погіршенні умов функціонування даного підприємства. При цьому варто відмітити, що зазначені заходи повинні передбачати управління двома іншими властивостями підприємств, які безпосередньо визначають їхню економічну стійкість, а саме – вразливістю підприємств до негативних змін у їх внутрішньому та зовнішньому середовищі та адаптованості до цих змін. За таких умов економічна стійкість суб'єктів господарювання зростатиме із зменшенням їхньої вразливості та зі збільшенням їхньої адаптованості.

Враховуючи складність та багатогранність економічної стійкості підприємств, можливо виділити низку видів потенціалу її підвищення. Зокрема, ознаками їхнього групування можуть виступати: тип зовнішнього середовища суб'єктів господарювання (потенціал підвищення економічної стійкості підприємств до погіршення їх зовнішнього середовища; потенціал підвищення економічної стійкості підприємств до погіршення їх внутрішнього середовища); чинники, що зумовлюють погіршення умов функціонування підприємств (потенціал підвищення економічної стійкості підприємств до: зниження попиту на їхню продукцію, зменшення цін на неї,

зростання цін на економічні ресурси тощо); заходи щодо зростання потенціалу економічної стійкості підприємств (потенціал підвищення економічної стійкості підприємств завдяки реалізації організаційно-економічних заходів; потенціал підвищення економічної стійкості підприємств завдяки реалізації техніко-технологічних заходів; потенціал підвищення економічної стійкості підприємств завдяки реалізації усієї сукупності можливих заходів із такого підвищення); тривалість реалізації (короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий потенціал підвищення економічної стійкості підприємств); рівень потенціалу (низький, середній та високий потенціал підвищення економічної стійкості підприємств); обсяг існуючих на теперішній час у підприємств ресурсів та компетенцій, необхідних для забезпечення зростання економічної стійкості (наявний та стратегічний потенціал підвищення економічної стійкості підприємств), спосіб оцінювання (абсолютний та відносний потенціал підвищення економічної стійкості підприємств).

Виділення видів потенціалу підвищення економічної стійкості підприємств є необхідною умовою для розроблення науково обґрунтованих методів оцінювання та управління цим потенціалом.

Список використаних джерел:

1. Мороз, Л. А. & Лебідь, Т. В. (2009). Стратегічний аналіз маркетингового потенціалу підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика»*, (649), 214–219.
2. Ємельянов О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Діагностування достатності обсягів збутової діяльності промислових підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (26.6), 102–108.
3. Ємельянов, О. Ю. (2019). *Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств* (дис. ... д-ра екон. наук). Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна.
4. Balanska, O., & Yemelyanov, O. (2021). The risk planning methodological principles for housing investment. *Three Seas Economic Journal*, (2(1)), 8–13. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-1-2>.
5. Баландіна, І. С. (2011). Принципи формування потенціалу ресурсозбереження на підприємствах у сучасних умовах. *Бізнес Інформ*, (11), 141–143.
6. Бурда, В. Є. (2013). Потенціал енергозбереження та напрями використання альтернативних джерел енергії у промисловості. *Економічний часопис – XXI*, (1-2), 45–48.
7. Іваненко, О. В. (2013). Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем. *Економіка. Фінанси. Право*, (8), 7–10.
8. Некрасова, Л. А. & Хрістова, А. В. (2017). Формування ресурсозберігаючої моделі розвитку підприємства. *Економіка: реалії часу*, (2 (30)), 79–84.
9. Андрусів, У. Я. & Мазур, І. М. (2017). Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. *Бізнес Інформ*, (1), 44–49.
10. Сотник, І. М. (2010). Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України. *Економіст*, (12), 72–75.
11. Петрушка, Т. О., Ємельянов, О. Ю. & Курило, О. Б. (2020). Підвищення ефективності господарської діяльності як чинник економічного розвитку підприємств. *Ефективна економіка*, (12). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_12_23.
12. Ємельянов, О. (2023). Склад інформації, необхідної для управління енергозберігаючими технологічними змінами на підприємствах. Матеріали конференцій МЦНД, (17.03.2023; Дніпро, Україна), 97–99. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/465>
13. Ємельянов, О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання процесу ціноутворення на машинобудівну продукцію. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління»*, (847), 81–87.

14. Sredojecic, D., Cvetanovic, S. & Boskovic, G. (2016). Technological changes in economic growth theory: neoclassical, endogenous, and evolutionary-institutional approach. *Economic Themes*, (54(2)), 177–194.
15. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Assessment of the technological changes impact on the sustainability of state security system of Ukraine. *Sustainability*, (10(4)), 1186.
16. Ємельянов, О., Петрушка, Т. & Симак, А. (2022). Інноваційність економічного розвитку підприємств: сутність, види та особливості оцінювання. *Економіка та суспільство*, (37). <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1221>.
17. Білошкурська, Н. В. (2010). Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, (12 (114)), 101–104.
18. Гросул, В. А., Круглова, О. А. & Рачкован, О. Д. (2017). Методичні засади оцінювання сприятливості зовнішнього середовища для адаптації підприємств роздрібної торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*, (4), 62–74.
19. Лепейко, Т. І. & Кривобок, К. В. (2016). Удосконалення інструментів адаптації підприємств до впливу конкурентного середовища. *Бізнес Інформ*, (12), 176–181.
20. Крисько, Ж. Л. (2009). Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. *Галицький економічний вісник*, (2), 38–42.
21. Соколова, Л. В. (2016). Теоретико-методологічна платформа розробки системи адаптації підприємств до змін зовнішнього середовища. *Проблеми економіки*, (3), 206–211.
22. Демків, І. (2010). Розвиток понятійного апарату управління гнучкістю підприємства. *Економічний аналіз*, (5), 80–82.
23. Ігнатієва, І. А. & Хлістунова, Н. В. (2013). Методичні підходи до оцінювання рівня стратегічної гнучкості підприємств сфери послуг. *Актуальні проблеми економіки*, (4), 128–135.
24. Распопов, Р. С. (2006). Економічні аспекти гнучкості виробничої потужності підприємства. *Вісник ДонДУЕТ*, (4 (32)), 117–123.
25. Степанова, Ю. Л. (2012). Результативність адаптації підприємства. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*, (24 (I)), 156–163.
26. Лепейко, Т. І. & Кривобок, К. В. (2015). Адаптаційний потенціал підприємства в конкурентному середовищі. *Економічний аналіз*, (20), 245–250.

СЕКЦІЯ III. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Таргоній І.

здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Чуницька І.І.

доктор економічних наук
Державний податковий університет, Україна

Цифровізації фінансових ринків визначається зростанням попиту на цифрові фінансові послуги та їх впливом на глобальну економіку та суспільство.

Споживачі стають все більше звиклими до зручності та доступності цифрових фінансових послуг, і це тягне за собою зростання попиту на послуги.

Цифровізація має значний вплив на розвиток фінансових ринків. Цифрові технології перетворюють спосіб, яким фінансові послуги надаються, споживаються та регулюються.

Звернемо увагу на кілька ключових пунктів, які ілюструють вплив цифровізації на фінансові ринки:

1) Електронні фінансові послуги. Цифрові технології революціонізували спосіб, яким фінансові послуги надаються та використовуються. Одним із найвідоміших прикладів є мобільні платежі, які дозволяють користувачам здійснювати транзакції, використовуючи мобільні пристрої та додатки. Це зручно і ефективно, особливо в обстановці, коли готівка або кредитні картки можуть бути невідповідними або навіть небезпечними для використання[4].

Додатки для мобільних платежів, такі як Apple Pay, Google Pay і місцеві аналоги, дозволяють користувачам зберігати свої фінансові дані в електронному форматі, спрощуючи процес платежів. Вони можуть бути використані для оплати товарів та послуг в магазинах, ресторанах, онлайн-магазинах та навіть для передачі грошей іншим користувачам.

Ці цифрові інструменти роблять фінансові послуги більш доступними та зручними для широкого кола користувачів. Вони сприяють зростанню безготівкових транзакцій, спрощують ведення фінансів та роблять їх доступними в будь-який час та в будь-якому місці.

2) Фінтех і інновації. Фінтех-компанії активно використовують передові технології, такі як штучний інтелект, блокчейн і аналітика даних, для того, щоб перетворити ландшафт фінансових послуг. Це відкриває безліч можливостей для розвитку нових фінансових продуктів та послуг, які раніше були недоступні або складні для реалізації в традиційному фінансовому секторі.

Споживачам це вигідно, оскільки вони отримують доступ до більш різноманітних та інноваційних фінансових продуктів, які краще відповідають їхнім потребам та дозволяють зробити більш обґрунтовані фінансові рішення. В цілому, фінтех-індустрія сприяє ефективнішому та інноваційному розвитку фінансових ринків.

3) Платіжні технології. Мобільні платежі та цифрові гаманці перетворили спосіб, яким ми проводимо фінансові транзакції. Ці інноваційні технології дозволяють споживачам здійснювати платежі безпосередньо зі своїх смартфонів або інших мобільних пристроїв. Це має безліч переваг для як окремих осіб, так і для бізнесів та економіки загалом.

Перш за все, мобільні платежі роблять фінансові транзакції надзвичайно зручними. Замість того, щоб мати при собі готівку або навіть банківські картки, споживачі можуть легко та швидко здійснювати платежі, використовуючи лише свій смартфон. Це особливо корисно в сучасному ритмі життя, де люди можуть бути в дорозі, на роботі або навіть вдома і все одно здійснювати покупки та регулярні платежі.

Крім того, мобільні платежі сприяють прискоренню обігу грошей. Транзакції обробляються швидше, ніж у випадку готівкових платежів або чеків, що корисно для бізнесів, які можуть одразу бачити гроші на своєму рахунку. Це допомагає уникнути затримок у фінансовому обігу та підвищує ліквідність.

Зменшення необхідності використання готівки також має безпекові переваги. Гроші, які зберігаються на мобільних гаманцях, захищені паролями та біометричними даними, що робить їх менш вразливими до крадіжок або втрат. Крім того, кожна транзакція зафіксовується, що допомагає уникнути шахрайства та незаконних операцій.

У підсумку, мобільні платежі та цифрові гаманці значно спрощують життя споживачів та бізнесів, роблять фінансові транзакції більш швидкими та безпечними, і сприяють загальному розвитку цифрової економіки [2].

4) Збільшення доступності. Цифрові технології мають потенціал перевернути фінансовий ландшафт, роблячи фінансові послуги більш доступними для широкого кола населення. Особливо це стосується регіонів з обмеженим доступом до банківських установ та інфраструктури.

Завдяки цифровим технологіям, зокрема мобільному Інтернету та мобільним додаткам, люди можуть здійснювати різноманітні фінансові операції без необхідності відвідувати банківські відділення. Це особливо корисно для місцевих громад та регіонів, які раніше мали обмежений доступ до фінансових послуг через віддаленість банківських установ.

Розвиток мобільного та Інтернет-з'єднань в різних країнах, включаючи регіони з низьким рівнем розвитку, відкриває нові можливості для фінансової інклюзії. Люди можуть здійснювати фінансові операції, зберігати гроші та отримувати доступ до кредитів через свої смартфони, що сприяє підвищенню економічної активності та розвитку малого бізнесу в цих регіонах [1, с.388].

5) Регулювання та безпека. Регулятори по всьому світу активно адаптуються до нової реальності цифрового фінансового середовища. Це стосується не лише фінансових організацій, але й самим споживачам, які взаємодіють з цифровими послугами.

У світі фінансів з'являються нові норми і стандарти, призначені для забезпечення безпеки та захисту інтересів користувачів. Один із прикладів цього - нормативні рамки для криптовалют, які регулюють ініціювання та проведення

ініціалізацій монетних пропозицій (ICO) та торгівлю криптовалютами. Це допомагає зменшити ризики в області кібербезпеки та недобросовісних фінансових операцій.

Разом із цим, розвиваються технології кібербезпеки, щоб ускладнити завдання шахраям та кіберзлочинцям. Використання штучного інтелекту та аналітики даних допомагає виявляти та запобігати кібератакам, які можуть відбутися на фінансових ринках. Захист персональних даних та забезпечення безпеки транзакцій стають ключовими аспектами в умовах цифрового світу.

Ці заходи допомагають зберігати довіру користувачів до цифрових фінансових послуг та сприяють стабільності та розвитку ринків у цьому новому цифровому парадигмі.

6. Зміни в інвестиціях. Цифровізація ринків великою мірою спростила процес інвестування та зробила його більш доступним для індивідуальних інвесторів. Раніше інвестиції на фінансовому ринку вимагали складних операцій та зв'язків з брокерами та банками. Однак з появою онлайн-інвестиційних платформ та мобільних додатків, індивідуальні інвестори тепер можуть швидко та зручно вкладати свої гроші в різні активи.

Онлайн-платформи для інвестицій надають доступ до різних видів активів, таких як акції, облігації, фонди та криптовалюти. Це дає інвесторам можливість диверсифікувати свій портфель та вибрати інвестиційні продукти, які відповідають їхнім фінансовим цілям та ризикам.

Крім того, цифрові інструменти надають індивідуальним інвесторам зручність та контроль над їхніми інвестиціями. Вони можуть відслідковувати стан свого портфелю в режимі реального часу, отримувати аналітику та рекомендації щодо інвестицій, а також здійснювати торгівлю зручно з мобільного пристрою чи комп'ютера.

Ця доступність та спрощення процесу інвестування сприяють залученню нових інвесторів та сприяють розвитку ринку. Однак важливо пам'ятати, що інвестування завжди супроводжується ризиками, і інвесторам варто вивчати ринок та розуміти потенційні ризики, перш ніж приймати рішення про інвестування [3].

7. Зростання обсягів даних. Цифрові технології в значній мірі збільшують обсяг фінансових даних, створюючи справжню фундаментальну зміну в способі, яким фінансові ринки функціонують та які фінансові установи приймають рішення. З цим розширенням обсягу даних виникають нові можливості, а також виклики, які впливають на різні аспекти фінансового сектору.

Збільшений обсяг даних надає можливість проводити більш точний та детальний аналіз ринків, інвестиційних можливостей та ризиків. Великі дані (big data) дозволяють фінансовим установам та інвесторам отримувати більше інформації про тренди, передбачати ринкові коливання та приймати більш обґрунтовані рішення.

Штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML) стають надзвичайно важливими інструментами у фінансовій сфері завдяки здатності аналізувати великі обсяги даних з вражаючою швидкістю та точністю. Вони можуть виявляти складні зв'язки та патерни, які були б важко або навіть неможливо виявити за допомогою традиційних методів аналізу. Такий аналітичний потенціал дозволяє банкам, інвестиційним фондам та іншим фінансовим установам ефективно керувати ризиками, оптимізувати портфелі та навіть розробляти персоналізовані фінансові рішення для клієнтів.

8. Зменшення витрат та підвищення продуктивності. Цифрові технології дозволяють фінансовим установам автоматизувати багато процесів, що допомагає зменшити витрати та підвищити продуктивність [4].

Отже, цифровізація має суттєвий та трансформаційний вплив на фінансові ринки у всьому світі. Вона розширює можливості доступу до фінансових послуг, демократизує фінансовий доступ і сприяє інноваціям у сфері фінансів. Цифрові технології дозволяють клієнтам здійснювати швидкі та зручні фінансові операції, інвестувати в цифрові активи та використовувати різноманітні фінансові інструменти. Крім того, вони сприяють автоматизації фінансових процесів, зменшенню витрат та ризиків.

У підсумку, цифровізація створює нові можливості для розвитку фінансових ринків, робить їх більш доступними та зручними для користувачів, але вимагає від учасників ринку високого рівня технологічної готовності та забезпечення безпеки фінансових операцій. Інновації і цифрові технології продовжують впливати на фінансові послуги і, ймовірно, будуть продовжувати трансформувати фінансові ринки в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Гаряга Л. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки. *Бізнес інформ*. 2018. № 18. С. 388–393. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-11_0-pages-388_393.pdf.
2. Bank for International Settlements. Electronic trading in fixed income markets. *Markets committee papers*. January. No. 7.
3. *Language selection / European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
4. High frequency trading and the new-market makers. *Search eLibrary :: SSRN*. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1722924

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ ІНШОГО СУКУПНОГО ДОХОДУ ПІСЛЯ ОПОДАТКУВАННЯ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна

Існують витрати, що відносяться до складу доходів, які будуть отримані в наступних періодах. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП). Їх можна розподіляти між наступними періодами за різними методами.

Можна використовувати метод розподілу ВМП на основі іншого сукупного доходу після оподаткування.

Інший сукупний дохід після оподаткування вираховується шляхом віднімання з іншого сукупного доходу до оподаткування податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом.

Інший сукупний дохід – доходи і витрати, які не включені до фінансових результатів підприємства.

До іншого сукупного доходу відносяться такі види доходів як: дооцінка (уцінка) необоротних активів, дооцінка (уцінка) фінансових інструментів, накопичені курсові різниці, частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств та інші види сукупного доходу [1; 2].

Згідно з МСБО 1 "Подання фінансової звітності" [3] компонентами іншого сукупного прибутку є:

а) зміни у надлишку переоцінки (див. МСБО 16 "Основні засоби" та МСБО 38 "Нематеріальні активи") [4; 5];

б) актуарні прибутки та збитки за програмами з визначеними виплатами, визнаними відповідно до параграфа 93А МСБО 19 "Виплати працівникам" [6];

в) прибутки та збитки, що виникають внаслідок переведення фінансової звітності закордонної господарської одиниці (див. МСБО 21 "Вплив змін валютних курсів") [7];

г) прибутки та збитки від інвестицій в інструменти власного капіталу, оцінені за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному прибутку відповідно до параграфа 5.7.5 МСБО 9 "Фінансові інструменти" [8];

г) ефективна частка прибутків та збитків за інструментами хеджування при хеджуванні потоків грошових коштів (див. МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка") [9];

д) для окремих зобов'язань, призначених як такі, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку, величина зміни справедливої вартості, що відноситься до змін кредитного ризику зобов'язання (див. параграф 5.7.7 МСБО 9) [8].

По кожному виду іншого сукупного доходу після оподаткування можна застосовувати відповідний метод розподілу ВМП.

У фінансовій звітності інший сукупний дохід після оподаткування відображається: у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) – у розділі II "Сукупний дохід", статті "Інший сукупний дохід після

оподаткування” (код рядка 2460), а у Звіті про власний капітал (форма № 4) – у статті “Інший сукупний дохід за звітний період” (код рядка 4110) [1; 2].

Визначення річної суми розподілу ВМП за методом на основі іншого сукупного доходу після оподаткування здійснюється шляхом множення суми розподілу ВМП на коефіцієнт розподілу ВМП, який розраховується діленням фактичного або планового обсягу іншого сукупного доходу після оподаткування за окремі періоди на плановий обсяг іншого сукупного доходу після оподаткування за увесь період.

Метод розподілу ВМП на основі іншого сукупного доходу після оподаткування визначається за формулами:

$$PCPBM\text{П} = CPBM\text{П} \times KPBMP,$$

де *PCPBMП* – річна сума розподілу ВМП; *CPBMП* – сума розподілу ВМП; *KPBMP* – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = OICDPO : POICDPO,$$

де *OICDPO* – плановий або фактичний обсяг іншого сукупного доходу після оподаткування за окремі періоди; *POICDPO* – плановий обсяг іншого сукупного доходу після оподаткування за увесь період.

Розподіл ВМП за методом на основі іншого сукупного доходу після оподаткування можна виконувати і за іншим варіантом:

$$PCPBM\text{П} = OICDPO \times KPBMP;$$

$$KPBMP = CPBM\text{П} : POICDPO.$$

Можна використовувати два способи розподілу ВМП на основі іншого сукупного доходу після оподаткування: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Виконаємо на прикладі розподіл ВМП за методом на основі іншого сукупного доходу після оподаткування.

Приклад. Сума ВМП становить 58000 грн, їх треба розподілити на 8 років. За цей період передбачено отримати 270000 грн іншого сукупного доходу після оподаткування, в тому числі: за 1-й рік – 72000 грн, за 2-й рік – 50000 грн, за 3-й рік – 45000 грн, за 4-й рік – 34000 грн, за 5-й рік – 28000 грн, за 6-й рік – 18000 грн, за 7-й рік – 15000 грн, за 8-й рік – 8000 грн.

Обрахуємо коефіцієнт розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,2667 (72000 : 270000 = 0,2667), за 2-й рік – 0,1852 (50000 : 270000 = 0,1852), за 3-й рік – 0,1667 (45000 : 270000 = 0,1667), за 4-й рік – 0,1259 (34000 : 270000 = 0,1259), за 5-й рік – 0,1037 (28000 : 270000 = 0,1037), за 6-й рік – 0,0667 (18000 : 270000 = 0,0667), за 7-й рік – 0,0555 (15000 : 270000 = 0,0555), за 8-й рік – 0,0296 (8000 : 270000 = 0,0296).

В таблиці 1 наведено розподіл ВМП за 1-м способом (від початкової суми ВМП) методу на основі іншого сукупного доходу після оподаткування.

Таблиця 1

Списання ВМП у витрати наступних періодів за 1-м способом (від початкової суми ВМП) методу на основі іншого сукупного доходу після оподаткування

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Інший сукупний дохід після оподаткування, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	58000	72000	0,2667	15469
2	58000	50000	0,1852	10742
3	58000	45000	0,1667	9668
4	58000	34000	0,1259	7302
5	58000	28000	0,1037	6015

Продовження табл. 1

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Інший сукупний дохід після оподаткування, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
6	58000	18000	0,0667	3868
7	58000	15000	0,0555	3219
8	58000	8000	0,0296	1717
х	Разом	270000	1	58000

[авторська розробка]

З представлених у таблиці 1 даних видно, що використання 1-го способу методу на основі іншого сукупного доходу після оподаткування дає змогу повністю розподілити ВМП.

В таблиці 2 відображено 2-й спосіб (від залишкової суми ВМП) методу розподілу ВМП на основі іншого сукупного доходу після оподаткування.

Таблиця 2

Списання ВМП у витрати наступних періодів за 2-м способом (від залишкової суми ВМП) методу на основі іншого сукупного доходу після оподаткування

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Інший сукупний дохід після оподаткування, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	58000	72000	0,2667	15469
2	42531	50000	0,1852	7877
3	34654	45000	0,1667	5777
4	28877	34000	0,1259	3636
5	25241	28000	0,1037	2618
6	22623	18000	0,0667	1509
7	21114	15000	0,0555	1172
8	19942	8000	0,0296	19942
х	Разом	270000	1	58000

[авторська розробка]

Як видно з таблиці 2, кожного року розподіл ВМП здійснювався із залишкової суми, а тому в останньому році ВМП не розподілились, а були віднесені у витрати цього періоду.

Висновки. Виконувати розподіл ВМП можна за методом на основі іншого сукупного доходу після оподаткування.

Інший сукупний дохід після оподаткування визначається як різниця між іншим сукупним доходом до оподаткування та податком на прибуток, пов'язаним з іншим сукупним доходом.

Інший сукупний дохід після оподаткування включає такі види доходів: дооцінка (уцінка) необоротних активів, дооцінка (уцінка) фінансових інструментів, накопичені курсові різниці, частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств та інший сукупний дохід [1; 2].

Розподіл ВМП можна здійснювати різними методами на основі іншого сукупного доходу після оподаткування, що формуються відповідно до видів іншого сукупного доходу після оподаткування.

Можна застосовувати два способи розрахунку методу розподілу ВМП на основі іншого сукупного доходу після оподаткування: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 “Подання фінансової звітності”. (2012). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби”. (2012). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 “Нематеріальні активи”. (2012). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 “Виплати працівникам”. (2012). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 “Вплив змін валютних курсів”. (2012). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_022#Text.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 9 “Фінансові інструменти”. (2012). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”. (2013). Вилучено з : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015.

МІЖНАРОДНА ПОДАТКОВА КОНКУРЕНЦІЯ: СУТНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ

Малько Інна Леонідівна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Меркулова Тамара Вікторівна

ORCID ID: 0000-0002-3507-5593

доктор економічних наук, професор кафедри
економічної кібернетики та прикладної економіки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Міжнародна податкова конкуренція є важливим аспектом сучасної економіки. З однієї сторони вона може сприяти економічному зростанню, однак з іншої – породжувати виклики, що вимагають обережного балансування між конкурентоспроможністю країни та стабільністю її економічної системи. Міжнародна податкова конкуренція, як явище, є наслідком глобалізації економіки, зростання міжнародної торгівлі та рухливості капіталу.

У широкому значенні міжнародну податкову конкуренцію трактують, як процес, в якому держави змагаються (конкурують) між собою за мобільні виробничі ресурси (працю та капітал), зазвичай пропонуючи низькі та ефективні податкові ставки [1]. Очікуваними результатами таких заходів є залучення іноземних інвестицій та підвищення ділової активності.

У більш вузькому розумінні міжнародна податкова конкуренція розглядається, як певна взаємодія податкових систем різних країн, яка виникає через можливість платників податків обирати юрисдикцію з найвигіднішими для них податковими умовами [2, 96-104].

Найбільш поширені форми міжнародної податкової конкуренції включають: зниження податкових ставок, надання податкових пільг, зменшення податкового тиску, створення спеціальних економічних зон, в яких діють особливі податкові правила.

Тому важливо розуміти, що міжнародна податкова конкуренція є не лише гонкою за найнижчі податкові ставки. Окрім зниження податкових ставок, держави також можуть використовувати інші інструменти, щоб посилити свої конкурентні переваги. Наприклад, країни можуть впроваджувати податкові пільги та стимули для конкретних галузей чи видів діяльності, що сприяє розвитку певних секторів економіки. Іншими інструментами посилення конкурентних переваг тієї чи іншої країни може бути спрощення податкового адміністрування та вдосконалення бізнес-середовища. Такі заходи надають платникам податків можливість вибору між різними юрисдикціями, які мають різний рівень оподаткування.

Держави, які ефективно впроваджують стратегії податкової конкуренції, не лише стимулюють економічне зростання та збільшення фінансових ресурсів, а й посилюють свої національні конкурентні переваги – підвищують рівень зайнятості, зростання виробництва та розвитку інновацій та технологій, тим самим підсилюючи свої соціально-економічні вигоди.

Таким чином держави змушені удосконалювати свої стратегії та податкові системи для того, щоб знайти необхідний баланс між конкурентоспроможністю та

забезпеченням необхідних доходів для розвитку інфраструктури та соціальних програм.

В цілому міжнародна податкова конкуренція є складним і багатогранним явищем, яке має як позитивні, так і негативні наслідки (табл. 1).

Таблиця 1

Наслідки міжнародної податкової конкуренції

Позитивний вплив	Негативний вплив
Реформування національних податкових ставок	Ймовірність недостатнього фінансування громадських послуг
Інвестиційна привабливість	Збільшення соціальної нерівності
Залучення мобільних факторів виробництва	Втрата податкових надходжень
Економічне зростання	Податковий демпінг
Розвиток інновацій і технологій	Податкові стимули без обмежень
Підвищення конкурентоспроможності	Використання офшорних компаній

Джерело: авторська розробка

Тому законодавці країн повинні враховувати наведені вище наслідки при розробці своєї податкової політики, максимізуючи позитивні наслідки та водночас уникаючи негативних. Ефективне управління податковою системою вимагає балансу між стимулюванням економічного зростання, збереженням стабільності фінансової системи та соціальної справедливості.

Методами регулювання міжнародної податкової конкуренції можуть бути міжнародні угоди для встановлення стандартів оподаткування, уникнення агресивної конкуренції та зменшення податкових втрат; встановлення правил протидії уникненню/ухиленню оподаткування: рекомендації та стандарти міжнародних організацій тощо. Проте варто зазначити, що більшість міжнародних угод мають загальну спрямованість [3, 137-144]. Тобто міжнародна угода про оподаткування може встановлювати загальний принцип оподаткування транснаціональних компаній, але кожна країна може самостійно визначати ставки податків та інші деталі відповідно до власних потреб.

Висновки. Міжнародна податкова конкуренція є складним явищем, яке має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, міжнародна податкова конкуренція може сприяти економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країн, а з іншого – призвести до втрати податкових надходжень, порушити стабільність та соціальну справедливість (через недостатнє фінансування).

Список використаних джерел:

1. Олейнікова Л. (2020). *Конкурентоспроможність податкової системи: теорія та практика*. Запоріжжя. ДННУ «Академія фінансового управління», 536.
2. Цимбалюк І. О. (2012). Міжнародна податкова конкуренція: перспективи та реалії. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки*, (24), 96-104.
3. Швабій К.І. (2009). Вплив глобалізації на систему оподаткування та податкову політику України. *Стратегічні пріоритети*, (1), 137-144. Вилучено з: https://www.lib.dp.ua/text/sp2009_1_17.pdf.

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Бондаренко Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економічного моделювання, обліку та статистики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Пурсакова Ілона Дмитрівна

студентка факультету економіки

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

У бурхливий час повномасштабної війни шанси на виживання малих підприємств є непропорційно меншими порівняно з великими підприємствами. Значна кількість як великих, середніх, так і малих підприємств повністю або частково припинили свою діяльність у перші місяці. Проте згодом, про що свідчить звіт Європейської Бізнес Асоціації у травні 2022 року, 47% підприємств вдалося відновити діяльність, тоді як у квітні показник складав усього 28% [1]. Обмежена фінансова подушка малого бізнесу робить його дуже вразливим, з нестабільною платоспроможністю, яка швидко падає. Незважаючи на приголомшливі збитки, які перевищили 83 мільярди доларів у 2022 році, як повідомили експерти PwC, несподівано 30% малих і середніх підприємств мають намір розвиватися у 2023 році. Серед їхніх прагнень 8% планують розширити свою мережу ділових партнерів; 30% прагнуть розширити свій бізнес; 4% прагнуть диверсифікувати свої послуги та товари; 2% мають намір вивчити нові ринки, а стійкі 56% зосереджені на підтримці поточного стану бізнесу.

Основними перешкодами, які заважають розвитку малого бізнесу, є недостатні фінансові ресурси (56%) і уявна відсутність державної підтримки, що перегукується з проблемами 77% підприємців. Дивно, але значна частина цих підприємців не знає про найважливіші програми державної підтримки [2].

На додаток до існуючих ініціатив підтримки, таких як програма EU4Environment та програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (CEU), спеціально розроблена для малого бізнесу, уряд запровадив пакет податкових пільг і спрощену систему податкового обліку в умовах воєнного стану. Ці заходи включають ставку податку на прибуток у розмірі 2% для підприємців, річний дохід не перевищує 10 млн. грн., відстрочення сплати орендної плати для окремих галузей, звільнення від сплати деяких податків, а також мораторій на більшість податкових перевірок. Однак деякі спочатку запроваджені податкові пільги виявилися контрпродуктивними як для малого бізнесу, так і для державного бюджету, що призвело до їх поступового скасування. 3 жовтня 2023 року відбулося суттєве зрушення в політиці зі скасуванням мораторію на податкові перевірки, що поставило малий бізнес перед умовними вимогами, такими як обов'язкове використання реєстру розрахункових операцій (РРО) усіма фізичними особами-підприємцями, окрім 1 групи платників єдиного податку. Шлях до «повної фіскалізації», котрий зобов'язує всі малі підприємства використовувати касові апарати, спрямований на легалізацію доходів, зменшення тіньової економіки, збільшення надходжень до бюджету та боротьбу з наявністю нелегальних товарів на ринку.

У 2022 та 2023 роках у суспільному дискурсі та державних установах точилися дискусії навколо перспективної податкової реформи «10-10-10». Це передбачало зниження ставок ПДВ, ПДФО і податку на прибуток до 10%, а також реформу системи єдиного соціального внеску. Передбачуваним джерелом доходу була дестигматизація бізнесу та скасування всіх податкових пільг. Нинішнім імперативом для малого бізнесу є орієнтування в середовищі відносної стабільності та передбачуваності, відновлення логістичних зв'язків, збереження робочих місць та забезпечення енергетичних та фінансових ресурсів, а не адаптування до подальших змін. Слід зазначити, що в Податковому кодексі України вже більше десяти років закріплено принцип стабільності податкового законодавства (п. 4.1.9).

Оглядаючи підсумки 2022 року, малий бізнес став взірцевим внеском у суспільний добробут, перевищивши заплановані показники податкових надходжень на 2022 рік і постійно перевищуючи прогнози на щомісячній основі в 2023 році. Соціальні фактори, зокрема вартість життя та мінімальна заробітна плата, мають значний вплив на податкове навантаження, котре несуть суб'єкти малого підприємництва. Від цих факторів залежать податкові зобов'язання платників єдиного податку першої та другої групи.

Проект держбюджету України на 2024 рік пройшов схвалення Верховною Радою, в якому міститься інформація про очікуване податкове навантаження на бізнес. Зазначимо, що на грантову підтримку бізнесу в бюджеті закладено 1,4 млрд. грн., але враховуючи, що з липня 2022 року по вересень 2023 року вже освоєно понад 4,7 млрд. грн. грантів, можна очікувати скорочення грантових програм [3].

Важливим також є і питання щодо підвищення мінімальної зарплати до 7100 грн. з 1 січня, а потім до 8000 грн з 1 квітня 2024 року, що на 19,4% більше в порівнянні з показниками 2023 року, а також підвищення прожиткового мінімуму до 3028 грн. у 2024 році, що на 12,8% більше, ніж у 2023 році. Це призводить до комплексного підвищення податкового навантаження, включно з ЄСВ, з прогнозованим зростанням на 18,4% для платників єдиного податку 1 групи до кінця року та на 13% для платників єдиного податку 2 групи, для 3 залишаються незмінними. І тому платники податків з нижчими доходами виявляється роблять відносно найбільший внесок, навіть за відсутності економічних показників, таких як зростання ВВП, що виправдовує підвищення мінімальної заробітної плати.

Додатково до фінансового навантаження ці ж платники податків змушені вести товарний облік і вимагати у власних постачальників накладні на товар чи фіскальні чеки для його ведення. Даний обов'язок повинен спричинити потребу в документації на офіційно ввезені та реалізовані товари в Україну. Здається логічна ідея, тільки питання в тому, чому з контрабандними товарами боротьба не на кордоні, а через кінцеве споживання та малий бізнес. На жаль, ці події не створюють сприятливих умов для відродження малого бізнесу.

Зрештою, більшість досліджуваних заходів, спрямованих на підтримку бізнесу під час війни, зокрема пов'язані з упорядкуванням бухгалтерського обліку та оптимізацією оподаткування, виявилися неефективними та були скасовані, особливо це стосується суб'єктів малого підприємництва. Зараз лише грантові програми демонструють часткову функціональність, і їх продовження вважається необхідним принаймні до завершення війни та наступного року післявоєнної реконструкції. Отже, для розвитку бізнесу в Україні вкрай необхідні умови податкової стабільності, грантової підтримки і мінімізації податково-адміністративного тиску.

Список використаних джерел:

1. Головна задача – вистояти. Що турбує бізнес в Україні під час війни. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespokoit-biznes-1655831867.html>
2. Всупереч обставинам: Як український бізнес процвітає під час війни. Payoneer. URL: <https://www1.payoneer.com/ua/resources/defying-the-odds-how-ukrainian-businesses-thrive-during-war/>
3. єРобота: стало відомо, скільки українців вже отримали державні гранти на розвиток бізнесу. New Voice. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/yerobota-2023-skilki-ukrajinciv-vzhe-otrimali-derzhavni-granti-na-rozvitok-biznesu-50351036.htm>

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Башинська Аліна Олександрівна
здобувачка вищої освіти
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Козій Наталія Сергіївна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет, Україна

Практика фінансового моніторингу в Україні свідчить про поширену активність порушень, особливо серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу другої групи. Внаслідок цього, стає очевидною необхідність, щоб ці суб'єкти внесли до своїх внутрішніх регуляторних актів не лише Положення про внутрішній контроль, але й Положення про внутрішній контроль та управління фінансово-господарськими ризиками, яке повинно включати інструменти ефективного управління ризиками розрахунково-платіжної дисципліни, зокрема ризики відмивання грошей.

Проблеми фінансового моніторингу знайшли відображення в наукових працях українських та зарубіжних вчених, серед яких Тютюник І.В., Скороходова Л.І., Уткіна М.С., Фаріон-Мельник А., Яремко О. та ін.

Загалом корупційні прояви пронизують усі галузі вітчизняної економіки і завдають значних збитків країні. Ці збитки можуть мати різні аспекти, включаючи фінансові, кількісні, якісні та політичні складові. Служби фінансового моніторингу повинні враховувати цю типологію фінансових порушень при плануванні контрольних процедур [2].

Внаслідок аналізу внутрішнього аудиту банків та інших фінансових структур, які наразі мають найширший спектр документальних регуляторних актів з питань проведення внутрішнього контролю, виділено основні закономірності, що підвищують ризики корупційних злочинів: розкрадання державних коштів і отримання неправомірної вигоди, переважно у галузях, які мають стратегічне значення для країни, таких як оборонний та паливно-енергетичний комплекс, охорона здоров'я і державне управління; залучення значних сум коштів для проєктів на державному та місцевому рівнях із державних або місцевих бюджетів; складний механізм визначення вартості товарів і послуг і недостатня прозорість у сфері державних закупівель, що ускладнює визначення реальної ціни придбаних активів; сфера державних закупівель характеризується високою конкуренцією, що може створювати передумови для закулісних змов та інших порушень [1].

Серед поширених методів відмивання корупційних доходів варто виділити: залучення осіб, які не мають близьких родинних зв'язків із «корупціонером», але пов'язані іншими способами (далекі родичі, водії, помічники); отримання неправомірної вигоди готівкою з подальшим переведенням її в безготівкову форму; отримання корупційних доходів в Україні та їх подальша легалізація за кордоном; набуття спадщини від осіб, з якими відсутні родинні зв'язки; придбання нерухомості за кордоном і т.д. [3].

За міжнародними дослідженнями в сфері антикорупційної політики, корупція негативно впливає на всі рівні економіки країни, зменшуючи обсяги приватних

інвестицій, впливаючи на якість державної інфраструктури, зменшуючи податкові надходження, ускладнюючи формування ефективних кадрових ресурсів та заважаючи раціональному фінансовому балансу в процесі економічного розвитку.

Перспективи подальшого вдосконалення та розвитку нормативного поля, пов'язаного із фінансовим моніторингом, повинні бути зорієнтовані, насамперед, на уніфікацію термінів у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму»; підвищення ефективності співпраці між державними органами фінансового моніторингу та правоохоронними органами; адаптації законодавства України до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник І.В., Скороходова Л.І. Міжнародний досвід побудови національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Випуск 32. С. 176-180.
2. Уткіна М.С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №7. С. 292-295.
3. Фаріон-Мельник А., Яремко О. Правоохоронні органи: питання термінології та системи. Актуальні проблеми правознавства. №2 (22). 2020. С. 65-71.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

Пономарьова О.Б.

старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університет митної справи та фінансів, Україна

Славинська І.

здобувач вищої освіти фінансового факультету
Університет митної справи та фінансів, Україна

Фінансовий ринок є особливою сферою фінансової системи та виступає індикатором рівня її розвитку, вказує на існуючі прогалини та можливі перспективні напрямки розвитку.

Сучасний фінансовий ринок знаходиться на завершальній стадії формування умов для переходу на принципи стійкого фінансування. Метою функціонування фінансового ринку є трансферт потоків фінансових ресурсів в економіці на національному, субнаціональному та світовому рівнях, адекватна оцінка фінансових ризиків, та здатність до поглинання екзогенних та ендегенних шоків. Кінцева мета – забезпечити стійкість фінансової системи шляхом стимулювання фінансів сталого розвитку.

Роль фінансового ринку полягає не лише в забезпеченні необхідними фінансовими ресурсами, а й в реалізації фінансових послуг. Ринок фінансових послуг виступає надзвичайно важливою складовою фінансової системи держави, і являє собою сферу діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. Учасниками ринку фінансових послуг виступають особи, які відповідно до закону мають право надавати фінансові послуги на території України [2].

За офіційними підрахунками Світового банку, на початок 2023 року внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації до України було спричинено збитки на понад 400 млрд. дол. Кожен день війни додатково приносить в середньому 5-6 млрд. грн. додаткових втрат [3].

Отже, обсяг фінансових потреб є відчутним і, потребує залучення приватних ресурсів для відновлення країни після війни. Найбільший торговельний та фінансовий партнер України – ЄС, узгодив Стратегію розвитку фінансів сталого розвитку, відповідний План дій та План фінансування.

Необхідно зазначити, що ресурси світового фінансового ринку вже давно перевищують реальні активи, де тільки ринок похідних фінансових інструментів на порядок більший за світовий ВВП. Нові умови на фінансовому ринку спрямовують діяльність банківських та небанківських установ в бік зелених та стійких проєктів, які або повинні відповідати добровільним вимогам посередників, або законодавчо визначеним приписам. Таким чином, фінансові установи активно перебудовують свою діяльність відповідно до нових вимог, шукаючи можливості для поступового зростання фінансових результатів в нових умовах [1].

Висновки. Фінансовий ринок виступає поєднуючим елементом між наявними джерелами вільних фінансових ресурсів та суб'єктами, що відчувають їх значну нестачу. Враховуючи значні обсяги руйнувань та пов'язаних збитків, залучення фінансових ресурсів до повоєнного відновлення є необхідним. При цьому, від

своєчасності та обґрунтованості рішень, спрямованих на активізацію розвитку фінансового ринку, та узгодженості дій його суб'єктів значною мірою залежить динамічність макроекономічних процесів, які мають бути скеровані на досягнення сталого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Сущенко О. ESG як ключ до зеленого та стійкого повоєнного відновлення України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/19/704502/>
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12.07.2001 № 2664-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
3. Офіційний сайт НБУ. URL <https://bank.gov.ua/>

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Білицька А.В.

здобувач вищої освіти ступеню бакалавра

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Гордополов В.Ю.

доктор економічних наук, професор кафедри фінансового аналізу та аудиту

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Успіх економічних реформ в економіці і становлення ринкових відносин значною мірою залежать від масштабу використання нових високоефективних технологій у всіх сферах діяльності, соціальної структури, ефективно підтримують функціонування будь-якої економічної структури, створення інформаційних систем. Бухгалтерський облік є однією зі сфер застосування інформаційних технологій.

У ХХІ столітті відіграє важливу роль наявність автоматизованого програмного забезпечення на підприємстві. При автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві вибирають необхідну систему залежно від завдань та доступних ресурсів. При автоматизації обліку важливо не просто перенести всі документи на комп'ютер, щоб підвищити ефективність роботи бухгалтерії і поліпшити контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства. Системи бухгалтерського обліку, незалежно від програмного забезпечення, повинні забезпечувати якісний облік, бути надійними і простими у використанні [2].

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, фірмі, організації або установи передбачає копітка і складна праця бухгалтера. Багато ділянок бухгалтерського обліку за допомогою програм дозволяють автоматизувати бухгалтерський облік на підприємстві.

На підприємствах, які реалізують невеликий обсяг господарських операцій, використовуються відносно прості та більш доступні програми, призначені для ведення обліку господарських операцій та формування на їх основі балансу і фінансової звітності. Прикладами таких програм є розробки фірми «1С:» — «1С: Бухгалтерія», «1С: Підприємство», «1С: Торгівля і склад», «1С: Зарплата і кадри», «1С: Документообіг», «1С: електронний довідник бухгалтера», «1С: АФС», а також програми «Бухгалтерія малого підприємства «фірми» Інфософт», «Інфо-Бухгалтер», і інші [1].

На підприємствах з великим обсягом господарських операцій проводиться систематичний облік товарів на складі, забезпечується контроль за виконанням угод,

відстежуються взаємовідносини з дебіторами та кредиторами, реалізується управлінський облік, фінансовий аналіз та виконуються інші пов'язані роботи. Для їх автоматизації значно більші зручності забезпечують комплексні системи бухгалтерського обліку, наприклад, бухгалтерії фірм «Інфософт», «Парус», «КомТех+» та інші.

Програма «1С: Бухгалтерія» - це універсальна система, в основу якої покладена базова модель бухгалтерського обліку, тобто програма побудована за тим же принципом, як організована робота бухгалтерії підприємства.

Програма "1С: Підприємство" - інструментальна система, що складається з трьох компонент ("Бухгалтерський облік", "Оперативний облік", "Розрахунок"), кожна з них окремо або їх поєднанні визначають групи однорідних гнучких універсальних модулів, з яких будується бухгалтерський комплекс. Всі компоненти підтримують базові можливості системи (механізми підтримки констант, довідників, документів та інші), що розширюють її можливості своїми додатковими механізмами обробки інформації [3].

«SAP» — це програма класу ERP, яка походить з Німеччини. Це найперспективніша Заміна "1С". "SAP", як і інші рішення, складається з модулів, що розрізняються за типом призначення. Ця програма дуже популярна у світі. Вона в основному використовується великими підприємствами. Це пов'язано з високою ціною ліцензій і послуг (в 3-10 разів вище, ніж у «1С»). Доопрацювання "SAP" можливе, але вона вимагає багато часу і зусиль. Практично те, що в «1С» можна доопрацювати за 1-2 години, в «SAP» займає 1-2 дні. Як правило, в цю програму нічого не додається, а тільки налаштовується.

Перевагою програмного забезпечення є гнучкість конфігурації даних. Програма може встановлювати мову, валюту, певні умови, відповідні правовій базі країни. Можливо синхронізувати додаток з іншим програмним забезпеченням. У той же час, більше 5 тисяч користувачів можуть працювати в системі одночасно. Особливістю є самонавчання «SAP». Аналізуючи досвід інших компаній, вона може більш ефективно використовувати інновації.

Недоліком же в першу чергу є досить висока вартість пакету і складний програмний код, що вимагає навчати працівників і наймати на роботу обслуговуючий персонал з навичками програмування [6].

Програма «Microsoft Dynamics Ахapta (NAVISION)». Цю програму з США багато хто знає за старою назвою - "Ахapta". Вона належить компанії "Microsoft" і являє собою ERP систему, призначену для середнього і великого бізнесу. За допомогою «Ахapta» можна автоматизувати фінансовий менеджмент і бізнес-аналіз, а також управляти процесами виробництва. У ній реалізована можливість роботи в режимі бережливого виробництва. Основний принцип такого виробництва - постійне прагнення до усунення всіх видів втрат. Це передбачає участь в процесі оптимізації кожного співробітника і максимальну орієнтацію на споживача. Якщо порівнювати «1С» і «Dynamics AX», то важливо відзначити, що «1С» більш адаптована до українського обліку, але "Ахapta" має більш широкий функціонал [5].

Незважаючи на явне лідерство на українському ринку продуктів «1С», вони мають досить багато альтернатив. Більш того, у зв'язку зі зростанням популярності веб-рішень для автоматизації бізнесу, їх кількість постійно збільшується. І хоча "1С" зараз має великий досвід впровадження і величезну клієнтську базу, ситуація цілком може з часом змінитися. Але поки, компанія "1С", з року в рік нарощує свою присутність на ринку в умовах цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Зоріна О. А. Економічний аналіз діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09. Житомир, 2013. 37 с
2. Краузе О. І., Піняк І. Л., Шпилик С. В. Маркетинговий стратегічний аналіз конкурентного потенціалу комерційного підприємства. Галицький економічний вісник. № 3. 2022. С. 81–90.
3. Петрицька О. С. Економічний аналіз: перспективи розвитку. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 3 (3). С. 67–71.
4. Співак С., Дідик І., Скурський Т., Житко О. Роль комп'ютерних програм для аналізу фінансово-господарського стану підприємства. Соціально-економічні проблеми і держава. 2021. Вип. 2 (25). С. 702–707
5. Шерстерняк М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 20. С. 158–162.
6. Що таке SAP ERP та яку програму використовувати як альтернативу в Україні. URL: <https://a4.com.ua/scho-take-sap-erp>

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сідоров Ігор Ігорович

здобувач вищої освіти факультету економіки та управління бізнесом

Криворізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Архипенко Світлана Вікторівна

ORCID ID: 0000-0001-6403-7556

канд. екон. наук,

доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

Криворізький національний університет, Україна

Упродовж восьми років, до 24 лютого 2022 року, тривала «гібридна» фаза війни росії проти України, під час якої російське військово-політичне керівництво офіційно заперечувало причетність російської федерації до бойових дій на території України.

Збройну агресію проти України російська федерація почала 20 лютого 2014 року, коли її війська без знаків розрізнення вторглися на територію Кримського півострова.

Від 24 лютого 2022 року триває масштабна агресія Росії проти України. Російська армія, не досягнувши на початку вторгнення заявлених Кремлем цілей, веде головні бойові дії на Донбасі та Півдні України, а також щоденно обстрілює ракетами та дронами цивільне населення по всій території України.

Початок повномасштабної війни повністю змінив життя українців і наше ставлення до волонтерства. Долучатися почали навіть ті, хто раніше й не задумувався про таке. Адже майбутня перемога залежить від кожного.

Люди гуртуються за покликом, буквально за мить вирішуючи, що вони готові віддати свій час та сили, аби зробити щось корисне.

Отже, волонтер – це людина, яка добровільно та безкоштовно допомагає іншим. Стати волонтером може громадянин будь-якої країни.[1]

Крім того, допомога волонтерів для багатьох зараз стає питанням виживання. Адже вони доставляють їжу, ліки та інші критично важливі речі в постраждалих містах і селах, де не працюють крамниці, та евакуюють людей з небезпечних регіонів. У таких ситуаціях волонтери рятують життя. Також волонтер може надати допомогу в рамках своєї професійної діяльності, наприклад безкоштовна медична допомога, пошиття одягу, психологічна підтримка, рекламні послуги тощо.[2]

31 травня 2022 року Верховна Рада України прийняла важливі рішення для розвитку волонтерського руху в Україні та підтримки діяльності волонтерів в умовах війни. Народні депутати України проголосували «За»:

– прийняття за основу з доопрацюванням положень відповідно до ч. 1 ст. 116 Регламенту Верховної Ради України та зі скороченням строку підготовки до другого читання проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності за реєстр. № 7363.[3]

Права та обов'язки волонтера визначені у статті 7 Закону України «Про волонтерську діяльність». Зокрема, волонтер має право на:

- належні умови здійснення волонтерської діяльності, зокрема, отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням.

- зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу.

- відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності, передбачених статтею 11 цього Закону;

- інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством.

Закон визначає такі обов'язки волонтера[3] :

- сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності.

- у випадках, визначених законодавством, проходити медичний огляд та надавати довідку про стан здоров'я.

- у разі необхідності проходити подальшу підготовку (перепідготовку);

- не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність;

- дотримуватися правового режиму інформації з обмеженим доступом;

- у разі укладення договору про провадження волонтерської діяльності та одностороннього розірвання договору з ініціативи волонтера відшкодовувати прямі збитки, завдані ним, якщо це передбачено договором;

- відшкодовувати майнову шкоду, заподіяну внаслідок здійснення ним волонтерської діяльності, відповідно до закону.

Отже, умови повномасштабної війни вкотре продемонстрували неймовірну силу та масштаби волонтерського руху в Україні. Волонтери у співпраці з неприбутковими організаціями реалізують напрями з надання волонтерської допомоги Збройним Силам України та постраждалим внаслідок широкомасштабної агресії росії проти України, збирають кошти й закуповують товари для потреб фронту та цивільних, координують роботу центрів допомоги для внутрішньо-переміщених осіб, здійснюють підготовку потенційних місць розміщення людей, надають психологічну допомогу для дітей та підлітків, здають кров на донорство, організовують допомогу людям похилого віку, здійснюють авто-волонтерство тощо. Саме ці напрями волонтерської діяльності є найпотужнішими в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Педан О. С. Як розпочати волонтерити в умовах війни [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/10/11/250767/>
2. Мацкевич Л.П., Штих П.М Волонтерство [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/node/5963>
3. Закон України «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ У СВІТОВИХ РЕЙТИНГАХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Чала Лариса Ернестівна

ORCID ID: 0000-0002-9890-4790

канд.техн.наук, доцент, науковий керівник

відділу бенчмаркінгу та веб-менеджменту

Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Белянінова Ганна Георгіївна

ORCID ID: 0000-0001-6593-6019

інженер відділу бенчмаркінгу та веб-менеджменту

Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Британські рейтинги університетів Times Higher Education (THE) та Quacquarelli Symonds (QS) поряд з Шанхайським рейтингом є найбільш відомими і впливовими рейтингами у світі. Вони включають найкращі університети, і увійти до них нелегка справа та мрія багатьох університетів.

Участь у світових рейтингах має значущі переваги для університетів і виконує кілька важливих функцій. З точки зору міжнародної репутації такі рейтинги як THE та QS допомагають університетам покращити міжнародне визнання. Вони створюють можливість для університетів продемонструвати свої досягнення, якісну освіту та наукові досягнення на світовому рівні. Присутність у рейтингах сприяє залученню студентів з різних країн. Студенти обирають університети на основі міжнародного статусу і рейтингу, оскільки це гарантує їм якісну освіту та перспективи для майбутньої кар'єри. Високі позиції у рейтингах сприяють приверненню додаткових ресурсів для розвитку як від уряду, так і приватних інвесторів.

Присутність у рейтингах THE та QS привертає увагу інших університетів світу, що сприяє розвитку міжнародних партнерств, обміну студентами, науковцями, спільним дослідницьким проектам. Для підвищення рейтингу університет вдосконалює якість освіти та досліджень, що позитивно впливає на всю академічну спільноту та забезпечує високі стандарти університетської діяльності.

З метою просування Харківського національного університету радіоелектроніки у світові рейтинги Times Higher Education та QS рішенням Вченої ради у грудні 2018 року було створено відділ бенчмаркінгу та веб-менеджменту.

На першому етапі головним завданням відділу був аналіз потенціалу та порівняння можливостей ХНУРЕ з провідними університетами України і світу, що вже входили до рейтингів. Після ретельного вивчення показників, джерел даних, порівняння їх з особливостями національної статистики та звітності, зроблено висновок, що ХНУРЕ може конкурувати з лідерами освітньої галузі в Україні та за її межами. Були направлені звернення і аналітичні записки до рейтингів THE та QS. Британські рейтингові агенції, у свою чергу, розпочали процес аудиту ХНУРЕ на предмет відповідності вимогам та подолання порогу включення у рейтинги.

За п'ять років відділом бенчмаркінгу були встановлені зв'язки з агенціями THE та QS, проводилась робота зі збору та систематизації даних щодо діяльності університету, створення профілю ХНУРЕ на платформах усіх рейтингів.

Для забезпечення участі ХНУРЕ у світових рейтингах відділ бенчмаркінгу брав участь у впровадженні стимулюючих заходів:

- показники підсистеми рейтингового оцінювання кафедр і факультетів ХНУРЕ приведено у відповідність показникам світових рейтингів [1];
- розроблено рейтинг публікаційної активності науковців ХНУРЕ та вебметричний рейтинг кафедр [2, 3];
- запроваджена система ключових показників ефективності кафедр університету.

Попри те, що на ці роки припали епідемія коронавірусної хвороби і повномасштабна війна, з поставленим завданням – увійти до найвпливовіших і авторитетних світових рейтингів THE та QS – відділ впорався.

Треба зазначити, що рейтинги THE та QS публікують декілька рейтингових таблиць: глобальний світовий рейтинг, предметні рейтинги, регіональні рейтинги, рейтинги сталості, працевлаштування тощо. У кожному рейтингу власні вимоги і особливості.

Наразі ХНУРЕ входить до світових рейтингів THE та QS. Досягнути цього вдалося лише 9 українським університетам. Також ХНУРЕ входить до предметних рейтингів – у THE по комп'ютерним наукам та інженерії; у QS – по комп'ютерним наукам. ХНУРЕ входить до рейтингу впливу від THE – Impact World University Rankings та регіонального рейтингу QS Europe. Участь у таких рейтингах як рейтинг сталості QS Sustainability Rankings та рейтинг впливу Times Higher Education Impact Rankings дозволяє підтвердити прихильність ХНУРЕ глобальним Цілям сталого розвитку та продемонструвати прогрес у їх досягненні.

Також одним з вагомих аргументів щодо присутності ХНУРЕ у рейтингах THE та QS є те, що показник міжнародного визнання у формулі розподілу видатків згідно постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. №1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» приймається рівним 1,1 для ЗВО, що входять до топ-1000 в одному з рейтингів QS World University Rankings, The Times Higher Education World University Rankings або Academic Ranking of World Universities, у порівнянні з показником 1,0 для усіх інших ЗВО.

Висновки: Отже, участь у світових рейтингах університетів, таких як THE та QS, важлива для ХНУРЕ, оскільки допомагає підвищити міжнародну репутацію, залучити кращих студентів, отримати додаткове фінансування, розвивати міжнародну співпрацю та покращити якість освіти та досліджень. Але на фоні небезпечної ситуації, переходу на дистанційну форму навчання, переїзду частини колективу за кордон, втрати іноземних здобувачів, інших важких втрат, спричинених війною, спроба втриматись у рейтингах є дуже амбітним викликом для усього колективу Університету.

Список використаних джерел:

1. Беянінова, Г. & Філатов, В. (2023). Рейтинги як сучасний інструмент моніторингу діяльності Харківського національного університету радіоелектроніки. *XXIX Міжн. наук.-практ. конф. «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку»*, 376–381.
2. Філатов, В., Беянінова, Г., & Єрохін, М. (2023). Інформаційна система рейтингу публікаційної активності науковців Харківського національного університету радіоелектроніки. *Наука і Техніка Сьогодні*, 2(16). [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-2\(16\)-438-447](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-2(16)-438-447)
3. Беянінова, Г., Гунько, М., & Ткачов, В. (2022). Досвід впровадження вебметричного рейтингу кафедр у Харківському національному університеті радіоелектроніки. *Х Міжнародна науково-практична конференція «Modern research in world science»*, 359–363.

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Конончук Богданна Ростиславівна

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні

юридичного факультету

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Сучасний світ стрімко розвивається, і наука є однією з головних сил цього розвитку. Вона допомагає нам краще розуміти світ навколо нас, знаходити нові рішення проблем і створювати інноваційні технології. Однак, разом із прогресом, наука також ставить перед собою ряд актуальних проблем, які потребують вирішення.

Наука, в традиційному розумінні, поділяється на природничі, технічні та гуманітарні науки. Поділ науки визначається цілями кожного виду, які входять в єдину структуру наукового світогляду. Важливість гуманістичної науки зосереджується на вивченні людини як члена суспільства та його поведінки в суспільстві. Будучи біопсихосоціальним і культурним феноменом, людська поведінка може суперечити природі, але вона повинна здійснюватися в рамках усталених звичаїв. Завданням дослідників права є пошук оптимальних правил поведінки, які б задовольнили інтереси всього суспільства і країни [1].

Будь-яке наукове дослідження, зокрема юридичне, починається з вироблення фундаментальних принципів, методів, постановки цілей та завдань дослідження – методології [1].

Найактуальнішою гуманітарною темою є власне соціальна нерівність, але в законодавстві дослідження цього питання мало. Розвиток інформаційних технологій і процес глобалізації вимагають передових методологій. Додавання технічних наук до згаданих нами наук створює міждисциплінарний простір, що також підтверджують теоретики права, і сьогодення теоретична юриспруденція також приймає спільні методології та реалізує результати правового економічного аналізу [2].

Сучасна наука також стикається з проблемою фінансування. Дослідження вимагають значних ресурсів, і їхнє фінансування є складним завданням. Уряди та приватні компанії часто конкурують за право фінансувати наукові дослідження, і це може призвести до того, що деякі важливі дослідження не будуть отримувати достатній рівень фінансування. Вчені повинні працювати над тим, щоб знайти ефективні механізми фінансування наукових досліджень, які б забезпечували їхнє фінансування та незалежність.

Що стосується сучасних умов глобалізації, то одним із ключових аспектів відповіді на виклики глобалізації є інтернаціоналізація освіти в галузі права. Студенти і молоді юристи повинні отримувати знання та досвід, які відповідають міжнародним стандартам. Міжнародні правові програми та обміни навчанням допомагають розширити горизонти студентів і навчити їх розуміти різноманітні

правові системи та підходи до права. Це сприяє підготовці юристів, які можуть успішно працювати в глобальному середовищі.[2].

Глобалізація ставить перед правовою наукою завдання розробки та адаптації правових інструментів, які враховують цей новий контекст.[3].

Вирішити всі ці проблеми буде непросто, але вони є важливими для майбутнього науки та людства. Вчені повинні співпрацювати з представниками інших сфер діяльності, щоб знайти ефективні рішення.

Список використаних джерел:

1. https://phsreda.com/ua/article/64057/discussion_platform
2. Закон України «Про міжнародні договори України»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
3. Політов А.А. "Глобалізація як соціокультурний і політичний феномен: проблеми та перспективи" (Див. журнал "Гуманітарний вісник ДВНЗ України", 2018 рік).
<https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-4/11.pdf>

ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ

Власенко Марина Вячеславівна

студентка факультету прокуратури 3 курс 22 група

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Конституція України у статті 3 містить положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в нашій державі. Відповідно до цього, особливої уваги потребує дослідження кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, які є одними з найнебезпечніших та найактуальніших в наш час. Своє закріплення ці кримінальні правопорушення знаходять в окремому II розділі Особливої частини Кримінального кодексу України, який має відповідну назву, а наявність такої значної кількості кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи дозволяє класифікувати їх на види за тими чи іншими критеріями.

У теорії кримінального права під правопорушеннями проти життя та здоров'я розуміють суспільно-небезпечні та протиправні діяння, що посягають на життя та здоров'я особи, руйнують та спотворюють ці найцінніші блага, а також наражають на небезпеку заподіяння їм шкоди. Однак потрібно пам'ятати, що в розділі КК України об'єднано посягання на два різних родових об'єкти – суспільні відносини щодо охорони життя особи та суспільні відносини щодо охорони здоров'я особи, тому їх не потрібно ототожнювати.

Одним з таких правопорушень є вбивство, закріплене в статті 115 КК України, яке, в свою чергу, як і більшість кримінальних правопорушень має ряд кваліфікуючих ознак. Серед таких ознак вбивства важливе місце посідає особлива жорстокість, яка зазначена в пункті 4 частини 2 статті 115 КК України. Взагалі, будь-яке насильницьке правопорушення визнається жорстоким за своєю суттю, однак, говорячи про вчинення правопорушення з особливою жорстокістю, досить часто виникають розбіжності у думках, тому воно потребує детального аналізу для повноцінного та однакового розуміння.

Згідно з п.8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи»[1]: умисне вбивство визначається вчиненням з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, мордування, мучення, тортур, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинюване в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань.

Також варто зазначити, що особливою жорстокістю охоплюються не лише фізичні та психічні страждання живої людини. До цієї кваліфікуючої ознаки відносяться також випадки, коли потерпілий вже втратив свідомість і об'єктивно не відчував особливих мучень та страждань, але винний продовжував робити дії, які визначаються як особливо жорстокі.

Однак лише це визначення постанови не дає нам повноцінного розуміння особливої жорстокості, тому було б доцільним звернутися до тлумачення цього поняття з наукової точки зору та його порівняння з поняттям звичайної жорстокості. Під жорстокістю розуміють властивість особистості, яка характеризується прагненням

особи до заподіяння страждань, мучень людям або тваринам та виражається в діях, бездіяльності та словах [2, с.592]. Ця ознака в певній мірі наявна у всіх кримінальних правопорушеннях проти життя та здоров'я особи, однак в деяких випадках законодавець наголошує на таку ознаку як особлива жорстокість. Відрізняється вона тим, що в такому випадку потерпілому спричиняються саме особливі страждання, а під поняттям особливої жорстокості розуміють «навмисну дію (або бездіяльність), що супроводжує або настає за насильницьким кримінальним правопорушенням, є не обов'язковою для його вчинення та настання звичайних для нього наслідків, і полягає в заподіянні потерпілому або його близьким додатково, як правило, тяжкого фізичного або психічного страждання» [2, с.593]. До прикладу, вчиняючи вбивство винний вже здійснює жорстокий злочин, але вчиняючи це ж саме кримінальне правопорушення з особливою жорстокістю він усвідомлює, що здійснює дії, які приносять потерпілому ще більших фізичних та душевних страждань, а він, у свою чергу, повністю реалізує свій злочинний намір. Тобто при вчиненні останнього, діяння є надмірним з точки зору спричинення наслідку, який характерний для складу такого кримінального правопорушення як вбивство, а саме винною особою вчиняються діяння, які є зайвими для позбавлення життя іншої особи. Також варто зауважити, що при вчиненні вбивства умисел правопорушника спрямований лише на позбавлення життя іншої людини, а при вчиненні цього ж правопорушення з особливою жорстокістю поряд ще присутня мета щодо завдання потерпілому особливих фізичних мучень та/або психічних страждань [3, с.440]. Таким чином, особа повинна усвідомлювати, що завдає смерті іншій особі саме шляхом заподіяння особливих страждань.

Варто також зауважити, що не лише таке кримінальне правопорушення як вбивство може вчинюватися з особливою жорстокістю, а й правопорушення проти життя особи, які мають «привілейовані ознаки». Однак, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», навіть якщо вони були вчиненні з особливою жорстокістю, все одно мають кваліфікуватися відповідно до статей, якими вони передбачені в КК України, не зважаючи на таку кваліфікуючу ознаку. Однак в такому випадку виникають запитання та дискусія з приводу того, чому враховуються лише привілейовані ознаки, але не беруться до уваги обставини, які обтяжують кримінальне правопорушення. Маємо зазначити, що скоріше за все, у таких ситуаціях враховується, в першу чергу, особливий психологічний стан жінки, яка народила дитину та яка певною мірою не зовсім усвідомлює вчинюване нею кримінальне правопорушення. У такому разі вона також не має можливості усвідомлювати чи вчиняє вона його з особливою жорстокістю, що є важливою ознакою, аби інкримінувати особливу жорстокість як обставину, яка обтяжує кримінальне правопорушення.

Таким чином, для того, щоб мати повноцінне розуміння правопорушень вчинених з особливою жорстокістю, можна виділити кілька його ознак: діяння є надмірним з точки зору спричинення наслідку, характерного для складу відповідного правопорушення; винна особа повинна усвідомлювати, що спричиняє потерпілому особливих фізичних, психічних або моральних страждань поряд з основним правопорушенням та свідомо бажає цього, досягаючи шляхом діянь, які передбачені в постанові ВСУ.

Список використаних джерел:

1. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 07.02.2003 р.
2. *Смілянський Я. Г.* Особлива жорстокість як кваліфікуюча ознака умисного вбивства / Я. Г. Смілянський // Форум права. – 2009. – № 3. – с. 591-596.
3. *Керімов, А. З.* Відмежування вбивства з особливою жорстокістю від суміжних складів злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2012, 4: с.438-444.

ВІДСУТНІСТЬ ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ «ВІК СЕКСУАЛЬНОЇ ЗГОДИ» В ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ

Кілочек Ілля Ігорович

Здобувач вищої освіти факультета права
Університет митної справи та фінансів, Україна

Науковий керівник: Батраченко Тетяна Сергіївна

канд. юрид. наук, доцент, завідувачка кафедри правоохоронної діяльності
Університет митної справи та фінансів, Україна

«Вік сексуальної згоди», - це основоположна категорія, що утворює склади правопорушень, передбачені статтями 155, 156 Кримінального кодексу. Відсутність такої категорії в Проєкті нового Кримінального кодексу України (далі – Проєкт) може загрожувати охороні прав і свобод громадян, а тому таке дослідження є особливо актуальним.

Дану тему вже досить часто підіймали в науковому дискурсі (Дудоров О. В., Задоя, К.П., Харитонов О. В. та ін.), однак останні зміни, що були впровадженні, на нашу думку ще не були піддані всесторонньому дослідженню.

Якщо проаналізувати Проєкт, то можна побачити що з нього цілком прибрано таке поняття, як «вік сексуальної згоди». З аналізу статей 4.5.6. – 4.5.8. можна зробити висновок, що фактично поведінка, що передбачена статтею 155 чинного Кримінального кодексу України, - більше не охоплюється складом особливої частини Проєкту [1] [2]. Це впливає логічно з тієї наукової дискусії, що точилася навколо питання «віку сексуальної згоди» в тому розумінні, що наявне в чинному КК.

О. О. Дудоров та К. П. Задоя зазначали про цілу низку недоліків такої категорії, як «вік сексуальної згоди». Дослідники зазначають, що з введенням в дію редакції від 14 березня 2018 року фактично встановлює два «віки сексуальної згоди» (16 років і 14 років), що, в свою чергу, не реалізує насправді положення Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (далі – Лансаротська конвенція) і з нього не впливає [3, с. 88]. Це можна зрозуміти з того, що така конвенція приділяє увагу саме єдиному такому віку, що встановлений законодавством відповідних держав-членів конвенції.

О. Харитонов зазначає, що фактично відповідні зміни, що були проведені в 2018 році призвели до того, що «...відтепер ч. 4 ст. 152 КК і ч. 1 ст. 155 КК, ч. 4 ст. 153 і ст. 156 КК містять дублюючі приписи, які описують однакові діяння, але передбачають кардинально різний рівень караності...», однак відмічає, що: «Відмова від конструкції "особа, що не досягла статевої зрілості" і заміна її на законодавчо зафіксований вік згоди є схвальним кроком» [4].

При цьому, питання щодо доцільності категорії «вік сексуальної згоди» зокрема наводиться і у Висновку національних експертів щодо (далі – Висновок) Проєкту. Судячи з цього висновку, концепт «віку сексуальної згоди» першочергово був присутнім (вік, при цьому, залишався 16 років), однак потім був прибраний у відповідності з критикою науковців [5].

Так, дослідники зазначали, що: «З огляду на розуміння поняття віку (концепту) сексуальної згоди у ст. 18(2) Лансаротської конвенції та іноземному кримінальному праві, недосягнення дитиною віку сексуальної згоди означає, що вона в принципі не

може висловити добровільну згоду на вчинення щодо неї дій сексуального характеру.». А тому існування статті 4.5.8 (яка тоді виглядала в Проекті як Дія сексуального характеру з дитиною віком від 14 до 16 років) ставиться під сумнів. До того ж, приводились слова О. Харитонової, яка зазначала, що є проблема вираженого кримінально-правового реагування на «сексуальні стосунки осіб, близьких за віком» («close-in-age exemptions»). Вона полягає в тому, що дівчина і хлопець можуть мати, наприклад, романтичні стосунки, хлопець досягає повноліття і стає потенційним суб'єктом кримінального правопорушення.

О. Харитонova зазначає, що : «варто обговорити можливість розробки законодавчого механізму, який би виключав кримінальну відповідальність за сексуальні стосунки осіб, близьких за віком, за взаємною згодою, якщо один з партнерів досяг повноліття». [5, с. 273] Нам ця позиція зрозуміла, оскільки ми погоджуємося, що таке охоплюється об'єктивною стороною кримінального правопорушення, передбаченого чинним законодавством. Однак, за своєю суттю не є суспільно небезпечним, що автоматично говорить про відсутність кримінального правопорушення.

Фактично на даному етапі існує ціла низка проблем, пов'язана з категорією «вік сексуальної згоди», ця проблема торкнулася і Проекту, в останній редакція якого вона відсутня. Проблеми ці полягають у неякісній імплементації національного законодавця положень міжнародних договорів, а саме Лансаротської та Стамбульської конвенцій. Однак, не зважаючи на невисоку якість національної правотворчості, можна стверджувати, що норми чинного КК виконують свої функції належним чином. «Вік сексуальної згоди» у розумінні Лансаротської конвенції і вік, з якого особа може надати добровільну згоду (у розумінні згоди, що вказує на можливість особи усвідомлювати характер сексуальних дій по відношенню до себе) за Стамбульською конвенцією, збігається, - це 14 років. За судовою практикою, дії пов'язані з проникненням в тіло дитини, що не досягла цієї відмітки – охоплюється саме 14-річним віком.

Фактично дані статті виконують функцію правового регулятора належним чином. Можна сказати, що держава неякісною імплементацією порушує принцип правової визначеності як складової верховенства права, однак, насправді такі помилки не видаються нам критичними. За своєю ж суттю, самі норми особливої частини видається легітимними та співмірними у правовій державі.

Реальна проблема з дотриманням правової визначеності можлива лише за телеологічного тлумачення норм національного законодавства. Однак воно здається нам недоцільним, оскільки за своєю суттю норми національного законодавства не повинні копіювати норми міжнародних договорів, а лише дотримуватися вимог, поставлених перед національними державами. В даному ж випадку, вимоги Лансаротської конвенції задоволені, стамбульської – в процесі імплементації.

Факт того, що закріплення відбувалося не однією окремою нормою, а декількома, різними за своєю суттю, які в чинному КК передбачені статтями 152, 153, 155, 156, не є чимось протиправним. Під час створення національних норм права держава може (хоча, скоріш повинна) враховувати власний національний досвід, культуру, соціальні особливості. Зрозуміло, що в даному випадку наявні порушення в кримінально-правовій техніці, однак вони за своєю суттю не призводять до протиправності правового регулювання, а значить виключно на їх наявності не може ґрунтуватися ідея про недоцільність кримінально-правової категорії «вік сексуальної згоди».

Якщо проблема лише у визначенні «вік сексуальної згоди» - то його можна банально перейменувати на більш доцільне формулювання. І цю ідею варто обдумати не через бажання залишити старі порядки, 151 та 155 статті КК у старому співвідношенні, однак за певної суспільної необхідності.

Погляд щодо таких понять як : «інформаційний бум, лібералізація статевої моралі, акселерація, передчасний психосексуальний розвиток сьогоденних підлітків» [5, с. 272], - згідно з урахуванням яких пропонується прибрати вік сексуальної згоди як категорію у розумінні статті 155 КК, виявляється сумнівним, оскільки з твердженням про відсутність небезпеки для дітей у вигляді сексуальних стосунків між 14-річними та повнолітніми (а іноді, 30-ти, 40-ка літніми особами) варто посперечатись.

На нашу думку, 14-річний вік замалий для існуючої в нашій державі ситуації. Під час війни так чи інакше діти зазнають травматизації, що може негативно вплинути на їх психіку, зробити більш уразливими до маніпулювання з боку дорослих. Справа не в біологічній можливості мати секс конкретному індивіду без відповідної шкоди для здоров'я. Справа саме в питанні: чи може секс в такому віці з дорослою особою вплинути на психологічне здоров'я особи? На нашу думку так, це легко може відбутися в суспільстві де досі немає гідної сексуальної освіти, де досі існує стигматизація жертв зґвалтування.

Діти в такому віці ще не мають того рівня розвитку свідомості, щоб у повній мірі приймати рішення про статевий зв'язок з дорослими. Саме дорослі становлять для дітей небезпеку: вони можуть залякати, обманути, піддати цькуванню дитину у разі відмови від сексу або ж у разі бажання розповісти про сексуальні дії.

Наразі ця кримінально-правова заборона встановлює певний бар'єр задля можливості убезпечити дітей від можливих психологічних проблем. Поки відсутнє обґрунтоване всестороннє дослідження, що доведе відсутність можливих психологічних проблем, прибрати таку норму не є чимось виваженим. Тому на нашу думку, на період війни краще призупинити реформи з цього питання – і повернутися з новими силами після, з реальними дослідженнями.

Список використаних джерел:

1. Текст проекту нового Кримінального кодексу України. Робоча група з питань розвитку кримінального права. *Головна / Новий Кримінальний Кодекс*. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 26.11.2023).
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 26.11.2023).
3. Дудоров О. О., Задоя К. П. Вік сексуальної згоди» у міжнародному праві, кримінально-правовій доктрині та Кримінальному кодексі України. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. № 1. С. 75–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2019_1_10 (дата звернення: 25.11.2023).
4. Харитонов О. Хліб, любов і фантазія, або Нотатки на полях Стамбульської конвенції та Кримінального кодексу (частина 2). URL : <https://jurliga.ligazakon.net/analytcs/183309> (дата звернення: 25.11.2023).
5. Висновки національних експертів щодо тексту Проекту нового Кримінального кодексу України. *Головна / Новий Кримінальний Кодекс*. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 26.11.2023).

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Сороченко Олександр Володимирович

здобувач вищої освіти 2 ступеня магістр юридичного факультету
ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука", Україна

Науковий керівник: Ільків Олег Васильович

канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука", Україна

Шкода поняття, яке досить часто застосовується суб'єктами цивільних відносин, особливо на сьогоднішній час. Адже будь-яка особа незалежно від її статусу в суспільстві, фізичні юридичні особи і навіть орган влади будь-коли може завдати або зазнати шкоди. І часом настання шкоди є невідворотнім. Адже вона може наставати через необережність, неухважність та інші чинники властиві людині. Саме такими на перший погляд простими діями ми можемо завдати шкоди іншій людині і понести за це відповідальність.

Варто розмежовувати поняття шкода та збитки, коли ми говоримо про шкоду, то мова йде про конкретну шкоду, яку одна сторона завдала іншій. Збитки це більш широке поняття, яке охоплює будь-які втрати, збитки можуть бути економічними, соціальними, культурними. Однак в сучасному розумінні між цими двома поняттями немає різниці, адже шкода прирівнюється до збитків, хоча на законодавчому рівні краще вживати поняття шкода ніж збитки.

Механізм відшкодування шкоди базується на принципах справедливості та законності, що є важливою складовою в цивілізованому суспільстві. Варто відзначити, що ефективним способом відшкодування шкоди є подача позовної заяви (позову) до суду першої інстанції, адже відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого майнового або не майнового права та інтересу, а відшкодування шкоди відноситься до способів захисту цивільних прав.

Відшкодування шкоди у цивільному праві регулюється Главою 82 ЦК України.

Цивільне законодавство розрізняє два види шкоди: моральна та матеріальна.

ЦК не дає визначення поняттю цих правових категорій, однак не важко зрозуміти їхні значення. Таким чином можна сказати, що матеріальна (майнова) шкода це - зменшення майна особи (учасника правовідносин, потерпілого) внаслідок пошкодження чи знищення її / його майна або внаслідок порушень їхніх особистих немайнових прав.

Частина 1 ст. 1166 ЦКУ передбачає, що майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Тобто відшкодуванню підлягає не лише реальна шкода (майно, втрачене або пошкоджене в результаті протиправної поведінки), але й упущена вигода.

Варто зазначити що Відповідно до ч. 2 ст. 1166 ЦКУ якщо особа, яка завдала шкоди доведе, що шкода завдана не з її вини, то така особа звільняється від відповідальності. Варто відзначити, що майнова шкода може відшкодовуватися фінансово у грошовому еквіваленті або в натурі, тобто заміною майна речі, що було

знищено або пошкоджено. Досить суперечливою як є стаття 1185 Цивільного кодексу України, а саме частина 1 цієї норми: вона говорить про те, що шкода, яка завдана фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, відшкодовується такою особою незалежно від виду такої шкоди. Однак з таким твердженням закону я не згідний, тому що обмежено дієздатна особа - це особа, яка має алкогольну або наркотичну залежність. Також суд може обмежити дієздатність особи, яка має психічні розлади і над такою особою встановлює піклувальника, який має нести відповідальність за її дії. Маючи перелічені мною проблеми, така особа не завжди може контролювати свої дії та усвідомлювати їх. Якщо піклувальник несе відповідальність обмежено дієздатної особи, то саме він має відшкодовувати шкоду завдану нею, зважаючи на причини, через які було обмежено дієздатність фізичної особи ЦКУ виділяє шкоду, яка не підлягає відшкодуванню.

Так, шкода, завдана під час самозахисту, у стані необхідної оборони, якщо не були перевищені її межі, не підлягає відшкодуванню. Якщо ж шкода завдана в стані крайньої необхідності, то її має відшкодувати особа, яка її завдала, з правом зворотної вимоги до особи, в інтересах якої вона діяла [1]

Відшкодування моральної шкоди

Із визначенням майнової шкоди проблем не виникає, оскільки вона полягає у втраті майнової частки (майна) людини. Також майнова шкода може відшкодовуватися в натурі. З визначенням моральної шкоди складніше, оскільки вона не впливає на майновий стан громадян, а проявляється загалом на психологічному підсвідомому рівнях учасника цивільних правовідносин.

Відповідно до частини 2 статі 23 Цивільного закону моральна шкода полягає:

- 1) Фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я
- 2) У душевних стражданнях, яких людина зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою що до неї та її родичів
- 3) У душевних стражданнях, яких особа зазнала через знищення чи пошкодження її майна
- 4) Через приниження честі та гідності громадянина

Виходячи з пункту 3 частини 2 статі 23, можна сказати, що поруч з моральною шкодою може стояти матеріальна. Моральна шкода відшкодовується у грошовому еквіваленті або в інший спосіб визначений законодавством. Особливість відшкодування моральної шкоди полягає у складності її доказування. Якщо факт нанесення майнової шкоди можна встановити, враховуючи пошкоджене майно, то з моральною шкодою дещо важче, оскільки довести факт душевних страждань досить важко. Якщо говорити про доказування факту моральної шкоди то доцільно посылатися на покази свідків. У разі відшкодування такої шкоди завданої приниженням честі та гідності людини, то ефективним способом доказування слід вважати відеофіксацію

Однак, незважаючи на це, вирішення позову пов'язаного з відшкодуванням моральної шкоди залишається досить складним процесом. Хоч і кінцевим результатом вирішення цього питання буде ухвалення судового рішення то таке рішення може вважатися не об'єктивним, оскільки суддя не зможе відчувати тих страждань, які відчув позивач. А значить не зможе об'єктивно визначити розмір шкоди. Але як там не було б право визначення розміру моральних і матеріальних збитків залишається за судом.

Судова практика відшкодування шкоди

Судова практика демонструє, що дедалі більше суперечок пов'язаних з відшкодуванням шкоди стосуються договірних зобов'язань. Така позиція є досить

логічною, оскільки громадяни України фізичні та юридичні особи досить часто укладають між собою договори про надання певного виду послуг або ж інші види договорів. Тому не є дивним той факт, що судова влада зіштовхується з порушенням таких договорів. Однак уявити цивільні відносини без укладання договорів досить складно.

Таким чином можна сказати, що законодавство про відшкодування шкоди не є досить великим основним законом, що регулює це питання, є Цивільний кодекс України в розрізі глави 82, також це питання має певну проблематику.

На мою думку вона полягає в наступному: по перше - слід доповнити статтю 1185 ЦКУ, оскільки за обмежено дієздатну особу несе відповідальність піклувальник, тому я вважаю, що саме він повинен відшкодовувати шкоду за кошти свого підопічного, по-друге, як встановлено законом розмір відшкодування шкоди визначається судом і це є неправильно, оскільки судя не може відчувати тих страждань, і ті втрати, які понесла особа. Тому його рішення з цього питання може бути не зовсім об'єктивним, щоб цього уникнути слід провести оцінюючу експертизу і вже, враховуючи висновок експерта, постановляти рішення щодо майнової шкоди. Також слід дозволити винній стороні відшкодовувати шкоду частинами, оскільки розмір шкоди може бути великим а винна особа не зможе одразу сплатити таку суму.

Наразі такий спосіб відшкодування дозволений лише в заподіянні моральної шкоди шляхом каліцтва особи. Таке потрібно дозволити на всі види шкоди. Таким чином потрібно доповнити законодавство і покращити роботу судової гілки влади, однак якщо врахувати завантаженість суду позовами про відшкодування шкоди суб'єктам цивільних прав, необхідно досудово врегулювати це питання.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України
2. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/moralna-shkoda-yak-otrimati-kompensaciyu.html>

ВРЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Зацарна Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бондар Олександр Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Трудові відносини для людини є такими ж важливими та невід’ємними, як і сімейні відносини. Як життя людини практично без винятку не може проходити без сім’ї, так і без трудових відносин людина просто не зможе нормально існувати.

Трудові відносини, як і сімейні, є соціальними. Вступаючи в них, людина спілкується з такими ж непростими людьми, як і вона сама. І, на жаль, не завжди вистачає витримки та терпіння, щоб обійтися без суперечок, які, у свою чергу, можуть не згаснути аж до зали судових засідань. Статистика показує, що загальна кількість трудових спорів, що розглядаються в судах загальної юрисдикції, сягає 610 тисяч на рік [1].

Суперечки з трудових правовідносин становлять особливу категорію справ, оскільки зачіпають одні з найважливіших цінностей у житті – працю, виплату заробітної плати. Тому вирішення трудових спорів є прерогативою досвідчених спеціалістів у сфері трудових правовідносин. Складність таких справ полягає в тому, що трудові спори включають різні категорії правових відносин, що в свою чергу вимагає не тільки об’ємних юридичних знань і практики вирішення трудових спорів, але і розуміння самої специфіки даної сфери відносин.

За українським законодавством, трудові спори можна визначити як не врегульовані розбіжності між суб’єктами трудового права щодо застосування законодавства про працю, договорів про працю або встановлення нових або зміни існуючих умов праці, які вирішуються в порядку, встановленому законом [2, с. 95].

Трудовий спір виникає тоді, коли роботодавець та працівник не можуть домовитися самостійно з якихось питань у трудовій діяльності. Наприклад, співробітник вважає, що йому не доплачують зарплатню, а бухгалтер із кадровиком не можуть переконати його у протилежному.

За суб’єктами трудові спори поділяються на:

- індивідуальні;
- колективні.

Індивідуальні – це спори між конкретним працівником та роботодавцем. Колективні – це спори між колективом підприємства (організації) або його структурного підрозділу (цеху, виробництва та ін.) та роботодавцем.

На сьогодні нормативно-правове регулювання трудових спорів в Україні, не зважаючи на свою зовнішню системність, внутрішньо розпорошене, що зумовлює собою протиріччя між окремими правовими нормами та положеннями відповідних нормативно-правових актів. Беззаперечно такий стан речей неприпустимий у

людиноорієнтованій державі, у якій сповідуються принципи правової визначеності та верховенства права.

Розглянемо досвід зарубіжних країн у сфері вирішення трудових спорів. Цінним є досвід США. В країні діє адміністративний орган – Національна погоджувальна комісія (National conciliation commission) – яка у своїй діяльності повинна дотримуватися строгих норм вирішення трудових конфліктів. За роки її існування 97% всіх трудових конфліктів в США вдалося вирішити мирним шляхом, а з 1980 р. було зафіксовано менше 1% випадків, що мали негативні наслідки для функціонування трудової сфери в державі [4].

Також у США діє «політика відчинених дверей»: кожен співробітник може звернутися до вищого керівника або у відділ трудових ресурсів або ж використовувати «гарячу лінію», яку обслуговують спеціально навчені співробітники, які вирішують трудові спори.

Якщо трудовий спір не вдається вирішити – особи переходять на рівень переговорів: цей етап передбачає зустріч співробітника з одним чи кількома представниками компанії, а також з «консультантом» або керівником програми з вирішення трудових спорів. Якщо другий етап закінчується невдачею, примирна процедура проходить за участю зовнішнього посередника.

Варто зазначити, що у США також розповсюджено таке явище як медіація. Використовується вона не тільки для вирішення трудових спорів, а й в кримінальному процесі, в урегулюванні сімейних спорів тощо. Медіація представляє собою процес, в якому спеціальна особа (медіатор) допомагає сторонам конфлікту спробувати добровільно урегулювати ситуацію. Медіатор організовує переговори таким чином, щоб успішно налагодити комунікацію, створює безпечну атмосферу.

Доречі, такий метод вирішення трудових спорів застосовується і в Україні. Вчені запевняють, що в Україні медіація розвивається вже понад 30-ти років, але тільки восени 2021 року було офіційно визначено основні принципи медіації, процедуру проведення, а також статус медіатора. Офіційно це затверджено в ЗУ «Про медіацію».

Розглянемо досвід Німеччини з приводу даного питання. У Трудовому процесуальному кодексі Німеччини є положення, які зобов'язують суддю намагатися вирішити трудовий спір вже на першому засіданні, що виявилось дуже привабливим для сторін, які вирішують свої трудові спори в судах: приблизно 80% усіх справ (на кінець 2022-2023 років) вирішувалися протягом 6 місяців, і лише 4% тривали понад рік.

Таким чином, можна відзначити, що у зарубіжних країнах спостерігається виразна тенденція до розширення практики вирішення трудових спорів шляхом примирення. Частково це відбувається в рамках існуючих установ та судів, які займаються питаннями вирішення спорів, а частково завдяки органам несудового характеру. Але навіть і в них примирливі процедури не обходяться без проблем. Наприклад, у Великобританії працівники беруть участь лише у погоджувальних процедурах, а посередницькі послуги надають зовнішні експерти. У Греції та Іспанії працівники можуть брати участь лише в примирних та арбітражних процедурах, у Португалії та Фінляндії і погоджувальні, і примирні процедури проходять за участю відповідних чиновників [3, с. 77-78].

Отже, враховуючи вище викладене можемо говорити про те, що успішне впровадження нових підходів у вирішенні трудових спорів в Україні потребує певних зусиль та ресурсів. Вчені, юристи повинні бути готові до вивчення нових методів та технологій. Також потрібна безперервна підтримка збоку держави.

Список використаних джерел:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 18.11.2023).
2. Кисельова, О. І. Трудові конфлікти та трудові спори: поняття, характеристика, співвідношення. *Юридична наука і практика*. 2011. С. 95-99.
3. Пасечнік О.В. Вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) за законодавством України та окремих зарубіжних країн: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Одеса, 2021. 195 с.
4. National conciliation commission. URL: <https://www.nationalconciliationservice.co.uk/> (дата звернення: 19.11.2023).

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЖІНОК У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Угрін Андрій Андрійович

курсант навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Казначеев Дмитро Георгійович

доцент кафедри тактико-спеціальна підготовка
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В сучасному світі, де гендерні ролі та можливості постійно переосмислюються, військова сфера не залишається осторонь від змін. Гендерні аспекти вогневої підготовки стають ключовим елементом розгляду, адже сучасні реалії вимагають розширення участі жінок у військовій діяльності.

Вогнева підготовка у військовій сфері є справжнім випробуванням як для чоловіків, так і для жінок, проте гендерні аспекти цього процесу видаються особливо значущими, оскільки вони відображають та впливають на гендерні ролі у військовому середовищі. Сучасні виклики полягають не лише у фізичних вимогах, але й у переосмисленні стереотипів стосовно ролей жінок у військовій справі. Можливості для жінок у цій сфері виявляються не тільки в забезпеченні рівних можливостей, але й у розширенні спектру внеску, який вони можуть зробити у вогневій підготовці. В даному контексті важливо розглядати адаптацію та розвиток програм підготовки, щоб вони враховували індивідуальні здібності та внесок кожного військовослужбовця, незалежно від їхньої статі. Після повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації на територію України, зросла кількість жінок, які стали на захист Батьківщини, долучившись до лав ЗСУ, інших військових формувань та добровольчих об'єднань територіальних громад. Якщо у 2014 р. загальна чисельність жінок у ЗСУ становила 49 926 осіб, із них військовослужбовиць – 16 557 осіб, то станом на 1 березня 2023 р. кількість жінок у Збройних Силах України зросла до 60 538 осіб, із них військовослужбовиць – близько 42 898 [1]. Завдяки таким змінам жінкам стали доступні такі бойові професії у війську, як гранатометниця, снайперка, артилеристка та інші. Раніше жінки могли претендувати переважно на небойові професії (зв'язківець, водій, кухар тощо). Тепер в Україні є жінка – оператор ударного БПЛА BAYRAKTAR TB2 – старший лейтенант Ангеліна Шкробот.

Згідно із соціологічними опитуваннями, в Україні спостерігається позитивна динаміка ставлення суспільства до ролі й місця жінки у сучасному українському війську. Якщо у 2018 р. рівноправність жінок і чоловіків в армії підтримувало 53 % українців, то нині ця цифра зросла до 80 % [2].

Українські жінки, як бойові медики на передовій, відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні медичного обслуговування та допомоги пораненим під час воєнних конфліктів. Їхній внесок у збереження життя і підтримання фізичного та психологічного здоров'я військових є критично важливим у складних умовах бойової дії. Ці жінки, які обирають шлях бойового медика, мають спеціалізовані навички у наданні першої медичної допомоги, транспортуванні поранених і лікуванні важких травм. Вони працюють на передовій, де кожна мить має величезне значення, і

забезпечують ефективну медичну допомогу навіть в умовах високого стресу та небезпеки. Бойові медики володіють не лише медичними знаннями, але і високим рівнем професійної відданості та мужності. Вони можуть опікуватися пораненими у важких умовах, ризикуючи власним життям, щоб забезпечити швидке та якісне лікування своїм товаришам. Українські бойові медики, в тому числі і жінки, стають прикладом сили, витримки та гуманності в обличчі воєнного конфлікту. Їхня присутність на передовій підкреслює важливість ролі жінок у військовій сфері та підтверджує, що вони гідно впоралися із викликами, пов'язаними із забезпеченням медичної підтримки в умовах війни. Так військова медикіня Оксана Гук з позивним Відьма служила у 102 окремій бригаді Сил територіальної оборони ЗСУ Івано-Франківщини з червня 2021 року. Попри це, займалася косметологічним бізнесом і працювала в Калуській міській раді. Після початку повномасштабної війни навчала бойових медиків, які служать на Запорізькому напрямку. У травні 2023 Оксана звільнилася у запас Збройних сил України [3]. "Я колись давніше приїжджала у відпустку. Мама мені сказала: "Чому ти? Чому не хтось інший? А ось там той, та — вони вдома, а ти — на війні". А я їй: "Коли я була вдома, чомусь у 2014 році матері тих, чий діти були там, тобі це не казали. Все просто. Моя черга", — каже Оксана Гук [4].

Підсумовуючи, гендерні аспекти вогневої підготовки представляють собою складну проблему, яка вимагає системного підходу та адаптації військових програм до потреб і можливостей жінок у військовій сфері. Виклики, пов'язані із забезпеченням гендерної рівності в вогневій підготовці, вимагають перегляду стереотипів та розширення можливостей для жінок в армійському оточенні. Забезпечення рівних умов та урахування гендерних особливостей в підготовці військовослужбовців є ключовим елементом формування сучасної та ефективної армії. Жінки у ролі військових можуть вносити вагомий внесок у безпеку та обороноздатність країни, а їхня участь у вогневій підготовці є важливим кроком до створення справедливого та рівного військового середовища.

Список використаних джерел:

1. У ЗСУ спостерігається позитивна динаміка впровадження гендерної рівності. АРМІЯ SNFORM. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/15/u-zsu-sposterigayetsya-pozytyvna-dynamika-vprovadzhennya-gendernoyi-rivnosti/>
2. У ЗСУ спостерігається позитивна динаміка впровадження гендерної рівності. АРМІЯ SNFORM. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/15/u-zsu-sposterigayetsya-pozytyvna-dynamika-vprovadzhennya-gendernoyi-rivnosti/>
3. "Тим, ким я стала, завдячую своїм побратимам та посестрам". Історія військової медикіні 102 бригади на позивний Відьма. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/544895-tim-kim-a-stala-zavdacuu-svoim-pobratimam-ta-posestram-istoria-vijskovoi-medikini-102-brigadi-na-pozivnij-vidma/>
4. Суспільне медіа. URL: <https://suspilne.media/544895-tim-kim-a-stala-zavdacuu-svoim-pobratimam-ta-posestram-istoria-vijskovoi-medikini-102-brigadi-na-pozivnij-vidma/>

ГЕНЕЗИС КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Шевчук Олександр Вікторович
студент III курсу юридичного факультету
ЧНУ імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Тома Маріана Георгіївна
канд.юрид.наук, доцент,
асистент кафедри кримінального права
ЧНУ імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Посягання осіб на основи національної безпеки України – категорія кримінальних правопорушень, що конкретизовані в Розділі I Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України), характеризуються найбільшим ступенем суспільної небезпеки в розрізі порівняння із іншими кримінальними правопорушеннями, внаслідок вчинення відповідних кримінально-протиправних діянь має місце потенційно великий ризик для суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності, обороноздатності, а також державної, економічної чи інформаційної безпеки України. В умовах повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року перед нашою державою постали нові виклики, зокрема, пов'язані із пошуком дієвих механізмів реагування на прояви збройного конфлікту, шляхом криміналізації окремих кримінально-протиправних діянь, серед яких є колабораційна діяльність. Дієвим кроком законодавця в цьому дискурсі стало доповнення КК України статтею 111¹ («Колабораційна діяльність») на підставі прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» № 2108-IX від 03.03.2022 року.

Колабораціонізм – це багатоаспектне явище, що поєднує соціально-психологічні та політико-правові складові його розуміння, фокус нашої уваги зосереджений на з'ясуванні генезису поняття «колабораціонізм» в українському історичному та правовому вимірах, що дозволить комплексно висвітлити ключові аспекти еволюції цього явища. Колабораціонізм як кримінально-протиправне діяння, спрямоване на завдання шкоди конституційно-правовому ладу та ознакам державності країни, відоме ще з часів Другої світової війни (1939 – 1945 рр.), хоча, розглядаючи його через призму історичних подій, можна стверджувати, що відповідне явище існувало та мало місце в суспільстві ще до моменту його найменування та виокремлення в середині XX століття. Дефініція «колабораціонізм» з'явилася в 1940 році, пов'язана з відмовою деяких політичних кіл та впливової частини еліти Франції чинити збройний спротив та захищатися від агресії Німеччини, що повністю на той час контролювалася нацистською владою.

Війна світового масштабу розставила всі акценти в розумінні правової природи та специфіки колабораціонізму: по її завершенні таке діяння набуває виключно негативного забарвлення, а колаборанти - особи, які стають на бік ворога та співпрацюють з його окупаційними військами. Звертаючи увагу на історичну складову поняття колабораціонізму, зазначимо, що Друга світова війна стала вагомим каталізатором та, беззаперечно, рушійною силою для значних змін в європейському політико-правовому просторі, сприяла становленню міжнародного

права, у тому числі міжнародного гуманітарного права. Конвенції, Протоколи до них, різноманітні Пакти мають засадниче, важливе значення на міжнародній арені, оскільки слугують своєрідними «правилами гри» для усіх держав-підписантів, проте доводиться зауважити відсутність чіткого визначення та окреслення питання колабораціонізму, тому кожна держава намагається встановити його межі, форми, ознаки та способи вчинення самостійно, враховуючи специфіку національного права та ряд інших особливостей. Як приклад, відзначимо нормативно-правові акти міжнародного рівня, які описують життя населення в період міжнародних збройних конфліктів, що супроводжується окупацією території, однак вказівки на колабораціонізм, тим більше, на врегулювання явища колабораційної діяльності немає, а відтак, розробка способів протидії йому через правові механізми міжнародно-правового характеру значно ускладнюється. Ключовими та засадничими нормативно-правовими актами міжнародного гуманітарного права, що відповідають вищезазначеним критеріям, можна назвати Женевські конвенції середини ХХ століття, насамперед, це Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року, але необхідно зауважити аналогічну відсутність регулювання цього явища та згадки про колабораціонізм у вказаній Конвенції. Серед держав, які підписували відповідні Конвенції, є також Україна: саме Верховна Рада України ратифікувала відзначений міжнародний нормативно-правовий акт у відповідності до положень Конституції України.

На думку О. Ілларіонова, розробка проєктів щодо врегулювання, запобігання колабораційній діяльності та встановлення дієвих механізмів притягнення до відповідальності за вчинення протиправного діяння проти основ національної безпеки, а згодом їх прийняття й реальне впровадження на національному рівні, зокрема в межах українського законодавства, має бути поштовхом для оновлення міжнародного права з питань попередження та засудження колабораціонізму на рівні, наприклад, ООН [1]. Науковець підкреслює, що досвід України в цьому плані є унікальним і може слугувати моделлю для розробки відповідних міжнародно-правових документів [1].

Зважаючи на наведені міркування О. Ілларіонова, слід наголосити, що йдеться про роки незалежності України, коли, починаючи із 20 лютого 2014 року на території України розпочався міжнародний збройний конфлікт, який мав локальне зосередження та відносно немасштабний характер, проте наявність тимчасової окупації частини території України Російською Федерацією вже слугує ключовою умовою для вчинення колабораційної діяльності через можливість населення співпрацювати із окупаційною адміністрацією держави-агресора, подібно до історичної аналогії. В. Шайкан, відома українська дослідниця, що присвятила чимало праць темі колабораціонізму, вказує, що це явище в Україні в роки Другої світової війни проявилось у широкому діапазоні: від побутового рівня до військових, економічних, культурних, адміністративних, індивідуально-політичних форм [2, с.44]. І. Дерейко виокремлює такі види колабораціонізму як: побутовий, адміністративний, економічний, військовий, політичний та військово-політичний [3].

Наведена диференціація певною мірою може бути екстрапольована на сучасну законодавчу площину та застосовуватися для класифікації колабораційної діяльності, орієнтуючись на ч. ч. 1-7 ст. 111¹ КК України. Взаємозв'язок історичного та сучасного правового підходу з урахуванням вищевказаного можливий наступним чином:

- **Військовий колабораціонізм** відповідає ч. 7 ст. 111¹ КК України, що полягає в добровільній участі громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих

формуваннях на окупованих територіях, або участь у таких формуваннях держави-агресора;

- **економічний колабораціонізм** ґрунтуватиметься на передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням на окупованій території чи таким формуванням держави-агресора (ч. 4 ст. 111¹ КК України), крім того, передбачає провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, окупаційною адміністрацією, так званими «органами влади» (ч. 4 ст. 111¹ КК України);

- **культурний колабораціонізм**, за приписами ч. 3 ст. 111¹ КК України, можливий в розумінні здійснення пропаганди в закладах освіти на окупованих територіях з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти нашої держави, встановлення та утвердження її, уникнення відповідальності за неї;

- **політичний колабораціонізм** охоплюватиме, наприклад, ч. 5 ст. 111¹ КК України, яка передбачає зайняття посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій в незаконних органах влади на окупованих територіях; ч. 6 ст. 111¹ КК України, де йдеться про організацію та проведення заходів політичного характеру разом із окупаційною владою на тимчасово окупованих територіях чи державою-агресором в цілому.

Історична ретроспектива та генезис колабораційної діяльності в цілому є ключовою складовою для комплексного та всебічного її дослідження, оскільки трансформація колабораціонізму до сучасного розуміння на рівні кримінально-правової регламентації зберігає чимало подібностей, паралелей для порівняння, що дозволяє простежити еволюцію даного кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Ілларіонов О. Ю. Суспільний запит на заборону колабораціонізму. *Юридичний вісник України*. 2017. № 13 (1133). С. 4. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10349> (дата звернення: 20.11.2023).
2. Шайкан В. Колабораціонізм в Україні у роки Другої світової війни: причин виникнення, особливості, масштаби. *Друга світова війна і доля народів України : матеріали всеукр. наук. конференції*. Київ: Сфера, 2005. С. 44–51.
3. Гончаренко О. Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму, його видів та ознак у сучасній вітчизняній історіографії. *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2019. №1 (23). С. 5-25. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Honcharenko_Oleksii/Problemy_instytutsiinoho_vyznachennia_termina_kolaboratsionizmu_ioho_vydiv_ta_oznak/ (дата звернення: 20.11.2023).

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Журавська Аліна Олександрівна

студентка юридичного факультету

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

Науковий керівник: Ткаля Олена Вікторівна

канд.юрид.наук, доцент, в.о. завідувача кафедри

конституційного та адміністративного права і процесу

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

Невід'ємною частиною кожної держави є наявність фінансової системи, обов'язковим важелем якої є її державний бюджет. Він фактично виступає головним компонентом розбудови незалежної та розвиненої держави, оскільки є інструментом регулювання економіки задля досягнення соціально-економічного розвитку та побудови довгострокових загальнонаціональних цілей. Здійснюючи управління доходами та видатками бюджету, держава може впливати на процес виконання бюджетних програм, коригувати сукупний попит та пропозиції для населення, стимулюючи таким чином соціально-економічне зростання.

Державний бюджет України в умовах воєнного стану має свої особливості, які, у першу чергу, зумовлені істотним збільшенням коштів на військово-оборонний комплекс, соціальні потреби населення та підтримку бізнесу. Актуальність даної теми дослідження полягає у характеристиці державного бюджету України як методу побудови та регулювання вітчизняної економіки, враховуючи політичну та економічну ситуацію в країні.

Визначення поняття «бюджет» і досі залишається темою досліджень як закордонних вчених, так і українських. Андрущенко В.Л., Ткач Є.В., Лютий В.А., Сидорук А.І. та чимало інших науковців присвятили свою увагу даній проблематиці та продовжують дослідження й надалі.

Згідно із визначення, наданим законодавцем у п.1 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України, бюджет - це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідними органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1].

Варто звернути увагу на позицію Є. Ткача та О. Ткача, які виокремлюють економічний та юридичний зміст категорії "бюджет". Вони зазначають, що «з одного боку, бюджет – це централізований фонд грошових коштів, а з другого – це система економічних відносин, обумовлених об'єктивним законом вартості, існуванням товарного-грошових відносин, за допомогою яких розподіляється валовий внутрішній продукт і утворюються централізовані фонди» За їх переконанням, бюджет як економічна категорія виражає фінансові відношення, що пов'язані з утворенням і використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави [2, с. 104].

Державний бюджет як економічна категорія відображає виробничі відносини, відтворює відносини розподілу і перерозподілу, концентруючи рух грошової маси як самостійної вартості. Виходячи із цього, можна виділити наступні особливості бюджету: - є головним фінансовим планом держави; - зумовлений цільовим

призначенням - задоволенням першочергових економічних, обороноздатних та соціально-культурних потреб держави; - є щорічним балансом надходжень та видатків, який розробляють державні органи для впливу на економічних процес та підвищення його ефективності.

Сутність державного бюджету розкривається через формування доходів та цільового використання видатків. Видатки Державного бюджету – це витрати держави на загальнодержавному рівні, які необхідні для виконання державою її функцій. Ці витрати виражають соціально-економічні відносини, на основі яких здійснюється використання централізованих коштів за напрямками, визначеними законом. А доходи - це частина централізованих фінансових ресурсів держави, які врегульовані відповідними нормативними актами і необхідні для виконання її функцій. Доходи бюджету відображають економічні відносини держави з підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами, які виникають у процесі стягнення бюджетних платежів [3, с. 48].

Особливості держбюджету України в умовах воєнного стану найбільш яскраво проявляються у співвідношенні доходів та видатків. До початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, розподіл бюджетних видатків здійснювався за програмно-цільовим методом для забезпечення сфер суспільного життя українців, відповідно до бюджетної класифікації видатків. Однак така суттєва змін політичного становища зумовила суттєві корективи розподілу та використання бюджетних коштів. Так, з початку повномасштабного вторгнення рішеннями Уряду з резервного фонду державного бюджету на забезпечення ключових потреб суб'єктів сектору національної безпеки і оборони було спрямовано понад 301,7 млрд грн., зокрема для: Міноборони –180,7млрд грн., МВС –107,5 млрд грн., ГУР Міноборони –майже 3 млрд грн., СБУ –майже 2 млрд грн., Адміністрації Держспецзв'язку –2,9 млрд. гривень [4].

Наразі офіційних даних по витратах Державного бюджету України за 2023 рік немає, оскільки бюджетний рік ще триває, однак уже зараз можна зробити певні висновки. По-перше, суттєві збільшення коштів на оборону у порівнянні з усіма минулими роками. Видатки на безпеку та оборону, відповідно до положень Закону України «Про Державний бюджет на 2023 рік», становлять рекордні 43,4% загального обсягу видатків державного бюджету з часів незалежної України, навіть враховуючи вищий рівень дефіциту бюджету [4]. По-друге, соціально-культурна сфера є наступною за пріоритетом і, перш за все, включає забезпечення громадян соціальними гарантіями та пільгами. Скільки де-юре було використано коштів на той чи інший вектор, стане відомо після оприлюднення результатів по виконанню Державного бюджету України на 2023 рік після завершення бюджетного періоду.

Нещодавно, 09 листопада 2023 року, Верховна Рада України ухвалила у другому читанні та в цілому законопроект №10000 «Про Державний бюджет України на 2024 рік» від 15.09.2023 року із дохідною частиною в 1,768 трлн. гривень та видатками на рівні 3,35 трлн гривень. Відповідно до даного законопроекту, буде збільшено розмір мінімальної заробітної плати (до 7100 грн. з 1 січня 2024 року, та до 8000 грн. - з 1 квітня 2024 року); розмір прожиткового мінімуму (для працездатних осіб - 3028 грн.). Звичайно, що основною статтею видатків лишається оборонний комплекс. Зокрема, 22,1% (1,69 трлн. гривень) будуть спрямовані на забезпечення сил безпеки та оборони держави [5].

Окрім того, збільшено майже на 22% держбюджет і на освіту, які плануються витрати на облаштування укриттів, створення навчально-практичних центрів сучасної професійної освіти, забезпечення Нової української школи, друк підручників тощо [6].

Враховуючи правове явище держбюджету України як складової економіки та нинішню політичну ситуацію в країні, роль Держбюджету України в дотриманні економічної безпеки є однією зі складових національної безпеки, яка охоплює також оборонну і екологічну безпеку. А значення бюджету для суспільства загалом полягає у його впливі на сферу соціальних відносин, оскільки кошти Держбюджету України є основним джерелом фінансування комплексних цільових соціальних програм, що сприяє прискоренню соціального розвитку і соціального захисту населення.

Отже, Державний бюджет України, будучи дуже складним і багатограним явищем, варто розглядати з декількох точок зору: як ланку державних фінансів; як фінансовий план держави так як централізований фон фінансових ресурсів. З точки зору економічної складової, державний бюджет як економічна категорія виражає взаємозв'язок, що виникає між державою та іншими учасниками суспільного виробництва в процесі розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту шляхом створення централізованого та децентралізованих фондів фінансових ресурсів і їх використання на цілі розширеного відтворення та підвищення рівня життя суспільства. Основне призначення держбюджету України - регулювати розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту за підрозділами виробництва, галузями економіки, адміністративно-територіальними утвореннями, верствами населення, ґрунтуючись на потребах ринкового господарства відповідно до визначеної фінансової політики.

Державний бюджет України як інструмент регулювання національної економіки повинен бути направлений на прийняття ефективного та стабільного законодавства, удосконалення планування державного бюджету та впровадження стратегічного бюджетного планування, збільшення податкових надходжень шляхом пошуку раціональних методів такого збільшення, налагодження співпраці державних органів управління, підвищення рівня обізнаності населення з податкового права тощо. Звичайно, що такі заходи пріоритетніше реалізувати у мирний час, однак навіть попри це, законодавцю варто звернути увагу на шляхи вдосконалення бюджетного законодавства з метою кращого функціонування державного бюджету України.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р № 2456-VI : станом на 13.09.2023 р. URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2456-17> (дата звернення: 16.11.2023).
2. Ткач Є., Ткач О. Деякі аспекти ролі державного казначейства у формуванні та використанні коштів державного бюджету України. *Наукові записки*. 2005. № 14. С. 104-106.
3. Куроєдова Д. П., Плешакова Н. А. Державний бюджет України в умовах воєнного стану. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*, (February 24, 2023; Singapore). Singapore, 2023. С. 47-51.
4. Маркуц Ю. Видатки під час війни: що вдалось і не вдалось профінансувати у 2022-му (2023). URL: <https://voxukraine.org/vydatky-pid-chas-vijny-shho-vdalos-i-ne-vdalos-profinansuvaty-u-2022-mu/> (дата звернення: 16.11.2023).
5. Верховна Рада України прийняла держбюджет на 2024 рік. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/verkhovna-rada-ukrainy-priyniala-derzhbiudzheth-na-2024-rik> (дата звернення: 16.11.2023)
6. Верховна Рада України ухвалила держбюджет на 2024 рік: фінансування на освіту збільшено. *Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/verhovna-rada-ukrayini-uhvalila-derzhbyudzheth-na-2024-rik-finansuvannya-na-osvitu-zbilsheno> (дата звернення: 16.11.2023)

ДОЗВІЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПОЧАТКУ РОБОТИ ЗАКЛАДУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Глібко Сергій Васильович

ORCID ID: 0000-0003-3398-9276

кандидат юридичних наук, доцент,
кафедра публічного управління, адміністрування та права
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Україна*

директор

НДІ ПЗІР НАПрН України, Харків, Україна

Борисенко Катерина Олександрівна

студентка 4 курсу

Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Україна*

В умовах цифровізації економіки України постає питання, чи сприяє розвитку бізнесу нормативно-правове регулювання порядку одержання експлуатаційного дозволу закладами ресторанного господарства (далі – заклади РГ). Україна здійснила так звану бюрократичну революцію та спростила й надалі спрощує безліч речей, пов'язаних з отриманням дозволів, оформленням документів тощо. Сьогодні купу процесів з паперу в органах влади перенесено до інформаційно-комерційних платформ. Науковцями неодноразово зверталася увага на необхідність додержання гарантій на підприємницьку діяльність [1], що, крім іншого, забезпечується зменшенням корупційності за рахунок прозорості та цифровізації економіки [2], яка не може забезпечуватися половинчастими заходами. Також перехід економіки до надання адміністративних послуг онлайн потребує постійного удосконалення інформаційного забезпечення господарської діяльності та додаватися до інформаційного забезпечення інноваційної діяльності [3].

У наказі Міністерство економіки з питань європейської інтеграції України №219 від 21.07.2002 «Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства» (далі - Наказ № 219)[4] визначено умови роботи закладу РГ. Заклади РГ попередньо мають відповідати вимогам, встановлених у Наказі № 219, а саме ДСТУ 4281:2004 [5], ДБН В.2.2-25:2009 [6], ДБН В.2.2-28:2010 [7]. Таким чином, додержання таких вимог ДСТУ та ДНБ надає можливість ввести в нормативно-правову регламентацію започаткування суб'єкта господарювання, так би мовити, презумпцію відповідності нормам законодавства діяльності по розміщенню закладу ресторанного господарства. Щодо місця розташування закладів РГ також присутні певні вимоги. Відповідно до пункту 5.1.5 ДБН В.2.2-25:2009 загальнодоступні заклади РГ допускається вбудовувати або прибудовувати до житлових, громадських або виробничих будинків при дотриманні необхідних санітарно-гігієнічних і протипожежних вимог до закладів РГ з урахуванням нормативних документів, що діють на момент проектування.

Надалі постає питання про отримання експлуатаційного дозволу – документу дозвільного характеру, який видається компетентним органом операторові ринку харчових продуктів на підставі результатів перевірки відповідності його виробничих засобів вимогам санітарних заходів і дає змогу оператору ринку провадити господарську діяльність із виробництва та/або зберігання харчових продуктів тваринного походження. Відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» такий дозвіл отримують оператори ринку, що втілюють діяльність, що є пов'язаною із виробництвом та/або зберіганням харчових продуктів тваринного походження (п. 22 ст. 1 цього Закону) [2]. Проте відповідно до частини 2 статті 23 названого Закону не всі заклади РГ зобов'язані отримувати цей дозвіл, цей обов'язок не поширюється (підпункт 5 цієї частини) на заклади громадського харчування. Тому в загальному випадку експлуатаційний дозвіл закладам РГ одержувати не потрібно.

Щодо способу оформлення, то завдяки державному Порталу Дія тепер можливо одержати інформацію щодо оформлення експлуатаційного дозволу – дозволу на виробництво та зберігання харчових продуктів тваринного походження закладами ресторанного господарства. Будь-яка фізична, юридична особа чи фізична особа-підприємець не можуть подати заяву на отримання послуги в електронному та одержати експлуатаційний дозвіл за декларативним принципом. Рішення про видачу дозволу приймає територіальний орган Держпродспоживслужби за результатами інспектування потужностей оператора [8]. Тобто, не можливо уникнути черг, бюрократичних моментів, ризиків, пов'язаних з корупцією, тощо.

Для остаточного оформлення завершення створення закладу РГ ще необхідно оформлення декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки для новостворених підприємств

У Кодексі цивільного захисту України йдеться про обов'язкове подання декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки для новостворених підприємств. Якщо діяльність закладу пов'язана з високим ступенем ризику, то необхідно також отримати позитивні результати експертизи приміщення (підприємства) [9]. Загальні положення про надання адміністративних послуг передбачені в статтях 9, 17 Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI [10]. Оформити декларацію відповідності пожежної безпеки можливо офлайн або онлайн. Правова підставою є порядок подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2013 р. № 440 (далі – Порядок 440) [11]. Декларацію не подають: – орендарі об'єкта нерухомості за умови, що декларацію на об'єкт нерухомості зареєстровано власником; – на використання об'єктів, які в установленому законодавством порядку приймаються в експлуатацію після завершення будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту.

Згідно з пунктом 2 Порядку № 440 декларація заповнюється суб'єктом господарювання надсилається рекомендованим листом за місцем розташування об'єкта (об'єктів) та нерухомості або подається ним до «Порталу електронних послуг ДСНС» (на Порталі Дія), або через Портал електронних послуг інформаційної системи ДСНС [12]. Відповідно до пункту 9, опрацювання та реєстрація декларації здійснюється через портал електронних послуг ДСНС і засобами Порталу Дія.

Оформлення декларації онлайн здійснюється через Портал Дія, меню: «Протипожежна декларація» [13].

Висновок. Держава робить суттєві кроки у подоланні бюрократії, завдяки розвитку цифрових зв'язків суспільства з державою. Але залишаються часткові зрушення, існують певні недоліки, пов'язані з заплутаними мапами сайту, які обтяжують процес пошуку потрібної інформації, сторінки або форми. Крім того, необхідні комплексні рішення для переходу до онлайн форми адміністративних послуг для одного виду господарської діяльності, інакше часткові відступи від класичних забюрократизованих форм не надають належного ефекту при реалізації поставленої державою мети – спрощення ведення бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Конституційні гарантії права на підприємницьку діяльність С.В. Глібко, О.О. Гречко *Право та інноваційне суспільство*. 2020. №15 (2). С 154–160. URL: https://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Hlibko_Hrechko13.pdf
2. Правове забезпечення віртуалізації інфраструктури національної економіки України : монографія / [О. В. Шаповалова, Л. С. Шевченко, А. В. Стріжкова та ін.]; за ред. С. В. Глібка, А. В. Стріжкової. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2019. 184 с. URL: <https://ndipzir.org.ua/archives/6092>
3. Глібко С. В., Мамаєв І. О. Огляд та порівняльна характеристика сервісів, що сприяють інформаційному забезпеченню інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2023. №2(42). DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-2\(42\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-2(42)-6)
4. Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 р. № 219. Редакція від 29.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02#Text>
5. ДСТУ 4281:2004 Заклади ресторанного господарства. Класифікація. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=82702
6. ДБН В.2.2-25:2009 Будинки і споруди. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства). Зі змінами № 1 та № 2. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=25951
7. ДБН В.2.2-28:2010 Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=27263
8. Видача експлуатаційного дозволу (на діяльність з виробництва та/або зберіганням харчових продуктів тваринного походження). URL: <https://guide.diia.gov.ua/view/vydacha-ekspluatatsiinoho-dozvolu-ea19ce1d-6156-4f38-8271-7bb13cfe9b37>
9. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. №5403-VI. Редакція від 05.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
10. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
11. Про затвердження Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2013 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2013-%D0%BF#Text>
12. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Портал електронних послуг. URL: <https://e-services.dsns.gov.ua/>
13. Протипожежна декларація. Єдиний портал державних послуг Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/protipozhezhna-deklaraciya>

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СВІТЛІ ЗАГАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Білаш Олексій Олександрович

Здобувач вищої освіти 3 курсу

Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Кіяниця Володимир Миколайович

Старший викладач кафедри кримінального процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Досудове розслідування є окремою стадією кримінального процесу. Стадія називається досудовим розслідуванням, тому що, переважно, передуює провадженню в суді першої інстанції, яке відбувається при розгляді матеріалів кримінального провадження в суді [1; с.11]. У даному випадку розглядатиметься досудове розслідування як важливий аспект судочинства, зосереджуючи увагу на аналізі його загальних положень та історичних передумов. Також розглядається сучасний стан досудового розслідування, методи збору доказів та захисту прав обвинуваченого, а також перспективи розвитку досудового розслідування в сучасному суспільстві. Плідні наукові дискусії з озвучених питань не втрачають свою актуальність і до сьогодні, особливо на фоні Євроінтеграційних процесів в Україні та правових реформ, що відбуваються в нашій державі [2; с. 438].

У цьому дослідженні ми підкреслюємо важливість досудового розслідування та його роль у забезпеченні законності, правопорядку та правосуддя, а також визначити шляхи подальшого вдосконалення цього процесу.

Досудове розслідування визначається як комплекс дій та процедур, спрямованих на збирання, перевірку та аналіз доказів, які встановлюють факти кримінальних діянь, і має вирішальне значення для формування судового вироку. Роль досудового розслідування полягає в забезпеченні об'єктивного та компетентного вирішення кримінальних справ, визначенні вини чи невинності підозрюваного, а також у забезпеченні захисту прав громадян і дотриманні принципу презумпції невинності, оскільки вимоги й очікування суспільства щодо реформування системи правоохоронних та судових органів України, набуває особливої актуальності.

Досудове розслідування покликане на забезпечення повного, неупередженого та всебічного дослідження всіх обставин вчиненого кримінального проступку або кримінального правопорушення (злочину) [3; с. 654]. Досудове розслідування є фундаментальною ланкою в правовій системі, що забезпечує дотримання закону та справедливості в процесі розгляду кримінальних справ. Основні принципи досудового розслідування включають принципи законності, об'єктивності, незалежності та прозорості, які гарантують відповідність процесу міжнародним та національним правовим нормам. Завданням досудового розслідування є визначення фактів кримінальних дій, збирання доказів вини або невинності підозрюваного, забезпечення захисту прав підозрюваних та гарантування справедливого та об'єктивного розгляду кримінальних справ. Ці принципи та завдання становлять основу для правильного функціонування досудового розслідування та визначають

його роль у правовій системі. Юридична база досудового розслідування визначається національним законодавством та міжнародними конвенціями, що забезпечують інформаційне забезпечення для проведення розслідувань. Досудове розслідування виступає в якості ключового етапу в кримінальному процесі, передуючи судовому розгляду, і відіграє рішучу роль у встановленні фактів кримінальних порушень та збиранні доказів. Завдяки його позиції на початку кримінального процесу, досудове розслідування визначає рух справи, визначає обсяг доказів та підготовляє її до судового розгляду, важливою мірою впливаючи на результати кримінальних справ.

Розглядаючи досудове розслідування як практичну складову, ми повинні акцентуватись на методах збору доказів у досудовому розслідуванні, які охоплюють широкий спектр процедур, включаючи допит свідків, експертні висновки, фізичні обстеження та документальний аналіз. Ці методи варіюються в залежності від характеру кримінальної справи та доступних ресурсів. Вивчення різних методів та їхніх видів є важливим аспектом забезпечення об'єктивності та повноти досудового розслідування. Використання самих доказів у кримінальному процесі є рішучою складовою для встановлення правдивого вироку. Докази, які були зібрані під час досудового розслідування, грають ключову роль у визначенні вини чи невинності підсудного та у визначенні справедливого покарання. Важливість правильного використання доказів у кримінальному процесі підкреслює необхідність об'єктивності, справедливості та дотримання процедур, щоб забезпечити інтегрування правосуддя. Також потрібно пам'ятати, що захист прав підозрюваних є необхідною передумовою для забезпечення справедливості та законності досудового розслідування. Право підозрюваних на адекватну оборону, конфіденційність та доступ до правового представництва впливає на процес збору доказів та розгляд справи в суді. Забезпечення цих прав є гарантом дотримання принципу справедливого судового процесу і підтримує принцип презумпції невинності.

В умовах становлення правової і незалежної держави та реформування економічної й політичної систем суспільства в Україні, проведення Операції об'єднаних сил (ООС) усе більшої актуальності набуває протидія злочинності, особливо організованій, яка завдає значної шкоди державі, дестабілізує фінансово-кредитну систему, негативно впливає на стан економіки, ускладнює криміногенну ситуацію [4; с.1]. Дивлячись на сучасний стан, ми розуміємо, що перспективи розвитку досудового розслідування охоплюють широкий спектр аспектів, які включають технологічний прогрес, підвищення ефективності та забезпечення прав людини. Сучасні технології, такі як штучний інтелект, аналіз даних та кіберзасоби, можуть сприяти покращенню збору та обробки доказів. Удосконалення співробітництва між країнами та міжнародні ініціативи можуть поліпшити обмін інформацією та координацію досудового розслідування у кримінальних справах. Забезпечення гарантій прав підозрюваних та дотримання прозорості у досудовому розслідуванні важливо для підтримання довіри громадськості та справедливого судового процесу. Постійне вивчення та адаптація досудового розслідування до сучасних викликів і технологічних можливостей можуть сприяти покращенню якості та об'єктивності правосуддя.

Підсумовуючи вище сказане, приходимо висновку, що для встановлення фактів кримінальних порушень та збору доказів, забезпечуючи справедливість, правопорядок та правосуддя. Юридична база, методи збору доказів та захист прав підозрюваних грають важливу роль у забезпеченні цілісності судового процесу та дотриманні принципу презумпції невинності. Перспективи розвитку включають використання сучасних технологій та міжнародного співробітництва для

покращення процесу досудового розслідування. Цей процес залишається ключовим інструментом для забезпечення справедливості та довіри громадськості, і подальше його вдосконалення важливо для правової системи.

Список використаних джерел:

1. Досудове розслідування: навч. посібник / Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук та А. Я. Хитри. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 600 с.
2. Федченко В.М. Кримінальний процес України: підручник. В.М. Федченко, О.П. Бойко, Н.С. Бублик, А.Г. Гаркуша, А.В. Захарко, В.М. Кіяниця, В.В. Литвинов, В.В. Рогальська, О.А. Солдатенко, Н.П. Черняк. Дніпро, 2022. С. 543
3. Кіяниця В.М. Деякі актуальні питання проведення досудового розслідування в Україні. The 10th International scientific and practical conference "International scientific innovations in human life" (April 13-15, 2022) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. 668 p.
4. Цибенко О.С., Чаплинський К.О. Сучасний стан тактичного забезпечення досудового розслідування / О.С. Цибенко, К.О. Чаплинський // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2018. – Спеціальний випуск № 1 (91) «Протидія наркозлочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення». – С. 170-174

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ВОГНЕВОЇ ЗБРОЇ В СУЧАСНІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Угрін Андрій Андрійович

курсант навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Казначеев Дмитро Георгійович

кандидат юридичних наук доцент кафедри тактико-спеціальна підготовка
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В сучасному військовому середовищі, де загрози та виклики зростають і змінюються зі швидкістю світла, питання ефективності використання різних видів вогневої зброї набуває особливої актуальності. Військова діяльність вимагає не лише стратегічного мислення та високотехнологічного озброєння, але і глибокого розуміння та впровадження різноманітних видів вогневої зброї для досягнення максимальної ефективності. В цьому контексті, вивчення та аналіз різних аспектів використання вогневої зброї стає невід'ємною частиною стратегічного планування та підготовки військових сил.

Здатність точно та ефективно використовувати різні види вогневої зброї, враховуючи їхні технічні характеристики, тактичні переваги та особливості застосування в конкретних сценаріях, стає критичною у вирішенні різноманітних завдань військової діяльності. У цьому контексті, аналіз різних видів вогневої зброї, їхніх переваг та обмежень, а також розгляд впливу технологічних інновацій на стратегічне планування військових операцій є важливим завданням для забезпечення національної безпеки та готовності до різноманітних сценаріїв збройних конфліктів.

Співпраця та інтеграція різних видів вогневої зброї стають ключовими компонентами сучасної військової стратегії, спрямованої на досягнення максимальної ефективності та адаптабельності в різних умовах військових операцій. Ця стратегія базується на розумінні, що різні види вогневої зброї мають унікальні характеристики та переваги, і їхнє сумісне використання може суттєво підвищити ефективність військових операцій. По-перше, інтеграція різних видів вогневої зброї дозволяє створити комплексні стратегії ведення бойових дій. Наприклад, поєднання піхоти, танків, авіації та артилерії у єдиний вогневий план може забезпечити максимальну підтримку для завдань на різних військових фронтах. По-друге, інтеграція різних видів вогневої зброї забезпечує більш гнучкий та адаптивний підхід до змінюючихся умов бойових дій. Здатність оперативно переключатися між різними родами зброї в залежності від конкретної ситуації дозволяє ефективно реагувати на стрімко змінюючийся характер бойових дій. По-третє, співпраця між різними гілками військ дозволяє створити єдиний вогневий план, який охоплює різноманітні аспекти бойових операцій. Комунікація та координація між піхотою, артилерією, танками, авіацією та іншими військовими одиницями сприяє створенню синергії, підвищуючи загальну ефективність дій. Нарешті, інтеграція різних видів вогневої зброї може знизити ризик втрат та підвищити безпеку військових сил. Краща координація та взаємодія між різними збройними підрозділами дозволяє ефективно

використовувати кожен вид зброї в максимально безпечному для власних військ способі. Таким чином, співпраця та інтеграція різних видів вогневої зброї стають стратегічно важливим елементом для забезпечення успішних військових операцій у сучасному військовому середовищі.

Від початку повномасштабного вторгнення Україна отримала від союзників десятки видів озброєння. Новітні французькі артсистеми CAESAR та італійські гаубиці Melara Mod 1950-х років, легендарні вже американські реактивні системи HIMARS та їхні чеські "колеги" RM-70 з нікнеймом "Вампір", важкі фінські міномети 120 KRH 92 та шведські "зенітні установки" Bofors L70 кінця 1940-х, британські "фронтові бронетакси" Spartan та німецькі "зенітні танки" Gepard, а також річковий бойовий катери PBR, як у фільмі "Апокаліпсис сьогодні" [1].

Не слід забувати також про вітчизняні види озброєння. Україну часто порівнюють з Ізраїлем, адже обидві країни багато років перебувають у стані війни. Коли мова заходить про ізраїльську зброю, то всі розуміють, що вона виробляється для знищення ворогів, а не парадів чи танкових біатлонів. Такий же бренд можуть мати українські розробки, які роками гартуються у війні проти росіян.

Українські приватні та державні компанії мають унікальну можливість перевірити свою техніку в умовах реальних бойових дій і використати цей досвід для її модернізації. Цього часто не мають навіть передові західні виробники. "Україна використовує машини "Козак-5" для перевезення військових та боєприпасів. Рідше – для вогневої підтримки з крупнокаліберного кулемета. Українські військові, їдуть на фронт, на "Козаках", бо іншої броньованої техніки в Україні дуже замало. Були випадки, що "Козаки" підірвалися на мінах і всі, хто були всередині, залишилися живими. Броня хороша, витримує стрілкові калібри та осколки. – так описує досвід користування бронемашиною один з військових [2]. До таких прикладів також можна віднести ПТРК "Стугна-П". Протитанковий ракетний комплекс "Стугна-П", який виробляє одне з підприємств Укроборонпрому, завоював славу найбільш упізнаваної української зброї. На відміну від інших ПТРК, пульт управління "Стугною" може перебувати за 50 метрів від комплексу, що дозволяє оператору полювати на танки з укриття. Випадків застосування цих комплексів безліч. Підрозділ Нацгвардії "Омега" опублікував відео, де розрахунок "Стугни" за бій знищує ворожі танк і два БМП. Відомі два випадки, коли оператор комплексу знищує російський вертоліт Ка-52 [3]. Таких видів різноманітної військової техніки українського та зарубіжного виробництва можна привести безліч, як і їх вплив в сучасній військовій діяльності.

У сучасних умовах військової діяльності ефективність використання різних видів вогневої зброї визначається не лише їхніми технічними характеристиками, але й здатністю до співпраці та інтеграції. Аналіз цього питання свідчить про те, що взаємодія різних видів зброї у структурованих стратегіях підвищує загальну ефективність військових операцій. Інтеграція різних видів вогневої зброї дозволяє створити комплексні та динамічні стратегії, що враховують різноманітні вимоги бойових сценаріїв. Здатність оперативно комбінувати пішохідні, танкові, авіаційні та артилерійські засоби сприяє ефективному веденню бойових дій та вирішенню стратегічних завдань. Крім того, спільна робота між військовими підрозділами та різними видами зброї підвищує гнучкість та адаптивність військового апарату. Взаємодія різних військових складових дозволяє ефективно реагувати на зміни в стратегічному середовищі та адекватно пристосовуватися до нових викликів.

Зазначу також, що інтеграція різних видів вогневої зброї може визначати успішність військових операцій та знижувати ризик втрат, забезпечуючи високий рівень безпеки для власних військ.

Підсумовуючи, у контексті сучасної військової діяльності співпраця та інтеграція різних видів вогневої зброї стають необхідним елементом для досягнення стратегічного успіху та високої ефективності ведення війни. Розвиток та вдосконалення таких підходів відображають сучасні реалії військової сфери та важливість інтеграції різноманітних військових ресурсів для забезпечення національної безпеки та глобальної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Уся західна зброя ЗСУ: що Україна отримала від союзників з початку великої війни. Стаття BBC News. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64761359>
2. Яка українська зброя буде підкорювати світові ринки після війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/06/30/701742/>
3. ПТРК "Стугна-П" Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/06/30/701742/>

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Гусейнова Каміла Айдин-кизи

студентка 4 курсу 5 групи

Факультету юстиції

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Анісімова Ганна Валеріївна

професорка,

докторка юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Висвітлення проблем законодавчого забезпечення заборони жорстокого поводження з тваринами хотілося б почати словами американського політолога Бенджаміна Раша: «Я настільки переконаний в тісному зв'язку між моральністю людини і гуманним відношенням до тварин, що завжди преклонятимуся перед законодавством, яке першим створить систему законів, що захищають тварин від поганого і жорстокого поводження» [1]. Оскільки із зазначеною думку не можна не погодитись.

На сьогоднішній день усі демократичні держави світу все більше уваги приділяють стимулюванню населення до гуманного ставлення до тварин, попередженню і забороні жорстокого поводження з ними. Початком міжнародно-правового регулювання захисту тварин від жорстокого поводження можна вважати кінець ХХ століття, а саме з прийняття низки Європейських Конвенцій: Європейська конвенція про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 року, Європейська конвенція про захист тварин, що утримуються для сільськогосподарських цілей (що утримуються на фермах) 1976 року; Європейська конвенція про захист хребетних видів тварин, які використовуються для експериментів та інших наукових цілей 1986 року, Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 року [2, с. 40]. Хоча деякі із зазначених вище конвенції і стосуються домашніх чи сільськогосподарських тварин, варто відзначити, що об'єктом нашого дослідження все ж є дикі тварини, оскільки саме вони є об'єктом правового регулювання закону України «Про тваринний світ» та екологічного права загалом.

Тож, розглянемо захист диких тварин на рівні національного законодавства України. Зазначене питання регулюється в першу чергу законом України «Про тваринний світ», який наголошує на тому, що право власності на тварину, а також право на спеціальне використання об'єктів тваринного світу припиняється через встановлення факту жорстокого поводження з тваринами [3]. Проте, для того, аби встановити, чи мав місце факт жорстокого поводження з тваринами, необхідно звернутись до іншого нормативно-правового акту – Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Зазначений закон містить навіть легальне визначення того, що слід розуміти під жорстоким поводженням з тваринами, а також, як розуміти поняття «гуманного ставлення до тварин». Тож, жорстоке поводження з тваринами розуміємо як знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, у тому числі

спричинило тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин [4]. З першого погляду, зазначене визначення є досить змістовним і зрозумілим, але, на жаль, воно не позбавлене недоліків. Вони пов'язані в більшій частині із тим, що жорстоке поводження з тваринами є кримінально-карним, і невстановлення хоча б одного з елементів складу кримінального правопорушення може призвести до того, що буде констатовано відсутність складу кримінального правопорушення у діяннях особи, а особа, яка дійсно жорстоко поводитись із тваринами буде виправдана. Так, законодавець, перелічуючи способи жорстокого поводження, називає серед них нацьковування тварин одна на одну, але, в той же час, називає і конкретні мотиви вчинення зазначених дій. На мою думку, така позиція законодавця є хибною, оскільки обмежує правоохоронні органи в можливості кваліфікування як жорстоке поводження дії, які були вчинені з інших мотивів, наприклад, з мотивів помсти власнику іншої тварини. А тому я вважаю доцільніше було б описати цю частину визначення наступним чином: «нацьковування тварин одна на одну (за виключенням вчинення зазначених дій для самооборони чи захисту громадського порядку)». В такому випадку ми значно розширюємо перелік дій, які можуть бути визнані жорстоким поводженням, але в той же час надаємо можливість використовувати тварин для захисту власних прав і свобод.

Окремою проблемою, на нашу думку, є декларативний характер деяких положень Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Зазначений нормативно-правовий акт не забороняє використання диких тварин у цирку, де, фактично, тварини використовуються виключно для розваги і можуть виступати по 3 рази на день і триматись в умовах, які не відповідають їх природним потребам. Так, не можна не відзначити той факт, що на сьогоднішній день очікує розгляду законопроект про заборону використання диких тварин у цирках та інших видовищних закладах. Проте це лише законопроект, який було зареєстровано ще 20.04.2021 року. Вже пройшло більше двох років, а тому ми не знаємо скільки ще його будуть ухвалювати.

А тому хотілося б звернути увагу на те, що такі країни, як Німеччина, Хорватія, Австрія, Болгарія, Данія, Сербія, Македонія, Естонія та Словенія ухвалили на національному рівні заборони використання тварин у подібних розважальних закладах. А Чехія, Швеція, Норвегія та Фінляндія, розробили певні обмеження, які суттєво полегшують життя тварин у цирках [5, с.227]. А тому я вважаю, що в Україні так само необхідно на законодавчому рівні заборонити використання диких тварин у цирках та інших подібних закладах з огляду на те, що там неможливо забезпечити необхідні дикій тварині умови існування, а також через надмірне навантаження на них і знущання.

Підсумовуючи усе вищезазначене, можна стверджувати про те, що законодавство України у сфері боротьби із жорстоким поводженням із тваринами не позбавлено певних недоліків, які пов'язані або з необхідністю внесення змін до чинних нормативно-правових актів, або із необхідністю прийняттям нових законів, які б накладали заборону на діяльність, яка неминуче призводить до жорстокого поводження з тваринами. Більшість європейських країн вже активно здійснюють заходи по попередженню і мінімізації жорстокого поводження із тваринами, а тому, вважаємо, що їх досвід може бути корисним і для України.

Список використаних джерел:

1. Цитати великих про тварин. Великі письменники, діячі, актори—про тварин. Веб-ресурс. URL: <https://www.adopt.ua/posts/tsitati-vielikikh-pro-tvarin> (дата звернення: 23 жовтня 2023 року)
2. Василенко А. М. Утілення концепції прав тварин у міжнародному та національному праві// Кваліфікаційна (магістерська) робота. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ. 2022 рік. 108 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e40cfad5-4763-4509-ab59-2aa32f7eaedb/content> (дата звернення: 23 жовтня 2023 року)
3. Про тваринний світ. Закон України від 13 грудня 2001 року № 2894-III, чинний. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#n18> (дата звернення: 23 жовтня 2023 року)
4. Про захист тварин від жорстокого поводження. Закон України від 21 лютого 2006 року № 3447-IV, чинний. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#n61> (дата звернення: 23 жовтня 2023 року)
5. Лозо О. В., Пілюшенко Д. О. Актуальні питання правового регулювання захисту тварин від жорстокого поводження// Юридичний науковий електронний журнал, Випуск №7. 2020 рік. с.225-228. URL: http://lsej.org.ua/7_2020/59.pdf (дата звернення: 23 жовтня 2023 року)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА БЛОКПОСТАХ

Соломина Владислав Олександрович

курсант III-го курсу факультету

підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

майор поліції, старший викладач

кафедри Тактико спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Несення служби на блокпостах відіграє важливу роль у забезпеченні громадського порядку та безпеки в сучасному світі. Поліцейські, які виконують ці обов'язки, стикаються з різними викликами і ризиками, пов'язаними із вимогою до контролю транспортних засобів та осіб на блокпостах. Однак забезпечення їхньої особистої безпеки є невід'ємною частиною успішного виконання поставлених завдань.

Враховуючи воєнний стан, слід підкреслити, що кожна незвичайна ситуація має свій власний набір процедур та дій. Навчання правоохоронців повинно постійно адаптуватися до цих змін, постійно вдосконалюючи існуючі методи навчання та розробляючи нові підходи [1, с. 102].

Працівникам Національної поліції доводиться регулярно виконувати важкі завдання, особливо в екстремальних та небезпечних ситуаціях, де може знадобитися застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї для забезпечення громадської безпеки та порядку. У таких умовах важливо, щоб поліцейські були фізично та психологічно готові до викликів, і враховуючи наявність воєнного стану, ця готовність стає ще більш важливою та вимагає додаткових зусиль.

Особовий склад поліції може бути задіяний для виконання різних бойових завдань, включаючи обслуговування блокпостів, які представляють собою об'єкти підвищеного ризику. Блокпост - це підсилене місце контролю та перевезення, яке тимчасово встановлюється на в'їзді або виїзді на територію, де діє воєнний стан та встановлено особливий режим. На блокпостах здійснюється перевірка осіб, автотранспорту, багажу та вантажів, а також розташування вогневої зброї та бойової техніки. Також забезпечується місцями для відпочинку та надання підтримки особовому складу, який обслуговує блокпости [2].

Під час виконання служби на блокпостах поліцейським слід дотримуватися основних правил особистої безпеки, оскільки перевіряються не лише транспортні засоби, але й можуть бути особи, які можуть мати зброю [3].

Важливо зазначити та дотримуватися наступних фундаментальних принципів:

1. Тактичний принцип контакту та прикриття: Перебуваючи в ролі осіб, що перевіряють документи, слід триматися праворуч від особи, яку перевіряють. Зброю слід утримувати так, щоб її було неможливо витягти з рук і використовувати проти поліцейських.

2. Огляд особи зверху вниз: Бажано, щоб особу, яку перевіряють, ставили спиною до працівника, який проводить огляд. Це полегшує огляд та зменшує можливість агресивних дій з боку такої особи [4].

3. Позиція особи, що перевіряється: Щоб забезпечити безпеку, особу, яку перевіряють, слід розмістити в незручній позі. Наприклад, руки можуть бути покладені на стіну або автомобіль, ноги розставлені, а тіло знаходиться під кутом до поверхні. У разі агресивних дій з боку цієї особи, може бути використано силовий вплив для переходу її в лежаче положення або її фіксації [5].

Професійна діяльність працівників поліції в умовах військового стану представляє серйозну проблему, оскільки вона пов'язана із значними ризиками для їх безпеки та потребує окремого розгляду [6]. Надзвичайні ситуації, що можуть призвести до травм та навіть загибелі поліцейських, можуть мати різні причини. Деякі з них обумовлені психофізіологічними факторами, такими як втома від важкої роботи та напруженість. Інші мають об'єктивний характер і не залежать від дій самого поліцейського, а треті - суб'єктивні, і зумовлені помилковими рішеннями чи діями поліцейських, недооцінкою ситуації, надмірною впевненістю у власних можливостях та недотриманням стандартів щодо безпеки при виконанні службових обов'язків та правил поведінки зі зброєю. Осмислення цих проблем і урахування можливих негативних наслідків допомагають поліцейським бути більш ефективними у виконанні своїх службових обов'язків, зберегти власне життя та здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>
2. Гунько, К., & Тінін, Д. (2022). КОЛО ПОВНОВАЖЕНЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ. Матеріали конференцій МЦНД, (16.12.2022; Вінниця, Україна), 106–107. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/363>.
3. Тінін Д., Антипова А. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОРЯДКУ ТА СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БОЮ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ. Молодий вчений. 2022. № 8 (108). С. 5–7. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
4. Тимофеев, В., & Тінін, Д. Г. (2023). ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА РЕАЛІЇ. Матеріали конференцій МЦНД, (23.06.2023; Полтава, Україна), 123–125. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/633>
5. Тимофеев В.П. Вогнева підготовка працівників МВС України та інших воєнізованих формувань в умовах воєнного стану / В.П. Тимофеев, Є.О. Макруха, А.Є. Булдакова // Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2022. – С. 77-78 <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10437/1/31.pdf>.
6. Тимофеев, В., & Тінін, Д. Г. (2023). АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТАКТИЧНОЇ ТА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Матеріали конференцій МЦНД, (23.06.2023; Полтава, Україна), 134–136. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/635>

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Шульга Тетяна Михайлівна

доцентка, канд.юрид.наук,
доцентка кафедри податкового права

Національний Юридичний Університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Бурлаков Антон Валерійович

Студент 4 курсу, 2 групи

Національний Юридичний Університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Вступ. На сьогоднішній день, такий спосіб вирішення спорів як медіація набуває все більшого розповсюдження в більшості юридичних галузей і Україна не є виключенням. Впровадження в сучасне законодавство в різні галузі права процедури медіації розширило шляхи мирного вирішення таких спорів, що в свою чергу забезпечує інтереси кожної зі сторін такого спору. Розглядаючи правові спори в податковому праві, впровадження процедури медіації набуває особливого інтересу з точки зору того, що вирішення спору між платниками податків та контролюючими органами можна перетворити з складного та довгого процесу у вирішення питань із забезпечення інтересів всіх сторін, та необхідністю сталого функціонування податкового механізму.

Наразі розвиток сфери медіації в податковому праві знаходиться на початковому етапі, але якщо буде передбачена можливість застосувати альтернативну процедури вирішення спору – медіації, то це дозволить значно швидше та справедливніше врегулювати спір.

Ціль роботи. Дослідити наявні положення, характеристику, можливість застосування медіації як способу вирішення податкового спору та його ефективність в податковому праві.

Матеріали та методи. Дослідженню застосування, характеристики, сутності медіації як способу вирішення податкового спору, присвятили свої роботи такі вчені як І.К. Шушакова, А.О. Соколов, І.В. Дем'янова, О.В. Горецький, В.О. Курило та інші науковці.

Результати та обговорення. Характеризуючи справляння податків та зборів, одним з найважливіших факторів цього процесу розглядається обов'язок платника податків з його обов'язкової, повної та своєчасної сплати у встановленому законом порядку. Але далеко не завжди платники податків дотримуються своїх обов'язків, внаслідок чого з боку контролюючих органів виникають питання.

Коли порушення виходять за рамки простого та швидкого усунення або існує невизначеність винної сторони, переважна більшість податкових спорів надходять до суду, що розпочинає довгий та складний процес з'ясування всіх обставин справи та винесення рішення. Враховуючи досвід іноземних країн, застосування процедури медіації повинно спростити цей процес або полегшити, пришвидшити його здійснення.

Науковці по-різному визначають поняття медіації. В своїй праці, О.В. Горецький визначає медіацію як один з альтернативних способів вирішення спору за допомогою та участю медіатора, який виступає третьою нейтральною стороною та сприяє врегулюванню спору [1].

В даному випадку, найважливішим фактором буде застосування третьої сторони, яка зможе подолати неузгодженість між органами Державної Податкової Служби та платниками податків. Існуючі сервісні проблеми в плані наявних колізій в питаннях регулювання конкретного спору, довгі та неоднозначні бюрократичні процедури достатньо заважають вирішенню спору.

Як зазначає в своїй праці А.О. Соколов, одною з найпоширеніших підстав застосування зарубіжними країнами процедури медіації є прагнення оптимізації процесу розгляду податкових спорів, які в класичній судовій моделі розгляду стикаються з проблемами ефективного та своєчасного вирішення. Наявність затягнутого процесу розгляду податкових спорів породжує фінансову невизначеність для бізнесу з точки зору наявності податкових зобов'язань та професійних витрат і проблем здійснення підприємницької діяльності для платників податків [2].

Відповідно залучення медіатора в більшості випадків дозволяє подолати зазначені проблеми та виокремити додатковий варіант врегулювання спору. Мету здійснення медіації в податкових спорах можна визначити як будівництво дієвого містка зв'язку між платниками податків та відповідними державними органами, що в подальшому буде врегульовувати дієві переговори з вирішення спору.

Як зазначає у своїй праці В.О. Курило, діяльність медіатора в наданні допомоги сторонам спору у виборі інструментів вирішення спору та досягнення взаєморозуміння певних питань є основним завданням, яке висувається до процедури медіації [3]. Враховуючи імперативний характер податкових норм та взагалі імперативність в сфері податкового права є дуже важливим існування механізмів захисту прав платників податку, їх забезпечення з боку держави і процедура медіації в тому числі цьому сприяє.

Окремо слід наголосити на світовому досвіді застосування медіації, зокрема в податкових спорах. Сама по собі процедура врегулювання спору шляхом медіації є дуже розповсюдженою в західних країнах, зокрема найбільш часто її застосовують в США та ЄС. Наприклад, розглядаючи досвід Сполучених Штатів Америки із застосування медіації, можна наголосити на наявності такого учасника судового процесу як Податковий адвокат, посада якого існує з 1996 р. і яка замінила не зовсім результативну посаду Уповноваженого з прав платників податків.

Посада податкового адвоката являє собою самостійно діючий, незалежний орган, який виступає посередником у взаємодії між платниками податків та державними податковими органами. Його головна функція виражається у вирішенні проблем платників податків у податковій сфері та співпраця з податковими органами задля встановлення справедливості у сфері справляння податків, що виражає сутність процедури медіації. Відповідно така діяльність податкового адвоката дала свої плоди у вигляді 3/4 вирішених податкових спорів у досудовому порядку, що також дало змогу забезпечити змагальність сторін та спростити процедуру та час розгляду податкових спорів в судовому порядку.

Іншим прикладом є країни-члени ЄС, в яких врегулювання процедури здійснення медіації на рівні Європейського Союзу реалізується та забезпечено прийнятим Кодексом поведінки медіаторів, а також Рекомендаціями Ради Міністрів для країн-учасників Європейського Союзу стосовно альтернативи вирішення спору в порядку судового розгляду між адміністративними органами і приватними особами від 1 вересня 2001 р., а також деякими Директивами ЄС, прикладом якої є Директива "Про здійснення посередництва в цивільних та господарських справах" від 21 травня 2008 р.

В Україні на сьогоднішній день застосування медіації при вирішенні податкових спорів ще не набуло свого розповсюдженого прояву, але прийняття в 2021 р. Закону України “Про медіацію”, здійснило рішучий крок на впровадження цієї процедури в українське законодавство та зробило реальним залучення медіатора в податкових спорах. Але ця процедура потребує покращення та більш активного застосування для виявлення прогалин в українському законодавстві.

Висновки. Враховуючи вищенаведене, можна стверджувати на прикладі розглянутого досвіду іноземних країн з застосування процедури медіації при вирішенні та врегулюванні податкових спорів, характеристики та сутності медіації, що медіація заслуговує право на існування в українському законодавстві та використанні у податкових спорах. Ефективність цього способу врегулювання спору та його гнучкість в рамках задоволення інтересів усіх сторін дозволяє реалізувати врегулювання спору відповідно до поставлених цілей та згідно з принципами нейтральності, здійснення конфіденційного, добровільного, неупередженого, спільного пошуку вирішення спору, що сприяє інтересам держави та платників податків у врегулюванні спорів між ними та забезпечує подолання недоліків класичного вирішення спору в судовому порядку.

Список використаних джерел:

1. Горецький О. В. Медіація в податкових спорах. Юридична газета online. 19.08.2018. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-v-podatkovih-sporah.html>
2. Соколов А. О. Податкова медіація в Україні: на межі адміністративного розсуду. In: International scientific and practical conference (Lublin, 30–31. 2020).
3. Курило В. О. Альтернативні процедури вирішення податкових спорів: порівняльно-правовий характер. Вісник Чернівецького факультету Національного університету “Одеська юридична академія”. 2016. Вип. 4. С. 58–66. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/4_2016/8.pdf

ЗБЕРІГАННЯ ДОКАЗІВ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Рибальченко Тетяна Сергіївна

курсант 4-го курсу ННІППФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Шульга Анастасія Євгенівна

курсант 4-го курсу ННІППФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шендрик Юлія Володимирівна

викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Процесуальне доказування - це непорушний за своєю необхідністю елемент кримінального провадження, що уможливорює здійснити об'єктивно вірні та справедливі по своїй суті юридичні рішення. Доказування має бути оснований на законах логіки та підкріплені фактами, які підтримують своїм існуванням певну гіпотезу щодо скоєного або ж подій, що відбулися – цими фактами і виступають, за їх доцільності, допустимості та законності їх отримання, докази. Завдяки їх застосуванню відбувається зміна або формування ходу розслідування, що є виразом необхідності їхнього використання у кримінально-процесуальному доказуванні, і необхідно додати, породжує необхідність їх зберегти із урахуванням необхідних задля цього умов. Тож, тема щодо зберігання доказів після закінчення кримінального провадження все ще існує у нашій країні, а тому хочемо звернути на неї увагу через виклад основних положень кримінально-процесуального закону, інструкцій щодо врегулювання зазначеного предмету дослідження.

Відповідно до ст. 84 КПК України, докази - це фактичні дані, котрі були отримані відповідно до кримінально-процесуального законодавства нашої країни і завдяки яким слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд мають змогу встановити наявності чи відсутності факту та/або обставини події, які мають значення для кримінального провадження та підлягають подальшому доказуванню.

У свою чергу, джерелами доказів є: речові докази, документи, показання та висновки експертів. Маємо зауважити, важливість об'єктів доказування не лише тільки під час кримінального провадження, а й після його закриття [1].

Законодавець зазначив випадки, коли, ким і де повинні зберігатися отриманні докази.

Одним з найпоширеніших за механізмом утворення і вкрай цінних у доказуванні джерел доказів є саме речові докази. Згідно з ст.98 КПК України, речовими доказами визнають матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення, [2],[3].

Загалом, порядок зберігання таких доказів передбачається декількома нормативно-правовими нормами та процесуальними сферами застосування за аналогією чи окремим порядком та [2],[3],[4],[5].

Врегулювання того, що має відбутися з вказаними вище предметами, які фігурують за безлічі можливих обставин: конфісковане майно, докази у кримінальному провадженні тощо, відбувається завдяки прийнятому рішенню щодо зберігання чи знищення доказів або ж іншого майна, про що зазначається у журналі обліку, де до того ж робиться відповідна відмітка, яка є свідченням проведених стосовно них будь-яких дій, будь то передача чи знищення, які вчиняються тільки після набрання законної сили ухвали або ж вироку, обставиною, яка надає повноважень щодо розпорядження вказаного вище предмету виникає опісля закінчення строку оскарження ухвали, постанови про закриття справи.

Загалом, поширена практика того, що докази повертаються до заінтересованих осіб. Прикладом слугують випадки, коли особі можуть бути повернуті докази, котрі використовувалися при досудовому розслідуванні, за відсутності складу злочину необхідність в їх утриманні була вичерпана. Або ж, особа за клопотанням повернула собі річ, або річ повернулася до її власника чи володільця у строк 6 місяців після отримання повідомлення про закриття справи, за обставини, підляганню поверненню такого майна, речей тощо, й проведення усіх процедур.

Авжеж є випадки, коли ці докази не повертаються, у такому випадку знаряддя злочину, річ, інші докази, що були вилучені, відповідно до судового рішення, передаються у відповідні органи та надсилаються туди фельд'єгерською поштою або передаються прямо у руки уповноваженим для їхнього подальшого зберігання особам.

Приймаючи обставини щодо доказів, працівник апарату суду має перевірити наявність у справі квитанції щодо здачі попереднім органом доказів на зберігання. Також у журналі обліку робиться відмітка про них із зазначенням місця зберігання. Копія супровідного листа і документ про прийом підшиваються до справи. Щодо долі грошей та цінностей, то їх, після набрання законної сили вироку або ж ухвали передають у дохід держави.

Зберігання, вилучених доказів відбувається у відповідних до потреб зберігання спеціальних приміщеннях органу, що знаходиться у функціонуванні слідчого підрозділу чи органу дізнання, з належною обладнаністю сейфами, металевими шафами, стелажми, оббитими металом дверима, ґратами на вікнах, охоронною та протипожежною сигналізацією або ж у спеціально відведених місцях через великі габарити чи інших характеристик, які унеможливають їх поміщення на загальних обставинах.

Це не стосується матеріальних носіїв секретної інформації, що мають передаватися на зберігання до режимно-секретного підрозділу за функціонування органу слідчого підрозділу або підрозділу дізнання. Відповідальність за речові докази, з їхнім збереженням разом з матеріалами кримінального провадження, несе слідчий, дізнавач, які здійснюють стосовно них провадження. Але за збереження речових доказів в обладнаному приміщенні чи спеціальному сейфі несе відповідальність посадова особа органу функціонування слідчого підрозділу, підрозділу дізнання, призначена наказом керівника зазначеного вище органу чи керівника слідчого підрозділу, підрозділу дізнання відповідно до повноважень які вони мають стосовно даного питання. Разом з відповідальними особами призначається і особа, яка заміщує відповідальну особу у випадку її відсутності з поважних причин, із особою яка має дублікат ключів від обладнаного приміщення чи спеціального сейфа.

У випадках відсутності усіх вищевказаних осіб окрім власника дубліката, доступ до обладнаного приміщення, спеціального сейфа здійснюється тільки з дозволу прокурора у його присутності, разом з керівником слідчого підрозділу, підрозділу дізнання з складенням акту, де зазначають підстави доступу до обладнаного приміщення чи спеціального сейфа, вилучені чи поміщені речові докази з подальшою передачею керівником слідчого підрозділу, підрозділу дізнання відповідальній особі щоб внести виконані стосовно речей дії у книгу обліку.

У законодавстві України також згадується, що передані на зберігання докази мають обов'язково перевірятися на стан та умови, а також правильність ведення відповідної документації щодо їх прийому, обліку та передачі, якщо були виявлені порушення цілісності упаковки чи бирки або їх невідповідність вимогам, слідчий, дізнавач, у присутності прокурора, керівника слідчого підрозділу, підрозділу дізнання, проводить їхній огляд та упакує їх з дотриманням вимог із складанням протоколу щодо визначеної раніше дії та актом у двох примірниках з подальшим виправленням виявленого і зазначенням у книзі обліку речових доказів [2], [3].

До того ж деякі предмети, такі як:

1. наркотичні засоби і психотропні речовини;
2. рослини, з заборобою на обіг в Україні;
3. психотропні речовини і прекурсори, невстановленого походження;
4. лікарські препарати з, що наркотичними засобами у своєму складі;
5. психотропні речовини, прекурсори з прострокованим терміном придатності

або взагалі без сертифікат якості за вимогами МОЗ, що видається виробником, задля їхнього знищення потребують наявності вироку, ухвали чи постанови суду або постанови органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження [4].

Щодо ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння, монет з дорогоцінних металів і лом з таких виробів, банківських металів та іноземної валюти - вони передаються до Державного сховища дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України, в касу фінансового підрозділу або до уповноваженого банку, і у випадках стосовно деяких предметів діяти в порядку встановленому Мінфіном та Національним банком України [5], [6].

Речові докази та інше майно, яке повертається їхнім власникам, у натурі під розписку, яка додається до кримінальної справи. Попередньо, про можливість їх отримати власникам чи володільцям повідомляється письмово, а копія повідомлення долучають до кримінальної справи. В розписці той, хто отримує свою власність, вказуються свої паспортні дані чи іншого документа, який посвідчує особу та місце його проживання.

Коли особисто особа не здатна їх забрати, вони отримуються за наявності довіреності на їхнє отримання іншою особою разом з розпискою, яку пізніше приєднують до справи. За умови якщо власником є підприємство, установа, організація речі, майно тощо передаються їх представникам за наявності довіреності, документа, що посвідчує особу виконавця і розписки.

Маємо зазначити, що в окремих випадках органи дізнання, досудового розслідування, суду повертають власникам вилучені у них речі для зберігання і до прийняття рішення у справі, якщо ними визнано, що це не призводить перешкоди для провадження у справі.

У разі пошкодження або втрати речових доказів, цінностей та іншого майна, які були попередньо вилучені, то збитки відшкодовуються їхнім власникам на підставі Положення про застосування Закону України "Про порядок відшкодування

шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду".

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що зберігання доказів після закриття кримінального провадження повинно здійснюватися у необхідних умовах та при дотриманні усіх правил. Незважаючи на існуючі роз'яснення щодо зберігання доказів, прогалини у законодавстві є, а тому доречним було б внести правки та впорядкувати існуючі норми.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012.
2. Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду, затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Служби безпеки України, Верховного Суду України, Державної судової адміністрації України від 27 серпня 2010 року № 51/401/649/471/23/125. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10#Text>
3. Постанова КМУ від 19 листопада 2012 р. № 1104 "Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України"
4. Постанова КМУ від 7 травня 2008 р. N 422 "Про затвердження Порядку зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу"
5. Постанова КМУ від серпня 1998 р. № 1340 "Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним"
6. Постанова КМУ від 24 січня 2001 р. N 50 "Про затвердження загальних вимог до здійснення переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції"

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЇЇ ОЦІНКА В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ ЯК СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПОРУШЕННЯ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ

Попова Т.В.

курсант 4-го курсу,

Навчально наукового інституту права підготовки фахівців

для підрозділів національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Березняк В.С.

доктор юридичних наук,

старший науковий співробітник кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У сучасному цифровому світі інтернет став ключовим середовищем для взаємодії, комунікації та доступу до інформації. Проте, разом із безліччю можливостей, які він пропонує, на даний момент спостерігається зростання кіберзлочинних кримінальних правопорушень, які серйозно впливають на статеву свободу та безпеку індивідуумів.

Кіберзлочинні кримінальні правопорушення, що охоплюють широкий спектр порушень, від розповсюдження інтимної інформації до сексуальних кримінальних правопорушень в онлайн-середовищі, стають все більш актуальними у сучасному суспільстві. Ці кримінальні правопорушення порушують основні права на приватність, гідність та статеву свободу, а їх вплив на психічний стан та поведінку постраждалих може бути надзвичайно серйозним[1].

Цифровий простір став не тільки майданчиком для віртуальних інтеракцій, але й платформою для розповсюдження порушень статевої свободи, що потенційно має глибокий вплив на фізичне та емоційне здоров'я та самовизначення людей. Отже, розуміння сутності цих кримінальних правопорушень, їх впливу на суспільство та розроблення ефективних заходів для їх запобігання стає надзвичайно важливим у забезпеченні безпеки та свободи в онлайн-середовищі.

Огляд різновидів кіберзлочинних кримінальних правопорушень включає такі форми порушень:

Онлайн-торгівля людьми, це процес, коли зловмисники використовують Інтернет для незаконної торгівлі людьми, що стає серйозним порушенням прав людини. Це може включати сексуальне експлуатування, примусову працю та інші форми знущання над жертвами.

Кібербулінг (онлайн загрози та образи), зловмисники використовують Інтернет для того, щоб зіпсувати репутацію та психічний стан жертви через образи, загрози або розповсюдження негативної інформації.

Розвішування інтимних матеріалів без згоди, це незаконне оприлюднення приватних або інтимних матеріалів (фотографій, відео тощо) без згоди особи, що на них зображена, з метою підшивання, шантажу або пошкодження репутації.

Узагальнення судової практики у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи свідчить, що при розгляді справ цієї категорії суди в основному правильно застосовують чинне законодавство, проте ще мають місце й недоліки[2].

Статистика та приклади інцидентів підкреслюють масштаби цих проблем, згідно з дослідженням, проведеним організацією UNICEF, понад 70% дітей у віці від 15 до 24 років в Україні мають досвідність онлайн-сексуальних ризиків. У 2021 році Національна поліція України отримала понад 500 звернень щодо онлайн-торгівлі людьми та понад 2000 звернень із скаргами на кібербулінг та розповсюдження інтимних матеріалів без згоди[3].

Аналізуючи особливості Інтернету, виявляється, що його анонімність, широкий доступ до особистої інформації та можливість швидкого розповсюдження контенту створюють сприятливе середовище для здійснення кримінальних правопорушень. Недостатня регуляція, а також технологічні нововведення, такі як алгоритми для підбору та рекомендації контенту, можуть ускладнювати виявлення та відслідковування порушників.

Розвиток технологій, таких як штучний інтелект, розширена реальність та інші інновації, відкриває нові можливості для здійснення кіберзлочинних кримінальних правопорушень. Використання шифрування, анонімізація та інші кіберзасоби роблять важчим виявлення та зупинення таких порушень.

Застосування технологій у таких кримінальних правопорушень включає використання соціальних мереж для створення фейкових акаунтів, через які здійснюється шахрайство, кібербулінг та розвішування інтимних матеріалів. Також використовують шифрування та анонімні мережі (наприклад, VPN або Tor), ускладнюючи виявлення правопорушень. Фішинг та мальвертизація, які здійснюються через шахрайські листи та програмні вразливості, спрямовані на отримання особистих даних[4].

У цифровому середовищі існують ризики через недостатню кібербезпеку користувачів, брак усвідомленості про безпеку, використання слабких паролів та недбале оновлення програмного забезпечення. Також існує брак ефективного контролю на соціальних мережах, потреба в алгоритмах для виявлення фейкових акаунтів та шкідливої активності. Використання анонімних мереж та технологій шифрування ускладнює ідентифікацію зловмисників та виявлення їхньої активності в Інтернеті.

Оцінка ефективності законодавчих механізмів у запобіганні та протидії кіберзлочинним кримінальним правопорушенням є важливою. Хоча існують закони, що врегульовують цю сферу, виникає питання про їхню реалізацію та відповідність реальним викликам цифрового середовища. Недоліки у виконанні, слабкі покарання чи відсутність конкретної правової бази для деяких видів кіберзлочинів можуть ускладнювати їхню запобігання та припинення.

Засоби протидії включають широкий спектр стратегій та заходів безпеки. Це охоплює ефективну кібербезпеку, захист особистих даних та виявлення шкідливих програм, інформаційну освіту щодо ризиків Інтернету та методів захисту, а також активну фільтрацію контенту на платформах. Урядові ініціативи включають розробку законодавства та створення служб для реагування. Співпраця з громадськістю спрямована на освітні програми та підтримку жертв, а співпраця з ІТ-галуззю передбачає розробку технологічних інновацій для захисту та спільну роботу над інструментами контролю за контентом[5].

Прогноз майбутнього розвитку кіберзлочинних кримінальних правопорушень включає в себе ймовірні наслідки на суспільство та технологічний простір. Зростання цифрової проникності може сприяти поширенню нових форм цих правопорушень, вимагаючи більш ефективних стратегій протидії та превентивних заходів. Необхідно удосконалювати методи виявлення та реагування, оскільки технологічний ландшафт продовжує еволюціонувати.

Для політики, законодавства та суспільства важливо сформулювати конкретні рекомендації з метою покращення захисту статевої свободи в Інтернеті та протидії кримінальним правопорушенням. Це включає удосконалення законодавства для більш ефективної реакції на нові види , розвиток програм інформаційної освіти для підвищення обізнаності громадян, а також сприяння співпраці між суспільством та технологічними компаніями для створення безпечного онлайн-середовища.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (Дата звернення 17.11.2023 р.);
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text (Дата звернення 21.11.2023 р.);
3. Аналітичний звіт підготовлений експертами Партнерства «Кожній дитині» на виконання завдань проекту «Моніторинг потреб та підтримка дітей в умовах війни» Дибайло В. Д., Терещенко А. В., Кияниця З. П., канд. пед. наук, Тимошенко Н. В., Лаушник О. І., канд. фіз.-мат. наук, Чорна О.В. Представництва Дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/33956/file/Children_and_war_UA.pdf
4. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018 – 446 с URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/informaciyna_bezpeka_lyudini_print.pdf
5. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 трав. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 284 с URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5777/1/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2022.05.2020.pdf>

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Мелашенко Владислав Костянтинович

здобувач вищої освіти, курсант III курсу ФПФПКП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Гриб Богдан Валентинович

здобувач вищої освіти, курсант III курсу ФПФПКП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Чорна Аліна Геннадіївна

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сучасний світ зазнає вагомих змін через процеси глобалізації та трансформації, що впливають на суспільні відносини та науку. Ці зміни потребують відповідного втручання у сфері правового регулювання. Дослідження в галузі кримінології вказують на можливість застосування новітніх технологій у протидії злочинності, що робить необхідним розгляд нових підходів у боротьбі з корупцією [1].

Деякі науковці вже досліджували аспекти проблеми корупції через порівняльно-правовий та міждисциплінарний підхід. Проте, деякі важливі питання залишилися поза увагою науковців. Тому ми маємо зосередитися на цих прогалинах і розширити наше розуміння проблеми корупції для більш ефективної боротьби з нею.

Ми погоджуємося з думкою, О. М. Костенка, який стверджує, що сучасні країни, включаючи Україну, мають унікальний механізм корупційних відносин, обумовлений специфікою цього явища в окремих країнах. Ця специфіка формує характер корупційної злочинності і може свідчити про кризовий характер корупції у державі, що підсилює кризу у всіх інших сферах суспільного життя. Це вимагає розробки та впровадження прогресивних стратегій у протидії корупції [1].

Корупцію розглядають як систему негативних уявлень та як хворобу суспільства, що базується на психологічному налаштуванні використовувати державну службу для особистої користі.

На нашу думку, зміна такої системи мислення у напрямку підвищення рівня соціальної та політичної культури у всіх учасників корупційних відносин може стати ефективним спрямуванням у боротьбі з цим явищем. Корупція "кризового типу" породжує громадян, що лишаються поза належною соціальною культурою, і для ефективної боротьби з нею необхідно використовувати адекватні технології, спеціально спрямовані на цей тип корупції, з використанням світового досвіду.

Очевидно, що вирішення проблеми корупції не обмежується лише кримінально-правовими заходами. Тому ефективним підходом може бути застосування нових стратегій, які базуються на розвитку різних соціальних технологій. Особливу увагу у цьому контексті потребує інститут запобігання "конфлікту інтересів" у державній службі.

Ми погоджуємося з думкою Чорної А.Г., що важливо створити ефективні механізми для розгляду скарг та звернень громадян щодо недобросовісної діяльності таких осіб. Це дозволить громадянам відчувати, що їхні скарги не залишаються без уваги і що вони мають можливість впливати на якість надання послуг [2].

Законодавство більшості країн світу, які досягли успіху у сфері антикорупційної діяльності включає положення, спрямовані на регулювання цього важливого інституту через встановлення контрольних, заборонних та обмежувальних заходів. Ця система грає ключову роль у боротьбі з корупцією в цілому. Використання досвіду їхнього застосування може сприяти створенню позитивної практики у цій галузі, яка може бути корисною й для інших країн.

Особливою складовою запобігання конфлікту інтересів у деяких країнах є створення спеціальних органів, яким доручають контрольні функції у цьому напрямі.

У Великобританії Комітет Нолана має компетенцію у цьому питанні, а кандидати на міністерські пости повинні представити список усіх своїх фінансових інтересів, не обмежуючись лише декларацією про доходи. Ці дані піддаються ретельній перевірці, після чого кандидатам можуть запропонувати змінити місце розташування своїх активів або припинити співпрацю з певними компаніями [3].

У Нідерландах в усіх організаціях створені служби внутрішньої безпеки, які відповідають за виявлення помилок чиновників. У Німеччині чиновники потребують попереднього дозволу вищої службової інстанції для зайняття будь-якої посади, окрім службової.

Викриття корупційних схем може бути ефективним методом в боротьбі з корупцією. Але при цьому важливо, щоб людські права на життя, безпеку і недоторканність не порушувалися. В деяких країнах такий підхід допомагає державі економити значні суми, але в інших, включаючи Україну, культура виявлення корупції тільки починає формуватися в законодавстві. Головне питання полягає в тому, чи буде впроваджено міжнародний досвід та чи стане практика застосування цих норм реальністю.

У суспільстві з обмеженою свободою ЗМІ та корумпованою правовою системою, викривачі опиняються у зоні ризику. З урахуванням цих умов, основним напрямком роботи в цій сфері залишається впровадження найкращих міжнародних стандартів у національне законодавство, підтримка осіб, які активно протистоять корупції, вивчення досвіду будівництва правової бази у зарубіжних країнах та особлива увага до психологічного сприйняття викривачів населенням та розуміння їхніх мотивів.

Отже, кримінологічні дослідження стають основою для формування стратегій протидії корупції. Імплементация найкращих міжнародних практик, залучення громадськості та створення ефективного законодавства – ключові аспекти успішної боротьби з цим явищем. Однак, для досягнення успіху, необхідна постійна співпраця між державними органами, громадськістю та міжнародним співтовариством.

Список використаних джерел:

1. Чорногор, Н. С. Міжнародні практики протидії корупції. Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3 груд. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2021. С. 136-138.
2. Калиновська, Д. М., Врубльовська, Х. С., & Чорна, А. Г. (2023, August). Подолання проблеми кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. In *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"* (August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. (p. 612).
3. Супрун Т. М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності* (теорія та практика). 2017. № 2-3. С. 199-204.

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ВИДИ

Зацарна Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шевченко Таїсія Віталіївна

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Злочинність є негативним соціальним явищем, яке існує в світі з давніх давен та продовжує бути актуальною проблемою і надалі, незважаючи на активу боротьбу світової спільнотою. Україна не є виключенням та стикається з проблемами злочинності в різних сферах суспільного та державного життя. Незважаючи на те, що наслідки, які за собою несе злочинність однаково негативні, злочинність є різною. Одним із видів злочинності є латентна злочинність, що окрім негативних наслідків несе також загрозу роботі правоохоронним органам, а також недовіру суспільства до діяльності державних структур, що покликані боротися зі злочинністю та низьку виявленість кримінальних правопорушень.

Що слід розуміти під латентною злочинністю. Латентна злочинність – вид злочинності, який з різних причин не знаходить відображення у державному обліку вчинених кримінальних правопорушень і осіб, які їх вчинили. Латентна (прихована) злочинність існує в тій чи іншій мірі в усі часи і її наявність зумовлена різними чинниками як об'єктивного так і суб'єктивного характеру. Латентна злочинність – це злочинність, яку з тих чи інших ричин не встановлено, не виявлено і тому не було відображено в офіційному обліку відповідних державних органів, спеціально покликаних боротися із злочинністю [3, с. 151]. З наведених визначень зрозуміло, що латентна злочинність – це те, що залишилося поза увагою органів слідства та суду, оскільки має певні характеристики, які допомагають замаскувати чи приховати вчинені злочинні дії.

Думки більшості науковців сходяться на тому, що латентна злочинність включає в себе кримінальні правопорушення, які мали місце, проте не стали відомі правоохоронним органам, або ж стали, але були приховані від реєстрації в якості кримінального правопорушення відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України.

Крім того в науковій літературі звертають увагу на троякий зміст природи латентної злочинності, який включає: кримінологічні характеристики (сукупність не виявлених і не включених в статистику кримінальних правопорушень); криміналістичні характеристики (не виявлені та не розкриті кримінальні правопорушення); кримінально-процесуальні характеристики (кримінальні правопорушення, вчинення яких не потягло за собою певних юридичних наслідків – досудове та судове кримінальне провадження).

Латентна злочинність викривлює уявлення про злочинність та її масштаби, тому надзвичайно важливо приділяти увагу її вивченні, для отримання чіткої кількісної характеристики злочинності в країні.

Не менш важливими є причини, що зумовлюють перешкоджання виявлення правоохоронними органами вчинених кримінальних правопорушень, що в свою

чергу породжують «латентизацію» злочинності. Причини, що зумовлюють латентну злочинність, є обставинами, що безпосередньо пов'язані з діями злочинців. Невтручання правоохоронців у процес посягання для злочинців є обов'язковою умовою досягнення злочинного результату й уникнення покарання. Злочинець ураховує, що виразність протиправних дій і, відповідно, необхідність забезпечення їх латентизації для різних стадій злочинної діяльності не є однаковими [2, с. 131].

У науковій літературі звертають увагу на те, що латентна злочинність може поділятися на такі види: природна, штучна, межева. Так, природною латентністю є така злочинність про яку відомо лише самим правопорушникам та причетним до кримінального правопорушення особам. Прикладом такої є вбивства, латентність яких пов'язана з безвісти зниклою особою. Усе це впливає на показники злочинності, яка реєструється та підлягає обліку. Іншим видом є штучна латентність, яка виникає через небажання потерпілих, свідків та посадових осіб, які повинні протидіяти злочинності, сповіщати про вчинені кримінальні правопорушення правоохоронні органи, давати правдиві свідчення. Багато кримінальних правопорушень не реєструються належним чином і тому статистично не відображені. Під межевою латентною злочинністю розуміють сукупність таких кримінальних правопорушень, вчинення яких не відоме потерпілому, або ж факт їхнього вчинення не сприймається чи не усвідомлюється потерпілим як кримінальне правопорушення. Проте, межева латентна злочинність не має чітких критеріїв виділу.

В літературі існує ширший поділ латентної злочинності, згідно якого можна виділити такі групи: злочинні прояви, які з низки причин помилково не сприймаються як передбачені Кримінальним кодексом України кримінально карані діяння; кримінальні правопорушення, про які потерпілі з різних мотивів не повідомляють компетентним органам; кримінальні правопорушення, в яких немає персоніфікованого потерпілого суб'єкта, зацікавленого повідомляти про їхнє вчинення; кримінальні правопорушення, факт вчинення яких відомий обмеженому колу осіб або лише винуватцям, проте через вжиття ними спеціальних заходів щодо непоширення відомостей про згадані прояви, а також через незаінтересованість у цьому потерпілих повідомлення про злочини не надходять до правоохоронних органів; кримінальні правопорушення, інформація про які відома правоохоронним органам, але вони не оцінені ними у встановленому кримінально-процесуальному порядку як кримінальні карані діяння та залишені поза обліком; кримінальні правопорушення, стосовно яких прийнято необґрунтоване процесуальне рішення щодо відсутності події або складу злочину.

Крім того, є більш практичний поділ латентної злочинності на групи, за яким виділяють: мінімально латентні кримінальні правопорушення (вбивство, розбій, тяжкі тілесні ушкодження, теракти та ін.); кримінальні правопорушення із середньою латентністю (крадіжки, зґвалтування та ін.); кримінальні правопорушення з максимальною латентністю (хабарництво, браконьєрство, незаконне носіння вогнепальної та холодної зброї, злочини у податковій сфері) [1, с. 425-426].

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що латентна злочинність є поширеним явищем у будь-якій країні. Латентна злочинність – це та, яка залишається прихованою та поза увагою правоохоронних органів або ж свідомо чи несвідомо не була зареєстрована відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Причини латентної злочинності різняться в залежності від вчинених кримінальних правопорушень, а також стадій кримінального правопорушення. Латентна злочинність поділяється на групи відповідно до різних наукових підходів. Одним із поширених є поділ на мінімально латентні кримінальні правопорушення,

середньої латентності, максимальної латентності. Тому латентні злочинність потребує особливої уваги з боку правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Гумін О. М., Зубач І. М. Поняття латентної злочинності та напрями її профілактики: URL <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2423/vnulpurn201582470.pdf> (дата звернення 23.11.2023р.).
2. Рішко Б.С. Латентна злочинність: поняття, причини, методи виявлення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 41. С. 130-132.
3. Саско О. Щодо поняття латентної злочинності та причин її виникнення. Історико-правовий часопис. 2017. №1 (9). С. 150-155.

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ

Савенко Вікторія Петрівна

Науковий керівник

Старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Тіцька Ірина Григорівна

курсант 3-го курсу підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У всіх державах фактична злочинність перевищує ту кількість злочинів, які зареєстровані їх органами. Так було раніше, так є і тепер. У зв'язку з цим практика свідчить про те, що інформація, заснована на статистичному відображенні, має спотворений характер, далекий від дійсності. За межами обліку залишається латентна (прихована) злочинність, так звана «темна цифра» злочинності. Відобразити загальні тенденції розвитку злочинності в Україні важко, оскільки різні види злочинності мають свої унікальні особливості та тенденції розвитку, що також ускладнює аналіз латентної злочинності.

Під латентною (прихованою) злочинністю в кримінології та правоохоронній практиці розуміють сукупність злочинів, які були реально скоєні, але не стали відомі органам кримінального судочинства і, відповідно, не відображаються в офіційній статистиці. В юридичній літературі латентну злочинність часто визначають як «сукупність злочинів, які залишилися не виявленими, невідомими правоохоронним органам» [1, с. 27].

Більша частина науковців згодні в тому, що до латентної злочинності слід віднести ті злочини, які були вчинені, але не стали відомі правоохоронним органам, або стали їм відомі, але були приховані від реєстрації [2, с. 18].

Проблема визначення латентної злочинності полягає у тому, що за своєю природою латентна злочинність має троякий зміст:

- Кримінологічний аспект: це сукупність злочинів, які не були виявлені та не включені в статистику злочинів.

- Криміналістичний аспект: це ситуації, коли злочини відомі, але не були розкриті правоохоронними органами.

- Кримінально-процесуальний аспект: це злочини, вчинення яких не призвело до певних юридичних наслідків у досудовому або судовому кримінальному провадженні [3, с. 41].

Розкриття латентної злочинності - завдання вимагає великих зусиль, проте, незважаючи на це, воно можливе. Навіть якщо злочин був вчинений дуже обережно і майстерно, він все ж залишає сліди. Інформація щодо таких дій не зникає повністю, оскільки будь-який злочин складається з різних дій і вчинків, включаючи підготовку та наслідки [3, с. 7]. Усі ці етапи пов'язані з оточуючим середовищем і залишають свої певні сліди, які можуть бути використані для встановлення злочинної події. Теорія і практика пропонують кілька методів для виявлення латентної злочинності, включаючи опитування громадян, анкетування, експертні оцінки, аналіз матеріалів преси, перевірку річних звітів про господарську діяльність підприємств і організацій

правоохоронними органами, а також систематичний контроль за статистичним обліком [4, с. 38].

Держава, яка не може ефективно реагувати на «невидиму» злочинність, стає беззахисною перед нею. Латентна злочинність, безсумнівно, є надзвичайно небезпечним явищем.

Виявлення латентної злочинності має бути здійснювано на рівні окремих подій і вчинків, і для цього потрібно застосовувати різні методи кримінального слідства, криміналістики та оперативного розшуку. Вибір конкретного методу для виявлення та вимірювання латентності повинен залежати від рівня та особливостей досліджуваного явища, і дотримання послідовності у реалізації цих методів є важливим аспектом.

Список використаних джерел:

1. Голіков, Владислав Андрійович. Поняття латентної злочинності та її характеристика. Кримінологічний вимір сучасності: зб. тез доп. наук.практ. конф.(м. Харків, 14 квіт. 2022 р.).Харків: ХНУВС, 2022.С. 25-26.
2. Кікалішвілі, М. В. Латентність як риса корупційної злочинності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 2.78 2023 р. 191-195 с.
3. Нарожна, Олена Володимирівна. Латентна віктимізація населення: окремі методи її виявлення. Правова держава 2022 р. 73-80 с.
4. Сидорчук, О. О. Деякі теоретичні й практичні питання аналізу латентної злочинності в Україні. 2021 р. 48 с.

МУСУЛЬМАНСЬКЕ ПРАВО ЯК РІЗНОВИД РЕЛІГІЙНОГО ПРАВА ТА ЙОГО МІСЦЕ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Зацарна Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Чалик Вадим Романович

викладач кафедри загальноправових дисциплін

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Не дивлячись на досягнення науково-технічного прогресу та інформаційних технологій, розвиток культури та освіти, релігія не вичерпала своєї регулятивної ролі. Релігійні норми в тому чи іншому ступені продовжують впливати на суспільні відносини у всіх державах сучасного світу.

Існуючі релігії можна розділити на три групи:

- світові релігії;
- національні та регіональні релігії;
- родоплемінні релігії чи культи.

До категорії світових релігій відносяться християнство, іслам та буддизм. Особливостями цих релігій є:

- широке поширення у всьому світі;
- великий історичний період формування;
- охоплюють представників багатьох етносів;
- особлива соціальна гнучкість, тобто здатність функціонувати в різних історичних та соціальних середовищах, залучати до себе різні соціальні верстви.

Кожна світова релігія справила значний вплив на правовий розвиток людства. Іслам сформував найбільшу релігійну правову систему – мусульманське право, що продовжує функціонувати донині. Іслам як світову релігію не можна розглядати без її правової основи – мусульманського права, оскільки воно регулює основні сфери суспільних відносин мусульманської громади [1, с. 94].

Процес розвитку цієї релігії тісно пов'язаний з еволюцією арабської державності від невеликих держав на початку VII ст. до однієї з найбільших імперій VIII – X ст. – Арабського халіфату. Це було нове об'єднання людей, яке скріплювала віра у єдиного бога. Вони вважали, що закони життя посилаються Аллахом. У цих законах пояснювалося, як треба будувати життя правовірним та їх громаді, як поводитися по відношенню до пророка, як ділити майно та військовий видобуток. Поступово склалися обов'язкові правила благочестивої поведінки, права та обов'язки мусульман, тобто мусульманське право [2, с. 26].

На сучасному етапі, мусульманські юристи та теологи розробили, виходячи з Корану та Сунни, систему деталізованого догматичного права як права ідеального суспільства, яке встановиться у всьому світі і буде повністю підпорядковане ісламу. Іслам за своєю сутністю є релігією закону. Таким чином, у понятті мусульманських юристів та теологів, мусульманське право – це найяскравіший вираз мусульманської ідеології, головна ланка ісламу.

Наука мусульманського права вміщає доктринальний виклад мусульманських законів і має два розділи. У першому розглядаються джерела комплексу правил, що становлять шаріат, божественний закон. У другому вивчається зміст, рішення, які містять норми мусульманського матеріального права.

Мусульманське право має чотири джерела права:

- Коран – священна книга ісламу;
- Сунна – традиції, пов'язані з посланцем Бога;
- Іджма – єдина угода мусульманського суспільства;
- Кіяс – судження за аналогією. З цим переважно згодні всі школи мусульманського права [3, с. 37-38].

Мусульманське право продовжує бути однією з великих систем сучасного світу і регулює відносини між більш ніж 800 мільйонами мусульман. Багато держав з мусульманським населенням, включаючи Алжир, Туніс, Марокко, Іран, Пакистан, продовжують декларувати вірність принципам ісламу у своїх законах та конституціях.

Мусульманське право всі вчинки людини ділить на п'ять категорій: обов'язкові, рекомендовані, байдужі, засуджувані та заборонені. Звичай не може рекомендувати дії, що право забороняє, або захищати те, що право вважає за обов'язкове. Але звичай має право приписувати те, що відповідно до права є лише рекомендованим або дозволеним, а також забороняти те, що право вважає засудженим або лише допустимим.

Таким чином, засноване на Корані мусульманське право є глибоко оригінальним, абсолютно незалежним від усіх інших правових систем. Мусульманське право – це право громади віруючих та невід'ємна частина ісламу. Воно несе в собі характер одкровення, як і релігія, отже, немає у світі ніякої влади, здатної змінити мусульманське право.

Список використаних джерел:

1. Георгізова, І. Л. Мусульманське право як соціальне явище середньовічного арабського суспільства. *Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки*. 2011. С. 94-99.
2. Дудченко, В. В. До дослідження загальних принципів римського та мусульманського права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. С. 26-31.
3. Легка О. В. Джерела мусульманського права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. С. 37-43.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНОГО ТАКТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Бережний Ростислав Олександрович

курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Копилов Едуард Володимирович

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Оперативне тактичне планування - це процес розробки та реалізації планів оперативно-розшукової діяльності, спрямований на забезпечення ефективного виконання завдань, покладених на кримінальні підрозділи Національної поліції України.

Оперативне тактичне планування є одним з найважливіших елементів оперативно-розшукової діяльності. Воно дозволяє узгодити зусилля всіх підрозділів поліції, які беруть участь у розслідуванні злочину, та забезпечити максимальну ефективність цих зусиль. Планування оперативно-розшукової діяльності здійснюється на основі аналізу оперативно-розшукової інформації, отриманої в ході попереднього розслідування, а також на підставі вивчення обстановки на місці вчинення злочину. План повинен включати в себе такі основні елементи:

- цілі і завдання оперативно-розшукової діяльності;
- об'єкти і суб'єкти оперативно-розшукової діяльності;
- методи і способи оперативно-розшукової діяльності;
- графік виконання плану;
- контроль за виконанням плану [1].

Оперативне тактичне планування кримінальних підрозділів Національної поліції України має ряд особливостей, які обумовлені специфікою їх діяльності.

По-перше, кримінальні підрозділи поліції займаються розслідуванням тяжких і особливо тяжких злочинів, які характеризуються складністю, багатогранністю і тривалістю розслідування. Це вимагає від оперативного тактичного планування високої деталізації і чіткості формулювання завдань.

По-друге, підрозділи кримінальної поліції часто працюють в умовах, коли неможливо отримати всю необхідну оперативно-розшукову інформацію. Це вимагає від оперативного тактичного планування урахування можливих ризиків і розробки планів на випадок виникнення непередбачених обставин.

Оперативне тактичне планування кримінальних підрозділів Національної поліції України є складним і відповідальним завданням. Воно вимагає від працівників поліції високого рівня професійної підготовки та досвіду.

Працівники оперативних підрозділів у ході оперативного розроблення планують і застосовують комплекс оперативно-розшукових заходів, а також передбачають заходи щодо залучення осіб до негласного співробітництва, проведення відповідних операцій, оперативних комбінацій, ураховують можливість і своєчасність проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [2].

Оперативне тактичне планування кримінальних підрозділів Національної поліції України включає в себе широкий спектр питань. Серед них можна виділити такі:

- Вибір методів і способів оперативно-розшукової діяльності.
- Розподіл завдань між підрозділами поліції.
- Організація взаємодії між підрозділами поліції. Організація взаємодії між підрозділами поліції є одним з найважливіших елементів оперативного тактичного планування. Вона дозволяє узгодити зусилля всіх підрозділів, які беруть участь у розслідуванні злочину, та забезпечити максимальну ефективність цих зусиль.
- Контроль за виконанням плану. Контроль за виконанням плану є обов'язковим елементом оперативного тактичного планування. Він дозволяє своєчасно виявити відхилення від плану та внести необхідні корективи [3].

Отже, оперативне тактичне планування є одним з найважливіших елементів оперативно-розшукової діяльності кримінальних підрозділів Національної поліції України. Воно дозволяє забезпечити ефективне виконання завдань, покладених на ці підрозділи, та підвищити результативність розслідування злочинів. Крім того, оперативне тактичне планування кримінальними підрозділами Національної поліції України має низку особливостей, які обумовлені специфікою їх діяльності. Однією з особливостей є те, що кримінальні підрозділи поліції займаються розслідуванням тяжких і особливо тяжких злочинів, які характеризуються складністю, багатогранністю і тривалістю розслідування.

Список використаних джерел:

1. Грібов М. Л. Організація діяльності оперативних підрозділів: питання юридичного унормування. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 3. С. 26–31.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 20.11.2023).
3. Грібов М.Л., Черняк А.М. Оперативні підрозділи правоохоронних органів України як суб'єкти протидії злочинності. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 4. С. 24–31.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗШУКУ ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

Базукін Артем Сергійович

здобувач вищої освіти 3 курсу

спеціальність 262 «Правоохорона діяльність»

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Плахотний Артем Павлович

підполковник поліції

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Перш за все, варто зазначити, що у зв'язку з повномасштабним варварським вторгненням військ РФ на нашу територію 24 лютого 2022 року в Україні введено режим воєнного стану [1].

Що стосується завдань Національної поліції України в умовах воєнного стану щодо розшуку осіб зниклих безвісти за особливих обставин, то в принципі нічого кардинального для поліції не змінилося, однак процедура розшуку перестала бути рутинним завданням лише поліції, нині розшуком займаються СБУ, військові частини, Мінреінтеграції.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи [2.] Під особливими обставинами слід розуміти збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасова окупація частини території України.

Міністерство внутрішніх справ України розробило алгоритм дій про визнання особи зниклою безвісти. Громадяни мають змогу звернутись до Національного інформаційного бюро за коротким номером 1648 чи заповнити відповідну форму для запитів на сайті. Також можна звернутися із заявою до найближчого територіального органу Національної поліції або зателефонувати за номером 102. Отримана заява реєструється в журналі Єдиного обліку та вносяться відомості до ЄРДР за ст. 115 Кримінального кодексу України з приміткою «зниклий безвісти», про що протягом 3 днів інформується Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Стаття 19 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» визначає перелік дій спрямованих для розшуку особи:

1. З метою отримання інформації, що може сприяти розшуку особи, зниклою безвісти за особливих обставин, Уповноважений надсилає запити на отримання інформації до органів державної влади (зокрема органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб, громадських об'єднань та міжнародних гуманітарних організацій, що можуть володіти необхідною інформацією.

2. Органи, уповноважені на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, під час виконання запитів (звернень) заінтересованих організацій, установ, громадян щодо інформування про стан розшуку (ідентифікації) особи (трупа) не повідомляють результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оперативних заходів, не розкривають методи та способи розшукової роботи.

3. Уповноважений узагальнює отриману інформацію та у триденний строк передає її до відповідного територіального органу Національної поліції України для вжиття заходів з розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, про що повідомляє заявнику.

4. Уповноважений здійснює моніторинг виконання заходів щодо розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і має право витребувати у відповідного територіального органу Національної поліції України інформацію про результати виконання таких заходів на будь-якій стадії їх проведення на підставі запиту від заявника або за власною ініціативою.

5. Після закриття кримінального провадження щодо розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, відповідний територіальний орган Національної поліції України повідомляє про це Уповноваженого не пізніше ніж у триденний строк із зазначенням підстав для прийняття такого рішення [3].

Розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, є важливим завданням, яке має на меті допомогти родинам та близьким знайти своїх рідних. Успішний розшук можливий лише за умови координації зусиль усіх зацікавлених сторін.

Отже, в умовах воєнного стану розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, є ще більш складним і актуальним завданням. Це пов'язано з тим, що внаслідок військових дій кількість зниклих безвісти значно зростає. Координація зусиль усіх зацікавлених сторін є ключовою умовою успішного розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Це пов'язано з тим, що розшук таких осіб вимагає значних ресурсів і зусиль, які неможливо забезпечити лише силами одного органу чи організації.

Список використаних джерел:

1. Плахотний АП, Швець ЄВ. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.
2. Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин: веб-сайт. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правовий_статус_осіб,_зниклих_безвісти_за_особливих_обставин
3. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19/ed20220427#Text> (дата звернення 27.04.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Каряжа Катерина Олегівна

Студентка 4 курсу спеціальність 081 Право

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

Науковий керівник: Добровольська Ніна Василівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного та господарського права

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

Від початку повномасштабного вторгнення на території України соціальна спрямованість діяльності суб'єктів господарювання відіграє ключову роль у підтримці як населення в цілому, так і окремих категорій осіб. Варто приділити особливу увагу благодійним та громадським організаціям як суб'єктам господарювання під час воєнного стану, оскільки першочерговою метою їхньої діяльності є забезпечення допомоги найбільш вразливим верствам населення як військові, біженці та поранені, надання ефективної гуманітарної допомоги, здійснення евакуації населення, а також посередництво між народом та владою з метою сприяння вирішенню конфліктів та забезпеченню безпеки. Перелічені завдання даних організацій є необхідними для збереження гуманітарних цінностей та підтримання гідного життя людей в умовах військової агресії, що є актуальним у наш час.

Першочергово треба відзначити позитивні показники щодо створення некомерційних суб'єктів господарювання за 2022 рік. Так, за даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2023 року в Україні було зареєстровано 99 556 громадських організацій, 28 757 професійних спілок, 27 091 релігійна організація, 26 846 благодійних організацій, 2 212 асоціацій громадських об'єднань, 1 762 органи самоорганізації населення та 318 творчих спілок [1]. Порівнюючи із Індексом сталості розвитку організацій громадянського суспільства в Україні у 2020 році, станом на 1 січня 2021 року було зареєстровано 92 470 громадських організацій та 19 812 благодійних організацій, що свідчить про значне розширення і вдосконалення даної сфери діяльності [2].

Соціальна робота є пріоритетним завданням багатьох громадських і благодійних організацій під час збройних конфліктів. Водночас правильне розповсюдження інформації про функціонування таких суб'єктів господарювання є впливовим фактором організаційного забезпечення соціальної підтримки. Ефективність діяльності громадських організацій безпосередньо залежить від тісної співпраці з органами державної влади шляхом розміщення на офіційних сторінках виконавчої влади актуальної та достовірної інформації щодо повноважень і функцій громадських і благодійних організацій. Таким чином забезпечується правомірне виконання особливо важливих для держави завдань як волонтерські збори на фінансування армії, надання гуманітарної допомоги через благодійні фонди, централізована евакуація населення з гарячих точок тощо. Міністерства як центральні органи виконавчої влади, містять на власних офіційних веб-сайтах

важливу в умовах воєнного стану інформацію для громадян. Наприклад, Міністерство молоді та спорту здійснює пошук білоруських та російських спортсменів, що підтримують військову агресію в Україні, співпрацює з волонтерською Р2Р-платформою «СпівДія», створює збори коштів на відбудову зруйнованої спортивної інфраструктури в рамках ініціативи Президента UNITED24. Міністерство у справах ветеранів України у свою чергу серед видів соціальної допомоги координує лікування і реабілітацією ветеранів війни, соціальну і професійну адаптацію, надання пільг і знижок. Мінветеранів співпрацює із Системою безоплатної правової допомоги, проводить конкурс культурно-мистецьких проєктів разом із Українським інститутом книги тощо [3].

Проблемним питанням з огляду на досліджувану тему є те, що благодійні організації, зареєстровані задовго до повномасштабного вторгнення, стикаються зі скороченням фінансування від донорів на свої особисті поточні проєкти через різку зміну пріоритетів. Окрім основної сфери повноважень дані організації започаткували нові стратегії діяльності в оперативному режимі. Так, організація, що за своїм цільовим призначенням створювалася для роботи з людьми з ВІЛ-позитивним статусом та розширенням прав жінок, почала надавати свої приміщення для проживання ВПО, збільшила перелік основних груп бенефіціарів [4].

З урахуванням введення на території України воєнного стану важливим видається аспект обліку і оподаткування благодійної допомоги у період війни. Відповідно до п. 69.5 підрозд. 10 розд. XX ПКУ операції з добровільної передачі, або відчуження, або вилучення товарів на користь ЗСУ, підрозділів ТРО, силових та охоронних держструктур, ДСНС, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, їх з'єднань, військових частин, підрозділів, установ або організацій, що утримуються за кошти державного бюджету, а також органам місцевого самоврядування для потреб забезпечення оборони держави, не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування [5]. Отже, такі операції не є об'єктом оподаткування ПДВ.

На певні товари військового та медичного призначення розповсюджуються норми ПКУ щодо звільнення від ПДВ операцій з їх ввезення та постачання. Серед таких товарів виокремлюються:

- спеціальні засоби індивідуального захисту (бронежилети та каски, які виготовлені згідно з військовими стандартами);
- безпілотні літальні апарати;
- лікарські засоби та медичні вироби;
- тепловізори, біноклі, прилади нічного бачення, телескопічні приціли та інші оптичні пристрої для військової зброї тощо.

Таким чином надання благодійної допомоги не матиме податкових наслідків для платників податків, якщо такий платник документально підтвердить передання даних товарів саме на оборонні потреби, при цьому передання також має бути безоплатним [6].

Вагомим нововведенням серед змін податкового законодавства у воєнний час щодо благодійних та громадських організацій як суб'єктів господарювання є запровадження спеціальної групи єдиного податку за ставкою 2% від обороту замість податку на прибуток в розмірі 18% та ПДВ в розмірі 20%. Перевагами переходу до спеціальної групи єдиного податку слід виокремити незначний розмір самої ставки, зменшення вимог щодо документального оформлення та відображення в обліку господарських операцій, відсутність обмеження щодо максимального обсягу річного

доходу і вибору організаційно-правової форми, що дозволяє як малим і середнім, так і великим підприємствам застосовувати даний вид податку, звільнення платників спеціального ЄП від нарахування та сплати ПДВ, у тому числі – імпортного [7].

Повномасштабне вторгнення на території України внесло свої корективи у діяльність громадських та благодійних організацій, в результаті чого значного поширення набула цифрова благодійність. Так, наприклад, з 24 лютого 2022 року одним з основних джерел пошуку фінансових можливостей стала Волонтерська Платформа, що запущена за ініціативи Української Волонтерської Служби, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та IT-компанією SoftServe за підтримки Міністерства молоді та спорту для об'єднання волонтерів та організацій зі всієї України. На сьогоднішній день налічується велика кількість інструментів для залучення благодійної допомоги в цифровому просторі, основними з яких є: фандрайзингові портали, краудфандингові сайти, соціальні медіа, онлайн-акції, електронні розсилки. Яскравим прикладом фандрайзингу та його дієвості в Україні в умовах збройної агресії є робота фонду Сергія Притули, що виділив зі свого бюджету 70 млн грн на байрактари [8]. Процес діджиталізації має вагомий вплив на суб'єктів господарської діяльності в цілому, оскільки завдяки технологічним вдосконаленням відбувається формування нового інноваційного середовища для більш ефективної реалізації мети діяльності певного суб'єкта господарювання, в тому числі благодійних та громадських організацій як некомерційних суб'єктів господарювання.

Підводячи підсумок можна сказати, що незважаючи на складну ситуацію, пов'язану з військовими діями на території України, громадські та благодійні організації як некомерційні суб'єкти господарювання продовжують якісно здійснювати покладені на них функції. Про ефективність діяльності зазначених суб'єктів свідчить як збільшення кількісних показників створення даних організацій, так і якісні характеристики як співпраця з органами державної влади в умовах війни, залучення різноманітних донорів для фінансування, розширення впливу цифрових технологій на благодійну допомогу в мережі Інтернет. Держава в свою чергу позитивно сприяє діяльності благодійних і громадських організацій шляхом встановлення особливого оподаткування або взагалі звільнення під певних видів податків. На нашу думку, для вирішення проблеми щодо залучення більшої кількості донорів для фінансування державних потреб в умовах воєнного стану, слід на законодавчому рівні закріпити чіткий перелік пільг з оподаткування для партнерів, а також надавати детальний звіт усіх витрачених коштів за їх цільовим призначенням, враховуючи всі витрати на допомогу армії та іншим потребуючим верствам населення від початку повномасштабного вторгнення.

Список використаних джерел:

1. Україна покращила показник сталості організацій громадянського суспільства. URL: <https://cs.detector.media/law-and-money/texts/185703/2023-10-26-ukraina-pokrashchyla-pokaznyk-stalosti-organizatsiy-gromadyanskogo-suspilstva/> (дата звернення 22.11.2023 р.).
2. Індекс сталості розвитку організацій громадянського суспільства в Україні у 2020 році. URL: https://drive.google.com/file/d/1QGzzMczF56w8Vv_sljSsvw9wBHhRULyK/view (дата звернення: 22.11.2023 р.).
3. Шморлівська А.С., Стребкова Ю.В. Соціальна робота громадських, благодійних та волонтерських організацій під час воєнного стану. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. №44 (4-6). 2023. С. 70-77
4. Дослідження Zagoriy Foundation Благодійність у часи війни – якісне дослідження. URL: <https://zagoriy.foundation/wpcontent/uploads/2022/06/zvit-doslidzhennya3.pdf> (дата публікації 06.06.2022 р., дата звернення: 22.11.2023 р.).

5. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010. №2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 22.11.2023 р.).
6. Фатенок-Ткачук А.О. Особливості обліку благодійної допомоги у період війни. *Економічний часопис Волинського національного університету ім. Лесі України*. 2023. С. 37-46
7. Власова О.Є. Податки воєнного часу: зміни та наслідки. 2022. С. 38-43 URL: http://eprints.kname.edu.ua/62895/1/КОНФЕРЕНЦИЯ%20ФЕБОА_2022%20%2B-38-43.pdf
8. Костишин Е.І. Роль волонтерського фандрайзингу у протистоянні широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації. *Збірник матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ. 2023. С. 135-136

ОСОБЛИВОСТІ КОНФІСКАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: ЗАХІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ ЧИ ПОКАРАННЯ

Зацарна Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шевченко Таїсія Віталіївна

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Чинним Кримінальним кодексом України (КК України – далі) передбачено два види покарання: основні і додаткові. Конфіскація належить до додаткового виду покарання – це факт, який закріплено законодавчо. Однак у доктрині кримінального права все ще немає одностайності стосовно того, чи дійсно конфіскація слугує як покарання за вчинене кримінальне правопорушення чи її варто розглядати як захід кримінально-правового впливу. Тому вважаємо, що є актуальним дослідити дане питання.

Для того, щоб зрозуміти сутність конфіскації варто розібратися спочатку в тому, що є покаранням, а що заходом кримінально-правового впливу. Відповідно до норм КК України покарання – це захід примусу, котрий застосовується від імені держави за вироком суду до особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [1]. Також у даному аспекті важливо зазначити, що метою покарання є не лише покарання винних осіб, а їх виправлення, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. В свою чергу визначення поняття «заходи кримінально-правового впливу» в чинному Кримінальному кодексі немає, тому постає питання, що це таке? На нашу думку, заходи кримінально-правового впливу – це передбачені кримінальним законом засоби обмежуючого, заохочувального характеру, котрі в першу чергу застосовуються у визначеному порядку до особи, котра вчинила кримінальне правопорушення у встановлених законом випадках, та спрямовані на виконання завдань, визначених у Кримінальному кодексі України [2, с. 75].

Для прикладу зазначимо, що із положеннями ч. 2 ст. 52, ч. 1 і 2 ст. 59 КК України конфіскація майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, що належить засудженій особі та вважається додатковим видом покарання, що передбачене за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості й може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України. Хочемо звернути увагу, що метою покарання у вигляді конфіскації майна є не тільки покарання, а й запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами.

У теорії кримінального права і судовій практиці розглядають покарання у виді конфіскації майна як доволі ефективний засіб боротьби зі злочинністю. Варто

зазначити, що конфіскація має великий каральний та майновий вплив на засудженого і в нинішніх умовах має більший стримуючий ефект, ніж, наприклад, позбавлення волі [3, с. 157]. Відповідно до проведеного нами аналізу зарубіжного законодавства, встановлено, що конфіскацію майна як вид кримінального покарання відображено не лише у внутрішньому законодавстві України, а й у багатьох міжнародних договорах, підписаних і ратифікованих нашою державою. У юридичній літературі додаткові покарання, зокрема конфіскація майна, здебільшого розглядаються як засіб індивідуалізації покарання, тому, що вони покликані бути допоміжним засобом, котрі призначається судом до основного покарання, у випадку, коли за обставинами справи та з урахуванням особливостей особи винного необхідно підсилити каральні або попереджувальні і виховні можливості основного покарання, надати йому необхідної специфічної спрямованості проти конкретних причин та умов здійснення злочину.

Аргументом того, що конфіскація є саме покаранням є те, що вона підпадає під всі ознаки кримінального покарання, а саме: це вид державного примусу, що застосовується від імені держави; даний захід державного примусу може бути застосований лише до винної особи; покарання є карою, що встановлює обмеження прав і свобод засудженого, покладає на засудженого обов'язок зазнавати втрат і обмежень, пов'язаних із застосуванням покарання; покарання спричиняє особливий правовий наслідок – судимість, яка за змістом є не тільки властивістю кари, а й певним правовим статусом засудженого.

Тож саме конфіскацію майна варто розуміти як покарання, у розумінні Кримінального кодексу України – захід примусу, що застосовується до особи від імені держави за вироком суду, для того, щоб особа взяла відповідальність за свої вчинки. Однак, чинним КК України передбачене таке поняття як «спеціальна конфіскація», дане поняття міститься у розділі «Інші заходи кримінально-правового характеру» і полягає у тому, що це примусове безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави майна, яке було одержане внаслідок вчинення злочину, використовувалось для фінансування злочину, було предметом або засобом вчинення кримінального правопорушення [4-5]. І от саме спеціальна компенсація не є покаранням, це захід впливу на особу, котра вчинила кримінальне правопорушення, адже вона може бути застосована на підставі обвинувального вироку суду, або ж ухвал про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, або ухвали про звільнення особи від кримінальної відповідальності, тоді як звичайну конфіскацію, передбачено статтею 59 КК України застосовують виключно на підставі обвинувального вироку. Також спеціальна конфіскація не досягає мети покарання, а саме її каральної та виправної частини, адже не може йти мова про покарання та виправлення, у разі, коли у особи відбувається вилучення знаряддя або предмета злочину.

Отже, ми вважаємо, що конфіскація є кримінальним покаранням, адже вона є наслідком протиправних дій та має на меті покарати винного у вчиненні протиправного діяння, має всі ознаки притаманні кримінальному покаранню, та полягає у майновому обмеженні винної особи та застосовується виключно за вироком суду. А от спеціальну конфіскацію можна вважати заходом кримінально-правового впливу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2002 р. №. 2341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 23.11.2023 року).
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Під ред. Ігоря Копутона. Київ. 2021.912 с.

3. Ярмоленко А. О. Конфіскація майна у кримінальному праві. *Новітні кримінально-правові дослідження*. 2017 : зб. наук. пр. / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О. В. Козаченко. Миколаїв : Іліон, 2017. С. 157-160.
4. Вінник А. О. Спеціальна конфіскація майна як інший захід кримінально-правового характеру за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2019. 220 с.
5. Орловська Н. А. Актуальні проблеми кримінально-правового регулювання спеціальної конфіскації в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. Вип. 2. С. 135-144.

ОСОБЛИВОСТІ ПІЛЬГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАЦІВНИКІВ

Устінова-Бойченко Ганна Миколаївна

ORCID ID: 0000-0001-5821-3832

Кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного
та господарського права

Криворізький навчально-науковий інститут

Донецького державного університету внутрішніх справ, Україна

Скрябін Олексій Миколайович

ORCID ID: 0000-0002-8915-5943

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного та господарського права

Криворізький навчально-науковий інститут

Донецького державного університету внутрішніх справ, Україна

Трудове законодавство розглядає категорію «неповнолітні працівники» у декількох аспектах: у широкому розумінні неповнолітня працююча молодь - це особлива соціально-демографічна група населення України, яка відрізняється від інших груп за віком, державно-правовим становищем, наявністю додаткових трудових пільг, що надаються державою в процесі здійснення ними своєї трудової діяльності з урахуванням віку, статі, стану здоров'я й умов праці. У вузькому розумінні працююча молодь - це учасники трудових правовідносин віком до 18 років. Осіб, які відносяться до категорії «неповнолітня працююча молодь» можна класифікувати на такі групи: а) вік; б) публічно-правове положення особи (громадянство); в) стать; г) стан здоров'я; д) специфіка трудової діяльності [1].

Особливості диференціації правового регулювання праці неповнолітніх осіб полягає у виникненні, зміні і припиненні трудових правовідносин, правовому регулюванні робочого часу і часу відпочинку, оплати праці, наданні відповідних гарантій, пільг та переваг для цієї категорії працюючих у порівнянні із загальними суб'єктами трудового права. На даний час основне місце в системі законодавства у цій сфері посідає Кодекс законів про працю України, а саме глава XIII якого і регулює трудові правовідносини, суб'єктом яких є неповнолітні особи. Так, стаття 187 КзпП встановлює, що неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України [2].

Молоддю слід вважати особливу групу населення, яка відрізняється від інших, по-перше, відомими віковими обмеженнями і, по-друге, специфічним статусом у суспільстві, пов'язаним з тим, що це ще остаточно не сформована в соціальному відношенні частина суспільства. Слід відмітити, що до молоді відносять осіб неоднакового віку, причому, серед багатьох науковців різних галузей науки не існує єдиної точки зору в питанні про вікові обмеження молоді. За даними медичної науки формування молодого організму не завершується досягненням 18-річного віку, а триває приблизно до 25 років. Отже, медицина, розглядаючи фізіологічні періоди розвитку людини, відносить до молодих людей всіх чоловіків і жінок до 25-річного віку [3, с.117].

Важливим фактором розвитку трудової активності молоді виступає трудове законодавство України, що поряд із загальними, містить і спеціальні норми про умови праці молоді. Ці норми в основному містяться в КЗпП України – гл. «Праця молоді». Праця молоді є предметом державної політики і складає сутність спеціальних норм трудового законодавства.

Отже, зміст особливостей правового регулювання праці неповнолітніх розкривається через: 1) встановлення мінімального віку прийняття на роботу. Не допускається прийняття на роботу осіб молодше 16 років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли 15 років. Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними 14-річного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює; 2) встановлення бронеї прийняття на роботу і професійне навчання на виробництві молоді, яка закінчила загальноосвітні школи, професійні навчально-виховні заклади, а також інших осіб молодше 18 років; 3) надання працездатній молоді (громадянам України віком від 15 до 28 років) після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійних навчально-виховних і вищих навчальних закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки першого робочого місця на строк не менше 2 років; 4) заборону залучення неповнолітніх до робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці; 5) заборону залучення неповнолітніх до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені граничні норми. Диференціація правового регулювання підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми працівниками залежить від їх віку, статі, короткочасності чи тривалості переміщення вантажу, переміщення вантажу з рівня робочої поверхні чи підлоги. Фактична тривалість часу, протягом якого неповнолітні працівники можуть переміщувати важкі речі, не повинна перевищувати 1/3 їх робочого часу; 6) заборону призначення неповнолітніх на роботи, які пов'язані виключно з підійманням, утриманням або переміщенням важких речей; 7) заборону залучення осіб, віком до 15 років до тривалої роботи з підіймання та переміщення важких речей; 8) проведення обов'язкових при прийнятті на роботу медичних оглядів неповнолітніх та періодичних медичних оглядів аж до досягнення ними 21 року; 9) зменшення норм виробітку неповнолітнім робітникам, а саме: - для неповнолітніх робітників норми виробітку встановлюються, виходячи з норми виробітку для дорослих робітників пропорційно скороченому робочому часу; - для неповнолітніх робітників, які приймаються на підприємство, в установу, організацію після закінчення загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, курсів, а також для тих, що пройшли навчання безпосередньо на виробництві, можуть затверджуватися знижені норми виробітку; 10) встановлення скороченої тривалості робочого часу. Для працівників віком від 16 до 18 років - 36 годин на тиждень, віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють у період канікул) - 24 години на тиждень; 11) обмеження тривалості робочого часу працівників - учнів, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час. Тривалість робочого часу не може перевищувати для працівників віком від 16 до 18 років - 18 годин на тиждень, віком від 15 до 16 років - 12 годин на тиждень; 12) надання щорічної основної відпустки подовженої тривалості (31 календарний день) у зручний для неповнолітнього час та надання додаткових відпусток у зв'язку з навчанням; 13) заборону залучення неповнолітніх до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні

дні; 14) особливості звільнення неповнолітніх працівників з ініціативи роботодавця та осіб, які не є стороною трудового договору [2]

Метою призначення пільг для неповнолітніх працівників є перш за все, забезпечення охорони підростаючого покоління, створення більш сприятливих умов для всебічного розвитку молоді. Це обумовлено фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, та необхідності у поступовому освоєнні виконуваних робіт за певною спеціальністю, бо більшість неповнолітніх працівників – це випускники шкіл, які ще не мають спеціальності.

Неповнолітнім працівникам надаються пільги в сфері охорони праці, робочого часу, відпустки та деяких інших умов праці. Оплата праці неповнолітніх проводиться в такому ж розмірі, як і працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи, зниження тривалості робіт не тягне за собою зменшення розміру оплати праці.

Висновки. Ранній початок трудової діяльності є дуже важливим кроком у формуванні особистості неповнолітньої особи, але якщо така робота перевищує фізіологічні можливості підлітка, може негативно позначатися на здоров'ї дитини, її подальшому фізичному, психічному та соціальному розвитку. Наявність системи пільг при працевлаштуванні та трудовій діяльності неповнолітніх працівників дає можливість створити необхідні умови праці неповнолітніх працівників, але все ж таки не вирішує у повному обсязі можливі підстави порушення прав неповнолітніх працівників. Такі правові проблеми, як недостатньо чітко регламентовані види діяльності, де дозволяється використовувати працю дітей; відсутність порядку, відповідно до якого має оформлятися згода батьків (опікунів) на працевлаштування неповнолітнього працівника; відсутність ефективного нормативно-правового механізму використання системи покарань роботодавців, які допускають порушення прав щодо неповнолітнього працівника та інші, потребують подальшого вивчення та врахування при удосконаленні системи пільгового забезпечення неповнолітніх працівників.

Список використаних джерел:

1. Мережко Д. В. Правовий статус неповнолітніх в трудових відносинах. URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/8468/2/Meregko.pdf> (дата звернення 26.11.2023).
2. Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Затверджується Законом Верховної Ради УРСР № 322-VIII від 10.12.71 БВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 26.11.2023).
3. Бойченко Г.М. Особливості правового регулювання пільгового забезпечення працівників в умовах ринкової економіки: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2009. 199 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЧАСУ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Мельник Олександр Олегович

студент 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету
*Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського», м. Бар, Україна*

Науковий керівник: Т. М. Юзько

доктор філософії, доц. кафедри соціально-економічних дисциплін
*Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського», м. Бар, Україна*

Проблематика цієї роботи полягає у дослідженні прав та їх особливостей, які виникають між неповнолітніми особами та роботодавцями при укладанні трудового договору, нормативно-правової бази, яка регулює цю проблему, особливостей при визначенні поняття «неповнолітні», їх правового статусу в сфері трудового права, а також особливостей державного контролю праці неповнолітніх [1].

Правовому регулюванню праці неповнолітніх присвячена глава XIII Кодексу законів про працю України «Праця молоді». Неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України [2]. Умови праці неповнолітніх на виробництві повинні відрізнятися від умов праці дорослих працюючих. Це пояснюється як фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, так і відсутністю у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Саме ці обставини і визначили відмінність правового регулювання їх праці, хоч за загальним правилом на неповнолітніх повністю поширюється законодавство про працю, а їх права щодо трудового договору прирівнюються до прав повнолітніх працюючих. У той же час в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці їм надаються пільги. З метою охорони здоров'я неповнолітніх, законодавство не допускає прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років. Як виняток, можуть прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років при письмовій згоді одного з батьків або особи, що їх замінює.

Забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Список таких робіт затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 46 від 31 березня 1994 р. [3]. Тобто така робота повинна бути легкою для їх виконання та не завдавати шкоди здоров'ю, не порушувати процесу навчання. При прийнятті на таку роботу працівник повинен долучити до своєї особової справи: 1) копію свідоцтва про народження (замість паспорта), 2) згоду одного з батьків або особи, яка його замінює, якщо особі від 14 до 16 років; 3) документ, який підтверджує, що особа буде виконувати роботу у вільний від навчання час, якщо особі від 14 до 15 років [4].

Зниження віку щодо початку трудової діяльності є цілком доречним для сьогодення. О. М. Ярошенко про певні закономірності у зниженні віку зазначає, що фактична здатність до праці виникає навіть раніше 14 років, тому немає нічого поганого у наданні можливості неповнолітнім якомога раніше брати участь у суспільно-корисній праці. Це може бути корисним як для самого підлітка, позитивно вплинути на процес становлення його особистості, так і суспільству, оскільки

застосування праці підлітків у сфері обслуговування, соціальної допомоги певним чином допоможе ліквідувати дефіцит кадрів у цих сферах людської діяльності [5].

Тривалість робочого дня чітко встановлюється діючим законодавством. Статтею 51 КЗпП України встановлено, що для працівників, які не досягли 18-ти років, встановлена скорочена тривалість робочого часу. Так, для неповнолітніх від 16 до 18 років вона складає 36 годин на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років та учнів віком від 14 до 15 років, які працюють протягом канікул, – 24 години на тиждень. Тривалість робочого часу учнів, які працюють протягом навчального року, не повинна перевищувати половини максимальної тривалості робочого часу, передбаченого чинним законодавством для неповнолітніх відповідного віку. На думку Б.С. Стичинського, тривалість робочого часу учнів віком від 16 до 18 років, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, не може перевищувати 18 годин на тиждень, а для учнів 14-15 років – 16-12 годин на тиждень. Варто зауважити, що зазначена тривалість робочого часу не є скороченою [6].

КЗпП України та Закон України про охорону праці забороняють залучати неповнолітніх працівників до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні; застосовувати працю неповнолітніх осіб на важких роботах та на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах; залучати неповнолітніх осіб до підймання та переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми [7]. Оскільки для неповнолітніх осіб передбачено встановлення скороченої тривалості робочого часу, вбачається недопустимим залучати цих осіб до чергування та режиму роботи з ненормованим робочим днем [3].

Звільнення працівників, молодших 18-ти років, з ініціативи адміністрації допускається, крім додержання загального порядку звільнення, тільки за згодою служби у справах дітей районної державної адміністрації (стаття 198 КЗпП України). Батьки, а також службові особи, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю, мають право вимагати розірвання трудового договору з неповнолітнім, якщо продовження роботи загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси (стаття 199 КЗпП України) [2].

Будь-яка праця повинна бути законною, особливо праця неповнолітніх. Залучення дітей до незаконної праці є одним із негативних наслідків сучасної соціально-економічної ситуації. Держава повинна контролювати якомога пильніше трудові відносини неповнолітніх. На думку О. М. Ярошенка, за відсутності дієвого контролю з боку державних органів та громадськості діти досить часто працюють у небезпечних умовах, що шкодить їх фізичному, психічному і духовному розвитку, перешкоджає процесам соціалізації. Середній вік початку трудової діяльності дітей в Україні згідно з результатами проведених наукових досліджень становить близько 12 років. Деякі діти потерпають від фізичних або моральних знущань, позбавлені можливості отримати якісну освіту. Варто визнати, що відсутність належної уваги з боку держави до проблем дітей цілком можна кваліфікувати як недодержання Україною окремих положень Загальної декларації прав людини і Конвенції про права дитини, у тому числі тих, які стосуються права неповнолітніх на рівень життя, необхідний для нормального фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку, принципу найкращого забезпечення інтересів дитини. Становище дітей у нашій країні погіршується і тому, що вітчизняне законодавство до цього часу належною мірою не гарантувало їм надійний правовий захист від жорстокої поведінки дорослих, не досить розроблені правові заходи боротьби з дитячою проституцією, наркоманією та алкоголізмом [5].

Таким чином, трудові відносини між неповнолітніми особами та роботодавцями – це специфічні та особливі відносини, які потребують більшої захищеності з боку держави, тому що однією зі сторін виступає неповнолітня особа, яка не може в силу своїх фізичних і розумових навичок конкурувати з повнолітніми особами, що мають певні спеціальності та професію. Неповнолітні особи не повинні позбавлятися права на працю, але роботодавець повинен забезпечити належні, легкі умови праці, щоб заохотити та дати стимул працювати в майбутньому. У державі необхідно розробити механізм регулювання трудових відносин неповнолітніх віком з 14 до 18 років, щоб кожен роботодавець розумів, залежно від якого віку особи та на які види роботи її можна допускати.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Р. В., Іванова М. І., Калюжна А. О. Особливості правового регулювання праці неповнолітніх : веб-сайт. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/6_2020/9.pdf.
2. Кодекс законів про працю України: закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/go/322-08 (дата звернення 09.11.23).
3. Душко С. Охорона праці неповнолітніх. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1358>.
4. Особливості правового регулювання неповнолітніх. Управління Державної праці у Кіровоградській області. URL: <http://kr.dsp.gov.ua/index.php/2463-kr290517> (дата звернення 09.11.2023).
5. Ярошенко О. Проблеми та перспективи правового регулювання зайнятості та праці. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4(39). С. 205–213.
6. Стичинський Б. С., Зуб І. В., Ротань В. Г. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. Київ : А.С.К., 2001. 1072 с.
7. Веб-сайт: URL: <https://news.dtki.ua/labor/labor-relations/81999-osoblivosti-praci-nerovnolitnix>.
8. Про охорону праці: Закон України від 01.10.2023 року. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення 09.11.2023).

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сливка Павло Володимирович

студент 2 курсу

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Науковий керівник: Ісаєв Арсен Миколайович

канд.юрид.наук, доцент кафедри цивільного права України

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

У вітчизняній юридичній науці до тепер не існує єдиного підходу до розуміння сутності підприємства. Це пов'язано з тим, що у законодавстві України затвердився двоякий підхід до правової оцінки підприємства як об'єкта чи суб'єкта права, що породжує численну полеміку серед науковців.

У Цивільному кодексі України стаття 191 відносить підприємство до об'єктів права[1], а у Господарському кодексі воно виступає суб'єктом прав.[2] Проте в деяких випадках Цивільний кодекс відносить підприємства до суб'єктів прав, зокрема ч. 2 статті 167 ЦК вказує на те, що держава має право створювати державні підприємства як юридичні особи публічного права, тобто визнається суб'єктом цивільних прав.[1]

Для з'ясування правової природи підприємства слід звернутися до його визначення. Так, Господарський кодекс визначає поняття підприємство, як самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності.[2] В Цивільному кодексі воно визначається як єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності.[1] Зазначене підтверджує, що не існує єдиного законодавчого підходу до розуміння категорії підприємства. Для позначення суб'єкта в цивільному праві існує поняття «особа» – фізична і юридична особа. Лише «особа» реалізуючи свою правоздатність, здатна вступати в правовідносини. Згідно ч. 4 ст. 62 ГК підприємство є юридичною особою, яка має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки.[2] Спираючись на зазначене положення можна дійти висновку, що «єдиний майновий комплекс» є однією з ознак юридичної особи. Саме по собі підприємство як єдиний майновий комплекс не може бути суб'єктом правовідносин, оскільки ним можуть бути фізична або юридична особа. Тому повне ототожнення підприємства з майновим комплексом, що використовується для здійснення його діяльності є не зовсім коректним.

В Законі України «Про оренду державного та комунального майна» об'єктами оренди є єдині майнові комплекси підприємств, їхніх відокремлених структурних підрозділів. Водночас в цьому ж законі зазначено, що підприємство може бути суб'єктом орендних відносин.[3] Виходячи із положень вищевказаного закону, можна зробити висновок, що підприємство та цілісний майновий комплекс не ототожнюються, більше того, підприємство визнається суб'єктом правовідносин, а цілісний майновий комплекс об'єктом. Відповідно до цивільного кодексу єдиний майновий комплекс - усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію,

права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом.[1] Саме зазначене майно може бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів, пов'язаних із встановленням, зміною та припиненням речових прав. Тому підприємство може бути об'єктом у цивільному праві, лише з точки зору майна, що йому належить як юридичній особі.

Отже, поняття підприємство є складним за своєю правовою природою. В деяких випадках воно виступає суб'єктом, а в деяких об'єктом правовідносин. Тому дане питання потребує подальших досліджень, і більш чіткої регламентації в законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Господарський кодекс України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. ЗУ "Про оренду державного та комунального майна". Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>

ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сорокіна Діана Олегівна

курсант 2-го курсу факультету

підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Максимова Маргарита Костянтинівна

викладач

кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Механізм адміністративно-правового регулювання представляє собою систему правових інструментів, що застосовуються для управління та нормування суспільних відносин у сфері адміністративного права. У цьому механізмі виділяють дві основні категорії складових: органічні та функціональні.

Органічні складові механізму адміністративно-правового регулювання є основними елементами, які визначають суть цього явища. Серед них першочергове значення мають:

- Норми права – це загальнообов'язкові правила поведінки, установлені з метою регулювання суспільних відносин. Норми права надають правовий статус та визначають обов'язки та права суб'єктів адміністративного права.

- Акти реалізації норм права – це процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права. Ці акти конкретизують виконання правових норм у практиці та визначають порядок їх застосування.

- Правові відносини – це вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права. Ці відносини визначають взаємодію між суб'єктами адміністративного права на основі встановлених правил та обов'язків [1, с. 5].

Функціональні складові механізму адміністративно-правового регулювання визначають елементи, які, хоча й не є обов'язковими, але значно впливають на його функціонування. Вони включають різноманітні інструменти та процеси, які сприяють ефективній реалізації адміністративно-правового механізму. Функціональні складові механізму адміністративно-правового регулювання визначають важливі елементи, які впливають на ефективність цього механізму [2, с. 6].

Юридичний факт – це конкретні життєві обставини, які становлять передумови для виникнення, зміни та припинення адміністративно-правових відносин. Важливо враховувати, що самі норми адміністративного права не мають дії без відповідних юридичних фактів, оскільки вони активізуються лише у випадку виникнення необхідних для них обставин. Ця складова включає в себе систему відображення правової дійсності в поглядах, почуттях та уявленнях осіб щодо права. Вона складається з правової психології та правової поведінки, визначаючи, як люди сприймають та дотримуються правових норм [4, с. 6].

Законність визначає правовий режим суспільного життя, який вимагає неухильного дотримання норм права всіма суб'єктами правових відносин. Це сприяє якісній реалізації публічного адміністрування та виступає як засіб захисту громадян

від порушень їхніх прав, свобод і законних інтересів. Процес тлумачення норм права має вирішальне значення для їхньої правильної реалізації. Як офіційне, так і неофіційне тлумачення впливає на функціонування механізму адміністративно-правового регулювання, оскільки правильне тлумачення є важливою умовою коректної реалізації норм [3, с. 7].

Це прояв волі компетентних державних органів, спрямований на забезпечення умов для реалізації суб'єктивних прав та обов'язків учасників адміністративно-правових відносин.

Стадії механізму адміністративно-правового регулювання:

1. Регламентація суспільних відносин. Ця стадія включає розробку та прийняття правових норм, які формулюють правила поведінки для учасників суспільних відносин. Під час цієї стадії відбувається правотворча діяльність компетентних державних органів для створення правових норм та нормативно-правових актів.

2. Виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. На цій стадії відбувається процес переходу від загальних приписів правових норм до конкретної моделі поведінки суб'єктів адміністративного права.

3. Реалізація (фактичне використання) суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. На цій стадії фактично втілюються в життя приписи норм адміністративного права в реальну поведінку суб'єктів адміністративного права. Це є завершальним етапом механізму, де правові норми набувають конкретного вираження в діяльності учасників адміністративно-правових відносин [2, с. 54].

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання представляє собою систему інструментів та процедур, спрямованих на вирішення суспільних відносин у сфері адміністративного права. З огляду на його складові, можна зробити кілька важливих висновків. Норми права, акти реалізації норм права та правові відносини є основоположними елементами механізму. Ці органічні складові формують основу для функціонування адміністративно-правового регулювання та визначають правовий статус суб'єктів. Юридичний факт, правова свідомість, законність, акти тлумачення та застосування норм права представляють собою додаткові елементи, які впливають на динаміку та ефективність механізму. Регламентація суспільних відносин, виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, та реалізація цих прав та обов'язків - це етапи, що об'єднуються в структурований процес адміністративно-правового регулювання. Кожна з цих стадій відіграє свою роль у забезпеченні правопорядку та забезпеченні справедливого та ефективного функціонування суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бевз С. І. Поняття та елементи механізму адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. Прикарпатський юридичний вісник 2018 р. С. 43-47.
2. Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д. Адміністративне право України. Загальна частина : курс лекцій. Київ : ЦУЛ, 2011. 395 с.
3. Коросташова І. М. Механізм адміністративно-правового регулювання як правова категорія та багатоаспектне явище. 2023 р. С. 53.
4. Кравчук М. Ю. Генеза механізму адміністративно-правового регулювання. Науковий юридичний журнал «Правові новели 2019 р. С. 90-98.

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ DEEP TECH ІННОВАЦІЙ

Чубенко Віра Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0002-7235-3820

кандидат юридичних наук,
молодший науковий співробітник

*Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України, Україна*

Нова хвиля інновацій – deep tech інновацій, на даний час набули широкої уваги як серед суб'єктів інноваційної діяльності, так і серед правотворчих органів багатьох країн світу.

Говорячи про стимулювання діяльності підприємств в сфері deep tech інновацій, як і будь-якої діяльності в сфері господарювання, важливо розпочинати зі створення загальних умов, які є важливими незалежно від галузі економіки. Як справедливо зауважується деякими авторами [1], створення та комерціалізація deep tech інновацій неможливі без розбудови інноваційних екосистем та потужної підтримки науки та освіти.

Що стосується безпосередньої підтримки та стимулювання глибокотехнологічних проектів чи підприємств у вказаній сфері, то доцільно навести декілька прикладів такої підтримки, які суттєво відрізняються між собою.

Держави підтримують глибокі технологічні дослідження та розробки, але з різним ступенем інтенсивності та фінансування. Останніми роками уряд Китаю був, безумовно, найактивнішим у вказаному питанні (в тому числі, фінансуванні науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт), що є однією з причин того, що країна стала головною силою в галузі технологічних досліджень і розробок. Уряд США, який у минулому був великим прихильником технологічних досліджень і розробок, дозволив перенести центр підтримки на приватний сектор. У звіті Массачусетського технологічного інституту за 2015 рік було виділено низку конкретних сфер, у яких уряд США відіграє меншу роль у фундаментальних дослідженнях, включаючи охорону здоров'я, енергетику, суперкомп'ютери та космос. Європейські уряди активні, але мають менші фінансові можливості [2].

Іншим прикладом є Ізраїль, де екосистема високих технологій продовжує привертати увагу та інвестиції в усьому світі. Високотехнологічний ландшафт Ізраїлю відомий своїм досвідом у таких галузях глибоких технологій, як кібербезпека, штучний інтелект, біотехнології тощо. В зазначеній країні проривним фактором є забезпечення державою розвитку венчурного фінансування, що демонструє позитивні результати. Наприклад, новий венчурний фонд на ранній стадії, Earth & Beyond Ventures, залучив 70 мільйонів доларів для інвестицій в ізраїльські космічні та глибокі стартапи, що розробляють космічні та наземні програми подвійного призначення [3].

Серед проблем розвитку глибоких технологічних інновацій в Україні варто виокремити недостатність капітальних інвестицій в інфраструктуру, відсутність відповідної державної стратегії, спрямованої на розвиток deep tech інновацій, нерозвиненість дослідницьких та технологічних інфраструктур тощо.

При цьому, слід зазначити, що враховуючи відносно недавній факт появи концепції deep tech, основні проблеми розвитку та стимулювання таких інновацій прослідковуються в багатьох країнах.

Основною передумовою спрямованості екосистеми стартапів на програмні продукти є відсутність необхідності вкладення капітальних інвестицій в інфраструктуру інновацій (лабораторії з їх обладнанням, центри науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт тощо), при цьому достатнім є наявність ідеї та відповідних спеціалістів. Водночас, *deep tech* стартап орієнтований на випуск фізичного інноваційного продукту. За таких умов, інноваційні розробки в переважній більшості промислових застосувань займають роки праці й дуже рідко відповідають критеріям масштабованості та високого тиражування – кожне виробництво в будь-якій галузі є радше унікальним. Крім цього, чи не основною проблемою після недостатності фінансування для розвитку *deep tech* інновацій, є проблема практичної відсутності належної дослідницької інфраструктури, лабораторій, обладнання тощо [4].

Дослідницькі інфраструктури (згідно Регламенту Ради ЄС від 25 червня 2009 року № 723/2009) визначаються як об'єкти, ресурси та супутні послуги, які використовуються науковою спільнотою для проведення досліджень найвищого рівня у відповідних галузях та охоплюють основне наукове обладнання або набори інструментів; ресурси, засновані на знаннях, такі як колекції, архіви або структури наукової інформації; створення інфраструктур на основі інформаційних та комунікаційних технологій, таких як мережа, обчислювальна техніка, програмне забезпечення та зв'язок або будь-яка інша сутність унікального характеру, необхідна для досягнення досконалості у дослідженнях [5].

Разом з тим, не менш важливим елементом забезпечення інноваційного розвитку, виокремлюються технологічні інфраструктури (*technology infrastructures*).

Так, технологічними інфраструктурами є «об'єкти, обладнання, можливості та послуги підтримки, необхідні для розробки, тестування та висококласної технології для переходу від перевірки в лабораторії до вищого рівня готовності технології перед виходом на конкурентний ринок. Вони можуть мати державний, напівдержавний або приватний статус. Їхніми користувачами є переважно промислові гравці, включаючи малих та середніх суб'єктів господарювання, які шукають підтримки для розробки та інтеграції інноваційних технологій для комерціалізації нових продуктів, процесів і послуг, одночасно забезпечуючи техніко-економічну доцільність і відповідність нормативним вимогам» [6].

Враховуючи те, що *deep tech* інноваціями в більшості випадків є фізичні продукти або ж поєднання фізичного продукту з програмною послугою/забезпеченням, саме дослідницькі та технологічні інфраструктури будуть відігравати одну з основних ролей в створенні такого продукту.

В Європейському Союзі в звіті про реалізацію стратегії ЄС щодо технологічної інфраструктури зазначено, що технологічні інфраструктури здебільшого створюють, керують, підтримують і модернізують науково-технологічні організації і технічні університети. Створення та обслуговування висококласних, добре функціонуючих технологічних інфраструктур вимагає виділення значних ресурсів, а також міждисциплінарних і складних технологічних компетенцій і, по-третє, додаткового нетехнологічного досвіду та висококваліфікованого персоналу для роботи з ними та розвитку їхніх послуг. При цьому, технологічні інфраструктури відкриті для широкого кола державних і приватних користувачів, таких як суб'єкти господарювання, в тому числі малі та середні, які співпрацюють з технологічними інфраструктурами для спільної розробки та інтеграції інноваційних технологій у нові продукти, процеси та послуги [7].

Водночас, за деякими зауваженнями [4], в Україні немає жодної справжньої *testbed* – відомих в Індустрії 4.0 спеціальних стендів, на яких можна тестувати й

експериментувати складні апаратно-програми розробки чи інших сучасних технологій. При відсутності можливості продемонструвати роботу інноваційних рішень, складно забезпечити виробництво глибокотехнологічного продукту.

Висновки. Таким чином, сфера deep tech інновацій є відносно новою та малодослідженою, а відтак, логічно, що заходи підтримки її розвитку зі сторони держави на даний час ще є досить обмеженими. Разом з цим, поряд з унормуванням правовідносин, пов'язаних з deep tech інноваціями, доцільно особливу увагу звернути на розвиток загальних умов стимулювання інновацій, інноваційних екосистем та потужної підтримки науки та освіти, дослідницьких та технологічних інфраструктур тощо.

Список використаних джерел:

1. Маніфест щодо переходу України до індустрії 5.0. 2023. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/manifest-shhodo-perehodu-ukrayiny-do-industriyi-5-0/>.
2. The dawn of the Deep Tech Ecosystem. *Boston Consulting Group & Hello Tomorrow*. 2019. URL: <https://media-publications.bcg.com/BCG-The-Dawn-of-the-Deep-Tech-Ecosystem-Mar-2019.pdf>.
3. Інвестиційні тенденції в ізраїльській сфері високих технологій: огляд за перше півріччя 2023 року. 2023. URL: <https://itrade.gov.il/ukraine/2023/07/20/інвестиційні-тенденції-в-ізраїльськ/>.
4. Юрчак О. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? 2022. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovacijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>.
5. Council Regulation (EC) No. 723/2009 of 25 June 2009 on the Community legal framework for a European Research Infrastructure Consortium (ERIC). URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0ee0c61b-f877-4279-acf4-c8b57b350d92/language-en>.
6. European Commission Staff Working Document on Technology Infrastructures. European Commission Communication A new ERA for Research and Innovation SWD (2019)158 final. URL: https://era.gv.at/public/documents/4336/ERA_Comm_Staff_WD.pdf.
7. Viscido S., Taucer F., Grande S., Jenet, A. Towards the Implementation of an EU Strategy for Technology Infrastructures, *Publications Office of the European Union*, Luxembourg. 2022. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a047db95-7359-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-en>.

ПРАВОЧИН, ЯК ДІЯ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Д.Г. Шинкарьова

Студентка 2 курсу, 2 групи

Факультету слідчої та детективної діяльності

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Колісникова Г.В.

доц., канд.юрид.наук.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Правочин – це дія осіб, яка завжди характеризується юридичною рівністю учасників цивільного (приватного) права. Можливість вчинення правочинів становить складову їхньої цивільної дієздатності. Це відрізняє правочини від актів органів місцевого самоврядування, які, хоча можуть породжувати цивільні права та обов'язки, є владними актами, що видаються в рамках компетенції зазначених органів - суб'єктів публічного права. Оскільки правочини спрямовані на конкретних учасників, вони породжують між ними цивільні правовідносини, незалежно від їхньої бажаної участі в цих правовідносинах. У випадку ж правочину, учасники встановлюють правовідносини відповідно до своєї волі та ініціативи [1, с.27].

Поняття "правочин" було використано в українському законодавстві в Цивільному Кодексі УСРР 1922 року (далі-Кодексу). Розділ IV цього Кодексу називався "Правочини", а стаття 26 визначала, що "правочини, тобто дії, спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин, можуть бути односторонніми і взаємними (договори)" [3, с.451].

Значення правочинів в сучасному житті надзвичайно велике, оскільки майже кожна особа укладає різного виду правочини. Наприклад, фізичні особи (споживачі) щодня використовують послуги підприємств побутового обслуговування, роздрібною торгівлі, транспорту, зв'язку і т.д. Різні організації також укладають правочини, пов'язані з постачанням товарів, будівництвом, перевезенням вантажів і так далі. Це призводить до появи, зміни та припинення цивільних прав та юридичних обов'язків для фізичних та юридичних осіб [2, с.572].

Характерними ознаками правочинів, які відрізняють їх від інших юридичних фактів, є наступні:

- правочин завжди є вольовим актом, у протизагуг іншим юридичним фактам, чие настання або ненастання не залежить від волі осіб [2, с.573].

- правочином вважається не будь-яка дія, а тільки та, яка спеціально спрямована на досягнення певного правового результату, такого як набуття, зміна або припинення цивільних відносин, і це обумовлено волею сторін правочину [2, с.573].

- правочини - це дії суб'єктів цивільного (приватного) права, які завжди є рівноправними юридичними суб'єктами. Таким чином, можливість вчинення ними правочинів відображає їх цивільну дієздатність [2, с.573].

- правочин завжди є правомірною дією, відокремленою від порушень закону. Правомірність правочину полягає у визначенні властивостей юридичного факту, що породжує ті правові наслідки, які бажають його суб'єкти [2, с.573].

Сторони, які укладають правочин мають чітко та однозначно виражати свою волю, спрямовану на здійснення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Бажання створити нове цивільне правовідношення, яке повинно бути виражене

ззовні та підтверджене зацікавленими особами, називається волевиявленням. Більшість вчених-цивілістів розглядають способи волевиявлення за трьома ознаками:

— мовчання: одним зі способів волевиявлення може бути мовчання, коли особа виражає свою волю за допомогою беззвучного підтвердження чи виявлення бажаного результату [4, с.7].

— непряме волевиявлення: це випадок, коли особа, яка бажає укласти правочин, здійснює дії, внаслідок яких стає очевидним її намір укласти такий правочин. Ці дії називають конклюдентними, оскільки їх зміст безпосередньо вказує на бажання укласти угоду чи правочин [4, с.7].

— безпосереднє волевиявлення: цей спосіб волевиявлення здійснюється у формі усних або письмових заяв, в яких особа виражає свою волю щодо укладання чи зміни правочину [4, с.7].

Для врахування різноманітності суспільних відносин, пов'язаних з поняттям "правочин", важливо вдосконалити його визначення в чинному Цивільному кодексі України. Термін "правочин" описує взаємодію як між однією особою, так і між двома або більше особами, спрямовану на створення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [3, с.453].

Для уникнення можливих колізій між поняттями "правочин" та "договір" в Цивільному кодексі України слід надати чіткі визначення кожного з них, розкриваючи їхнє співвідношення. Наприклад: "Правочин - це дія фізичної або юридичної особи, спрямоване на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків". "Договір - це двосторонній або багатосторонній правочин". Таке уточнене визначення допоможе уникнути неоднозначностей у тлумаченні цивільного законодавства та установленні взаємозв'язків між цими поняттями [3, с.453].

Список використаних джерел:

1. Давидова І. В. Загальні ознаки правочинів, що вчиняються суб'єктами цивільних правовідносин. *Часопис цивілістики*. 2015. № 18. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8281/Chasopys%2025-28.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Давидова І. «Правочин» в цивільному праві та законодавстві. 2013. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7723/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1>.
3. Воронова О., Гамбург І. Цивільно-правова конструкція «правочин»: особливості правової регламентації. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Держава і право України в умовах воєн. стану, № 2. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/S2/s-2-2022-450-455.pdf>.
4. Зайцев О. Л. Правочини в цивільному праві. 2016. С.7

ПРОБЛЕМАТИКА ПДВ В УКРАЇНІ

Бортник Максим Вікторович

Здобувач вищої освіти факультету слідства та детективної діяльності
Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Шульга Тетяна Михайлівна

Кандидатка юридичних наук
Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого, Україна

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним з основних джерел надходжень до Державного бюджету України. У 2022 році його частка в загальних надходженнях склала 24,1%. Однак, незважаючи на свою важливість, ПДВ в Україні є одним з найбільш проблемних податків.

В Україні податок на додану вартість був введений в дію 1 січня 1992 року Законом «Про податок на добавлену вартість» від 20.12.1991. Закон діяв лише до червня 1993 року — і був замінений декретом КМУ «Про податок на добавлену вартість» від 26 грудня 1992 року. Згодом, 3 квітня 1997 року, було прийнято Закон України «Про податок на додану вартість», який набув чинності 1 липня 1997. Цей закон втратив чинність на підставі нового Податкового Кодексу України від 02.12.2010 року, який набув чинності з 01.01.2011р.

Затримка з відшкодуванням ПДВ. Це одна з найбільш гострих проблем українського бізнесу. За даними Міністерства фінансів України, на кінець вересня 2023 року заборгованість з відшкодування ПДВ експортерам становила 14,5 млрд грн. Затримка з відшкодуванням ПДВ негативно впливає на фінансовий стан підприємств, ускладнює їхню діяльність та може призвести до банкрутств.

Блокування податкових накладних. З метою запобігання ухилянню від сплати ПДВ, податкові органи мають право зупиняти реєстрацію податкових накладних. Однак, на практиці це право часто використовується зловмисно, для того щоб затягнути відшкодування ПДВ або зовсім відмовити в ньому.

Недосконалість законодавства. Податкове законодавство України в частині ПДВ є досить складним та суперечливим. Це створює можливості для зловживання з боку платників податків та податкових органів.

Мої думки щодо проблем ПДВ в Україні:

Я вважаю, що затримка з відшкодуванням ПДВ є найгострішою проблемою. Вона негативно впливає на економіку України в цілому та на український бізнес зокрема. Затримка з відшкодуванням ПДВ ускладнює ведення бізнесу, ускладнює доступ до кредитів та може призвести до банкрутств.

Блокування податкових накладних є проблемою, але не такою гострою, як затримка з відшкодуванням ПДВ. Блокування податкових накладних є інструментом боротьби з ухиленням від сплати ПДВ, але важливо, щоб цей інструмент використовувався в рамках закону та з дотриманням прав платників податків.

Щодо недосконалості законодавства, то це проблема, яка може бути вирішена шляхом внесення змін до податкового законодавства. Однак, важливо, щоб ці зміни були проаналізовані та обговорені з представниками бізнесу та громадськості.

За даними Державної фіскальної служби України, станом на 1 листопада 2023 року заборгованість бюджету з відшкодування ПДВ становить 10,1 млрд грн. Це означає, що бізнес змушений затримувати виплати своїм контрагентам, що негативно впливає на ділову активність.

Затримка відшкодування ПДВ обумовлена кількома факторами, зокрема:

Недосконала нормативно-правова база. Податковий кодекс України містить низку норм, які дозволяють податковим органам затримувати або відмовляти у відшкодуванні ПДВ. Зокрема, до таких норм належать:

Норми, що дозволяють податковим органам зупиняти реєстрацію податкових накладних. Зупинка реєстрації податкових накладних може тривати до 30 календарних днів, що значно ускладнює відшкодування ПДВ.

Норми, що дозволяють податковим органам зменшувати розмір відшкодування ПДВ. Податкові органи можуть зменшити розмір відшкодування ПДВ, якщо вважають, що платник податків не має права на відшкодування.

Недосконалість системи адміністрування ПДВ. Податкові органи не мають достатніх ресурсів для проведення ефективних перевірок платників податків. Це призводить до того, що податкові органи часто приймають необґрунтовані рішення про відмову у відшкодуванні ПДВ.

Зловживання з боку платників податків. Деякі платники податків використовують схеми безпідставного відшкодування ПДВ. Це призводить до того, що бюджет недоотримує значні кошти.

Необхідно внести зміни до податкового законодавства. Зокрема, необхідно:

Обмежити підстави для зупинки реєстрації податкових накладних.

Удосконалити порядок проведення перевірок платників податків.

Запровадити механізми, що дозволяють об'єктивно оцінювати право платників податків на відшкодування ПДВ.

Необхідно вдосконалити систему адміністрування ПДВ. Зокрема, необхідно:

Надати податковим органам додаткові ресурси для проведення ефективних перевірок платників податків.

Запровадити механізми, що ускладнюють здійснення схем безпідставного відшкодування ПДВ.

Скоротити терміни відшкодування ПДВ. Це можна зробити, наприклад, шляхом запровадження автоматичного відшкодування ПДВ для експортерів.

Звичайно, вирішення проблем ПДВ в Україні потребуватиме часу та зусиль. Однак, це необхідно для того, щоб зробити ПДВ більш справедливим та ефективним податком, який сприятиме розвитку економіки України.

Список використаних джерел:

1. "Відшкодування ПДВ: проблеми і перспективи", стаття в журналі "Бюджет" № 10/2023, автори: О. Г. Гетманцев, О. В. Універсал, Н. А. Шайгородська.
2. "Проблеми відшкодування ПДВ в Україні", стаття в журналі "Фінансовий контроль" № 3/2023, автор: В. В. Слободян.

ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ – 2023

Кутєпов Максим Юрійович

канд.юрид.наук, науковий співробітник

відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності

ім. академіка В.В. Сташиса, Україна

З урахуванням необхідності вирішення значних недоліків у пенітенціарній системі, виникла потреба у прийнятті комплексної стратегії на тривалий період. Уряд України схвалив Стратегію реформування пенітенціарної системи до 2026 року та операційний план її реалізації на 2022-2024 роки. Метою цієї Стратегії є створення гуманітарно зорієнтованої системи виконання кримінальних покарань, яка забезпечить безпеку суспільства та здійснить соціальну адаптацію засуджених та осіб, затриманих [1].

Незважаючи на зусилля, вкладені в реалізацію пенітенціарної реформи, пенітенціарна система в Україні досі стикається з давніми проблемами та недоліками, такими як застаріла в'язнична інфраструктура та будівлі, недофінансування послуг, відсутність стратегії утримання персоналу, випадки жорстокого поводження з ув'язненими, недостатність міждисциплінарних навичок працівників в'язниць для розпізнавання передвісників психічних або фізичних проблем ув'язнених, низький рівень медичного обслуговування, недостатня кількість реабілітаційних програм та відсутність індивідуального підходу до виконання покарань. Ці аспекти підтверджують останні висновки Європейського комітету із запобігання катуванням, рішення Європейського суду з прав людини і рішення Комітету міністрів Ради Європи.

Актуальні проблеми, що виникають у сфері пенітенціарних установ в Україні, включають збільшення рівня злочинності серед в'язнів, неефективність оперативно-розшукової діяльності у відповідних підрозділах Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС), порушення трудових та інших прав в'язнів, зокрема в сфері охорони праці та особистої безпеки. Ці проблеми стають особливо гострими під час захоплення російськими військами установ та їх майна, а також під час ведення бойових дій. Також відповідно до Офісу Генпрокурора виявлені випадки адміністративного дозволу в'язням контролювати інших в'язнів, а також безперешкодного проникнення заборонених предметів у в'язниці [4].

Систематичне порушення встановленого режиму в пенітенціарних установах свідчить про невідповідність належних стандартів. Протягом лише шести місяців 2023 року в зонах пенітенціарних установ було виявлено та вилучено майже 2,5 тисячі колючо-ріжучих предметів, понад 3,6 тисячі мобільних телефонів, майже 11 тисяч літрів алкогольних напоїв та 240 грамів наркотичних речовин. Зафіксовано понад 15 тисяч порушень правил відбування покарання та тримання під вартою. Особливо напружена ситуація в слідчих ізоляторах, особливо в Київському СІЗО.

Це свідчить про відсутність ефективного нагляду та контролю адміністрацій установ ДКВС над поведінкою в'язнів, а також недостатню розкритість причин порушень та неадекватне використання технічних засобів відеонагляду та зберігання інформації.

Крім того, управліннями пенітенціарних установ систематично порушуються норми трудового законодавства, зокрема, відсутність повноцінної оплати праці та

відліку робочого часу, включаючи вихідні та святкові дні. Порушення також стосуються оплати праці засуджених та їх належного працевлаштування, а також відрахувань із заробітної плати.

Часто низький рівень оплати праці приховується через укладання дискримінаційних угод цивільно-правового характеру із засудженими. Наприклад, у Миколаївській області в січні 2023 року засудженому було нараховано лише 150 гривень заробітної плати.

У Вінницькій, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Львівській, Рівненській, Харківській областях та інших регіонах країни середня заробітна плата засуджених становить у 2–3 рази менше від законодавчо встановленого мінімального рівня.

Також виявлено багато порушень у сфері охорони праці, які можуть призвести до серйозних наслідків та загибелі людей. Ці порушення фіксуються в більшості пенітенціарних установ [5].

Протягом останнього часу органи прокуратури розпочали 17 кримінальних проваджень за фактами порушень трудових прав в'язнів в областях, таких як Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська і Черкаська. Загалом протягом 2023 року було порушено понад 40 кримінальних проваджень щодо працівників ДКВС.

Виявлені порушення законодавства здійснюються керівниками Департаменту, міжрегіональними управліннями виконання покарань Міністерства юстиції України, установами ДКВС та іншими службовими особами, і ці порушення залишаються без належної реакції з боку Міністерства юстиції України, що призводить до системної проблеми.

З урахуванням неприпустимого стану додержання законності, який вимагає негайного втручання, Офіс Генерального прокурора подав 3 вказівки керівництву Міністерства юстиції України, включаючи 2 особисті вказівки Міністру, з метою притягнення винних осіб до відповідальності та вжиття комплексу заходів щодо усунення виявлених порушень законодавства [4].

Окрім внутрішніх проблем актуальними наразі є і зовнішні, що спричинені внаслідок воєнних дій, бомбардування та ракетних обстрілів, у результаті чого відбулось руйнування 11 установ та часткового пошкодження інфраструктури 14 установ ДКВС України. Частково пошкоджені установи вже піддані відновленню [3].

Проте слід відзначити, що Департамент з виконання кримінальних покарань відновив систему електронних звернень щодо можливих порушень прав засуджених або ув'язнених осіб. Електронні скарги приймаються через офіційний веб-сайт Департаменту та повинні стосуватися виключно випадків порушення прав засуджених чи ув'язнених. Після вивчення ситуації, представник Управління зв'язується із заявником або відправляє відповідь у електронному форматі. У випадку, якщо виявиться, що подана скарга не містить фактів порушення прав в'язнів або неможливо перевірити зазначену інформацію, про це також повідомляється у відповіді на звернення [2].

Висновок. Отже, попри ухвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи до 2026 року система відбування покарань в Україні має певні недоліки та проблеми зовнішнього та внутрішнього характеру. Щодо зовнішніх аспектів слід назвати події, що пов'язані із російським збройним втручанням (загроз ракетних обстрілів і т.д.), потреба в евакуаціях. Серед внутрішніх проблем актуальними залишаються медичне обслуговування, оплата праці засуджених відповідно до встановленого порядку, порушення встановленого дисциплінарного режиму в пенітенціарних установах.

Список використаних джерел:

1. В'язнична реформа в Україні за стандартами дотримання прав людини Ради Європи – відбулась експертна зустріч. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/penitentiary-reform-in-ukraine-in-light-of-the-council-of-europe-standards-an-expert-meeting-was-held>. (дата звернення 12.11.2023)
2. Департамент з питань виконання кримінальних покарань відновив систему електронних скарг. URL: <https://ngoauu.org/departament-z-pitan-vikonannya-kriminalnix-pokaran-vidnoviv-sistemu-elektronnix-skarg/>. (дата звернення 12.11.2023)
3. Олена Висоцька: 500 днів повномасштабної війни. Українська в'язнична система продовжує виконувати усі свої завдання, незважаючи на війну. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/olena-visotska-500-dniv-povnomasshtabnoi-viyni-ukrainska-vyaznichna-sistema-prodovjue-vikonuvati-usi-svoi-zavdannya-nezvajayuchi-na-viynu>. (дата звернення 12.11.2023)
4. Офіс Генпрокурора вимагає від Міністерства юстиції України усунення численних порушень прав в'язнів, практик неналежного поводження та рабської експлуатації їх праці. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/ofis-genprokurora-vimagaje-vid-ministerstva-yusticiyi-ukrayini-usunennya-cislennix-porusen-prav-vyazniv-praktik-nenaleznogo-povodzennya-z-nimi-ta-rabskoyi-ekspluataciyi-yix-praci>. (дата звернення 12.11.2023)
5. Про що говорять прокурори або що заповчує суд в судових рішеннях щодо дотримання права на отримання належної медичної допомоги в умовах несвободи. URL: <https://ecpl.com.ua/news/pro-shcho-hovoriat-prokurory-abo-shcho-zamovchuie-sud-v-sudovykh-rishenniakh-shchodo-dotrymannia-prava-na-otrymannia-nalezhnoi-medychnoi-dopomohy-v-umovakh-nesvobody/>. (дата звернення 12.11.2023)

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

Ваколюк Галина Миколаївна

Головний судовий експерт

відділу товарознавчих та гемологічних досліджень

*Вінницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр, м. Вінниця,
Україна*

Безпечність харчового продукту є першочерговою проблемою для економічного розвитку, системи охорони здоров'я, національної економіки туризму і торгівлі. Система поставок продуктів харчування носить міжнародний характер. Ефективна співпраця між урядами країн, виробниками і споживачами продуктів харчування сприяє забезпеченню безпеки харчових продуктів. Україна, в тому числі на законодавчому рівні, намагається вирішувати питання харчової безпеки. Але це питання не лише держави, але й особисто кожного з нас.

Харчова продукція відноситься до особливої групи товарів, оскільки людина щоденно, кілька разів на день приймає їжу, використовуючи продукти, включаючи перероблену сільськогосподарську продукцію. Ця продукція у більшості випадків буває швидкопсувною, підданою мікробіологічному забрудненню, можливо із залишками пестицидів, ветеринарних препаратів тощо. Харчові і сільськогосподарські продукти є живими системами, які можуть змінюватися протягом тривалого періоду під впливом біохімічних, мікробіологічних і фізичних впливів. Виробник повинен передбачити зміни цих "живих матеріалів" і вміло керувати відповідними процесами, не допускаючи виникнення незворотних явищ втрати безпечності. З урахуванням цього і структура якості продуктів харчування буде відрізнятися від інших товарів, оскільки на перший план виходять фактори ризику здоров'ю людини. Фактор ризику, що відноситься до безпечності харчової продукції, є визначальним. Ймовірність виникнення ризикових ситуацій, зв'язаних передусім з отруєнням харчовими і сільськогосподарськими продуктами підтверджується статистичними даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, які констатують стабільність кількості захворювань і навіть смертельних випадків у різних країнах світу.

Якість продукту, його зовнішній вигляд, смак, аромат, структура, консистенція, а також зручність, функціональність та інформативність упаковки при доступній ціні в першу чергу приваблюють покупців. Якщо виробник задовольняє бажання споживачів відносно якості і натуральності продукту, відсутність синтетичних добавок, постійної пропозиції поліпшених і нових продуктів, то він збільшує свою цільову аудиторію, підвищує конкурентоздатність товарів і розширює частку ринку [3].

Необхідність постійного поліпшення якості продукції на вітчизняних підприємствах обумовлюється потребами як внутрішнього, так і зовнішнього ринків. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є удосконалення на підприємствах механізму управління якістю. У наш час передові підприємства в країнах з високорозвиненою економікою для підвищення конкурентоспроможності товарів стають на шлях якості. Якість стала однією з найважливіших конкурентних переваг, яку в стратегічному плані взяли на озброєння багато виробників товарів і надавачів послуг для забезпечення свого успіху на національних та міжнародних ринках [2].

Питання якості харчової продукції визначаються взаємовідносинами в системі виробник – споживач, і черговий фактор ризику відноситься також до цього процесу, що включає участь оптових і роздрібних структур торгівлі. Наступний фактор ризику який базується на тому, що до покупця може попасти фальсифікована продукція. Проблеми безпечності і фальсифікації продукції у більшості випадків невидимі для споживача, який не має у своєму користуванні достатнього інструментарію і не володіє професіональним досвідом. Споживач сподівається на державні гарантії у сфері забезпечення безпечності і захисту від фальсифікації харчової продукції. Комбінування вимог споживача відносно харчової цінності і сенсорних властивостей продукту відносять до біологічної якості або ядра якості харчової продукції. Ці вимоги в більшості випадків є визначальними при рішенні про покупку товару.

В останні роки харчові підприємства всі більше уваги приділяють органолептичним властивостям товарів. Це відноситься як до самої продукції, так і до упаковки, яка функціонально повинна забезпечити збереженість заявлених властивостей якості протягом терміну придатності. Крім того, велике значення мають естетичність і привабливість упаковки, а також інформація, нанесена на неї. Якість харчової продукції можна охарактеризувати основними параметрами за допомогою “зірки якості”[3].

Перед усіма підприємствами та організаціями в умовах ринкової економіки стоять схожі завдання: отримання максимального та довготермінового прибутку, стійкий розвиток, забезпечення переваги над конкурентами. Але якщо одні підприємства досягають значних успіхів у вирішенні цих завдань і стають лідерами ринку, то інші – змушені постійно боротися за виживання або навіть зникають. Нині системи управління якістю та безпечністю харчових продуктів набувають все більшого поширення. Вони знаходять застосування в найрізноманітніших галузях економіки, зокрема, виробництві, торгівлі, сфері послуг, стаючи основою для досягнення високого стандарту якості продукції [1].

Інтеграція в європейське та світове співтовариства України, членство у Світовій організації торгівлі вимагають від підприємств, зокрема сфери торгівлі, більшого зосередження на проблемах якості та конкурентоспроможності. Досягнення високої конкурентоспроможності має першочергове значення та стає вирішальним фактором комерційного успіху підприємства сфери торгівлі. Забезпечення належної якості продукції (товарів і послуг), ефективне управління якістю та постійне її поліпшення неможливе без відповідної державної політики, спрямованої на всебічну підтримку вітчизняного бізнесу, зокрема шляхом розробки та впровадження різноманітних інструментів управління якістю. Створення та впровадження систем управління якістю (СУЯ) на підприємствах різних сфер діяльності у контексті вимог міжнародних стандартів ISO є дієвим механізмом удосконалення їхніх господарчих процесів, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення високої якості продукції. Вивчення проблем управління якістю – це вимога часу, оскільки такі знання вкрай необхідні в умовах ринкової економіки, яка передбачає наявність гостроконкурентного середовища виробників продукції. Багаторічний досвід провідних компаній розвинених країн світу свідчить про те, що здобути успіх на ринку можна шляхом поліпшення системи управління якістю.

Сьогодні, акцентуючи увагу на якості, мають на увазі не стільки ґатунок самої продукції, скільки якість функціонування підприємств та організацій, досконалість їхніх систем управління якістю, спрямованих на постійне поліпшення й задоволення наявних потреб на ринку. Ефективна система управління якістю підприємства має на меті забезпечити належний рівень якості продукції та послуг. Проте одного

прагнення замало, існує потреба грамотного компетентного підходу до її створення та впровадження. Для інтеграції вітчизняних товаровиробників у світову економічну спільноту необхідна корінна перебудова, насамперед, державної системи стандартизації. Стандарти, гармонізовані з міжнародними нормами, формують базу для виконання обов'язкових вимог до якості продукції та послуг, що сприяє їхній ідентифікації та впровадженню новачій. Застосування міжнародних стандартів створює рівноправні умови виходу на зовнішній ринок і фундамент для побудови ефективних систем управління якістю на підприємствах. Зважаючи на вищезазначене, останнім часом керівництво багатьох підприємств зіштовхнулося з необхідністю управління якістю як засобом досягнення конкурентоспроможності, завоювання довіри до продукції та послуг у споживачів. Поняття «управління якістю» охоплює аспекти загальної функції управління в розрізі політики у сфері якості, цілей, відповідальності, планування, забезпечення та поліпшення якості.

Найефективніше реалізувати зазначені функції допомагає впровадження СУЯ (систем управління якістю), які пронизують не тільки процеси виробництва продукції, надання послуг, але й усі сфери діяльності підприємств. Практична значущість вивчення питань щодо створення, упровадження та сертифікації СУЯ в тому, що вона як сукупність організаційної структури, процедур, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення загального управління якістю, є інструментом самозбереження будь-якого підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища, запорукою конкурентоспроможності як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. З метою поліпшення системи управління якістю необхідно окреслити взаємозв'язки з усіма підрозділами підприємства, забезпечувати високу якість виконуваних робіт. Виникає потреба у розробці процесів і практичного інструментарію для формування системи управління якістю торговельного підприємства з урахуванням виконання вимог щодо моніторингу процесів системи управління якістю, визначення критеріїв результативності, виявлення і проведення оцінювання ризиків [2].

Список використаних джерел:

1. Закон України № 771 «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-D0%B2%D1%80/ed20180120>.
2. Лозова Т. М. Управління якістю та безпечністю харчових продуктів : підручник / Т. М. Лозова, І. В. Сирохман. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. – 436 с.
3. Сирохман І. В. Якість і безпечність харчової продукції традиційних та інноваційних технологій [текст]: підручник / І. В. Сирохман, Т. М. Лозова, О. І. Гирка, М. І. Філь, М.-М. В. Калимон. – Львів: "ЛТЕУ", 2020. – 504 с.
4. Свен Г. Управление качеством / Г. Свен, Й. Геррманн; [пер. С нем. М. Н. Терёхиной]. – 2-е изд., стер. – М.: СمارтБук, 2010. – 128 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ: СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ТА ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ РІШЕНЬ У КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ

Угрін Андрій Андрійович

курсант навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальна підготовка
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У світлі сучасних викликів і загроз, які супроводжуються нестабільністю та непередбачуваністю, важливим аспектом успішної підготовки поліцейських є їхня психологічна стійкість та здатність приймати обґрунтовані рішення в критичних ситуаціях. Психологічні аспекти та тактико-спеціальна підготовка стають визначальними в контексті забезпечення поліцейського персоналу засобами для ефективної реакції на стресові ситуації та виклики. У цій темі я зосереджу увагу на аналізі стійкості до стресу та вмінні приймати обґрунтовані рішення в умовах, де кожна секунда має величезне значення. Розгляд цих психологічних аспектів та тактико-спеціальної підготовки є ключовим для розуміння, як правоохоронці пристосовується до екстремальних умов та викликів, забезпечуючи високий рівень ефективності та безпеки в найскладніших сценаріях дій.

Для розуміння стресу в житті та професійній діяльності працівників правоохоронних органів, важливо розкрити поняття стресу, його місце у внутрішній структурі життєдіяльності та професійній сфері. Стрес у житті людини займає перше місце, серед психофізіологічних та біологічних процесів. Стрес – механізм збереження життя, що функціонує мільйони років протягом усієї еволюції людства. Стрес – це відповідь організму на зовнішні обставини навколишнього середовища, яка мобілізує захисні сили для подолання або уникнення загроз [1]. В контексті психологічних аспектів та тактико-спеціальної підготовки, основна частина тези має на меті розгляд аспектів стресостійкості та процесу прийняття обґрунтованих рішень у поліцейському середовищі. Важливим аспектом є розуміння того, як великі дози стресу, характерні для критичних ситуацій, впливають на психічний стан та функціонування поліцейських. Перш за все, слід розглянути механізми формування та розвитку стресостійкості. Велика частина підготовки спрямована на розкриття та розвиток внутрішніх резервів особистості, які сприяють подоланню стресових ситуацій. Розгляд аспектів психічної стійкості також включає вивчення технік саморегуляції та методів протистояння негативним впливам стресу. Другий ключовий аспект стосується прийняття обґрунтованих рішень у ситуаціях, коли час та інформація обмежені. Вивчення процесів прийняття рішень в умовах несприятливих обставин дозволяє розкрити роль психологічних факторів, таких як креативність, інтуїція та вміння пристосовуватися до змін. Однак, важливо також розглядати вплив стресостійкості та прийняття обґрунтованих рішень на командну динаміку. Як ці психологічні аспекти взаємодіють із соціальними факторами в контексті військових операцій? Як вони впливають на ефективність командного співробітництва та взаємодії? Всі ці аспекти сприяють більш глибокому розумінню та

розвитку психологічних стратегій для підготовки поліцейських та військових до найскладніших та найнебезпечніших сценаріїв дій, що впливає на загальну ефективність та безпеку військових операцій.

Поліцейські, подібно до інших службовців, можуть зіткнутися зі стресом та критичними ситуаціями у своєму щоденному житті. Важливо мати стратегії для боротьби зі стресом та приймати обґрунтовані рішення, особливо у екстремальних ситуаціях. Екстремальна ситуація – стан життєдіяльності людини, суб'єктивно усвідомлюваний нею як такий, що загрожує її фізичному та психічному здоров'ю, викликає психологічне напруження. Чинниками, що зумовлюють екстремальні ситуації, є час, інформація, зміст діяльності та інше [2].

Ось кілька порад, які можуть допомогти поліцейським управляти стресом та приймати обґрунтовані рішення:

1. Тренування реакції на стрес. Регулярне фізичне тренування може допомогти покращити стійкість до стресу. Заняття спортом сприяє вивільненню ендорфінів, які поліпшують настрій і зменшують стрес.

2. Техніки дихання та релаксації. Навчання методам глибокого дихання та релаксації може забезпечити заспокійливий ефект у стресових ситуаціях. Також ефективними можуть бути йога або медитація.

3. Підтримка та спілкування. Розмова з колегами або фахівцями у сфері психічного здоров'я може бути корисною для подолання стресу. Розуміння того, що ви не самотні в своїх відчуттях, може покращити емоційне благополуччя.

4. Тренування на симуляторах. Симуляції критичних ситуацій можуть допомогти поліцейським тренувати свої навички та реакції, щоб вони стали більш автоматичними під час реальних подій.

5. Ретельне планування. Підготовка до можливих критичних ситуацій може допомогти зменшити стрес та забезпечити більше впевненості у своїх можливостях.

6. Постійна підготовка та навчання. Оновлення знань та навичок через регулярні тренування може збільшити впевненість у своїх можливостях у критичних ситуаціях.

7. Визначення пріоритетів та раціональне мислення. У критичних ситуаціях важливо зосередитися на основних пріоритетах та вживати обґрунтовані дії. Зайві вагомі фактори можуть бути відсунуті на другий план. Важливо розуміти, що кожна особа володіє унікальними стресовими реакціями та механізмами подолання стресу. Працюючи в поліції, важливо підтримувати здоровий спосіб життя та брати участь у програмах підтримки психічного здоров'я.

Також не слід забувати про фармакологічні засоби для профілактики та подолання негативних наслідків стресу. За рекомендацією лікаря – психофізіолога вищої категорії Ясінського В'ячеслава, з метою оперативного подолання негативних наслідків стресу у працівників правоохоронних органів допустима короткочасна фармакологічна інтервенція. Ефективне використання фармакологічних засобів потребує індивідуального підходу та фахової консультації сімейного лікаря [3].

Узагальнюючи, можна зазначити, що розвиток стресостійкості та навичок обґрунтованого прийняття рішень є критичними аспектами для ефективної діяльності поліцейських в сучасних умовах. Поліцейські, які володіють цими навичками, мають можливість ефективно протистояти стресовим ситуаціям та вчасно та адекватно реагувати на критичні події, забезпечуючи високий рівень безпеки та ефективності виконання службових обов'язків. Таким чином, психологічна підготовка, спрямована на розвиток цих аспектів, визначає успішність та професійну компетентність поліцейських у сфері забезпечення громадського порядку.

Список використаних джерел:

1. Бардин Наталія, Жидецький Юрій, Когут Ярослав, Пряхіна Наталія, Ясінський В'ячеслав. Стрес та стресостійкість в діяльності працівників правоохоронних органів: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 7с.
2. Поливанюк В.Д., Іщенко В.О. Особливості психологічного аспекту тактико-спеціальної підготовки працівників Національної поліції до дій в екстремальних ситуаціях. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/93-95_24.pdf
3. Стрес та стресостійкість в діяльності працівників правоохоронних органів URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3279/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%D0%99%D0%9A%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC.pdf>

РОЗУМІННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЄСПЛ І КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

Кобернюк Наталія Петрівна

здобувачка II курсу магістратури юридичного факультету
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Крисюк Юрій Петрович

канд.юрид.наук, доцент кафедри історії та теорії держави та права
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Актуальність цієї роботи пояснюється відсутністю єдності підходів до тлумачення принципу верховенства права та ускладнюється відсутністю єдності думок серед теоретиків права щодо цього явища. З огляду на те, що в літературі існують різноманітні підходи до дослідження елементів принципу верховенства права, важливо розглянути законодавчі підходи до розуміння та тлумачення цього принципу. У цій статті розглядається розуміння верховенства права Європейським судом з прав людини та Конституційним Судом України, а також порівнюються складові цього універсального та невід'ємного правового принципу та їх розуміння.

З усіх правових інструментів, що гарантують права людини, верховенство права є найважливішим.

Принцип верховенства права є одним з основних елементів загальних засад конституційного ладу та нормативним ідеалом, до якого повинні прагнути всі правові системи.

Враховуючи зміст статті 8 Конституції України, верховенство права означає наявність механізму забезпечення контролю за здійсненням влади з боку держави та захисту особи від свавілля органів державної влади.

У свою чергу, тлумачення принципу верховенства права дуже влучно викладається і в рішеннях Конституційного Суду України зокрема: " органи державної влади обмежені у своїх діях заздалегідь врегульованими та оприлюдненими правилами, які дозволяють їм передбачити заходи, що мають бути в житті у конкретних правовідносинах, відповідно, суб'єкти правозастосування можуть передбачати та планувати свої дії та розраховувати на очікувані результати" [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України, саме верховенство права це один з основних конституційних принципів. Це твердження означає, що найвищу юридичну силу має Конституція України, тобто закони та інші нормативно-правові акти повинні і прийматись на основі Конституції і їй відповідати [2].

Звертаючись до європейського права, верховенство права закріплено в преамбулі Європейської конвенції з прав людини, де зазначено, що "європейські уряди мають спільну спадщину верховенства права і дотримуються однакових поглядів" і що, підписуючи ЄКПЛ, вони вживають заходів для забезпечення колективної гарантії певних прав, викладених у Загальній декларації.

Важливість цього принципу незаперечна. Він важливий тому, що дозволяє використовувати принцип верховенства права при тлумаченні положень Конвенції. На цьому наголошував і сам ЄСПЛ, який зазначав, що "принцип верховенства права притаманний усім положенням ЄКПЛ і повинен застосовуватися при її тлумаченні" [3].

ЄСПЛ також доволі часто зауважує на тому факті, що між верховенством права і демократією існує взаємозв'язок і визнає, що "верховенство права є одним з основоположних принципів демократичного суспільства" [4].

Щодо елементів цього принципу, то, на думку Конституційного Суду України, ними є принципи рівності, недвозначності правових норм, справедливості, правової визначеності, ясності та, оскільки інакше не може бути забезпечено їх однакове застосування та не виключається необмежене тлумачення у правозастосовчій практиці, що неминуче призводить до свавілля [5].

З іншого боку, ЄСПЛ визначає верховенство права як законність, правову визначеність, справедливість судочинства та повагу до прав людини.

Щодо правової визначеності, як складової верховенства права, КСУ дає цьому наступне розуміння, зокрема "обмеження прав і свобод людини і громадянина та фактичне запровадження таких обмежень допускається лише за умови, що застосування правових норм, які встановлюють такі обмеження, є передбачуваним". Тобто обмеження прав має ґрунтуватися на критеріях, які дають можливість особі відрізнити правомірну поведінку від неправомірної та передбачити правові наслідки такої поведінки" [6]. Натомість, аналізуючи практику ЄСПЛ, слід зазначити, що принцип правової визначеності передбачає низку вимог, серед яких, зокрема, такі

1) Передбаченість застосування правових норм, кожна особа має право сподіватися, що норма права буде застосовуватися до нього так само, як вона застосовується до інших осіб у подібній ситуації [7].

2) Заборона зворотної дії закону в часі, тобто можливість надання закону зворотної сили в конкретному випадку, що позбавляє особу ефективного засобу захисту її прав, прямо суперечить принципу правової визначеності.

3) Принцип остаточності судових рішень. Це означає, що остаточне рішення, винесене судом, не може бути поставлене під сумнів [8].

Основними завданнями верховенства права є, насамперед, обмеження влади держави над особою та забезпечення того, щоб держава та її інститути не втручалися свавільно в окремі сфери життя людини [1].

Верховенство права, універсальний і невід'ємний принцип права і нормативний ідеал, до якого повинні прагнути всі правові системи, слід також розглядати в контексті того, що органи державної влади не можуть діяти самоправно, пов'язані нормами, що регулюють заходи, які повинні застосовуватися в конкретних правовідносинах. Слід зазначити, що органи державної влади не зобов'язані діяти свавільно, а лише за встановленими правилами. У зв'язку з цим можна передбачати і планувати свої дії та довіряти очікуваним результатам [10].

Головною вимогою верховенства права можна назвати і правову визначеність, і КСУ неодноразово вказував на її важливість для верховенства права у своїх висновках та рішеннях. Передбаченість складових норм також розглядається як складова загального принципу правової визначеності.

У Доповіді про верховенство права, ухваленій Європейською комісією "За демократію через право", зазначається, що правова визначеність вимагає, щоб правові норми були чіткими і точними, з метою забезпечення передбачуваності ситуацій і правовідносин.

Згідно з дослідженням Комісії, передбачуваність означає, що положення правового акта є передбачуваними з точки зору їх наслідків.

Іншими словами, завдяки правовій визначеності кожна особа має можливість переконатися в розумній стабільності норми права, передбачуваності ситуації та інших правових наслідків застосування цієї норми [12].

Також практика ЄСПЛ передбачає і про судовий контроль за втручанням органів влади у здійснення особою права на свободу [13].

Крім того, ЄСПЛ у рішенні у справі "Санді Таймс проти Сполученого Королівства" наголосив на необхідності враховувати центральне місце, яке займає п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, що відображає основоположний принцип верховенства права, при розгляді скарги на порушення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ [11].

Однією з основ конституційного ладу України є верховенство права, адже у ч. 1 ст. 8 Конституції України вказано, що «в Україні визнається і діє принцип верховенства права». Принцип верховенства права є невід'ємним елементом системи цінностей, тобто лежить в основі сучасного європейського правопорядку [9].

Таким чином, верховенство права варто назвати основоположним принципом права та ідеалом, до якого повинні прагнути сучасні демократичні держави. Зокрема, варто наголосити, що хоча тлумачення принципу верховенства права в українському законодавстві, зокрема у рішеннях Конституційного Суду України, дещо відрізняється від практики ЄСПЛ, зміст, який вкладається в розуміння цього принципу, є однаковим. І рішення ЄСПЛ, і рішення КСУ з питань верховенства права є джерелами права, які впливають на перебудову та зміцнення правової системи держави.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-п/2019. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/380084__380149
2. Рішення Конституційного Суду України від 6 квітня 2022 року № 1-п(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#Text>
3. Amuur v. France, no. 19776/92, par. 50, ECHR 1996-III. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988>.
4. The Former King of Greece v. Greece, no. 26701/94, 23 November 2000, par. 79. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59051>
5. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>
6. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>
7. Kravchenko v. Ukraine, no. 46673/06, par. 47, 30 June 2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164199>
8. Brumărescu v. Romania, no. 28342/95, 28 October 1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58337>
9. Рішення Конституційного Суду України від 14 липня 2021 року № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>
10. Рішення Конституційного Суду України від 2 березня 2015 року № 213-VIII від 23 січня 2020 року № 1-п/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text>
11. The Sunday Times v. the United Kingdom, 26 April 1979, Series A, No.30. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>
12. Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2022 року № 9-п(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-22#Text>
13. Klass and Others v. Germany, no. 5029/71, Series A no. 28. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57510>

РОЛЬ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Попова Т.В.

курсант 4-го курсу,

Навчально наукового інституту права підготовки фахівців
для підрозділів національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Павлова Н.В.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Психіатрична та психологічна експертизи у сфері кримінального правосуддя займають ключове місце у визначенні психічного стану та поведінки неповнолітніх осіб, учасників кримінальних подій. Це комплексний аналіз, який базується на психічних, психологічних та медичних методиках для розкриття психічних аспектів учинених дій.

У контексті неповнолітніх, такі експертизи визначають не лише наявність порушень чи патологій, але й встановлюють здатність розуміти та контролювати свої дії відповідно до закону. Це сприяє розумінню того, наскільки особа була свідомою та управляла своєю поведінкою під час подій, що є об'єктом кримінального розслідування.

Психіатрична експертиза фокусується на медичних аспектах психічного стану, виявленні можливих розладів та їх впливу на поведінку, тоді як психологічна експертиза вивчає психічні процеси та мотивації, що керували особою під час вчинення правопорушення.

Ці експертизи стають ключовим елементом для судового розгляду справ неповнолітніх, допомагаючи суду у визначенні ступеня відповідальності та прийнятті обґрунтованих рішень, спрямованих на забезпечення справедливості та виправлення[1].

Психіатрична експертиза включає комплексний аналіз психічного стану особи за допомогою медичних методів та діагностики. Цей процес включає огляд здоров'я, історії хвороби, медичних записів, тестування та спостереження. Методи включають клінічне спостереження та використання психологічних та медичних тестів для оцінки психічного стану та розуміння факторів, що впливають на поведінку. Основні завдання - визначення психічних розладів та їх впливу на поведінку, а також оцінка здатності особи розуміти свої дії та їх наслідки. Психологічна експертиза є ключовим інструментом для розуміння мотивацій та психічних процесів, що керували діями неповнолітніх. Аналіз мотивацій та соціального контексту допомагає зрозуміти внутрішні механізми особистості та вплив середовища на їхню поведінку, сприяючи обґрунтованому судовому рішенням щодо відповідальності та подальших заходів.

Експертиза психічного стану неповнолітніх, яка включає психіатричну та психологічну експертизу, відіграє вирішальну роль у розслідуванні кримінальних

справ. Ця експертиза надає можливість отримати об'єктивні дані про психічний стан та здатність розуміти наслідки своїх дій у неповнолітніх, які скоїли кримінальне правопорушення. Вона дозволяє зрозуміти, чи були дії підлітків свідомими та контрольованими, оцінити їхню психічну зрілість та розуміння наслідків вчинених дій[2].

Психологічна експертиза в цьому контексті спрямована на виявлення та аналіз факторів, які вплинули на поведінку неповнолітніх під час вчинення злочину. Це охоплює розгляд мотивів, емоційних станів, особистісних рис та впливових факторів, таких як сімейне середовище, соціальна ситуація, психологічний стан тощо. Аналізуючи ці аспекти, експерти допомагають у розумінні того, як саме ці фактори могли вплинути на поведінку неповнолітніх, їх мотивацію та прийняття рішень, що спонукали до вчинення правопорушень.

Ці аспекти експертизи стають ключовими для судових органів у розгляді справ, допомагаючи розібратися в мотиваціях та стані підлітків, які стали учасниками кримінальних подій, та враховувати їхній психічний стан при прийнятті рішень щодо відповідальності та подальших заходів[3].

Психіатрична та психологічна експертизи виявляють значущий вплив на прийняття рішень суду у справах, пов'язаних із неповнолітніми. Результати експертизи стають ключовими аргументами для судових рішень щодо визначення відповідальності та подальших заходів у відношенні до молодих осіб. Ці експертизи не лише допомагають з'ясувати психічний стан та мотивації неповнолітніх, а й надають змогу враховувати їхні особистісні особливості при вирішенні кримінальних справ. Вони сприяють більш об'єктивному й справедливому судочинству, роблячи процес правосуддя більш збалансованим та відповідним[4].

У майбутньому важливо продовжувати розвивати та удосконалювати експертизу, щоб забезпечити ще більш точне та повне розуміння психічного стану та факторів, які впливають на поведінку неповнолітніх. Потенційні напрямки розвитку включають вдосконалення методик експертизи, використання новітніх технологій для об'єктивного аналізу, підвищення кваліфікації фахівців у цій галузі. Також важливо розглядати можливості підвищення стандартів оцінки та збільшення співпраці між психіатрами, психологами та судовими органами для більш ефективного використання результатів експертизи у кримінальному правосудді. Заходи, спрямовані на вдосконалення експертизи, мають потенціал покращити справедливість у судочинстві та підвищити рівень захисту прав неповнолітніх у суді.

Список використаних джерел:

1. Чаплинський К. О. Наукові та практичні основи методики розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність : монографія / К. О. Чаплинський, М. М. Єфімов, В. В. Приловський. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 278 с.
2. Актуальні проблеми криміналістики та судової експертизи : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 28 травня 2021 р.). - Дніпро: ДДУВС, 2021. - 209 с.
3. Єфімов М.М. Теоретичні засади методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства : монографія / Микола Миколайович Єфімов, Владислав Олександрович Лазарєв. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 192 с.
4. Ювенальна деліктологія: діти як жертви, діти як правопорушники : матеріали Всеукр. наук.-практ. семін. (м. Дніпро, 8 жовт. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 135 с.

СПІВПРАЦЯ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ: КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Лук'янова Аліна Володимирівна

здобувач вищої освіти факультету прокуратури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Муртіщева Аліна Олександрівна

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри державного будівництва

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Співпраця між органами державної влади та громадськістю є складним процесом, який вимагає від обох сторін зусиль та компромісів. Однак вона є ключовим елементом успішного функціонування політичної системи будь-якої країни через її демократичні інституції. Діалог між державними органами та суспільством становить прямий інтерес задля досягнення суспільного блага. Звісно, динамічний розвиток суспільства та його бачення процесу державного будівництва вимагали від громадськості створення нових форм співпраці та комунікації, які із часом все більше і більше демонстрували підвищення рівня оперативності, ефективності та якості. Перед суспільством стоїть задача створення такого типу комунікації, де учасники по обидва боки є рівноправними та активними, зацікавленими у вирішенні певних питань та готовими оперативно реагувати на нові виклики.

Індивіду в реаліях сьогодення властивим є прагнення не тільки бути проінформованим щодо подій, які тим чи іншим шляхом впливають на його життя та становлять суспільний інтерес. Особа також має цілком закономірне прагнення бути почутою, не тільки поглинати інформацію, але ще й продукувати її. В контексті державного будівництва це відображається в бажанні громадянина не тільки сприймати готову позицію органів публічної влади, а також безпосередньо брати участь в формуванні такої позиції, впливати на рішення, які впливають на його життя. З цього можна зробити висновок, що існує дійсна потреба в налагодженні більш ефективного діалогу між суб'єктами владних повноважень та народом, у налагодженні майданчика для результативної для взаємовигідної комунікації між вищезазначеними суб'єктами. [3]

Думка громадян є важливим інструментом для визначення вектору розвитку демократичної держави та прогнозування кінцевих результатів своєї діяльності, зокрема в контексті дотримання балансу між інтересами обох сторін – влади та представників громадськості. Дуже важливим кроком назустріч демократичному розвитку в цій сфері було підписання Президентом України Указу від 7 вересня 2021 року №487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» яким він затвердив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. Ця стратегія, напрацьована кращими вітчизняними фахівцями в сфері права, незалежними громадськими експертами та відповідними аналітичними центрами, передбачає існування належного виконання поставлених завдань тільки за умови рівності в процесі комунікації між представниками публічної влади та організаціями громадянського суспільства. [1]

Також важливо зазначити такий механізм впливу громадянського суспільства на державне управління, як відкрите обговорення комплексних програмних політичних документів органами виконавчої влади.

Щодо поточного стану комунікації представників громадськості та органів державної влади, варто зазначити, що ми можемо спостерігати тенденцію все більш ширшого залучення громадян до процесу реалізації державної політики. Досить продуктивним в цьому плані був 2016 рік: саме відтоді дедалі ширше громадськість залучалась в розробку пріоритетних дій Кабінету Міністрів України, адже в цьому році почала реалізовуватись нова Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 роки, що впроваджувалась за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. Проте, хоч ми і спостерігаємо покращення ситуації в цій сфері в Україні, назвати її допрацьованою та бездоганною не можна. Співпраця між державною владою та суспільством породжує також і низку нових викликів, таких як поліпшення прозорості, відкритості, підзвітності, гласності органів влади, а також покращення механізмів боротьби з корупцією.

Отже, співпраця між органами державної влади та громадськістю є важливим фактором розвитку демократичного суспільства. Вона дозволяє подолати розрив між владою та людьми, підвищити довіру суспільства до влади та забезпечити ефективне вирішення суспільних проблем. Це є вкрай важливим елементом трансформаційних процесів України задля створення нової моделі державного будівництва, що стане однією з передумов європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» Указ Президента України від 7 вересня 2021 року, №487/2021. *Урядовий кур'єр*. 2021. 29 вер.
2. Романенко Є.О. Комунікативна взаємодія органів державної влади та громадськості: сутність та особливості налагодження. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 2 (21). С. 190-199
3. Архипова Є.О., Дмитренко Н.О. Ефективна комунікація між органами державної влади та громадськістю як умова розвитку демократичного суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №1. С. 92-96.

СУДОВІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Савосюк В.Я.

здобувач вищої освіти
третього (бакалаврського) рівня
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Белуга Ю.М.

старший викладач
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Після початку відкритої російської збройної агресії проти України 24 лютого 2022 року в сфері правового регулювання суспільних відносин відбулись значущі зміни. Це торкнулося також і процесуального законодавства, яке визначає порядок судового захисту цивільних прав, порушених під час військової агресії та інтересів, які захищені законом. Державна увага до забезпечення соціальних прав учасників правовідносин під час воєнного стану відповідає конституційному положенню, що визнає людину в Україні найвищою соціальною цінністю. Внаслідок цього зазнала змін і доповнень значна кількість норм права в цілому. Враховуючи мету й потребу висловлення пропозицій щодо вдосконалення національного цивільного процесуального законодавства, варто обговорити деякі ідеї для поліпшення захисту цивільних прав у суді, що сприятиме його більшій ефективності.

Забезпечення судового захисту вимагає виконання комплексу заходів при зверненні особи до судового органу. Перед отриманням позитивного рішення суду необхідно ретельно працювати над змістом позовної заяви, аналізувати конфліктні юридичні відносини та їх правові аспекти. Різні перешкоди, такі як відкладення розгляду справи або зупинення судового провадження, часто призводять до втоми та невдоволення сторін.

Аналіз передумови, такої як сплата судових витрат, часто не вважається важливим при реалізації права на звернення до суду. Однак, у цьому контексті, особливий акцент робиться на обов'язковій оплаті судового збору як першочергової умови для звернення до суду.

У ході військової агресії Російської Федерації проти України відзначається значне зменшення доходів громадян, що ускладнює реалізацію їх права на судовий захист. Особливо це стосується тимчасово переміщених осіб, які втратили роботу та залишились без засобів до існування. Однією з труднощів є сплата судового збору, що важливо враховувати при забезпеченні доступу до правосуддя. В цьому контексті слід розглянути можливість звільнення від сплати судового збору для фізичних осіб – внутрішньо-переміщених осіб, які звертаються до суду за захистом.

Щодо сповіщення учасників справи про час і місце її розгляду, важливо відзначити, що з моменту початку активних бойових дій до 20.06.2022 року доступ до Єдиного реєстру судових рішень та інформації про стан справи було призупинено. Таке рішення було прийнято для захисту реєстрів від потенційних кібератак і також з метою забезпечення конфіденційності інформації про "суддів і суди, які приймали рішення щодо окремих осіб, які можуть бути об'єктом зацікавленості окупантів" [1].

Проблема доступу до правосуддя також включає територіальну доступність судів для звернень. Зазначені в цивільному процесуальному законодавстві правила підсудності суду визначають місце проживання (перебування) відповідача, але не завжди враховують труднощі під час військових дій. З метою полегшення цієї ситуації, можна розглянути можливість встановлення альтернативної підсудності для заяв тимчасово-переміщених осіб та осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях. Ця альтернативна підсудність дозволила б звертатися до будь-якого суду першої інстанції на території України, враховуючи правила юрисдикції цих судів.

Окупація значної території України, яка почалася з 24 лютого 2022 року, призвела до блокування руху населення та транспорту, перешкоди в поштовому зв'язку та інших сферах. Це також призвело до втрати судових матеріалів у зв'язку з захопленням території, руйнуванням будівель судів та іншими наслідками. Національне цивільне процесуальне законодавство, на жаль, не передбачає ефективного механізму відновлення втрачених матеріалів цивільних справ. У цьому контексті необхідно вдосконалити процедури відновлення судового провадження, оскільки існуючі вимоги статей 488 та 490 ЦПК України [2] обмежують можливість повного відновлення.

Один з розділів ЦПК України визначає порядок відновлення втраченого судового провадження, але його застосування до втрат, завданих під час збройної агресії Російської Федерації, ускладнене декількома причинами. Стаття 488 ЦПК України [2] передбачає відновлення провадження, закінченого рішенням або закритого, але не надає можливості відновлення цивільних справ, втрачених під час розгляду справи по суті та в інших ситуаціях, не врахованих цією нормою. Питання також виникає щодо визначення підсудності заяви про відновлення втраченого провадження, згідно з правилами статті 490 ЦПК України [2], яка передбачає подання заяви до суду першої інстанції.

Щоб удосконалити цю ситуацію, пропонується доповнити законодавство, розширивши правила підсудності. Важливо врахувати, що територіальна підсудність може змінюватися під час воєнного стану згідно з частиною 7 статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів". У разі неможливості Вищої ради правосуддя здійснити таку зміну, це повинно реалізовуватися розпорядженням Голови Верховного Суду. Такий підхід також слід розглядати як підставу для передачі всіх справ, що розглядалися судом, підсудність якого змінюється, до суду, який територіально найближчий до органу судової влади, що не може виконувати свої повноваження.

Для вираження пропозицій щодо розширення підстав для відновлення втраченого судового провадження, здається, що наявність підстави для відмови у відкритті провадження про відновлення судового провадження, як передбачено пунктом 1 частини 4 статті 492 Цивільного процесуального кодексу України [2], не є доцільною. Особливо, коли мова йде про випадки подачі заяви про відновлення судового провадження, втраченого до завершення судового розгляду та до ухвалення судового рішення взагалі.

Щодо правил окремого провадження цивільного судочинства, які стосуються визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, важливим є дотримання умов, викладених у нормах матеріального права, зокрема, у статтях 43 та 46 Цивільного кодексу України [2].

Щодо визначення безвісної відсутності фізичної особи, важливо враховувати обставини воєнного стану на територіях проведення бойових дій. Здається, що слід

розглянути можливість скорочення строку, впродовж якого відсутні відомості щодо місця перебування фізичної особи, зокрема до двох місяців з часу, коли востаннє було відомо про місце перебування особи.

Отже, «судова система України впоралася з викликом відкритої військової агресії, зберегла свою працездатність та успішно продовжує здійснювати правосуддя» [3, с.401]. Нарешті, важливо враховувати фактичну неможливість виконання судових рішень на тимчасово-окупованих територіях та проблеми надсилання виконавчих документів. Навіть при законодавчому регулюванні надсилання процесуальних документів через електронні мережі, питання виконання актів правосуддя на цих територіях залишається проблематичним.

Список використаних джерел:

1. Державна судова адміністрація України в тестовому режимі відновила доступ до ЄДРСР. Портал судової влади України. 20.06.2022. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1286014/> (Дата звернення 22.11.2023)
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618 IV. Відомості Верховної Ради України URL: [//zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15).
3. Пальона М. Виконання завдань цивільного судочинства під час воєнного стану." Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Вінниця, 17 травн. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС, 2023.– С. 399-402.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ: ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Угрін Андрій Андрійович

курсант навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальна підготовка
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В сучасному світі, де безпека та ефективність служб охорони правопорядку стає все більш важливою, тактико-спеціальна підготовка поліцейських визнається ключовим елементом успішного виконання їхніх обов'язків. За останні роки спостерігається важливий розвиток у цій галузі, особливо у контексті інтеграції технологій та психологічних аспектів. Ця тенденція свідчить про визнання важливості не лише фізичних навичок, але й психологічної готовності та використання передових технологій для ефективного вирішення завдань. В даному контексті, розгляд аспектів інтеграції технологій у тактико-спеціальній підготовці стає надзвичайно актуальним та важливим напрямом досліджень. У цьому контексті, варто звертати увагу на новаторські підходи та стратегії, які сприяють оптимальному поєднанню технологічних можливостей та психологічної готовності поліцейських до дій у різноманітних, часом високоризикових сценаріях.

Активізація процесів реформування Національної поліції України спонукає до глибшого вивчення та аналізу передового досвіду в організації та функціонуванні поліцейських органів у світі. Варто відзначити, що внутрішній правовий контекст України визначає тактичну підготовку як комплекс заходів, спрямованих на розвиток і вдосконалення навичок поліцейських у використанні теоретичних знань для об'єктивної оцінки подій, прийняття законних рішень та формування психологічної готовності до дій у ризикових обставинах [1]. У той самий час, тактико-спеціальна підготовка визнається ключовою складовою загальної професійної підготовки поліцейських, включаючи навчання управлінському складу та реагуванню на виклики у виняткових ситуаціях під час мирного і воєнного часу, а також ефективну тактику патрулювання [2]. Так головна увага у процесі підготовки поліцейських у США зосереджена на періоді навчання у поліцейській академії. Важливо відзначити, що в американському контексті чітко відрізняють поняття "підготовка поліцейського" та "освіта поліцейського". Під "підготовкою поліцейського" (також відомої як первинна підготовка) розуміється отримання офіцером поліції теоретичних та практичних знань у галузі "поліцейська справа" в акредитованій поліцейській академії штату. Після завершення цього етапу поліцейський отримує право розпочати виконання своїх професійних обов'язків. В рамках здобуття первинної підготовки в Академії поліції для поліцейських навчальним планом передбачено: курси (детальні) з тактичної підготовки з урахуванням чинного національного законодавства; курси з прав людини; курси з дотримання правопорядку, де поліцейським чинять опір; та новий курс психологічна тактична підготовка (psychological police tactical training) [3].

Також не слід забувати що в інноваційних технологіях для тренувань спеціальних підрозділів, важливим аспектом є використання віртуальної реальності (VR). Вона дозволяє створювати імерсивні тренувальні середовища, які точно відтворюють реальні умови операцій. Спеціалісти можуть взаємодіяти з віртуальними об'єктами, реагувати на ситуації та вдосконалювати свої навички без реального ризику. Технології симуляцій та тренажерів розширюють можливості навчання. Сучасні симулятори реалістично моделюють обстановку, що дозволяє спеціалістам відпрацьовувати тактичні прийоми та стратегії в умовах, максимально наближених до реальних. Дрони стали необхідною частиною тактично-спеціальної підготовки. Вони використовуються для навчання в областях таких як слідство, розвідка та моніторинг. Відтворення дронами різних сценаріїв дозволяє спеціалістам вчитися взаємодії з цими технічними засобами в умовах, які можуть зустрітись в реальних операціях.

Однак, крім використання технологій, важливо враховувати і їхні обмеження. Важливо пам'ятати, що тренування повинно бути комплексним, включаючи не лише використання технологій, але й акцентуючи розвиток фізичних та психологічних аспектів, які є рівносильно важливими в умовах реальних викликів та ситуацій.

У світлі сучасних викликів та потреб поліцейської діяльності виникає наступне важливе напрямок розвитку – інтеграція технологій у тактико-спеціальну підготовку. Аналіз сучасних тенденцій вказує на необхідність ефективного поєднання передових технологічних засобів та психологічної готовності спеціалістів до виконання своїх обов'язків у стресових та критичних ситуаціях. Інтеграція цих елементів не лише підвищує якість підготовки, але й забезпечує адаптованість до змін в сучасному соціальному та технологічному середовищі. Досягнення балансу між використанням передових технічних засобів стає визначальним фактором успішної тактико-спеціальної підготовки, спроможної відповідати викликам сучасності.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 10.03.2019).
2. Банах С. М., Булачек В. Р., Винярчук І. С., Йосипів Ю. Р. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 300 с
3. Особливості тактичної підготовки поліцейських на прикладі Сполучених Штатів Америки: досвід для України URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56f986ad-368a-4451-a1d8-342d10c4dd77/content>

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Зацарна Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бондар Олександр Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У сучасній правовій системі України, важливу роль займає інститут цивільно-правового договору. Договірні правовідносини регламентуються у Цивільному кодексі України. Безліч статей цього кодексу присвячено цивільно-правовим договорам, серед них виділяються: загальні положення, окремі види договорів.

Крім того, договірні правовідносини також регулюються в Житловому кодексі України, Сімейному кодексі України, тощо. У зв'язку з цим, законодавству в сфері цивільно-правових договорів приділяється велика увага.

За Цивільним кодексом України: «Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків» [1, с. 626].

Цивільно-правовий договір застосовують як інструмент для визнання юридичного факту, під яким розуміється передбачені в законі обставини, які є основою виникнення (зміни, припинення) конкретних правовідносин. Тобто якщо не буде укладено сам факт договірних відносин, то і не буде договору, і тоді не існуватиме договірного регулювання, оскільки договір конкретизує правовідносини.

Для цивільного права сучасної України, характерне підвищення важливості ролі цивільно-правового договору. Реалізація в договірних відносинах принципу свободи договору на сьогодні є нагальною необхідністю для нормального функціонування правового суспільства.

Цивільні відносини повинні ґрунтуватися на самостійності, особистій ініціативі, свободі індивіда. У сучасному українському цивільному законодавстві ця свобода виявляється у незалежності учасників цивільних правовідносин укласти договір, визначити його зміст.

Таким чином, цивільно-правовий договір в Україні, має велике значення в системі регулювання суспільних відносин. Виконуючи різні функції, він конкретизує правовідносини, виступаючи як юридичний факт.

Розглянемо інститут цивільно-правового договору в країнах ЄС. У німецькій правовій науці, цивільно-правовий договір розглядається як найбільш значний прояв незалежності особистості та, як гарантія індивідуальної свободи.

Цивільно-правові договори Італії вже давно є одним із найпопулярніших факторів механізму оптимізації витрат на оплату праці. Однак, щоб правомірно застосовувати їх у своїй діяльності, роботодавець повинен обов'язково врахувати низку правил, які визначені в Цивільному Кодексі Італії [2].

Цивільно-правові договори Кіпру – це угоди двох і більше сторін або обіцянка однієї сторони, на яку розраховувала інша сторона, спрямовані на виникнення, зміну

чи припинення цивільних прав та обов'язків. Ефективне застосування цивільно-правових норм у договірних зобов'язаннях залежить, насамперед, від внутрішньої узгодженості системи договорів, побудованої на об'єктивних ознаках. Заснована на таких засадах система договорів полегшує розуміння закону та надає «...суттєву допомогу у формуванні правильних суджень щодо суті самого закону, у з'ясуванні того порядку, до встановлення якого прагнув законодавець» [4, с. 279].

У цивільному праві Іспанії під договором розуміється регулювання правових відносин, узгоджене партнерами між собою. Як бачимо, в основі договору лежить угода між сторонами договору.

У цивільному праві Фінляндії, цивільно-правовий договір – це одна з необхідних юридичних конструкцій, в основі якої, лежить угода між двома чи більше суб'єктами. Універсальність договору дозволяє йому служити незамінним гнучким інструментом регулювання відносин на всіх етапах суспільного розвитку [3, с. 248].

Для Румунії цивільно-правовий договір набуває все більш особливого значення. Учасники цивільних правовідносин стали у великій кількості здійснювати угоди з передачі майна у власність, користування та володіння, щодо виконання робіт та надання послуг, а також передавати у встановленому законом порядку свої права та обов'язки іншим особам.

Однією з основних функцій договору Франції є правова регламентація дій, яка підлягає виконанню сторонами за договором, надання їм статусу суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Проявом зазначеної функції є втілення контрагентами необхідних майбутніх дій як взаємних прав і обов'язків. В результаті реалізації такої функції договір набуває характеру правового алгоритму юридично вираженої та обов'язкової програми взаємопов'язаних дій осіб [3, с. 250].

Таким чином, загалом, свобода цивільно-правових договорів є основним принципом європейського права. Вона беззастережно визнається одним із основних принципів права Європейського союзу. Для регулювання у сфері договірного права характерна фрагментарність, чисельність актів, які найчастіше носять розрізнений та вибірковий характер.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України від 11.10.2013. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text> (дата звернення: 20.11.2023).
2. Цивільний кодекс Італії від 16.03.1942. №262. URL: <https://www.advocate123.ru/codice-civile> (дата звернення: 21.11.2023).
3. Веретельник Л. К. Тлумачення цивільно-правових договорів за законодавством європейських країн. *Право і безпека*. 2011. С. 248-251.
4. Веретельник, Л. К. Тлумачення цивільно-правового договору. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. С. 279-289.

ЦИФРОВА СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Яковюк І.В.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач сектору порівняльного правознавства
*НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України, Україна*

Постійно зростаюче використання інформаційних технологій в усе нових сферах викликає фундаментальні зміни в суспільному житті сучасних держав. Хоча процеси цифровізації почалися в економіці, вони досить швидко перетекли у публічну сферу, що дало поштовх для формування концепцій інформаційного суспільства і цифрової держави, в якій управління державними справами, адміністрування та прийняття політичних рішень здійснюються за допомогою інформаційних технологій. Основоположними засадами цифрової держави є: відсутність бар'єрів у потоці інформації; знаходження людини у центрі уваги держави, завдяки чому забезпечується комплексне вирішення її проблем; прозорість дій органів державної влади та можливість участі громадян у процесах прийняття рішень; захист права громадян на приватне життя.

Перетин соціальної політики та цифровізації є критично важливим аспектом сучасного управління та суспільного розвитку. Соціальна політика стосується урядових ініціатив і втручань, спрямованих на підвищення добробуту громадян, вирішення таких проблем, як охорона здоров'я, освіта, безробіття та бідність. З іншого боку, цифровізація передбачає інтеграцію цифрових технологій у різні аспекти суспільства, включаючи комунікацію, економіку та управління.

Між становленням інформаційного суспільства, зокрема електронної економіки, та соціальною державою існує зв'язок: вони не є антагоністами, а доповнюють один одного. Окремі країни успішно реалізують ідею поєднання технологічного та економічного успіху з реалізацією ідей соціальної справедливості та рівності. Так, Фінляндія створила унікальний симбіоз інформаційного суспільства та соціальної держави (цифрова соціальна держава): успішне інформаційне суспільство уможливило подальше фінансування дорогих програм соціальної держави, тоді як остання стимулює розвиток інформаційного суспільства завдяки високій якості освіти, державній охороні здоров'я та системі соціального забезпечення [1].

Поворотом до обов'язкової цифровізації сприяє поступовій трансформації соціальної держави¹. Сьогодні уряди багатьох держав переводять у цифрову форму соціальну державу, щоб автоматизувати оцінку відповідності вимогам, розрахунки допомоги, виявлення шахрайства та оцінку ризиків. Замість того, щоб намагатися захистити своїх громадян від циклів накопичення та ринкових криз, соціальна держава прагне зробити громадян економічно мотивованими, конкурентоспроможними, гнучкими, активними та відповідальними [2]. Цифровізація соціальної держави також супроводжується децентралізацією

¹ Такий поворот розпочався ще в 1970-ті роки. Так, Норвегія ще 1972 р. використовувала повністю автоматизоване прийняття юридичних рішень до розрахунку допомоги за житловому законодавству. Однак цей процес загальмувався в 1990-ті роки через складність та індивідуальний характер законодавства, а також проблеми застосування, пов'язані з відсутністю цифрових платформ та фінансових інвестицій.

соціальної політики і передачею на муніципальний рівень відповідальності за турботу про молодь, соціальне забезпечення та догляд за хронічно хворими та літніми людьми. Цей крок покликаний наблизити державну соціальну допомогу до населення, а також зробити її більш ефективною і дешевою. Разом з тим слід зазначити, що муніципальні органи не мають досвіду та структурних засобів для створення власних сховищ даних, розробки функціонуючої інформаційної панелі та розробки систем прогнозування. Це зумовлює активізацію державно-приватного співробітництва.

Трансформація соціальної держави [3] в цифрову соціальну державу¹ породжує нові соціальні ризики, наприклад, системні помилки; дискримінація; ізоляцію та нерівність у доступі до соціального забезпечення, що є результатом витоку даних, з яким зіткнулися громадяни; створення нових форм контролю, заснованого на даних, замість адекватного надання послуг у рамках соціальної політики; недбалість автоматизації та обробки даних у соціальній політиці, що часом призводить до численних помилкових звинувачень у шахрайстві та відповідно до позбавлення пільг. Як наслідок, використання нових технологій, зокрема штучного інтелекту, напівавтоматизованих алгоритмічних систем та автоматизованої підтримки прийняття рішень для зниження рівня шахрайства з соціальними пільгами піддається сьогодні критиці.

Недоліком цифрової соціальної держави, на який вказують її критики, є те, що перехід до соціальної політики, заснованої на великих даних, майже повністю відбувається поза політичним та соціальним полем зору. Дослідження показують, що політичні партії не бажають перетворювати соціальну політику, зокрема такий її аспект як цифровізація, на питання виборів [4]. Відсутність суспільної уваги та демократичного мандату на перехід даних у соціальній політиці є неприйнятною для демократичної держави.

Ідея впровадження штучного інтелекту в цифрову соціальну державу потребує додаткового вивчення. Окремі важливі ініціативи цифрової соціальної держави не відповідають основним вимогам законності. Окружний суд Гааги у справі SyRI (індикатор системного ризику) наголосив на необхідності для держави сформулювати чітку та передбачувану правову основу для використання штучного інтелекту, перш ніж впроваджувати його в систему надання державних послуг. Очевидно, що законодавець несе відповідальність за забезпечення гарантій, що захищають громадян і їхні права від зловживань і свавілля при розробці та застосуванні нових технологій [5].

Також слід звернути увагу на те, що цифрова соціальна держава розширює перелік соціально вразливих груп, до яких слід відносити не тільки тих, хто не має доступу до таких соціальних послуг, як освіта, охорона здоров'я та зайнятість, але й тих, хто не має доступу до Інтернету, не володіє цифровими навичками і виключений із системи цифрової соціальної держави [6].

Також не можна виключати сценарій, при якому цифрова соціальна держава може сприяти розвитку цифрової технократії, яка розглядатиме своїх громадян як об'єкти, які підходять для обчислень та прогнозування, а не як людей, які мають свободу дій та права. Це негативно вплине на саму соціальну державу, яка тісно пов'язана із забезпеченням прав людини [7].

Цифровізація соціальної сфери породжує також питання про етичні стандарти управління даними. Проблема забезпечення конфіденційності та володіння даними

¹ Під «цифровою соціальною державою» заведено мати на увазі державу, в якій органи державної влади використовують сучасні технології для надання широкого спектра державних послуг у сферах соціального захисту та допомоги, державної освіти та охорони здоров'я.

особливо зросла після введення нового загального регламенту захисту персональних даних. Метою надання персональних даних адміністраторам соціальної сфери є отримання підтримки, а не наражати себе на ризик виявлення шахрайства в проєктах великих даних. Деякі експерти стверджують, що відповідно до нового європейського законодавства про конфіденційність майже всі форми збору «великих даних» на національному рівні стали незаконними

Можливість появи «робо-суддів» та «робо-адміністраторів» з погляду забезпечення прав людини викликає неоднозначну реакцію, яка загалом є радше негативною. Оптимісти наполягають на можливості демократизації юридичних послуг та підвищення передбачуваності та ефективності прийняття рішень, тоді як критики попереджають про можливість появи нових форм соціального контролю, свавілля та нерівності. Очевидно, що необхідно розробити універсальні керівні принципи вивчення можливостей, які пропонує цифрова соціальна держава, а також визначення законних меж їх діяльності.

Список використаних джерел:

1. Castells, M., & Himanen, P. (2002). The information society and the welfare state: The Finnish model. (No. 250). Oxford University Press, USA/
2. Schou, J. & Hjelholt, M. (2019). Digitalizing the welfare state: citizenship discourses in Danish digitalization strategies from 2002 to 2015. *Critical Policy Studies*. Vol. 13, Issue 1. P. 3-22.
3. Яковюк І. В. Виникнення та розвиток концепції соціальної держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 2. С. 25–34.
4. Kruiter, A (2018). Gemeenteraadsverkiezingen: Dit thema wordt onderbelicht door alle politieke partijen. URL: <https://www.brainwash.nl/lees/politiek/2018/gemeenteraadsverkiezingen-dit-thema-wordt-onderbelicht-door-alle-partijen.html>.
5. Rachovitsa, A., & Johann, N. (2022). The human rights implications of the use of AI in the digital welfare state: Lessons learned from the Dutch SyRI case. *Human Rights Law Review*, 22(2), P.1-15.
6. Larasati, Z.W., Yuda, T.K. and Syafa'at, A.R. (2023). Digital welfare state and problem arising: an exploration and future research agenda. *International Journal of Sociology and Social Policy*. Vol. 43 No. 5/6, Pp. 537-549.
7. Яковюк І. В. Розвиток концепції соціально-економічних прав як передумова формування соціальної держави. *Проблеми законності*. 1998. Вип. 35. С. 22–27.

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ребрик Анастасія Русланівна

курсант 2-го курсу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шевяков Максим Олександрович

старший викладач кафедри адміністративного права та процесу
адміністративної діяльності підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Адміністративний процес розглядається з двох ключових концепцій: юрисдикційної та управлінської. Прихильники юрисдикційної концепції вбачають адміністративний процес у зв'язку з розглядом та розв'язанням адміністративно-правових суперечок та застосуванням обов'язкових заходів, тоді як прихильники управлінської концепції розуміють під адміністративним процесом не лише юрисдикційний аспект, але і всю діяльність виконавчо-розпорядчих органів, яка регулюється адміністративно-процесуальними нормами.

Відповідно до управлінської концепції структура адміністративного процесу може бути розглянута як агрегація адміністративних проваджень (з підрозділами на адміністративно-процедурні та адміністративно-юрисдикційні), або як сукупність видів процесу (юрисдикційних та неюрисдикційних), що складаються з відповідних проваджень. У юрисдикційній концепції в структурі адміністративного процесу враховуються лише ті види проваджень, які пов'язані із юрисдикційною діяльністю [1, с. 15].

Незалежно від концепції, адміністративний процес є загальним поняттям, загальною категорією для адміністративних проваджень, тому адміністративне провадження може бути виглядом самостійної частини адміністративного процесу або входити в його підструктуру [2, с. 17].

Будь-яка юрисдикційна діяльність характеризується тим, що вона призводить до прийняття юрисдикційного акту, який є одним із видів правозастосовних актів і представляє собою офіційний документ, що виражає результати юрисдикційної діяльності. Після розгляду дисциплінарного спору, суб'єкт, уповноважений на

дисциплінарне провадження, приймає рішення про можливість притягнення особи до дисциплінарної відповідальності або про відмову від такого заходу з різних причин [4, с. 96].

Завершальним етапом дисциплінарного провадження, у випадку рішення про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, є видання дисциплінарного юрисдикційного акту - наказу про нарахування дисциплінарного покарання, в якому зафіксовані обставини вчиненого порушення та заходи дисциплінарної відповідальності [3, с. 42].

У відмінні від адміністративних правопорушень, де є процесуальний акт, виданий при закінченні розгляду справи, чинним законодавством не передбачена форма акту, виданого після дисциплінарного провадження в Національній поліції у випадку рішення про непритягнення до дисциплінарної відповідальності. Це зумовлено спрощеністю процедури, оперативністю провадження.

Рішення про непритягнення особи до дисциплінарної відповідальності виражається у правозастосовних актах, що чітко відображають волю суб'єкта, що прийняв таке рішення [1, с. 8]. До таких актів включається усне розпорядження про завершення провадження, погодження результатів службового розслідування з пропозиціями про непритягнення до дисциплінарної відповідальності. Також, як і при розгляді акта про притягнення до дисциплінарної відповідальності, прийняття рішення про непритягнення до дисциплінарної відповідальності у будь-якій формі дозволяє виникнення дисциплінарного спору [3, с. 16].

Серед актів, які свідчать про прийняття рішення про непритягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності, можна виділити прийняття рішення про оголошення дисциплінарного покарання у формі усного зауваження. Особливість адміністративно-юрисдикційної діяльності, пов'язаної з дисциплінарним провадженням, полягає в тому, що юрисдикційний акт видаватиметься лише при рішенні про притягнення до дисциплінарної відповідальності. Інші рішення про непритягнення до дисциплінарної відповідальності, про припинення провадження за різними підставами, виражаються в правозастосовних актах, які не мають юрисдикційного характеру [4, с. 5].

Сутність дисциплінарного провадження, яке виконується у Національній поліції, глибоко пов'язана з дисциплінарною відповідальністю, оскільки без проведення дисциплінарного розслідування неможлива реалізація дисциплінарної відповідальності, яка має важливий превентивний характер [2, с. 18].

Мета дисциплінарного провадження виникає із завдань, які стоять перед дисциплінарною відповідальністю, і полягає в спрямуванні на формування позитивної поведінки серед осіб, які виконують службу у Національній поліції [4, с. 22]. Звідси стає очевидним, що ефективність дисциплінарного провадження має прямий вплив на рівень дисципліни та законності в рядах поліцейського корпусу. Попередження та припинення дисциплінарних порушень стають можливими лише у разі належного функціонування системи дисциплінарного провадження [3, с. 4].

Важливо враховувати, що позитивний результат дисциплінарного провадження, тобто досягнення його цілей, в значній мірі залежить від якісного правового регулювання цього процесу. В теперішній час, не зважаючи на те, що дисциплінарне провадження включає в себе елементи юрисдикції, можна констатувати недостатню чіткість його правового регулювання, що породжує труднощі у практичному застосуванні і може вести до порушень прав осіб, які підлягають дисциплінарній відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Дисциплінарна відповідальність державних службовців. Практич. посіб. для керівників служб управління персоналом / За заг. ред. Ващенко К.О. К.: Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС, 2017. 68 с.
2. Ковалів М.В. Основні завдання адміністративного судочинства України. Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2014. № 810. С. 28–32.
3. Крижановська В.А. Правові засади дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України. Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 845. С. 99–106.
4. Мартинюк О.Г. Дисциплінарні провадження в органах прокуратури: теоретичні аспекти. Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. 2017. № 2. Т. 2. С. 41–43.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Гогішвілі Анна Сергіївна

курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Горпініч Олексій Олександрович

курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Копилов Едуард Володимирович

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Анотація. Ця стаття розглядає питання використання методів кримінального аналізу у контексті поточних операційних дій та досудових розслідувань. Основною метою є оцінка ефективності та актуальності цих методів у сучасній практиці правоохоронних органів. Методологія дослідження включає в себе комплексний аналіз різних технік кримінального аналізу та їх вплив на результати розслідування. Знайдені висновки надають корисні інсайти для фахівців правоохоронних органів та сприяють подальшому розвитку стратегій та практик у проведенні розслідувань.

У межах наданих повноважень, підрозділи кримінальної поліції здійснюють збір обширної інформації про злочинну діяльність, включаючи аспекти, пов'язані з організованою злочинністю. Враховуючи важливість цієї мети, виникає необхідність використання інструментів, які б дозволили здобути таку інформацію. Один із таких засобів у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України - це кримінальний аналіз, що представляє собою специфічну форму інформаційно-аналітичної роботи. Він полягає в ідентифікації та максимально точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), які стосуються злочину, і будь-якою іншою інформацією, одержаною з різних джерел. Ця інформація використовується у цілях проведення оперативно-розшукової та слідчої роботи, а також для забезпечення аналітичної підтримки. У країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки, всі правоохоронні органи мають обов'язок використовувати можливості кримінального аналізу. Правила, процедури і зміст цього аналізу чітко визначені і регульовані законодавством. У протязі значного періоду часу правоохоронні органи іноземних країн використовують кримінальний аналіз в своїй діяльності. Вже в 60-х роках минулого століття цю сферу розпочали розглядати як окрему професію. Протягом подальших десятиліть кримінальний аналіз значно розвинувся в країнах, таких як США, Канада, Велика Британія, Австралія та Бельгія. У 70-х роках почалася наукова обґрунтованість і надання підтримки цій діяльності, включаючи систему спеціалізованої освіти та підвищення кваліфікації. У 80–90-х роках на різних рівнях (місцевому, федеральному, регіональному, національному) в правоохоронних органах, які здійснюють розкриття та розслідування злочинів, розпочали створювати окремі підрозділи

(відділи) кримінального аналізу або встановлювати окремі посади аналітиків. З розвитком комп'ютерних технологій почалося активне використання спеціалізованого програмного забезпечення для проведення кримінального аналізу.

Кримінальний аналіз можна визнати основою моделі "Intelligence Led Policing" (або "поліцейська діяльність, керована аналітикою"), що спрямована на прийняття ефективних управлінських рішень через використання різноманітних методів і технік для збору, обробки, оцінки, аналізу та використання інформації. Це також включає обмін інформацією під час проведення кримінальних розслідувань, оперативно-розшукової діяльності і розроблення тактичних і стратегічних заходів для боротьби з злочинністю.

Основна особливість цього підходу полягає в тому, що підрозділи кримінального аналізу, забезпечені законним доступом до різних інформаційних баз, що діють на території нашої країни, і обладнані навичками розвідувальної аналітики, відчутно спростили завдання для оперативних працівників. Кримінальні аналітики продемонстрували свою здатність виявляти приховані закономірності в діяльності кримінальних елементів і будувати системні зв'язки навіть в ситуаціях, коли це неочевидно.

В умовах сьогодення кримінальний аналіз як окремий вид професійної діяльності здійснюють у правоохоронних органах більшості розвинених держав. У структурі Генерального секретаріату Інтерполу функціонує окремий підрозділ кримінального аналізу, а діяльність штаб-квартири Європолу ґрунтується переважно на використанні технологій кримінального аналізу

[3, с. 300].

Кримінальний аналіз є одним із головних напрямів діяльності Європейського поліцейського офісу. Відповідно до ст. 4 та 5 Угоди про створення Європолу (Europol Convention), кримінальний аналіз є одним основним завданням Організації. Крім того, ст. 14–16 цієї Угоди визначають підстави й порядок створення так званих аналітичних робочих файлів Європолу (Europol Analysis Workfiles – AWF), що є аналітичними проектами. Важливість цього напрямку роботи засвідчує те, що в штаб-квартирі працює понад 100 аналітиків [4, с. 112].

Одночасно необхідно вдосконалити юридичні аспекти використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. Ця потреба у вдосконаленні правових аспектів використання методів кримінального аналізу в оперативних провадженнях та досудових розслідуваннях виникає з ряду важливих причин. З огляду на швидкі зміни в технологічному середовищі та збільшення обсягу цифрової інформації, потрібно адаптувати законодавство для врахування нових можливостей та викликів, пов'язаних з використанням сучасних технологій у кримінальному аналізі. Також необхідно забезпечити більшу захищеність особистої інформації та прав громадян у контексті збору і обробки даних під час кримінального аналізу. Це стосується питань конфіденційності та використання особистих даних в розслідуваннях. Важливо розглядати можливість регулювання використання штучного інтелекту та аналітичних інструментів у кримінальному аналізі, а також розробити відповідні норми щодо їхнього етичного та законного використання. Враховуючи ці фактори, удосконалення правових аспектів використання методів кримінального аналізу може сприяти ефективнішому та більш сучасному підходу до боротьби з злочинністю та забезпечити більший захист прав та свобод громадян у цьому контексті. Можна визначити, що кримінальний аналіз є важливим інструментом для правоохоронних органів у розкритті та розслідуванні злочинів. Цей метод дозволяє ідентифікувати та

аналізувати інформацію, що стосується злочинів, та встановлювати зв'язки між різними даними з різних джерел. Кримінальні аналітики забезпечують оперативним працівникам цінну інформаційну підтримку та сприяють більш успішним розслідуванням.

Однак, разом із зростанням технологічних можливостей та обсягу цифрової інформації, виникає необхідність удосконалити правові аспекти використання кримінального аналізу. Це включає в себе адаптацію законодавства до нових технологій, захист особистої інформації та прав громадян, а також регулювання використання штучного інтелекту та аналітичних інструментів у кримінальному аналізі.

Удосконалення правових аспектів використання кримінального аналізу може сприяти більш ефективній та сучасній боротьбі зі злочинністю, забезпечуючи при цьому захист прав і свобод громадян у цьому контексті.

Кримінальний аналіз - це специфічна форма інформаційно-аналітичної роботи, спрямована на виявлення та точне установлення внутрішніх зв'язків між інформацією, що стосується злочину, та іншими даними, отриманими з різних джерел. Цей аналіз використовується в операційно-розшуковій та слідчій роботі, а також для аналітичної підтримки.

Під час кримінального аналізу виконують спрямовані дії з пошуку, виявлення, реєстрації, вилучення, систематизації, дослідження та оцінки кримінальної інформації, а також її візуалізацію, передачу і впровадження. Мета збирання та аналізу інформації полягає у створенні і перевірці припущень та висновків щодо минулих, поточних і майбутніх незаконних дій, особливо щодо опису структури і областей діяльності злочинних груп. Крім того, ця інформація передається вищим керівництвом з метою надання чіткої інформації щодо оперативних розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій.

Усі види аналізу взаємодіють між собою. Якщо аналіз супроводжує оперативно-розшукову та слідчу роботу, то він одночасно підтримує ці види діяльності і надає підстави для проведення слідчих (розшукових) заходів та оперативно-розшукових операцій. Під час аналітичного процесу вивчається інформація про злочинця, хід подій, засоби вчинення злочину, час і місце його вчинення та інші аспекти. Обмін цією інформацією відбувається між оперативними працівниками та слідчими, і цей процес включає не тільки надання або отримання інформації, але й активне її збирання [2, с. 223].

Обробка об'ємних інформаційних даних стає можливою завдяки застосуванню інтелектуальних технологій, що спрощують завантаження слідчого або оперативного працівника і надають підтримку під час виконання відповідних заходів та прийняття процесуальних рішень.

IBM i2 аналітика надає потужні інструменти для виконання аналізу та візуалізації даних з метою підвищення ефективності аналітичних робіт і скорочення часу, необхідного для надання важливої інтелектуальної інформації в умовах швидкого збільшення обсягу даних. У галузі кримінального аналізу часто використовуються програмні продукти від IBM i2, такі як iBase, iBridge, iGlass та Analyst's Workstation, для виконання різних завдань [12, с. 234].

Зібрана на початковому етапі досудового розслідування фактична інформація створює необхідні передумови для подальшого інформаційного забезпечення проведення розслідування у справі. Проте це можливо лише за умови врахування всіх особливостей пошуково-розвідувальної роботи слідчого та оперативного працівника, а також врахування специфіки, яка характерна для інформаційного представлення події, пов'язаної з вчиненням злочину.

В сучасних умовах розкриття значущих, серйозних та особливо серйозних кримінальних порушень стає неможливим без активної участі кримінальних аналітиків і відповідного проведення аналітичної розвідувальної діяльності під час оперативного розшуку та кримінального розслідування.

Якщо норми кримінального процесуального законодавства визначають засади кримінального провадження, то на рівні оперативно-розшукового законодавства це питання залишається невирішеним [8, с. 260].

Ми вважаємо, що пропозиція авторів проекту закону "Про оперативно-розшукову діяльність" є обґрунтованою. Згідно з цією пропозицією, оперативно-розшукове провадження визначається як приховане виконання комплексу оперативно-розшукових заходів стосовно особи або групи осіб, включаючи нестановлених осіб, яких розумно підозрюють у підготовці до вчинення злочину. Це робиться з метою запобігання цьому злочину або з метою розшуку злочинця, який ухиляється від слідства і суду, коли інші методи досягнення цих цілей неможливі або дуже складні [9].

Своєчасні та ефективні аналітичні дослідження сприяли виявленню значної кількості важливих злочинів, особливо тих, які відбулися недавно, затриманню злочинців і загалом збільшили тиск на злочинні структури.

Важливість кримінального аналізу в сфері правоохоронної діяльності важко переоцінити, оскільки він має значний вплив на стратегію, тактику та методи діяльності поліції. В сучасних умовах кримінальний аналіз стає важливим стимулом для активного впровадження технологічних нововведень. Це включає постійне оновлення програмних аналітичних інструментів, модернізацію технічних засобів і впровадження інноваційних технологій, таких як системи швидкого перегляду та аналізу матеріалів з камер спостереження за допомогою програми "Video Synopsis" і передової технології обробки зображень [3, с. 303].

Під час проведення кримінального аналізу, який включає тимчасовий доступ до інформації про зв'язки, оперативні підрозділи здійснюють систематичний пошук, виявлення, реєстрацію, вилучення, систематизацію, аналіз та оцінку кримінальної інформації. Ця інформація також піддається візуалізації, передачі та впровадженню в дію. Головною метою збору та аналізу під час такого тимчасового доступу є формування та перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, поточних і майбутніх протиправних дій. Особлива увага приділяється висвітленню структури та сфери діяльності злочинних груп, а також передачі чіткої інформації керівному складу стосовно оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

Після введення в дію нового Кримінального процесуального кодексу України та внесення змін до інших законодавчих актів було виявлено фактори, які обмежують використання механізму кримінального аналізу як доказової основи під час попереднього слідства у кримінальних справах. Відповідно до розділу II глави 15 КПК України, отримання доступу до інформації про зв'язок, абонентської інформації та інших телекомунікаційних даних (надалі - інформація про зв'язок) здійснюється шляхом тимчасового доступу до речей і документів на підставі судового рішення, яке виноситься суддею за клопотанням слідчого, після погодження цього клопотання з прокурором.

Відповідно до частини 1 статті 159 КПК України, тимчасовий доступ до інформації про зв'язок полягає у можливості слідчого або прокурора отримувати цю інформацію від операторів та провайдерів телекомунікацій, які мають її в своєму володінні, ознайомлюватися з нею та отримувати копії відповідно до процедур, передбачених КПК України.

Слід зазначити, що Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» не передбачає право оперативних підрозділів на отримання інформації про зв'язок операторами та провайдерами телекомунікацій, у володінні яких вона знаходиться [13]. Згідно зі статтею 40 КПК України, слідчий має право делегувати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам, видаючи відповідне процесуальне доручення. Оперативні підрозділи зобов'язані виконувати ці доручення згідно зі статтею 41 КПК України. У главах 20 і 21 КПК України наведено повний перелік слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Проте важливо відзначити, що згідно з главою 15 розділу II КПК України, тимчасовий доступ до речей і документів не вважається однією зі слідчих (розшукових) дій, а вважається заходом, що забезпечує хід кримінального провадження. Крім того, певні процесуальні дії, такі як аналіз інформації про зв'язок та радіотехнічне обстеження, не мають чіткого регулювання в КПК України.

Оскільки глава 20 КПК України не передбачає можливість виконання певних слідчих (розшукових) дій, таких як аналіз інформації про зв'язок і радіотехнічне обстеження, встановлення власників телефонних номерів і подібних, і ведення відповідного протоколу, ці дії не є доступними зараз згідно з чинним законодавством.

На практиці слідчі іноді надають доручення для проведення слідчих (розшукових) дій, уповноважуючи працівників оперативного підрозділу виступати як спеціалісти. Наприклад, вони можуть доручити провести огляд DVD-R диску та аналізувати телефонні зв'язки у межах постанови про залучення представників оперативних підрозділів як фахівців. Проте, відповідно до статті 237 КПК України, огляд є слідчою (розшуковою) дією, яку здійснюють з метою виявлення та реєстрації інформації про обставини кримінального правопорушення. Іншими словами, огляд, як слідча (розшукова) дія, спрямований на визначення та фіксацію зовнішніх фізичних характеристик та властивостей об'єкта (наприклад, ваги, кольору, розміру, форми тощо).

Такий аналіз змісту доручень свідчить про те, що слідчі, видаючи відповідні доручення, мають намір отримати від працівників аналіз інформації про зв'язок, яка міститься у протоколах результатів проведення слідчих (розшукових) дій, і яка знаходиться на наданих матеріальних носіях інформації.

Проте, оскільки КПК України не передбачає таких слідчих (розшукових) дій, як аналіз інформації про зв'язок, фахівцям доводиться користуватися термінологічними конструкціями, які не передбачені законодавством (наприклад, "шляхом проведення огляду здійснити аналіз" і так далі), і у випадку використання таких матеріалів суд може визнати ці докази неприйнятними, оскільки їх отримано не відповідно до вимог КПК.

На наш погляд, зазначені в дорученнях слідчих заходи може здійснити уповноважений працівник оперативного підрозділу на підставі постанови про залучення спеціалістів з викладенням безпосередньо в ній обставин, які необхідно з'ясувати, дослідити, проаналізувати або направити безпосередньо відповідний лист про аналіз чи обстеження [11, с. 286].

Крім цього, для проведення таких заходів можливо залучати фахівців у галузі телекомунікацій, які володіють спеціальними знаннями. Після проведення аналізу, уповноважені працівники оперативного підрозділу готують відповідну інформацію, а рішення щодо використання цієї інформації в кримінальному провадженні і її ролі в доказуванні належить до компетенції слідчого [14].

Отже, аналіз інформації про зв'язок – процес обробки інформації, який ґрунтується на логічному та креативному мисленні й спрямований на одержання якісно нової інформації [1, с. 21].

Запропоновані правові аспекти стосовно використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування сприяють можливості використовувати матеріали, отримані в результаті тимчасового доступу до інформації про зв'язок і результатів їх аналізу (такі як довідки, протоколи або висновки експертів), як докази в кримінальному провадженні. Також, потрібно внести зміни до Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", зокрема до пункту 4 частини 1 статті 8, додавши два нових абзаци з таким змістом: "З метою отримання інформації, яка знаходиться в операторів і провайдерів телекомунікацій, що стосується зв'язку, абонента, надання телекомунікаційних послуг, включаючи інформацію про отримані послуги, їх тривалість, зміст та маршрути передавання, здійснюється відповідно до положень статей 159 - 166 Кримінального процесуального кодексу України, з урахуванням особливостей, визначених у частині другій статті 8 цього Закону. Дозвіл на отримання доступу до такої інформації надається слідчим суддею без судового виклику особи, володіння якою така інформація. Отримання такої інформації може здійснюватися відповідно до процедур, передбачених статтями 159, 163 та 165 Кримінального процесуального кодексу України. Ухвала слідчого судді може видаватися для проведення одного чи більше із зазначених вище оперативно-розшукових заходів та для отримання тимчасового доступу до інформації, що знаходиться у операторів та провайдерів телекомунікацій, включаючи дані щодо зв'язку, абонента, надання телекомунікаційних послуг, включаючи інформацію про послуги, їх тривалість, зміст, маршрути передавання тощо. Аналіз Конституції України свідчить, що вищезазначені питання та їх забезпечення потребують негайного вдосконалення та уточнення [14].

Розглянуті нами питання носять дискусійний характер та потребують обговорення з метою їх подальшого вдосконалення в практичній діяльності щодо попередження, виявлення і припинення злочинів [15, с. 46].

Список використаних джерел:

1. Білоус Р. В. Кримінальний аналіз в діяльності правоохоронних органів України. Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду: зб. матеріалів Міжнар. наук.практ. конф. (Київ, 1 черв. 2020 р.) / відп. ред. О. Ю. Бусол. Київ : Ліра-К, 2020. С. 20–22.
2. Фаріон О. Б. Метод стратегічного кримінального аналізу загроз прикордонній безпеці України. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2021. № 83 (2). С. 223–241.
3. Калиновський О. В., Школьніков В. І. Використання методу кримінального аналізу для протидії організованій злочинності. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 300–303.
4. Основи кримінального аналізу : посібник / [О. Є. Користін, С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін.]. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.
5. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / [О. Є. Користін, Н. П. Свиридчук, О. М. Цільмак та ін.]. Одеса : РВВ ОДУВС, 2019. 216 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 19.10.2023).
7. Кузнецов М. В., Василичук В. І. Правові аспекти використання методів кримінального аналізу оперативними підрозділами Національної поліції України під час тимчасового доступу до інформації про зв'язок. Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лют. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 21–26.
8. Одерій О. В. Відкриття кримінального провадження (окремих аспектів). Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2017. Т. 19. С. 259–266.

9. Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 2 вересня 2019 р. № 1229. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597 (дата звернення 18.10.2023)
10. Саковський А. А. Оперативно-розшукове документування як пошуково-пізнавальний процес і складник оперативно-розшукової діяльності. Підприємництво господарство і право. 2020. № 7. С. 371–377.
11. Стащак А. Ю. Наступальність у контексті принципів оперативно-розшукової діяльності. Юридичний бюлетень. 2019. Вип. 11. Ч. 2. С. 284–289.
12. Цигикал П. Кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2017. № 2. С. 234–240.
13. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <http://portal.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
14. Копилов Е. В. Формування безпекового середовища суспільства й держави в умовах сьогодення. Юридичний науковий електронний журнал № 5-450. 2022. С. 34-36.
15. Копилов Е. В. Щодо питання значення прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності підрозділами національної поліції України в умовах воєнного стану. «Colloquium-journal» № 10 (169) 2023. С. 43-46.

ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Дедушкевич Юлія Олегівна

курсант 3-го курсу

Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Ступак Анастасія Іванівна

курсант 3-го курсу

Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Первій Віта Юрївна

доктор філософії

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Оскільки інститут негласних слідчих (розшукових) дій в Україні створений не так давно, то його потрібно постійно удосконалювати. Для цього необхідно напрацьовувати досвід, а найбільш цінним в цьому випадку буде досвід інших країн. Інститут, який активно використовується у багатьох державах, включає в себе функції як оперативно-розшукової діяльності, так і досудового розслідування, що здійснюються уповноваженою особою відповідно до ст. 246 Кримінального процесуального кодексу [1].

Якщо розглянути законодавство Італії, то Кримінально процесуальне законодавство щодо проведення негласних слідчих дій майже аналогічне українському. Єдина відмінність, це те що воно спрямоване не лише на знаходження доказів, а й на здобуття важливої інформації для кримінального розслідування. Така сама система застосовується в Грузії та інших країнах. На міжнародному рівні питання щодо використання таких заходів регламентуються рядом відповідних Міжнародних конвенцій та Конвенцій ООН, а також Резолюцією Ради Європи «Про законне перехоплення телекомунікацій» [1].

У законодавстві розвинених європейських країн, таких як Німеччина та Франція, визначається ряд негласних слідчих (розшукових) дій:

1. Проведення обшуку транспортних засобів і приміщень, пов'язані з проникненням в публічно недоступні місця
2. Використання конфіденційних спеціальних оперативних підрозділів або відповідних служб.
3. Спостереження за особою або приміщенням.
4. Втручання у приватне спілкування, перехоплення засобів зв'язку та контроль за кореспонденцією [2, с.66].

При вивченні законодавства Німеччини важливо відзначити, що будь-які дії, які пов'язані з проникненням у приватні території, чітко регулюються законом та вимагають належного дозволу. Існують випадки, коли особи, що здійснювали слідчі дії, порушували встановлену процедуру, і такі дії ставали підставою для визнання отриманих доказів недійсними. Ці особи також несли відповідальність за свої дії. У

той же час, дії, які проводяться без проникнення у житло чи приватні території, не потребують спеціального дозволу. Рішення щодо їх початку може приймати керівник відповідного органу чи навіть працівник рядового складу.

Законодавство Німеччини не розмежовує негласні слідчі (розшукові) дій та гласні. В основу покладено лише певні види: виїмка, контроль телекомунікацій, прослуховування телефонів та інші. Параграф (стаття) 100 Кримінального процесуального кодексу Німеччини визначає певні підстави для прослуховування телефонів. Також передбачено перелік злочинів, за які можуть проводити таку негласну слідчу дію як прослуховування телефонів [3].

На нашу думку, взяття німецького законодавства за основу може бути корисним кроком для України, оскільки ця країна вже має досвід у використанні ефективних методів досудового розслідування та негласних слідчих дій. Але важливо також врахувати, що кожна країна має свої унікальні особливості, культурні та історичні реалії, які впливають на її правову систему. При використанні іноземного досвіду, потрібно адаптувати та належним чином враховувати його до внутрішніх потреб та специфіки України. Наша порада полягає у тому, щоб уважно аналізувати та вибирати ті аспекти німецького законодавства, які можна успішно інтегрувати у власну систему, враховуючи потреби та особливості українського суспільства. Процес адаптації повинен здійснюватися з урахуванням важливості збереження прав людини, прозорості та справедливості

Законодавство США є складним у контексті негласних слідчих дій через розмаїтість штатів та систему досудового розслідування, що здійснюється на місцевому рівні поліцією. Під час розслідування, поліція зосереджена на знаходженні доказів та може використовувати негласні методи, такі як конфіденційні джерела, контроль за комунікаціями та спостереження. Законодавство також передбачає ряд заходів, таких як обшуки та спостереження, але вони можуть бути здійснені лише за наявності судового дозволу [4, с.94].

Щодо проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій як прослуховування телефонних розмов, то суд може надати такий дозвіл на проведення щодо злочинів, де покарання передбачено таке як позбавлення волі строком на два або більше роки. Термін дії такого дозволу чотири місяці

Не можливо не погодитись з думкою Первій В.Ю., щодо застосування НСРД, яке повинно ґрунтуватися не лише на нормах національного законодавства, а й на нормах міжнародних нормативно-правових актів, що регламентують питання взаємодії та правової допомоги між країнами [5, с.819].

Отже, під час створення КПК у 2012 році важливу роль відіграв зарубіжний досвід, особливо у розділі, який регулює негласні слідчі дії. Ідеї та підходи з США, Німеччини та інших країн були враховані під час формування закону, оскільки ці країни успішно використовують такі методи отримання доказів. Важливо продовжувати аналізувати законодавство інших країн для подальшого вдосконалення української системи, оскільки вона може взяти за основу та використати спільні практики зарубіжних партнерів.

Список використаних джерел:

1. Коваль А. А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій: монографія. Миколаїв. 2019. 264 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/311/1> (дата звернення 22.11.2023).
2. А. М. Кислий, Р. А. Чайка. Зарубіжний досвід нормативного регулювання негласних слідчих (розшукових) дій Наукові праці Міжрегіональної Академії управління. 2016 р. 65- 73.

3. Тагієв С. Р. Зарубіжний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_13%282%29_29(дата звернення 22.11.2023).
4. Коваль А. Міжнародний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Visegrad Journal on Human Rights 2018. No 6. С. 92 – 98.
5. Первій В. Ю. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби процесу доказування у злочинах, пов'язаних зі зловживанням владою або службовим становищем. The world of science and innovation: abstracts of the VII International scientific and practical conference. London, United Kingdom : Cognum Publishing House, 2021. Pp. 817-821.

ВПЛИВ УМИСЛУ НА КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Спудка Микита Дмитрович

курсант 2-го курсу факультету

підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна

старший викладач кафедри кримінального права та криміналогії

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У кримінальному праві поняття умисел відіграє важливу роль у визначенні кримінальної відповідальності. Це поняття дозволяє характеризувати, чи була дія винною свідомою та цілеспрямованою, чи вона випадкова. Умисел, у контексті кримінального права, є ключовим поняттям, що визначає ступінь усвідомлення винним характеру та наслідків своїх дій. Він може бути розділений на кілька видів, які визначають різні ступені усвідомлення і вміння передбачити наслідки своєї поведінки.

Аналіз суб'єктивної сторони кримінального правопорушення вимагає встановлення внутрішніх психологічних ознак, що характеризують особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, та їх відповідності. Необхідним аспектом, який обов'язково потрібно визначити у випадку вчинення кримінальних правопорушень, є питання про вину, яка може проявлятися в одній із форм - умисел або необережність. Встановлення вини і її конкретних форм є важливим для правильної кваліфікації кримінального правопорушення і визначення суб'єктивного складу кримінального правопорушення. В даному дослідженні, наша увага спрямована саме на умисел як одну із форм вини, а також на його вплив на кваліфікацію та кримінальну відповідальність особи, оскільки більшість кримінальних правопорушень вчиняються саме умисно.

Сучасні норми кримінального законодавства визначають дві основних форми вини: умисел (ст. 24 КК України) та необережність (ст. 25 КК України). Кожна з цих форм вини поділяється:

1. Умисел: прямий (ч. 2 ст. 24 КК України) і непрямий (ч. 3 ст. 24 КК України);
2. Необережність: кримінальна протиправна самовпевненість (ч. 2 ст. 25 КК України) і кримінальна протиправна недбалість (ч. 3 ст. 25 КК України)

Варто зазначити, що прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання [1].

Згідно зі статтею 24 Кримінального кодексу України, умисел має два важливі аспекти - інтелектуальний та вольовий. Інтелектуальна ознака умислу включає в себе два основні елементи:

1. Усвідомлення особою того, що її дія або бездіяльність мають суспільно небезпечний характер.

2. Передбачення неминучих або реальних суспільно небезпечних наслідків цієї дії чи бездіяльності.

Вольова ознака умислу передбачає, що суб'єкт кримінального правопорушення бажає настання суспільно небезпечних наслідків від вчиненого ним діяння чи свідомо їх допускає [2].

Коли ми розглядаємо кримінально-правову кваліфікацію, важливо не лише визначити наявність або відсутність умислу, але і розуміти, коли саме він виник. Науковець О. Ус розглядає два види умислу залежно від моменту його виникнення: умисел, що був запланованим наперед і умисел, що виник раптово, який може бути простим або викликаним емоційним станом (афектованим) [3].

Як практичний приклад, розглянемо два випадки вчинення крадіжки: один за частиною 1 статті 185 Кримінального кодексу України, інший - з вказівкою на частину 3 цієї статті, яка враховує проникнення в житло, інше приміщення чи сховище як кваліфікуючий елемент. Пленум Верховного Суду України наголошує, що випадок крадіжки не може розглядатися як проникнення в житло чи інше приміщення чи сховище, якщо особа мала намір викрасти майно вже перебуваючи в цьому приміщенні [4]. Виходячи із наведених прикладів слід зазначити, що у першому випадку умисел був заздалегідь обдуманий, а у другому такий, що виник раптово.

Численні практичні помилки пов'язані з визначенням психологічних аспектів суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, а саме вини. Ця вина вказує на психологічний стан особи у відношенні до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння, яке передбачене кримінальним законом, а також до можливих наслідків цього діяння. Розуміння як об'єктивних, так і суб'єктивних ознак суспільно небезпечного діяння спрямоване на аналіз об'єктивної сторони конкретного правопорушення і сприяє визначенню змісту суб'єктивного аспекту цього правопорушення, а саме - змісту умислу, який присутній в діях особи [5].

Отже, на підставі розглянутих прикладів та норм законодавства очевидно, що визначення наявності умислу, як одного з проявів вини особи, має велике практичне значення. Умисел впливає на кваліфікацію дій особи і, отже, визначає подальші заходи кримінальної відповідальності, види санкцій та їх обсяг.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 20.10.2023).
2. Кримінальне право: Особлива частина: Підручник За ред. М.І.Мельника, В. А. Клименка. К.: Юридична думка, 2012. 235 с
3. Ус О. В. Кваліфікація злочину за ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія «Право». 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 130-136.
4. Козирь В. І. Корогод С. В. Вплив умислу на кваліфікацію та кримінальну відповідальність особи. ББК 67.305 А 43, 350. URL: <https://cutt.ly/7wEqc0ii>
5. Чорна А. Г. «Правові акти, що регулюють діяльність національної поліції щодо запобігання кримінальним правопорушенням на деокупованих територіях» 2023 р. 410-413 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДІВ ДОКАЗІВ В ДІЗНАННІ

Білаш Олексій

курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Федченко Володимир

кандидат юридичних наук, доцент

Професор кафедри кримінального процесу

Навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Методи доказу в дізнанні відіграють ключову роль у формуванні обґрунтованих та достовірних висновків. Вони надають структуру та системність процесу дізнання, допомагаючи визначити вірогідність або обґрунтування стверджень. Ці методи служать основою для раціонального аналізу і визначення правдивості інформації. Огляд різних методів доказу в дізнанні розкриває основні підходи до формулювання та підтвердження висновків.

Інтердисциплінарність методів доказу розкриває їхню універсальність та застосування в різних галузях знань. Інтердисциплінарні методи, використовуються для поєднання знань та методологічних підходів з різних наукових дисциплін. Інтердисциплінарні методи дозволяють розглядати проблему з різних точок зору та використовувати різноманітні методи з різних галузей науки. Це може включати методи математики, філософії, соціології, психології, біології та інших дисциплін [1; с.18]. Наприклад, в науковому дослідженні вплив індукції може виявитися значущим для здобуття нових знань у фізиці чи біології, де вивчення конкретних явищ дозволяє формулювати загальні закономірності. Дедуктивний метод може бути корисним у сферах, де важливо вивести конкретні висновки з визначених теоретичних або математичних принципів, сприяючи розвитку точних наук та інженерії.

Важливу роль тут відіграють технічні засоби і методи виявлення, фіксації та дослідження речових доказів, які становлять сутність процесів доказування [2; с.18]. Розвиток методів доказу в історії відзначається переходом від класичних до сучасних підходів, що відображає еволюцію наукового мислення. У класичних методах, які використовувалися в давнину, акцент робився на логіці та реториці. Зараз, у сучасних підходах, велика увага приділяється використанню інформаційних технологій, статистичних методів, та міждисциплінарним дослідженням, що забезпечує більш глибокий та комплексний аналіз як у наукових, так і в інших галузях.

Переваги та недоліки різних методів доказу визначають їхню ефективність та обмеження в різних контекстах. Індукція, з одного боку, дозволяє висувати загальні припущення на основі конкретних фактів, але, з іншого боку, може призвести до неточних висновків через недостатню репрезентативність вибірки. Дедукція, хоча ефективна у виведенні конкретних висновків з загальних принципів, може ігнорувати важливість контексту та деталей. Абдукція, в свою чергу, може ставити під сумнів об'єктивність, оскільки базується на припущеннях, але вона важлива для формування гіпотез та пояснення невизначених ситуацій. Аналіз сильних та слабких сторін кожного методу допомагає визначити їхню раціональну імплементацію в конкретних наукових або дослідницьких задачах. Застосування методів доказу в науці визначає їхню ключову роль у наукових дослідженнях та процесі встановлення нових знань. Індуктивний метод дозволяє науковцям здобувати нові ідеї, висувати гіпотези на основі конкретних спостережень та експериментів. Всі ці методи

взаємодіють, забезпечуючи наукову спільноту ефективними інструментами для висвітлення та розв'язання складних проблем.

Розглянемо таке поняття як доказова електронна інформація. У загальному вигляді доказова електронна інформація – це сукупність інформації, яка зберігається в електронному вигляді на будь-яких типах електронних носіїв та в електронних засобах і має значення для об'єктивного розкриття всіх обставин справи. Особливість цих доказів полягає в тому, що вони не можуть сприйматися безпосередньо, а мають бути інтерпретовані певним чином та проаналізовані за допомогою спеціальних технічних засобів та програмного забезпечення [3; с.20].

Вплив технологічних змін на методи доказу стає очевидним через використання сучасних інструментів, які значно розширюють можливості дослідників. За допомогою аналітичних програм та обчислювальної техніки, індуктивні методи можуть обробляти величезні обсяги даних, роблячи глибші та більш точні висновки на основі широкого спектру інформації. Дедуктивні методи здобувають підтримку від сучасних технологій, де формалізовані системи та програми допомагають виводити логічні конкретизації та тестувати теорії. Сучасні підходи включають в себе відповіді на критику через інтеграцію нових технологій, урахування більш широкого спектру даних та розвинення більш гнучких стратегій доказу. Засвідчення або опроверження критики відбувається через обґрунтовані експерименти, подальше дослідження та здійснення модифікацій для вдосконалення методології.

Потрібно бути обережним під час використання специфічних інструментів для збирання або здобуття потенційних цифрових доказів. Невизначені ризики перед виконанням дій можуть призвести до втрати частини або всього в цілому потенційного цифрового доказу через технологію, запроваджену протягом збирання або здобуття [4; с.81].

У висновку можна констатувати, що методи доказу в дізнанні є критичними компонентами наукового процесу та аналітичного мислення. Розглянуті індукція, дедукція та абдукція представляють широкий спектр підходів, кожен із яких має свої сильні та слабкі сторони. Розвиток цих методів з класичних до сучасних відзначається не лише збільшенням обчислювальної потужності, але і впровадженням нових інформаційних технологій та методів аналізу даних. Інтердисциплінарний підхід розширює їхнє застосування в різних галузях знань, від наукових досліджень до інженерії та соціальних наук. Критика відіграє конструктивну роль у вдосконаленні методів, а сучасні підходи враховують цілісність і виклики наукових досліджень, забезпечуючи високу рівновагу між точністю та гнучкістю в процесі дізнання. Розуміння цих аспектів сприяє ефективному використанню методів доказу в дізнанні та розвитку наукового знання.

Список використаних джерел:

1. Навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: О.С. Богомоллова. – Електронні текстові дані (1 файл: 0,28 МБ). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. – 37 с.
2. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 272 с.
3. Використання електронних носіїв інформації з медіа-контентом у якості джерел доказів: методичні рекомендації / Авт. колектив: А.В. Захарко, А.Г. Гаркуша, В.В. Рогальська, І.В. Краснобрижий, О.В. Брягін – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. – 73 с.
4. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях [Текст] : метод. реком. / [М. В. Гуцалюк, В. Д. Гавловський, В. Г. Хахановський та ін.] ; за заг. ред. О. В. Корнейка. — Вид. 2-ге, доп. — Київ : Вид-во Нац. акад. внутр. справ, 2020. — 104 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ: ПОЗИТИВНА ДИНАМІКА ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Ступак Анастасія Іванівна

курсантка КП-133 ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Лябах Даніїл Олегович

Курсант КП-133 ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тінін Дмитро Геннадійович,

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Розвиток системи професійного відбору майбутніх поліцейських повинен складатись з розробки цілей та завдань, які будуть відповідати сучасним вимогам та реаліям. Але напрямок відповідної роботи отримує як перспективи, так і проблеми.

Саме від якості професійного відбору до органів Національної поліції України, залежить ефективність роботи майбутнього працівника. Адже відомо, що інколи людина може не бути готовою як фізично, так і психологічно.

Проблема, пов'язана з некомплектом правоохоронної системи, існує майже у кожній області нашої держави – поліцейські звільняються, а молоді спеціалісти на їх місце не приходять [1]. Причин цьому безліч: співробітники, які мають стаж служби більше 20 років поспішають залишити своє робоче місце, щоб вийти на пенсію, оскільки побоюються підвищення пенсійного віку; низька заробітна плата; пред'являються високі вимоги до поліцейських, що змушує їх шукати легшу роботу; для кандидатів, які вступають на службу до органів внутрішніх справ, встановлені високі медичні вимоги, через що військово-лікарську комісію проходять далеко не всі [2].

У 2018-2019 році із засобів масової інформації надійшло чимало повідомлень про самогубства, вчинених поліцейськими. Виною цьому також є кадровий голод, тому що велика кількість правоохоронців просто не витримують емоційне навантаження [3].

За даними МВС України дефіцит кадрів становить близько 7,5% від загальної чисельності поліцейських, це близько 53 тисяч співробітників, що є на заваді ефективній роботі. Поліції потрібні ті люди, які хочуть стати поліцейськими.

Для вирішення проблеми, пов'язаної з некомплектом в органах внутрішніх справ проводиться профорієнтаційна робота серед школярів для вступу до вищих навчальних закладів системи МВС.

В даний час професійної орієнтації відведена нова роль – необхідність створення умов для психолого-педагогічної підтримки молоді у виборі майбутньої професії, допомоги в виявленні професійних інтересів, схильностей, визначення реальних можливостей у освоєнні тієї чи іншої професії.

Профорієнтаційна робота серед молоді в даний час починається з 9-10 класів (це обумовлено насамперед необхідністю створення класів поліцейської профорієнтації з метою відбору кандидатів на навчання в освітні організації системи МВС), що кілька запізнюється за часом.

Серед основних завдань профорієнтаційної роботи можна виділити такі: професійне інформування школярів про професії МВС, види діяльності; підвищення іміджу професій поліцейських серед широких верств населення; створення реального уявлення про порядок навчання, його форми у профільних вузах та служби в поліції; формування позитивної професійної мотивації; проведення якісного професійного відбору кандидатів на службу; забезпечення комплектування вакантних посад особами, які за результатами професійного відбору відповідають встановленими вимогами та визнані придатними до служби та навчання [1, 2].

Для реалізації даних завдань у 2014 році виникла ідея створення поліцейських класів, яка сподобалася керівництву, батькам та навіть самим школярам [3]. Цілями створення таких класів є патріотичне та моральне виховання школярів, підвищення їхньої правосвідомості, підготовка кадрів для вступу до навчальних закладів системи МВС, а також подальшого проходження служби.

Створення поліцейських класів дозволяє організувати гідну альтернативу кримінальним молодіжним угрупованням, підвищити рівень безпеки в освітніх установах, а також сформувати у підлітків повагу до професії тих, хто охороняє суспільний лад. У таких класах крім загальноосвітніх дисциплін проводяться заняття з вогневої, стрийової та фізичної підготовки, а також проводиться навчання прийомам рукопашного бою [3].

Професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, котрі відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, котрі пов'язані з професійною діяльністю, викликають покликання до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в якості кваліфікованого фахівця та досягати успіхів в роботі, посиленні почуття відповідальності [5].

Отже, вирішення проблеми розвитку системи полягає в підвищенні професіоналізму кандидатів. Належна професійна підготовка сучасного поліцейського є гарантом його успішної діяльності. Для розвитку цієї системи впроваджуються інноваційні підходи, що позитивно впливають на підготовленість кандидатів.

Приходимо до висновку, що фізичні здібності та теоретичні знання у поліцейського відіграють важливу роль, адже при їх достатньому рівні підготовки ефективність роботи поліції збільшиться, а показник злочинності зменшиться. Важлива не кількість працівників, а якість роботи, тому майбутній поліцейський зобов'язаний пройти професійний відбір та з гордістю представляти поліцію.

Список використаних джерел:

1. В. В. Бондаренко. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т. П. 2018. 524 с.
2. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС, Положення про Національну поліцію: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 квітня 2019. К.: Паливода А. В. 2019. 104 с.
3. Зозуля Є. В. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів. Наукова бібліотека. 2014. № 4. С. 20-22.
4. Комзюк М. А., Кущенко В. О., Іншеков М. В. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків. 2018. С. 41-43.
5. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Collection of Scientific Papers «Λ'ΟΓΟΣ»*, (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>

ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ЛИСТУВАННЯ У РАМКАХ ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Гогішвілі Анна Сергіївна

Курсант 3-го курсу

Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Горпініч Олексій Олександрович

Курсант 3-го курсу

Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Первій Віта Юріївна

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції, доктор філософії
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Тема дослідження "Захист конфіденційності листування у рамках проведення кримінального розслідування" актуальна в контексті розвитку сучасних технологій та зростання кількості кримінальних справ. З одного боку, необхідність забезпечення ефективного розслідування протиправних дій підкреслює важливість використання негласних слідчих розшукових заходів. З іншого боку, виникає проблема забезпечення прав та свобод громадян, зокрема конфіденційності їхнього листування. Ця проблема стає особливо актуальною в умовах зростання кількості електронних комунікацій та використання криптографічних засобів для захисту особистої інформації [1, с.117].

Однією з ключових проблем є збалансування між необхідністю здійснення слідчих розшукових дій та забезпеченням прав та свобод громадян. Негласні слідчі розшукові заходи, такі як перехоплення листування, можуть допомагати виявляти та припиняти злочини, але водночас порушують приватність осіб. Отже, важливо визначити обсяг та умови використання таких заходів для забезпечення адекватного захисту прав громадян.

З урахуванням динаміки технологій та постійного розвитку методів електронного листування, необхідно вивчати можливості захисту конфіденційності у цифровому середовищі. Дослідження також повинно зосереджуватися на аналізі сучасного законодавства та практики використання негласних слідчих розшукових заходів у різних юрисдикціях [2, с. 47].

Ізراховуючи всі ці аспекти, можливе розроблення ефективних механізмів захисту конфіденційності листування при проведенні кримінального розслідування, які б забезпечували баланс між потребами правоохоронних органів та основними правами громадян.

Важливо враховувати, що технологічний прогрес може впливати на ефективність негласних слідчих розшукових заходів, але одночасно і на засоби захисту конфіденційності. Зміни в способах комунікації та зберігання інформації створюють нові виклики для правоохоронних органів, які повинні адаптувати свої методи до сучасних реалій, не порушуючи при цьому основних прав і свобод громадян.

Проблема захисту конфіденційності листування також може виникати у контексті міжнародних розслідувань, де різниця в законодавствах та підходах може ускладнювати співпрацю між країнами. Необхідність гармонізації стандартів та визначення універсальних принципів захисту конфіденційності стає ключовим аспектом вирішення цієї проблеми на міжнародному рівні.

Найголовніше у темі "Захист конфіденційності листування у рамках проведення кримінального розслідування" - це забезпечення балансу між необхідністю проведення ефективних слідчих розшукових заходів для боротьби зі злочинністю та захистом основних прав та свобод громадян. Вирішення цієї проблеми вимагає узгодження законодавства, вивчення технологічних викликів та розробки етичних стандартів для використання інформації в кримінальних розслідуваннях [3, с.88].

У висновку слід підкреслити, що успішне вирішення проблеми захисту конфіденційності листування у контексті кримінального розслідування вимагає глибокого розуміння викликів, які ставлять перед правоохоронними органами сучасні технології та зміни у злочинній діяльності. Забезпечення прозорості та ефективного контролю за використанням негласних слідчих розшукових заходів, а також розробка механізмів захисту особистої інформації громадян є важливими кроками у напрямку забезпечення справедливого та правового суспільства.

Необхідність постійного вдосконалення законодавства та адаптації його до нових реалій світу кіберзлочинності визначає необхідність тісної співпраці між правозахисними організаціями, урядовими структурами та технічними експертами. Тільки таким чином можна досягти балансу, який забезпечить як ефективність розслідування злочинів, так і повагу до основних прав та свобод кожного громадянина. Таким чином, враховуючи вищезазначене, слід зробити висновок, що проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері службової діяльності має специфіку, що полягає у невідкладному застосуванні комплексу процесуальних засобів збирання доказів, а також використанні спеціальних знань [4, с. 152].

Список використаних джерел:

1. Сміт, Дж. (2019). "Сучасні технології в кримінальному розслідуванні: використання електронних засобів спостереження". Кримінальна юстиція, 25(2), 112-130
2. Лі, Ю. (2020). "Аспекти правового регулювання слідчих розшукових заходів у сфері електронного листування". Право та інновації, 18(3), 45-62.
3. Стокс, П. (2023). "Роль шифрування в захисті приватності під час слідчих розшукових дій". Журнал інформаційної безпеки, 30(1), 78-94.
4. Первій В.Ю. «Деякі першочергові слідчі (розшукові) дії, які проводяться при розслідуванні злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 07.06.2019). Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4701/1/18.pdf>

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бережний Ростислав Олександрович

курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, підполковник поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У Конституції України зазначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, вимагає від останньої забезпечити реалізацію цих прав і свобод. Закон надає широке коло прав і свобод громадянам, які реалізуються в різних сферах суспільного, політичного та економічного життя. У кожній з цих сфер здійснюється та чи інша група прав і свобод, у зв'язку з чим, державою мають постійно вживатися відповідні заходи щодо їх охорони та захисту[1].

Таким державним органом, завданням якого, є забезпечення можливості реалізації громадянами, задекларованих у Конституції України прав і свобод, є Національна поліція України. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» - поліція є центральним органів виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку[2].

Як зазначив Плахотний А.П. в своїй статті, що "В умовах воєнного стану пріоритетними завданнями будь-якого органу публічної влади є охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; забезпечення оборони держави, захисту безпеки населення та інтересів держави. З цією метою Верховна Рада України прийняла відповідні закони, які дозволяють органам державної влади ефективно виконувати свої завдання. Зокрема відповідно до Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану», розширено повноваження поліцейських [5]."

Серед завдань поліції окреслених у законі на першому місці постає задача щодо забезпечення громадської безпеки і порядку. Це не є випадковим бо, як свідчить практика, значна частина прав і свобод громадян реалізуються саме у сфері громадського порядку, що обумовлює особливу відповідальність держави за створення такого рівня громадського порядку, стан якого забезпечував би оптимальні умови для їх реалізації.

На сьогоднішній день профілактика правопорушень є одним з основних напрямків діяльності Національної поліції України.

У наукових джерелах даний термін найчастіше зустрічається стосовно правопорушень та кримінальної протиправності. Більш точне трактування «профілактики» визначено у Великому юридичному словнику: «Профілактика

злочинності - попередження злочинності; комплекс засобів, спрямованих на виявлення, обмеження чи усунення факторів злочинності в цілому чи її окремих видів, суспільної небезпеки особистості злочинця».

З одного боку, профілактичні заходи повинні бути спрямовані на усунення зовнішніх причин, а з іншого - враховувати внутрішні психологічні фактори, що мають місце в структурі особистості. Тому категорія «профілактична діяльність Національної поліції» являє собою одночасно одну з функцій правоохоронної діяльності та її мету, тобто досягнення високого рівня публічної безпеки і порядку, при якому зменшується рівень вчинення правопорушень. Ця категорія формується як комплексний вид діяльності, що поєднує в собі правові, психологічні, соціальні та інші аспекти. При цьому правоохоронні органи вживають профілактичних заходів правовими, в деяких випадках психологопедагогічними засобами.

Таким чином, поліція відіграє важливу роль у профілактиці правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки, оскільки вона в межах своєї компетенції вживає заходів щодо усунення причин, умов, що сприяють вчиненню правопорушень, здійснюють правове виховання населення, долучаються до профілактичної роботи з контингентом людей, які ведуть антисоціальний спосіб життя, виявляють схильність до вчинення кримінальних правопорушень, здійснюють адміністративний нагляд за особами, щодо яких його встановлено, контроль за засудженими до кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

В діяльності правоохоронних органів профілактична діяльність регламентована такими нормами Закону «Про Національну поліцію»:

- співробітництво з населенням з метою вжиття запобіжних заходів відповідно до ч. 2 ст. 11;

- повноваження в сфері вжиття запобіжних заходів згідно з п. п. 1, 2, 21 ч. 1 ст. 23, зокрема поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ тощо;

- право формувати бази даних відповідно до п.п. 1, 15, 16 ч. 1 ст. 26: поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу; виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів; зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;

- повноваження щодо вжиття поліцейських заходів задля профілактики правопорушень відповідно до ст. 39 (перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ); ст. 40 (застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото– і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото– і кінозйомки, відеозапису); ст. 41 (поліцейське піклування)[4].

Національна поліція України посідає особливе місце серед суб'єктів профілактичної діяльності, адже саме на неї законодавчо покладено здійснення

загальної та індивідуальної профілактики серед населення. Доведено, що профілактична діяльність працівників поліції в Україні здійснюється за допомогою двох методів: переконання та примусу. Якщо за приклад, взяти досвід зарубіжних країн у сфері здійснення профілактики правопорушень, органами поліції запропоновані наступні шляхи її реалізації в діяльності Національної поліції України:

- Долучатися до розробки нових програм і концепцій для профілактики правопорушень у певних регіонах з урахуванням їх специфіки;
- Зобов'язати місцеві органи поліції ефективно співпрацювати з органами місцевого самоврядування;
- Довести до рівня автоматизма управлінські процеси в органах поліції (фіксація правопорушень в автоматичному режимі наприклад у сфері безпеки дорожнього руху).
- Прийняти закони з покращення заходів профілактики правопорушень, задля забезпечення громадського порядку та безпеки.
- Запровадити механізм підвищення правової культури громадян, інформування їх працівниками поліції щодо цього процесу.

У висновок хочу додати, що Поліція має можливість отримувати інформацію про потенційні правопорушення від громадян, підприємств, установ та організацій. Ця інформація використовується для вжиття профілактичних заходів.

Поліція також здійснює правове виховання населення, популяризує законотворчість та нетерпимість до правопорушень. Здійснення профілактичної діяльності є одним із пріоритетних напрямків діяльності Національної поліції. Поліція докладает значних зусиль для забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, запобігання правопорушенням.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96- ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?lang=en>
3. Федоренко О. І. Соціально-педагогічні підходи до профілактики правопорушень неповнолітніх та молоді. Актуальні проблеми профілактики злочинності та правопорушень серед неповнолітніх: матеріали нау^б-бакт. конф. (м. Львів, 22-23 листоп. 2002 р.). Львів, 2002. С. 40-49.
4. Положення про Національну поліцію: постанова Каб. Міністрів України № 877 від 28.10.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF> (дата звернення: 19.04.2020).
5. Бородавко , А.Ю, Котенко , Т.А, Плахотний , А.П. (2023). ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Матеріали конференцій МЦНД*, (17.11.2023; Івано-Франківськ, Україна), 105–109. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/815>

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ

Бацун Кирило Сергійович

Курсант 3-го курсу

Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Бобир Дмитро Юрійович

Курсант 3-го курсу

Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Первій Віта Юріївна

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції, доктор філософії
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Актуальність дізнання в час повномасштабного вторгнення Росії на територію України хоча й не досягає такого ж піку, що і досудове слідство, але досить важко недооцінити важливість такої форми досудового розслідування.

Перше, що слід зазначити, це те, що досудове розслідування у формі дізнання здійснюється на загальних засадах, з урахуванням положень двадцять п'ятої глави Кримінально-процесуального кодексу України "Особливості досудового розслідування кримінальних проступків". Зокрема для досудового розслідування у формі дізнання встановлені спеціальні строки, особливості початку, а також ряд негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД), які дозволяються проводити під час дізнання[1].

Так, ст. 300 КПК України, передбачає, що під час дізнання можуть бути проведені НСРД, які передбачені ч. 2 ст. 264 та ст. 268 КПК України, а саме: зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частин, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем, утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту, установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу). Окремо слід зазначити, що зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частин, доступ до яких не обмежується володільцем пристрою або не пов'язаний із подоланням систем логічного захисту не потребує ухвали слідчого судді[1]. Будь-які інші види НСРД не дозволяється під час проведення дізнання.

Для проведення НСРД під час дізнання необхідна наявність фактичних фактів, а саме: 1) наявність розслідування кримінального проступку; 2) достатньо підстав вважати, що під час проведення НСРД буде встановлено важливі дані для дізнання, які будуть покладені у доказову базу; 3) встановити фактичні дані неможливо щодо особи, яка встановила кримінальний проступок, в інший спосіб; 4) винесення відповідної постанови дізнавачем, прокурором, ухвали слідчого судді, яка видана за клопотанням дізнавача погодженим з прокурором.

По-друге, необхідно вказати, що в КПК України, передбачено загальні положення проведення таких негласних заходів, усі НСРД, окрім вищезазначених можуть бути проведені лише при розслідуванні лише тяжких та особливо тяжких

злочинів, та за наявності обґрунтованих підстав, зокрема при неможливості отримати іншим шляхом відомості, які є важливими для досудового розслідування [1].

Слід зауважити, що деякі науковці вважають, що зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частин, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем, утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту, не є НСРД, і повинно проводитися у порядку ст.184 КПК України, яка регламентує порядок проведення огляду [2, с. 342].

Але велика частина науковців в юридичній літературі наголошують та відокремлюють огляд та НСРД, бо “зняття інформації з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежується. Інформація, яка міститься на таких інформаційних системах не є загальнодоступною, це персональні дані, які містяться на комп'ютерних чи інших системах, тобто це не загальнодоступні відомості з Інтернет-ресурсів, які публікуються та розміщуються на веб-сайтах”[3, с. 526].

Чинне кримінальне процесуальне законодавство потребує уточнення, зокрема визначення поняття “електронні інформаційні системи”.

У ст. 1 Закону України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” надано визначення “інформаційна (автоматизована) система”, яке може бути використано для уточнення поняття “електронні інформаційні системи” у кримінальному процесуальному законодавстві. Це визначення передбачає, що інформаційна (автоматизована) система – це організаційно-технічна система, в якій реалізується технологія обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів. Таке визначення є достатньо широким і включає в себе всі види електронних інформаційних систем, які можуть бути використані в кримінальному провадженні[4].

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що негласні слідчі (розшукові) дії (НСРД) під час здійснення досудового розслідування у формі дізнання можуть проводитися відповідно до статті 300 Кримінального процесуального кодексу України. У цій статті зазначено, що під час проведення дізнання можуть проводитися два види НСРД: зняття інформації з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежено володільцем, утримувачем або не пов'язаний із подоланням систем логічного захисту (частина друга статті 246 КПК України); встановлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) (стаття 248 КПК України). На сьогоднішній день найбільше питань виникає щодо розмежування НСРД, передбаченої частиною другою статті 246 КПК, та огляду, а також встановлення необхідних понять у кримінальному процесуальному законодавстві, зокрема визначення “електронних інформаційних систем”.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 27.11.2023)
2. Кримінальний процес : підручник / О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофименко та ін. ; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2018. 584 с.
3. Тертишник В. М. Кримінальний процес України : підручник. 7-ме вид., допов. і перероб. Київ : Алерта, 2017. 840 с
4. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР // ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр> (дата звернення: 27.11.2023).

ОБМЕЖЕНА ОСУДНІСТЬ

Диннік Денис Сергійович

курсанти 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної оліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна

старший викладач кафедри кримінального права та криминології
доктор філософії в галузі права
капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Згідно з положеннями статті 20 Кримінального кодексу України, кримінальною відповідальністю обтяжується особа, яка була визнана судом обмежено осудною. Це означає, що під час вчинення правопорушення вона, через існуючий у неї психічний розлад, була неспроможна повною мірою усвідомлювати свої дії (або бездіяльність) та керувати ними. Суд враховує цей стан при призначенні покарання і може вживати примусові заходи медичного характеру (ПЗМХ).

Однак закон не чітко визначає, як саме слід враховувати обмежену осудність при визначенні покарання і в яких випадках доцільно застосовувати ПЗМХ. З тексту статті 20 КК України випливає тільки те, що обмежена осудність не виключає кримінальної відповідальності, і застосування ПЗМХ не є заміною покарання, але може використовуватися судом незалежно від виду покарання [3, с. 53].

Спробою заповнити цю прогалину в законодавстві є постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 № 7 «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування». Згідно з цією постановою, суди можуть враховувати обмежену осудність при призначенні покарання і застосовувати ПЗМХ, якщо вони визнають, що особа вчинила правопорушення у стані обмеженої осудності і потребує медичного лікування [4, с. 22].

Важливо відзначити, що Верховний Суд рекомендує судам враховувати психічний стан засудженого як пом'якшуючу обставину при визначенні покарання. ПЗМХ може включати амбулаторну психіатричну допомогу, яка надається особі у примусовому порядку одночасно з відбуванням покарання [1, с. 42]. Психічні аномалії можуть впливати на здатність особи усвідомлювати свої дії, і тому вони розглядаються як фактор, що зменшує ступінь вини. Порушення в інтелектуальній і вольовій сферах, розлади емоційної сфери можуть ускладнювати взяття обраної особою адекватної рішення та дотримання соціально-правових та моральних норм.

Не згоджуючись з тими, хто вважає, що обмежена осудність може бути нейтральною обставиною, слід враховувати, що сама природа цього явища полягає в тому, що винна особа має обмежену здатність усвідомлювати або керувати своєю поведінкою, що зменшує ступінь вини.

Проте в нашому розумінні, важливо закріпити в кримінальному законі положення щодо необхідності визнання стану обмеженої осудності обставиною, яка пом'якшує відповідальність особи. На сьогоднішній день далеко не всі суди враховують цей стан як обставину, яка пом'якшує відповідальність, і надають йому нейтральне значення. Твердження суду щодо можливості застосування лише амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку базується на тому, що психічний розлад при обмеженій осудності не є тяжким, тому немає потреби у госпіталізації до стаціонарного психіатричного закладу [1, с. 7].

У літературі на полянається на нерівності становища обмежено осудних осіб в порівнянні з іншими засудженими або особами, які вчинили суспільно-небезпечні дії у стані неосудності. Винятково до обмежено осудних осіб застосовується і покарання, і ПЗМХ. Це призводить до суперечливості, де з одного боку обмежена осудність має визнаватись обставиною, що пом'якшує відповідальність, а з іншого - вона може покласти на винного додатковий тягар у вигляді застосування ПЗМХ [2, с. 42].

Деякі вчені висловлюють думку про можливість застосування по відношенню до обмежено осудної особи лише одного заходу кримінально-правового впливу - або покарання, або ПЗМХ. Зазначається, що кримінальне покарання та ПЗМХ є взаємовиключними формами державного примусу, зумовленими станами осіб, до яких застосовуються ці заходи.

У зв'язку з цим, в умовах судової практики, коли обмеженість ПЗМХ обмежується амбулаторною психіатричною допомогою, важко вважати цей захід адекватною реакцією держави на суспільно небезпечні дії, особливо, якщо йдеться про тяжкі правопорушення. На наш погляд, якщо передбачати можливість застосування ПЗМХ до обмежено осудної особи, це повинно бути здійснене тільки при звільненні від кримінальної відповідальності, з урахуванням суспільної небезпечності вчиненого діяння та характеру захворювання особи. Деякі вчені навіть пропонують відмовитись від поняття обмеженої осудності і виключити статтю 20 Кримінального кодексу України, доповнивши частину 1 статті 66 такою обставиною, як втрата здатності особи повною мірою забезпечувати свідомо-вольовий контроль за своїми діями [2, с. 10].

Підбиваючи підсумки викладеного, можна визначити, що на сучасному етапі розвитку доктрини кримінального права відсутня єдина точка зору щодо кримінально-правових наслідків обмеженої осудності. Враховуючи складність даної проблеми, необхідно проводити подальші глибокі дослідження в цій сфері, залучаючи не лише фахівців у галузі права, але й психологів та психіатрів. Розбіжності в трактуванні наслідків обмеженої осудності залишаються важливим питанням, яке потребує систематичного та Інтер дисциплінарного підходу до вивчення. Враховуючи взаємозв'язок кримінального права з психічним станом особи, розгляд цього питання без участі психологічних та психіатричних аспектів може призвести до неповного розуміння і обґрунтування наслідків визнання особи обмежено осудною.

Інтеграція психологічних та психіатричних знань у дослідження кримінально-правових наслідків обмеженої осудності дозволить не лише уточнити підходи до класифікації та визначення ступеня впливу психічного стану на відповідальність, але й сприятиме формулюванню конструктивних рекомендацій для судово-правової практики.

Загалом, вирішення питань, пов'язаних із кримінально-правовими наслідками обмеженої осудності, вимагає глибокого розгляду з боку різних наукових галузей, і лише такий інтегрований підхід може сприяти вдосконаленню законодавства та формуванню більш обґрунтованих підходів до вирішення цієї складної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Балобанова, Л. М. Обмежена осудність у кримінальному праві України. ББК. 2019 р. С. 210.
2. Бурдін В. М. Поняття обмеженої осудності: термінологічні аспекти та функціональне призначення Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 4. С. 161-172.
3. Завязкіна М. В. Вплив формування поняття «обмежена осудність» на розвиток судово-психологічної експертизи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. 2015. Вип. 128. С. 112-115.
4. Чорней С. В. Психологічна ознака обмеженої осудності. Christian Bachhiesl: Forensic Epistemology According to Hans Gross, in: Вдовічен Віталій Анатолійович ua (Red.), Наукові читання пам'яті Ганса Гросса: міжнародна науково-практична конференція. 2021 р. С. 174-177

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Мойсейченко Ростислав Станіславович

курсант 2-го курсу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шевяков Максим Олександрович

старший викладач

кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В адміністративному праві запобігання та боротьба з правопорушеннями у сфері громадського порядку та безпеки визначається як складна, багаторівнева та комплексна система заходів, істотну частку яких складають саме заходи попереджувального характеру. Серед суб'єктів профілактики адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки на особливу увагу заслуговує Національна поліція України, що належить до тієї групи суб'єктів, для яких визначена різновидність профілактичної діяльності є однією з основних функцій у своїй роботі пише Шевяков М. О. [5]

Необхідно відзначити, що разом із різноманітними юрисдикційними діями у сфері правозастосування, які включають в себе розгляд питань щодо права, існує загальна структура адміністративного процесу, яка визначається правозастосовними процедурними діями, має неперечний характер і регулює позитивну правозастосовчу, неюрисдикційну діяльність - адміністративні процедури, пов'язані із видачею дозволів та їх наслідками.

Щоб уникнути збіжності термінології, ми вважаємо за доцільне перейменувати так звані «адміністративно-юрисдикційні» процеси в «адміністративно-охоронні», оскільки предметом адміністративного процесу, як однієї з форм юрисдикційної діяльності, є «матеріальні охоронні правовідносини» адміністративних справ, а також адміністративна відповідальність та інші правовідносини, про які було зазначено раніше.

Отже, адміністративно-процесуальна діяльність, яка охоплює ці адміністративні провадження, буде називатися «адміністративно-охоронною процесуальною діяльністю» у відношенні до наглядових функцій органів Національної поліції щодо зберігання та використання зброї громадянами. При цьому вона також включає в себе функціонування лабораторій та інші аспекти внутрішньої безпеки та правопорядку, пов'язані з реалізацією значної кількості повноважень поліції Міністерства внутрішніх справ.

На думку Шевякова М. О. найбільш обґрунтованим визначенням громадського порядку розглядається в теоретичній концепції правознавства. Згідно з цією концепцією, громадський порядок є системою суспільних відносин, яка формується

та утримується завдяки сукупному впливу всіх нормативно допустимих соціальних норм та принципів, що функціонують у суспільстві [5].

Серед суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням громадського порядку, важливо враховувати аспекти громадської безпеки, громадського благоустрою, корпоративних норм діяльності, охорони форм власності та безпеки держави. Зокрема, сфера громадської безпеки виступає найбільш близькою до громадського порядку. Вона представляє собою ширше поняття, однак її якість безпосередньо залежить від ефективності забезпечення суспільного та громадського благополуччя [6].

В законі «Про Національну поліцію» визначені загальні обов'язки поліцейських, які включають аспекти, пов'язані з видачею дозволів. Деякі з цих обов'язків можна віднести до сфери адміністративно-процедурної діяльності. Зокрема, пункт 1 передбачає, що співробітники поліції повинні мати знання основних нормативно-правових актів, які регулюють використання вогнепальної зброї органами внутрішніх справ у відношенні до громадян. Пункт 2 вимагає виконання службових обов'язків згідно з посадовою інструкцією та відповідними наказами [2].

Шевяков М. О. стверджує, деякі вчені вбачають, що громадський порядок слід розглядати як широку категорію, зміст якої формується системою ідеологічних відносин, що існують в різних сферах життєдіяльності, при цьому піддаваючись регулюванню впливу правових та інших соціальних норм.

Також важливо дотримання прав та законних інтересів учасників адміністративно-правових відносин (пункт 3). В обов'язки співробітників поліції Міністерства внутрішніх справ входить також дотримання встановлених адміністративно-правових обмежень і заборон, пов'язаних із службою в поліції, а також вимог щодо службової поведінки, що стосуються прийняття неправомірних вигід чи користування ними (пункт 12).

Пункт 7 настоює на важливості збереження належного рівня кваліфікації, який є вирішальним для ефективного виконання службових обов'язків, а також важливий для висвітлення адміністративно-юрисдикційних і адміністративно-процедурних завдань, пов'язаних з оцінкою відповідності визначених місць для зберігання зброї [3].

Пункт 8 підкреслює необхідність збереження конфіденційності інформації, яка може бути класифікована як державна таємниця або відомості про особисте життя громадян. Це особливо актуально в тих випадках, коли ця інформація може зашкодити честі та гідності особи і пов'язана з проведенням адміністративних розслідувань або процедур щодо скасування ліцензій та вилучення зброї [1].

У результаті цього аналізу можна визначити, що розуміння діяльності органів Національної поліції у контексті надання дозвільно-реєстраційних послуг набуває все більшої актуальності. Це свідчить про поступову трансформацію поліції в організацію, яка спрямована на надання послуг громадянам у захисті їхніх прав і свобод, і цей процес розвивається надзвичайно швидко.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи має свої особливості і важливий вплив на забезпечення громадської безпеки та додержання законів. Ця діяльність охоплює широкий спектр завдань, включаючи контроль за видачею дозволів, нагляд за додержанням умов дозвільних документів, а також розслідування та реагування на адміністративні правопорушення в цій сфері.

Однією з ключових особливостей цієї діяльності є необхідність спрямованості на забезпечення виконання встановлених нормативів та вимог, пов'язаних з

виданням дозвільних документів. Поліція має виявляти та реагувати на порушення в цій сфері, а також надавати консультації та інформацію громадянам щодо процедур отримання дозволів та вимог до їх використання [4].

ВИСНОВКИ

Можна підкреслити, що адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи має важливе значення для забезпечення громадської безпеки та дотримання законів у цій області. Зокрема, поліція забезпечує контроль за виданням та дотриманням дозвільних документів, реагує на порушення у цій сфері та виконує розслідування адміністративних правопорушень. Важливою особливістю цієї діяльності є спрямованість на забезпечення виконання нормативів та вимог щодо видання дозволів та їх використання, а також надання консультацій громадянам.

Поліція також відповідає за збереження конфіденційності інформації та особистого життя громадян у контексті дозвільних процедур. Ця діяльність вимагає високої кваліфікації та об'єктивності в роботі поліції, оскільки вона впливає на права та свободи громадян, а також на загальну безпеку суспільства. У сучасному суспільстві органи поліції мають все більше ознак сервісної організації, що надає послуги громадянам у забезпеченні їхніх прав та свобод.

Список використаних джерел:

1. Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ: автореф. дис. докт. юрид. наук: спец. 12.01.17 Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; інститут законодавства Верховної Ради України. 2009р. 40 с.
2. Загородній, Ігор Валерійович, та Дмитро Петрович Циркуленко. Особливості Адміністративно юрисдикційної діяльності в сфері дозвільної системи НПУ. 2022р. 1172с.
3. Кучерук, К. О. Адміністративно-правова діяльність ОВС у сфері здійснення дозвільної системи. 2015р. 68-69с.
4. Шоптенко, С. С. Органи внутрішніх справ України як суб'єкти адміністративно-юрисдикційної діяльності. 2015р. 106с.
5. Шевяков М. Національна поліція України як суб'єкт профілактики адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* № 4 2021р. 46-53с.
6. Шевяков М. О. Профілактика правопорушень у сфері громадського порядку і безпеки як складова захисту державних інтересів. *Правовий часопис Донбасу law journal of Donbass* 2022р. 162с.

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ РОЗШУКОВОЇ ДІЇ-АУДІО КОНТРОЛЬ ОСОБИ

Некlesa Олександр Вікторович

викладач кафедри кримінального процесу

та стратегічних розслідувань ННІП ПФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сьогодні наукові дискусії навколо інституту негласних слідчих (розшукових) дій здебільшого перемістились у площину того, які саме з них можуть забезпечувати одержання доказів у кримінальному провадженні, а які є винятковими засобами збирання інформації, підлягають вилученню із кримінального процесуального закону та можуть здійснюватися винятково як оперативно-розшукові заходи.

Питання приватного спілкування є надзвичайно актуальним з огляду на динамічне зростання кількості дозволів на здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д). Однією з найпоширеніших НС(Р)Д є аудіо-, відеоконтроль особи, як один із видів втручання у приватне спілкування особи.

Аудіо- та відеоконтроль особи відповідно до статті 260 Кримінального процесуального кодексу України підлягає регулюванню наступним чином- цей вид контролю може здійснюватися лише у випадках важких або особливо важких злочинів, які передбачені частиною 2 статті 246 КПК України [1].

Проведення аудіо- та відеоконтролю особи допускається лише за умови, що це відбувається без відома самої особи, стосовно якої такий контроль здійснюється, та при наявності рішення слідчого судді, яке виноситься лише в тому випадку, коли існує достатня кількість обґрунтованих підстав вважати, що записи аудіозаписів, відеозаписів, рухи, або інші звуки, отримані в результаті такого контролю, можуть містити інформацію, яка є важливою для подальшого розслідування кримінального правопорушення [2].

Отже, аудіо- та відеоконтроль особи без її відома може бути здійснений лише на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні, яке стосується тяжких або особливо тяжких злочинів, при умові наявності достатніх підстав вважати, що розмови даної особи, або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування, можуть містити інформацію, яка має значення для досудового розслідування.

Особа, яка бажає отримати дозвіл на проведення аудіо- та відеоконтролю іншої особи, повинна подати відповідне клопотання прокурору. Після цього, слідчий може звернутися до суду для отримання ухвали щодо проведення контролю, і це рішення повинно бути узгоджено з прокурором.

З клопотанням про надання дозволу на проведення аудіо-, відеоконтролю особи вправі звернутися прокурор, слідчий за погодженням з прокурором. Таке клопотання за своїм змістом повинно відповідати вимогам, встановленим частиною 2 статті 248 КПК України, і підлягає розгляду слідчим суддею з дотриманням вимог, передбачених статтями 247–249 КПК України, а в разі введення воєнного стану та за відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею своїх повноважень таке клопотання, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 615 КПК України, підлягає розгляду керівником відповідного органу прокуратури з урахуванням вимог статті 37 КПК України [1].

Особи, чиї конституційні права були тимчасово обмежені під час проведення НС(Р)Д, а також підозрюваний та його захисник повинні отримати письмове повідомлення про це від прокурора або, за його дорученням, від слідчого.

НС(Р)Д надає право на втручання в спілкування конкретно визначеної в ухвалі слідчого судді особи у будь-якому місці, зокрема і публічно недоступному. Проблема в тому, як бути із фіксуванням розмов, звуків, рухів та поведінки інших осіб, які не зазначені в ухвалі слідчого судді. Чи можуть матеріали НС(Р)Д, які містять зазначену інформацію щодо третіх осіб, бути використані для доказування в кримінальному провадженні? Та чи не будуть вони визнані судом недопустимими на підставі порушення ст. 8 Конвенції? [3] Адже аналізуючи зміст ст. 8 Конвенції, таке втручання можна трактувати як, забезпечення національної та громадянської безпеки, яке здійснюється в інтересах суспільства та держави. Водночас, відсутня юридична підстава для такого втручання, що вказує на незаконність таких дій та недопустимість одержаних доказів. Враховуючи наявність колізії це питання потребує окремого та більш комплексного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2390>
2. Блищик, Олег Васильович. Забезпечення невтручання у приватне життя під час проведення слідчих (розшукових) дій. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків: ХНУВС, 2022. С. 70-73.
3. Стельмах, А. П. Сутність приватного спілкування у кримінальному процесі: окремі теоретико-правові та прикладні аспекти." Аналітично-порівняльне правознавство 4. 2022. С. 358-363.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Солоп Ілля Олексійович

Курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Копилов Едуард Володимирович

Викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Кримінальний аналіз у протидії кримінальним правопорушенням в Інтернеті є складним і важким процесом, але він необхідний для виявлення та затримання кіберзлочинців. Цей процес передбачає використання різноманітних інструментів і методів, включаючи інтелектуальний аналіз даних, аналіз зв'язків і поведінковий аналіз. Кримінальні аналітики також повинні розуміти унікальні особливості онлайн середовища, такі як анонімність, глобальне охоплення і швидка еволюція.

Ризик скоєння злочинів в Інтернеті зумовив необхідність запропонувати креативні методи боротьби з цим шкідливим явищем. Вони були включені в діяльність правоохоронних органів в рамках системи кримінального аналізу. Про це свідчать успішні результати застосування кримінального аналізу в роботі правоохоронних органів [1, с. 351].

Завдання щодо впровадження і розбудови системи кримінального аналізу та підвищення її організаційних, інформаційнотехнічних та функціональних спроможностей у Національній поліції України покладено на Департамент кримінального аналізу [2].

Однією з ключових особливостей кримінального аналізу в протидії кримінальним правопорушенням в Інтернеті є використання інтелектуального аналізу даних. Інтелектуальний аналіз даних - це процес вилучення знань з великих масивів даних. У контексті кіберзлочинності інтелектуальний аналіз даних може бути використаний для виявлення закономірностей і тенденцій злочинної діяльності. Потім ця інформація може бути використана для розробки зачіпок, виявлення підозрюваних і руйнування злочинних мереж.

Наприклад, за допомогою інтелектуального аналізу даних можна виявити шаблони шкідливого трафіку в мережі. Ця інформація може бути використана для блокування підозрілого трафіку або визначення джерела атаки. Інтелектуальний аналіз даних також може бути використаний для виявлення моделей поведінки, пов'язаних з кіберзлочинністю. Наприклад, за допомогою інтелектуального аналізу даних можна виявити користувачів, які часто відвідують веб-сайти, що використовуються для кіберзлочинності. Ця інформація може бути використана для подальшого вивчення цих користувачів або для надання їм освітніх ресурсів з кібербезпеки.

Ще однією ключовою особливістю кримінального аналізу в протидії кримінальним правопорушенням в Інтернеті є використання мережевого аналізу. Аналіз зв'язків - це процес відображення та аналізу взаємозв'язків між різними суб'єктами. У контексті кіберзлочинності мережевий аналіз може бути використаний для виявлення зв'язків між кіберзлочинцями, їхніми жертвами та інфраструктурою,

яку вони використовують. Ця інформація потім може бути використана для розробки зачіпок, виявлення підозрюваних і руйнування злочинних мереж.

Наприклад, за допомогою Аналізу зв'язків можна виявити зв'язки між різними ІР-адресами, які пов'язані з кіберзлочинністю. Ця інформація може бути використана для визначення місцезнаходження кіберзлочинців або для відстеження їхніх переміщень. Аналіз мережі також може бути використаний для виявлення взаємозв'язків між різними веб-сайтами, які використовуються для кіберзлочинів. Ця інформація може бути використана для закриття цих веб-сайтів або для запобігання доступу користувачів до них.

Кримінальні аналітики повинні індивідуально опанувати значну кількість програмних та апаратних компонентів, інструментів та методологій, необхідних для кримінального аналізу, на що вдало вказує у своїй роботі Р.В. Білоус. Найбільш корисними серед них, за результатами практичної діяльності, автор виділяє наступні:

"СТРАБІС - інформаційно-телекомунікаційна система, методологія якої базується на накопиченні та систематизації структурованої та текстової інформації в єдиній базі даних, вирішенні інформаційно-пошукових та аналітичних завдань";
"Програмний комплекс під назвою

YOUCONTROL створена для ефективного пошуку в публічних базах даних та реєстрах людей і підприємств;

Абсолютно нове програмне забезпечення під назвою "MALTEGO" дає можливість пов'язувати людей, події та об'єкти в режимі реального часу та через Інтернет [4, с. 40].

Начальник відділу кримінального аналізу Роман Білоус в інтерв'ю Цензор.НЕТ пояснив, що кримінальний аналіз - це процес пошуку та аналізу різноманітних матеріалів, які стосуються певного кримінального правопорушення. Після цього на основі отриманих матеріалів робляться логічні висновки і зв'язки, створюються схеми і дос'є, які допомагають у розслідуванні кримінального правопорушення. Очевидно, що одним з головних пріоритетів є допомога в розкритті злочинів "по гарячих слідах", але одним з ключових завдань кримінального аналізу є розслідування резонансних злочинів, у тому числі скоєних у попередні роки. Підрозділи кримінального аналізу спочатку виконували функцію збору та аналізу даних, а потім перейшли до прогнозування та зведення лінійних перекриттів [5].

Кримінальний аналіз у протидії кримінальним правопорушенням в Інтернеті є складним і важким процесом, але він необхідний для виявлення та затримання кіберзлочинців. Цей процес передбачає використання різноманітних інструментів і методів, включаючи інтелектуальний аналіз даних, аналіз мереж і поведінковий аналіз. Кримінальні аналітики також повинні вміти розуміти унікальні особливості онлайн-середовища.

Список використаних джерел:

1. Власюк О. В. Кримінальний аналіз у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення. Університетські наукові записки. 2012. № 4. С. 351–356.
2. Про національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р., № 580-VIII. URL: <http://portal.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
3. Білоус Р. В., Василичук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 1 (118). С. 131–137.
4. Білоус Р. В. Участь кримінальних аналітиків у розкритті злочинів / Білоус Р. В. С. 38–40.
5. Інтерв'ю з України. Начальник Департаменту кримінального аналізу Нацполіції Роман Білоус: Системи «Безпечного міста» дають нам змогу розкривати злочини за «гарячими слідами» від 05.03.2021. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2021/03/20/roman-bilous/>

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ

Сугакова Лілія Анатоліївна

курсантка III курсу ФПФППД

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Порохнявий Андрій Вікторович

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Одним із основних напрямків підготовки майбутніх поліцейським - є фізична підготовка. Фізична підготовка - це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності. Для того щоб курсанти мали навички та вміння використовувати фізичну силу, прийоми рукопашного бою, у закладах вищої освіти Міністерства Внутрішніх Справ, курсантам викладаються спеціальна фізична підготовка, фізична підготовка, крім цього курсанти у вільний від навчання час відвідують додаткові спортивні секції.

Згідно із Наказом України від 26.01.2016, №50, "Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України", складовими фізичної підготовки є загальна фізична підготовка та саме тактика самозахисту та особистої безпеки. Загальна фізична підготовка опановується поліцейськими самостійно. Заняття з тактики самозахисту проводяться в навчальних групах за місцем служби та на навчальних зборах. Окремі елементи загальної фізичної підготовки, а саме фізичні вправи, що сприяють швидкій адаптації поліцейського до зміни навантажень, відпрацьовуються на заняттях із тактики самозахисту. Навчання з фізичної підготовки передбачає формування та вдосконалення в поліцейських:

1) рухових якостей та навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій;

2) витривалості, швидкісних та силових якостей, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому

протистоянні при його затриманні, у тому числі з подоланням природних та штучних перешкод;

3) навику самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ;

4) практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу.

Тактика самозахисту й особистої безпеки передбачає:

1) Стійки, пересування. Удари руками, ногами, захисні та контратакуючі дії.

2) Больові та задушливі прийоми.

3) Звільнення від захоплень та обхоплень.

4) Прийоми страховки та само страховки.

5) Кидки. Прийоми боротьби лежачи.

6) Захист від нападу та силове затримання правопорушника, 7) озброєного холодною зброєю (ножем).

8) Захисні дії в разі погрози вогнепальною зброєю.

Обеззброєння та силове затримання правопорушника.

9) Захист від нападу та силове затримання незброєного правопорушника.

10) Техніка і тактика надягання кайданків й поверхневої перевірки.

11) Захисні й атакуючі дії з гумовим (пластиковим) кийком.

12) Подолання смуги перешкод.

Це основа для майбутнього офіцера поліції, знання та вміння вищевказаних тем є потрібним і необхідним. Опанувавши програму навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка», фахівці за відповідними напрямками підготовки повинні бути здатними виконувати професійні завдання та мати низку сформованих загальнокультурних і професійних компетенцій.

Така підготовка для курсантів є обов'язковою, так як поліцейські служать суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки. Під час несення служби бувають різні ситуації, тому майбутні поліцейські зобов'язані бути підготовленими і фізично і морально.

В умовах воєнного стану в Україні, в Законі України "Про Національну поліцію", були внесені зміни стосовно застосування фізичної сили, а саме в ст. 42, частину п'яту виклали в такій редакції : "Під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби". Частину дев'яту доповнили таким змістом: "Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені цією статтею стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частинами четвертою та п'ятою статті 45, а також частиною дев'ятою статті 46 цього Закону."

Отже, з усього вищесказаного, можна зробити висновки, що фізична підготовка займає не останнє місце в житті курсанта та діючого поліцейського.

Список використаних джерел:

1. Наказ України від 26.01.2016, №50, "Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України".
2. Закон України "Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану.

ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Слабких Заріна Андріївна

здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262

«Правоохоронна діяльність»

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Кравченко Діана Костянтинівна

здобувач вищої освіти 3 курсу

спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Анотація. У статті досліджено питання щодо окремих питань підготовки поліцейських в умовах воєнного стану.

Наголошено на тому, що Національна поліція України виступає важливим ланком у системі правоохоронних органів країни, активно беручи участь у захисті від збройної агресії країни-окупанта. Завдання, які стоять перед поліцією, включають забезпечення безпеки та порядку в містах і селах, придушення диверсійних груп ворога, виявлення та затримання посібників та агентів країни-окупанта, а також забезпечення безпечного функціонування транспорту та життєдіяльності населених пунктів.

В сучасних умовах, оскільки криміногенна обстановка піддається впливу конфліктів і контрпідливних дій, роль поліції стає ще більш важливою. Поліцейські несуть велику відповідальність за забезпечення функціонування органів влади, виконання розпорядчих актів та збереження безпеки громадян.

Як висновок, сказано про те, що в умовах воєнного стану, поліцейські повинні бути психологічно стійкими та здатними ефективно діяти в стресових ситуаціях. Важливо вивчати та вдосконалювати методи психологічної підтримки, а також організовувати тренінги на випадок виникнення екстремальних обставин.

Поліцейські повинні бути готові до виконання специфічних завдань, таких як реагування на диверсійні групи ворога, забезпечення безпеки населених пунктів, ведення дій в умовах густо населених місць, де загроза велика.

Забезпечення ефективної комунікації та співпраці між різними силами правопорядку та військовими частинами є проблемою в умовах воєнного стану. Наявність чіткої системи командування та взаємодії визначає успішність операцій. Забезпечення підтримки та консультування для поліцейських після завершення бойових дій важливо для їхнього психологічного відновлення та адаптації до цивільного життя.

Загальна проблематика підготовки поліцейських в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який охоплює фізичні, психологічні, тактичні, комунікативні та юридичні аспекти. Тільки інтегрований підхід може забезпечити оптимальну готовність поліцейських до викликів, які виникають в умовах воєнного конфлікту.

Постановка проблеми.

Закон України "Про правовий режим воєнного стану" та Указ Президента України щодо введення воєнного стану надають поліції важливі завдання. Щоб

відповісти на ці виклики, необхідно адаптувати організацію та управління силами і засобами поліції до нових реалій. Сучасна поліція повинна враховувати не лише криміногенні тенденції, а й контрпідприємні аспекти своєї діяльності.

Успіхи на фронті безпеки та стабільності нерозривно пов'язані із справною та адаптованою роботою поліції. Забезпечення правопорядку та безпеки громадян у військових умовах є ключовим аспектом сучасного функціонування поліції, і це завдання вимагає постійного удосконалення та готовності до вирішення нових викликів.

Виклад основного матеріалу.

Під час введення в дію воєнного стану, значущим аспектом стає розширення повноважень щодо використання зброї співробітниками Національної поліції України. Зазначено, що Верховна Рада на своєму останньому пленарному засіданні прийняла (на основі проекту №7147) Закон «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [1] з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема, під час введення режиму воєнного стану.

Згідно з новим законодавством, кожен працівник Національної поліції України наділений повноваженнями, що включають застосування заходів примусу до осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, незалежно від встановлених вимог та заборон щодо застосування зброї [2, с.274].

Розглядаючи особливості виконання служби поліції, такі як перевірка документів, служба на блокпостах, охорона об'єктів критичної інфраструктури та масових заходів, слід зазначити, що важливий аспект - це можливий вогневий контакт із правопорушниками чи агентами країни-окупанта, який, як правило, відбувається на близьких відстанях.

Слід відзначити, що в системі професійного навчання основна увага приділяється базовим навичкам стрільби в умовах, коли ціль стоїть нерухомо, час на приведення зброї в готовність обмежений, і навколишні умови не ускладнюють ситуацію для правоохоронця. Втім, у службовій діяльності поліції, близький вогневий контакт визначається як ситуація, коли поліцейський використовує вогнепальну зброю на відстані від 2 до 20 метрів, що супроводжується обмеженням часом на прицілювання та необхідністю вести вогонь з не зручних положень.

Інтуїтивна стрільба, яка полягає у швидкому та точному веденні вогню без зорового контакту, стає ключовим елементом у таких ситуаціях. Однак існуючі методики професійного навчання зазвичай не приділяють достатньої уваги цьому аспекту.

Один з можливих шляхів покращення підготовки поліцейських у близькому вогневому контакті - використання імітаційних засобів не летальної дії. Пейнтбольне обладнання виявляється ефективним інструментом у тренуванні поліцейських, забезпечуючи не лише імітацію реальної вогнепальної ситуації, але і аналіз результатів дій та уражень [4].

Незважаючи на те, що пейнтбольний маркер є нелетальною зброєю, тренування з його використанням створює екстремальні ситуації, які можуть відобразити реакцію поліцейського в умовах стресу та несподіваності. Такий підхід дозволяє набагато ефективніше навчати поліцейських приймати рішення та діяти в умовах близького вогневого контакту.

У умовах неперервних бойових дій, психологічна підготовка поліцейських вимагає посиленого режиму, оскільки динаміка зміни оперативної обстановки визначає особливості їхнього службового виконання. З урахуванням цього фактору

необхідно, щоб правоохоронці були готові до дій у екстремальних ситуаціях, що сприятиме розвитку впевненості в собі та колегам, самопідготовки, управління емоціями та ефективного прийняття рішень.

Для досягнення цих цілей важливо впроваджувати зміни у фізичній та вогневій підготовці, такі як відпрацювання тактики в групах, врахування щільного вогневого контакту та можливості використання важкого озброєння.

Також варто проводити спеціальні вправи за допомогою психологічних тренінгів та імітацій операційно-службової діяльності, спрямовані на створення емоційно-вольової стійкості, наприклад, відпрацювання алгоритму дій на місці події з масовими жертвами та загрозою подальших бойових дій [3].

Паралельно з оперативно-тактичними завданнями, психологічна готовність поліцейських в умовах війни передбачає наявність ряду особливостей, таких як обачливість, рівна поведінка та безпомилкове виконання наказів. Для забезпечення нормального стійкого психоемоційного стану під час та після подій необхідно організувати постситуаційне психологічне відновлення, використовуючи консультування та методи кризової інтервенції, а також інші психологічні послуги.

Враховуючи специфіку службово-оперативної діяльності поліцейських в умовах війни, де вони постійно знаходяться в екстремальних обставинах, необхідне оновлення алгоритмів психологічної підготовки та відновлення нормального психоемоційного стану. Це може бути досягнуто практичним відпрацюванням типових ситуацій оперативної обстановки, що є характерними для воєнного часу.

Висновки. Отже, підготовка поліцейських в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим та складним завданням, оскільки ця ситуація вимагає специфічних навичок, стратегій та психологічної стійкості від правоохоронців. Проблематика цього процесу включає ряд аспектів, які визначають ефективність та безпеку діяльності поліції в умовах збройного конфлікту.

У воєнний період, поліцейські повинні мати високий рівень фізичної підготовки та вміння ефективно володіти вогнепальною зброєю в умовах близького контакту. Проблеми виникають у забезпеченні необхідної кількості тренувань та відпрацюванні тактичних прийомів, які враховують особливості ведення бойових дій у міському середовищі.

В умовах воєнного стану, поліцейські повинні бути психологічно стійкими та здатними ефективно діяти в стресових ситуаціях. Важливо вивчати та вдосконалювати методи психологічної підтримки, а також організовувати тренінги на випадок виникнення екстремальних обставин.

Поліцейські повинні бути готові до виконання специфічних завдань, таких як реагування на диверсійні групи ворога, забезпечення безпеки населених пунктів, ведення дій в умовах густо населених місць, де загроза велика.

Забезпечення ефективної комунікації та співпраці між різними силами правопорядку та військовими частинами є проблемою в умовах воєнного стану. Наявність чіткої системи командування та взаємодії визначає успішність операцій. Забезпечення підтримки та консультування для поліцейських після завершення бойових дій важливо для їхнього психологічного відновлення та адаптації до цивільного життя.

Загальна проблематика підготовки поліцейських в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який охоплює фізичні, психологічні, тактичні, комунікативні та юридичні аспекти. Тільки інтегрований підхід може забезпечити оптимальну готовність поліцейських до викликів, які виникають в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" від 13.03.2022 року.
2. А. П. Плахотний. Є.В. Швець. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану при застосуванні вогнепальної зброї. Матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (21 жовтня 2022 року). Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.273-274
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
4. Актуальні проблеми превентивної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 27 квітня 2022 р.). Дніпро. ДДУВС. 2022. 97 с.

РЕЦЕДИВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Мойсейченко Ростислав Станіславович

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
доктор філософії в галузі права

капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Рецидив кримінального правопорушення визначається як вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою яка мала судимість за схоже кримінальне правопорушення. Це явище стає предметом уваги кримінології, правозахисних організацій та судової системи, оскільки воно вказує на системні проблеми, пов'язані з попередженням злочинності та реабілітацією злочинців.

Важливим аспектом аналізу рецидиву є розуміння його причин. Часто вони пов'язані з соціальними та економічними факторами, такими як безробіття, низький рівень освіти, відсутність підтримки в сім'ї або недоступність програм реабілітації для засуджених. Неприйняття суспільством та відсутність можливостей для виправлення помилок часто сприяють подальшій злочинності.

Однією з основних стратегій боротьби з рецидивом є вдосконалення системи покарань та реабілітації. Судові органи повинні ретельно враховувати обставини справи та особливості особистості засудженого, спрямовуючи їх на програми реабілітації та профілактики. Також важливо вдосконалювати умови утримання в ізоляційних установах, забезпечуючи доступ до освіти та професійної підготовки [3, с. 59].

Спільні зусилля суспільства, уряду та громадських організацій у сфері соціальної підтримки можуть сприяти попередженню рецидиву. Спрямовані програми реінтеграції, психологічна підтримка та створення можливостей для засуджених побудувати нове життя після звільнення можуть зменшити ймовірність повторного вчинення правопорушень [4, с. 20].

Важливо розуміти, що рецидив кримінального правопорушення — це складна проблема, яка вимагає комплексного підходу та системних змін у сфері правосуддя та соціального обслуговування. Забезпечення можливостей для виправлення та повернення до суспільства може стати кроком у напрямку зниження рецидиву та створення безпечнішого життя для всіх громадян [1, с. 3].

Рецидив кримінальних правопорушень, згідно зі статтею 34 Кримінального кодексу України, визначається як вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка вже має судимість за умисне кримінальне правопорушення. Це є серйозним аспектом в сфері кримінального права та вимагає уважного вивчення та вжиття заходів для його запобігання. Ознаками рецидиву є кілька ключових пунктів. По-перше, вчинення особою двох чи більше самостійних одиничних кримінальних правопорушень є показником рецидиву. Це свідчить про систематичну тенденцію порушника порушувати закон [2, с. 5].

По-друге, нове кримінальне правопорушення повинно бути вчинено особою в період, коли вона вже вважається такою, що має судимість за раніше вчинене

кримінальне правопорушення. Це вказує на те, що особа не змінила свою поведінку після попереднього винесення вироку та потребує більш ефективних заходів для реабілітації.

По-третє, обидва кримінальних правопорушення - те, за яке особа має судимість, і те, яке вона вчиняє під час цієї судимості, повинні бути умисними. Це обумовлено важливістю вивчення мотивацій і намірів злочинця для визначення його кримінальної нахабності та небезпеки для суспільства.

Рецидив кримінальних правопорушень підкреслює необхідність реформування судової системи та вдосконалення програм реабілітації, які спрямовані на зниження кримінальної активності і покращення реінтеграції засуджених у суспільство [2, с. 49].

Важливо зазначити, що у випадку, коли після вчинення нового кримінального правопорушення виникають обставини, які усувають підстави для визнання вчинених дій рецидивом, судам належить враховувати відсутність рецидиву кримінальних правопорушень у поведінці особи. У таких ситуаціях всі негативні наслідки, пов'язані з можливим рецидивом, втрачають своє правове значення [3, с. 60].

Проте, можна підтримати думку Б.М. Телефанко, який вважає, що в окремих випадках слід враховувати судимість особи, навіть якщо вона була погашена або знята [1, с. 27]. Також важливо враховувати наявність судимостей у минулому особи, яка колись була засуджена до позбавлення волі, навіть якщо ці судимості були зняті чи погашені. Це важливо для визначення виду виправної колонії, оскільки особа, яка раніше вже відбувала покарання в установах позбавлення волі, при повторному направленні у виправну колонію повинна утримуватись окремо від тих, хто вперше потрапляє туди. Це спрямовано на запобігання негативного впливу на нових засуджених та уникнення поширення кримінальної підгрупи серед них.

Отже, рецидив кримінальних правопорушень враховується при кваліфікації кримінальних правопорушень та призначенні покарання, а також є обставиною, яка може ускладнити визначення виду та тривалості виправних заходів. Врахування цього аспекту є важливим елементом судової практики для забезпечення справедливості та врахування конкретних обставин кожного випадку.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України: Про кримінальні правопорушення від 05.04.2001, остання редакція: 30.12.2020 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Колос О. В. Повторність злочинів у кримінальному праві України : монографія / Ольга Валеріївна Колос. Ірпінь : УДФСУ, 2018. 304 с.
3. Антипова А.К. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень. Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку 2021 р.С. 92.
4. Мозоль К. Повторність кримінальних правопорушень. The 9 th International scientific and practical conference Science and innovation of modern world (May 18-20, 2023) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2023. С. 72.

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Бацун Кирило Сергійович

курсант 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Копилов Едуард Володимирович викладач

кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Воєнний стан завжди супроводжується підвищеним рівнем загрози та нестабільністю в суспільстві. Злочинність може зростати через різні обставини, такі як соціальна нестабільність, економічна криза і загальний розлад. У таких умовах здатність поліції ефективно реагувати на злочини та попереджати їх має вирішальне значення для забезпечення громадського порядку та захисту прав громадян.

Під час воєнного стану, коли існує загроза тероризму, диверсійних актів та інших злочинних дій, кримінальний аналіз стає незамінним інструментом для ідентифікації потенційних загроз, виявлення кримінальних мереж та запобігання можливим інцидентам. Вочевидь, що воєнний стан сам по собі ускладнює задачі у сферах забезпечення публічної безпеки та громадської безпеки, які вирішує Національна поліція. На фоні різкого збільшення повідомлень від громадян на лінію 102 та звернень до відділень поліції, а також у зв'язку з великою кількістю внутрішньо-переміщених осіб збільшилась кількість населення на неокупованих територіях нашої країни, що у свою чергу також вплинуло на рівень злочинності в негативному плані, та потребується додаткових досліджень.

Кримінальний аналіз виявляється одним із самих необхідних систем для обробки інформації стосовно фігурантів кримінальних правопорушень та для попередження злочинності[1]. Він включає в себе збір, аналіз та інтерпретацію даних для виявлення закономірностей, профілювання злочинців та розробки стратегій боротьби зі злочинністю.

Основні функції кримінального аналізу під час воєнного стану включають наступне:

1. Попередження злочинності: Шляхом аналізу даних про злочини та розвідування та прогнозування можливих загроз кримінальний аналіз допомагає приймати превентивні заходи для запобігання злочинам.

2. Розкриття злочинів: Кримінальний аналіз допомагає поліції виявляти злочини, розслідувати їх та ідентифікувати злочинців.

3. Профілювання злочинців: Цей аспект аналізу допомагає створювати профілі злочинців, їх зв'язків і методів дії, що важливо для боротьби зі злочинністю.

4. Систематизація інформації: Кримінальний аналіз дозволяє систематизувати інформацію про злочини, забезпечуючи зручний доступ до даних для розслідування та прийняття рішень.

5. Підвищення ефективності роботи поліції: Кримінальний аналіз допомагає впроваджувати оптимальні стратегії і тактики для боротьби зі злочинністю в умовах воєнного стану[2].

Для збільшення ефективності кримінального аналізу під час воєнного стану необхідно постійно покращувати методи та розширяти напрями, в яких застосовується кримінальний аналіз. В теперішніх реаліях для покращення і розширення напрямів кримінального аналізу було б ефективно створити реагувальні команди, які можуть швидко реагувати на кримінальні події в умовах воєнного стану. Ці команди можуть бути спеціалізованими в різних видів злочинів та мають високу ефективність у відповіді на виклики. Такі вузькопрофільні спеціалісти матимуть змогу дуже дієво досліджувати кримінальні правопорушення, які будуть відноситися до їх спеціалізації.

Моніторинг соціальних мереж і Інтернету: У світі, де інформація швидко поширюється через соціальні мережі та Інтернет, моніторинг цих ресурсів може бути важливим аспектом кримінального аналізу. Важливо виявляти та реагувати на можливі загрози та спроби дестабілізації суспільства та притягувати до відповідальності правопорушників, які ведуть свою діяльність у мережі[3].

Кримінальний аналіз може бути важливим інструментом у запобіганні радикалізації та виявленні терористичних загроз. Розробка стратегій і тактик для протидії радикалізації може бути важливим завданням.

Ефективна комунікація з громадськістю: Важливо підтримувати ефективний зв'язок та комунікацію з громадськістю, щоб отримувати інформацію, отримувати підтримку і забезпечувати громадську безпеку. У цій постійно змінюючійся ситуації, кримінальний аналіз є життєво важливим інструментом для забезпечення безпеки та громадського порядку. Продовження досліджень та інновацій у цій галузі сприятиме поліпшенню відповіді на злочини в умовах воєнного стану та допоможе зберегти стабільність та безпеку в суспільстві

Список використаних джерел:

1. Копилов Е. В. Формування безпекового середовища суспільства й держави в умовах сьогодення. Міжнародний юридичний науковий електронний журнал № 5-450 від «1» червня 2022 р.
2. Якубець І. Проблеми обороноздатності держави День. 2014. № 161.
3. Леонтьев О. М. "Кримінальний аналіз як інструмент боротьби зі злочинністю: досвід України." Український журнал кримінології, 3(3), 56-67. 2019
4. Деркач В. М. "Особливості кримінального аналізу під час воєнного стану в Україні." Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції " 2018

РОЛЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА АНАЛІЗІ КІБЕРАТАК

Бобир Дмитро Юрійович

Здобувач вищої освіти

З курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Копилов Едуард Володимирович

Викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У сучасному світі, де цифрові технології та мережі відіграють ключову роль в практично всіх аспектах життя, кібербезпека стає надзвичайно актуальною проблемою. Кіберінциденти, такі як кібератаки, витік інформації та кіберзлочини, можуть завдати серйозної шкоди як окремим особам, так і організаціям. Для ефективного розслідування та судового переслідування подібних подій надзвичайно важливою стає роль судової експертизи в ідентифікації та аналізі кіберінцидентів.

Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду[1].

Судова експертиза в кібербезпеці - це процес, за допомогою якого фахівці визначають джерело, методи та наслідки кіберінциденту, що може включати аналіз програмного забезпечення, мережевого трафіку, журналів подій та інших доказів. Важливо відзначити ключові аспекти ролі судової експертизи в цьому контексті:

1. Збір доказів: Судові експерти здатні зібрати та систематизувати докази, пов'язані з кіберінцидентом, що включають в себе дані про злочинців, їх дії та наслідки атаки. Ці докази можуть стати основою для проведення судових процедур.

2. Виявлення джерела інциденту: Судова експертиза допомагає встановити, звідки почалася атака, ідентифікувати можливих злочинців та визначити, чи має вона зовнішнє або внутрішнє джерело.

3. Виявлення методів атаки: Експертиза допомагає розкрити методи та інструменти, використані злочинцями, що може сприяти подальшому підвищенню захисту від подібних атак.

4. Оцінка збитків: Судова експертиза дозволяє оцінити розмір збитків, завданих кіберінцидентом, що є важливим для здійснення компенсації та відшкодування.

5. Підготовка доказової бази: Результати судової експертизи можуть бути представлені у суді як незалежні, об'єктивні та науково обгрунтовані докази, які допомагають вирішувати кіберправопорушення.

Загалом, судова експертиза в кібербезпеці є невід'ємною частиною боротьби з кіберзлочинами та забезпеченням кібербезпеки. Вона грає важливу роль у забезпеченні справедливості та відповідальності за кіберінциденти, сприяючи встановленню винних та запобіганню майбутнім атакам.

Судова експертиза в кібербезпеці також відкриває шлях для подальшого вдосконалення політики та заходів з кібербезпеки. Важливо враховувати результати експертизи для розробки стратегій запобігання майбутнім кіберінцидентам та вдосконалення заходів зі збереження та захисту цифрових даних.

Збільшення свідомості щодо ролі судової експертизи в кібербезпеці серед правоохоронних органів, судових інстанцій та громадськості є також важливим аспектом. Все більше країн вдосконалюють свою правову базу, враховуючи цифрову сферу, і це сприяє кращому реагуванню на кіберінциденти.

Судова експертиза в ідентифікації та аналізі кіберінцидентів необхідна для забезпечення безпеки в цифровому просторі та розкриття злочинів, пов'язаних із кібернетичною сферою. Вона допомагає не тільки встановити винних і вирішити конкретні справи, але й зробити інтернет простір більш безпечним та надійним для користувачів у всьому світі.

Важливо також зазначити, що судова експертиза в кібербезпеці має потенціал вплинути на розвиток міжнародних стандартів та норм у цій галузі. Стандартизація процедур та методів судової експертизи може полегшити співробітництво між країнами та робити судові процеси щодо кіберінцидентів більш доречними та об'єктивними.

Роль судової експертизи в ідентифікації та аналізі кіберінцидентів має далекосяжні наслідки для безпеки в цифровому світі. Вона допомагає не тільки вирішувати окремі справи, але і формує фундамент для розвитку більш безпечного та захищеного інтернет-середовища, де індивіди та організації можуть відчувати себе захищеними від кіберзагроз. Відповідне фінансування та розвиток судової експертизи в цій галузі є надзвичайно важливими для сучасного суспільства.

Інший ключовий аспект ролі судової експертизи в кібербезпеці полягає в тому, що вона сприяє підвищенню рівня свідомості і освіченості в галузі кібербезпеки. Спеціалісти, які займаються судовою експертизою в цій галузі, часто співпрацюють з правоохоронними органами та судами, і вони можуть надавати консультації та експертну думку щодо кібербезпеки. Це сприяє підвищенню загального рівня обізнаності про цифрові загрози і способи їх запобігання.

Крім того, судова експертиза в кібербезпеці може допомагати в розкритті та розслідуванні кіберзлочинів, що має стримувальний вплив на потенційних злочинців та може допомагати запобігти подібним атакам у майбутньому.

Проблематика ролі судової експертизи в ідентифікації та аналізі кіберінцидентів включає наступні аспекти:

1. Зростання кількості кіберінцидентів: З розвитком технологій кіберзлочини стають більш поширеними та складнішими. Це створює виклик для судових експертів у визначенні та аналізі кібератак.

2. Технологічні зміни: Швидкий розвиток технологій та кіберзброї створює необхідність постійного оновлення методів судової експертизи та відповідного навчання фахівців.

3. Міжнародний характер кіберзлочинів: Багато кіберінцидентів мають міжнародний характер, що ускладнює співпрацю між країнами та обмін інформацією для судового розслідування.

4. Захист особистої інформації: З кожним новим кіберінцидентом постає питання щодо захисту особистих даних та приватності користувачів, що потребує належної уваги в судовій експертизі.

5. Ефективність судової системи: Важливо забезпечити, щоб судова експертиза була ефективною та швидкою, особливо у випадках кіберзлочинів, де важливий швидкий доступ до доказів та вирішення справи.

Ці проблеми ставлять перед сучасною судовою експертизою в кібербезпеці ряд важливих завдань і вимагають постійного вдосконалення та адаптації до зростаючого попиту на ці послуги.

У заключенні, роль судової експертизи в ідентифікації та аналізі кіберінцидентів є надзвичайно важливою для сучасного цифрового світу. Вона сприяє забезпеченню безпеки, правопорядку та захисту інформації в цифровому середовищі, а також сприяє підвищенню рівня обізнаності та свідомості про кібербезпеку в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // База даних "Законодавство України". Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 22.11.23)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ВПЛИВ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ

Сугакова Лілія Анатоліївна

курсантка III курсу ФПФППД

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сьогодні ми розглянемо останні тенденції та інновації в тактико-спеціальній підготовці поліцейських в Україні, а також роль досліджень та передового досвіду у вдосконаленні цієї сфери.

Тактико-спеціальна підготовка поліцейських має вирішальне значення для забезпечення безпеки громадян та ефективного здійснення правоохоронної діяльності. У сучасних умовах, коли злочинність набуває нових форм і проявів, а загрози стають все більш складними, необхідність вдосконалення тактико-спеціальної підготовки стає особливо актуальною.

У сучасних умовах технологічного прогресу значний вплив на тактико-спеціальну підготовку мають нові технології. Впровадження віртуальної реальності, тренажерів та симуляторів дозволяє поліцейським отримати реалістичний досвід у віртуальній або контрольованій середовищі. Це дозволяє ефективно тренувати тактичні навички, виробляти стресостійкість та приймати швидкі та обґрунтовані рішення в екстремальних ситуаціях [1].

У зв'язку зі зростаючою кількістю випадків фізичного насильства та агресії проти поліцейських, особлива увага приділяється фізичній підготовці та самозахисту. Поліцейські отримують тренінги з бойових мистецтв, таких як кратос, джиу-джитсу, самбо, які дають їм необхідні навички для ефективного протистояння в конфліктних ситуаціях [2].

Розвиток стресостійкості та психологічної стійкості є важливим елементом тактико-спеціальної підготовки поліцейських. Психологи спеціальних підрозділів навчають поліцейських контролювати емоції в екстремальних ситуаціях, приймати рішення під час стресу та протистояти психологічним труднощам, що виникають у процесі служби [3].

Наукові дослідження грають важливу роль у вдосконаленні тактико-спеціальної підготовки поліцейських. Вони дозволяють визначити ефективні методи навчання, розробляти нові підходи та програми, що відповідають сучасним вимогам. Дослідження також сприяють постійному вдосконаленню підготовки та виявленню нових тенденцій у сфері тактико-спеціальної підготовки [4].

Українська поліція активно співпрацює з міжнародними партнерами та отримує передовий досвід з тактико-спеціальної підготовки. Обмін досвідом дозволяє впроваджувати кращі практики з інших країн, враховувати світові стандарти та сучасні тенденції. Це сприяє підвищенню ефективності підготовки та адаптації до нових викликів та загроз [5].

Тактико-спеціальна підготовка поліцейських в Україні постійно розвивається та вдосконалюється з урахуванням сучасних тенденцій. Впровадження нових технологій, акцент на фізичній підготовці та самозахисті, психологічна підготовка та стресова стійкість є важливими складовими сучасної підготовки поліцейських. Дослідження та передовий досвід зі світових країн також мають значний вплив на вдосконалення тактико-спеціальної підготовки українських поліцейських.

Ми переконані, що подальше вдосконалення тактико-спеціальної підготовки поліцейських в Україні, на основі досліджень та передового досвіду, є ключовим фактором для забезпечення безпеки громадян та ефективного функціонування правоохоронної системи.

Список використаних джерел:

1. Gomilko, O. (2020). // Development of virtual reality training systems for the police force of Ukraine. // "Arms and Security-2019": матеріали V Міжнародної спеціалізованої виставки з питань зброї, систем безпеки та спецтехніки.
2. Матвієнко, М. В., & Бондаренко, Ю. А. (2020) // Використання елементів бойових мистецтв у тактико-спеціальній підготовці поліцейських.
3. Чепурний, О. В. (2020) // Формування стресостійкості та психологічної стійкості у тактико-спеціальній підготовці поліцейських.
4. Запорожець, В. В. (2018) // Дослідження впливу тактико-спеціальної підготовки на формування професійної компетентності поліцейського.
5. Гарбар, О. В., & Жаба, С. І. (2020) // Міжнародний досвід тактико-спеціальної підготовки поліцейських: аналіз та впровадження.

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У РАЗІ ЗБРОЙНОГО НАПАДУ

Мазанка Едуард В'ячеславович

здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохорона діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Гасимов Шакирем Юсиф Огли

здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохорона діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Пугаченко Станіслав Олександрович

здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохорона діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки, підполковник поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Анотація. *Стаття присвячена вивченню та аналізу ефективних стратегій і тактик, які використовують правоохоронці у випадку конфронтації з збройними нападниками. Автор статті розглядає різноманітні сценарії таких ситуацій та аналізують досвід різних поліцейських підрозділів. Зокрема, детально розглядаються стратегії реагування на різні види озброєння, включаючи вогнепальну та холодну зброю.*

Стаття висвітлює важливі аспекти тактичного навчання поліцейських, яке спрямоване на максимально ефективний контроль ситуації та забезпечення безпеки для громадян та самого правоохоронця. Автор робить акцент на важливості комунікації, координації дій, використанні прихованих засобів та стратегій ведення переговорів у критичних ситуаціях.

Вступ. В сучасних умовах поліція в Україні виконує низку службових та бойових завдань, особливо в територіях, де тривають воєнні дії, а також на звільнених від окупантів територіях. У таких обставинах можуть виникати ситуації, що вимагають застосування поліцейських заходів примусу, таких як фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів та/або вогнепальної зброї. Це необхідно в тих випадках, коли відбувається збройний напад, раптовий напад із застосуванням бойової техніки або інших засобів, що становлять загрозу для життя та здоров'я громадян та/або працівників поліції.

Під час воєнного стану поліція діє відповідно до призначення та специфіки своєї діяльності, враховуючи обмеження прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Ці обмеження визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». У таких умовах

поліція взаємодіє із військовими та іншими відомствами для забезпечення безпеки та порядку в країні. Важливо, щоб всі заходи були вжиті в межах закону та з урахуванням прав людини та громадянських свобод.

Наше дослідження безумовно спирається на праці видатних вчених, які внесли значний вклад у розвиток теорії та практики даної теми (О.Я.Баєв, В.П. Бахін, А.Ф. Волобуєв, О.В.Одерій, К.О.Чаплинський та ін.). Останніми роками питанням удосконалення підходів у тактиці проведення слідчих оглядів (з урахуванням міжнародного досвіду) приділяли окрему увагу Р. Л. Степанюк, В.І. Цимбалюк, О.О. Юхно, висновки яких також були враховані при проведенні дослідження. Досить цікавими є останні публікації С.С. Чернявського, Т.Г. Тетерятник А.В. Шарніна, Р.П.Чичі та деяких ін.

Виклад матеріалу. У випадку раптового чи збройного нападу на поліцейського, останній застосовує право не видачі попередження про застосування поліцейських заходів примусу, як передбачено пунктом 6 статті 46 Закону України «Про Національну поліцію». Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається у наступних випадках:

При спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, зменшивши визначену ним відстань або доторкнутися до зброї.

- У разі збройного нападу, а також при раптовому нападі із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей.

- Якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу.

- Якщо особа чинить збройний опір.

- Для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю

Важливе місце у цьому питанні займає реакція державних органів влади на надзвичайні події, що були пов'язані із вживанням вогнепальної зброї [4, с. 17].

Поліцейські, які служать у зонах бойових дій під час воєнного стану, повинні мати належну підготовку та екіпірування, а також бути озброєні. У таких обставинах дозволяється не розміщувати ідентифікаційний номер або спеціальний жетон під час виконання своїх повноважень під час воєнного стану.

Як зазначив Плахотний А.П., процес застосування вогнепальної зброї охоплює такі етапи: оголення вогнепальної зброї, приведення її до бойової готовності, спрямовування у бік правопорушника, здійснення пострілу за наявності підстав, передбачених статтею 46 Закону України «Про Національну поліцію» без завдання шкоди здоров'ю та життю особи правопорушника.[8 С.221]

Враховуючи зміни, внесені Законом України від 15.03.2022 «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [1] з метою оптимізації діяльності поліції під час воєнного стану:

Під час воєнного стану поліцейському надається право використовувати підручні засоби для відбиття нападу, що загрожують життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському.

Під час воєнного стану поліцейському надається право застосовувати заходи примусу. Порядок застосування заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї) регламентується статтями 42, 43, 44, 45, 46 Закону України «Про Національну поліцію». Стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти

України, без врахування вимог та заборон, передбачених іншими статтями закону. Поліцейський також повідомляє свого керівника та прокурора у випадку застосування заходу примусу щодо осіб, які здійснюють агресію проти України [1].

Під час виконання службово-бойових завдань в небезпечних регіонах важливо систематично працювати над створенням «індивідуального» комплексу засобів та стратегій безпеки. Наприклад, такі рекомендації можуть бути враховані:

- Перевір свій фізичний та емоційний стан перед початком служби.
- Перевір зброю, екіпіровку та транспорт до робочого дня.
- Навчися швидко діставати та перезаряджати зброю в різних умовах.
- Май запасні засоби для нападу та оборони, а також додаткові частини екіпіровки готовими до використання.
- Забезпеч можливість використання резервного зв'язку, зокрема мобільного телефону та телефонної картки.
- Активно оцінюй та аналізуй ситуації в екстремальних умовах, розвивай вміння передбачати події.
- Усвідомлюй ефект «тунельного бачення» та враховуй його під час стресових ситуацій.
- Враховуй затримку між думкою та дією, а також час на виконання пострілу.
- Оволодівай контролем навколишнього простору, включаючи звуки, об'єкти, людей та рухи.
- Слідкуй за збереженням зброї та спецзасобів.
- Використовуй своє місцезнаходження як стратегічну позицію в різних ситуаціях.
- Розвивай плани, які розроблені особисто та спільно з колегами.
- Контролюй оточуючий простір, поділяючи його на сектори та взаємодіючи з напарником.
- У випадку великого ризику викликай підтримку.
- Застосовуй кодові слова, фрази та жести для передачі інформації за необхідності.
- Не випускай підозрілу особу із поля зору.

Якщо розглядати справу про затримання озброєних осіб, цей захід має свої особливості, які проявляються у підготовчих заходах, складі групи для затримання та використуваних тактичних прийомах.

Коли є інформація про те, що озброєна особа хоче вчинити правопорушення, важливо врахувати можливих свідків та заручників, які можуть бути використані злочинцем для приховування своїх дій та інших цілей. Також необхідно отримати відомості про ступінь небезпеки підозрюваного, ступінь озброєності, характер наявної зброї та рівень володіння нею, а також фізичні можливості даної особи [7, с. 37].

Тактичні операції та затримання підозрюваних часто відбуваються в умовах тактичного ризику, і їх успішність не завжди гарантована. Отже, керівник операції повинен розглядати не лише основний варіант затримання, але й резервний, який може бути негайно реалізований у разі невдачі основного варіанта.

Усі аспекти затримання мають на меті уникнення або подолання збройного опору та нападу, а також мінімізацію або усунення можливих втрат серед правоохоронців, а також забезпечення ефективності захоплення злочинців. Отже, в сучасних умовах особливу увагу слід звертати на тактику та особливості дій поліцейських під час затримання озброєних осіб з метою запобігання нещасних випадків та загибелі співробітників Національної поліції України [2, с. 56].

В умовах збройного нападу на поліцейських важливо розглядати та вдосконалювати тактику їхніх дій, щоб забезпечити максимальний рівень безпеки та ефективності. Тактика поліцейських у випадку збройного нападу є ключовим елементом забезпечення порядку та захисту громадян. Слід облаштувати кілька позицій для важкого озброєння й періодично міняти місця чергування цих вогневих засобів. [3, с. 26].

Початковий етап тактичних дій передбачає швидку реакцію та адекватне розподілення сил та ресурсів. Поліцейські повинні швидко оцінити ситуацію, визначити загрози та визначити стратегію втручання. Це включає в себе організацію блокади, створення безпечних зон для громадян та партнерів правопорядку, а також управління інформацією.

Далі, ефективна комунікація між поліцейськими та координація їхніх дій є критичною. Важливо встановити чіткі канали зв'язку та використовувати їх для обміну інформацією. Це допомагає уникнути непорозумінь та забезпечити спрямованість зусиль всієї команди. Результати аналізу практики правоохоронної діяльності поліції у різних регіонах світу свідчать про те, що домінуючою формою реагування на протиправні дії є застосування вогнепальної зброї на ураження [4, с. 20].

Однією з ключових складових тактики є тренування на реальних сценаріях. Поліцейські повинні систематично проводити тренування, які моделюють ситуації збройних нападів, щоб підняти рівень готовності та спритності реагування. Це допомагає покращити реакцію на стресові ситуації та вдосконалювати спільну роботу команди.

Важливо також враховувати роль технологій у тактиці дій поліцейських. Використання сучасних засобів спостереження, зв'язку та інших технічних засобів може значно полегшити процес координації та контролю ситуації. Загалом, тактика дій поліцейських у разі збройного нападу базується на ретельному плануванні, координації команди, ефективній комунікації та тренуванні на реалістичних сценаріях. Це забезпечує необхідний рівень відповіді та контролю в умовах, що вимагають негайних та добре спрямованих заходів.

Роль правоохоронних органів у сучасному суспільстві постійно еволюціонує, відповідаючи змінам в оточенні, і поліцейські підрозділи прагнуть активно адаптуватися до нових викликів, використовуючи передовий досвід. Систематичне навчання, постійне оцінювання, зосереджене на вдосконаленні знань і навичок, а також впровадження механізмів підзвітності визначаються як ключові елементи, необхідні для забезпечення поліцейськими необхідних компетенцій для ефективного виконання їхніх обов'язків.

Ці тактичні прийоми мають стратегічну мету: підтримувати громадську безпеку, захищати суспільство та притягати до відповідальності злочинців, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини. Поліцейські, об'єднуючи тактичні навички, етичну поведінку та відданість справі, відіграють вирішальну роль у забезпеченні безпеки громади та в підтримці принципів законності та порядку.

Тактика, яку застосовують працівники поліції України при затриманні злочинців, що вчинили тяжкі злочини, вимагає комплексного і стратегічного підходу. Співзвучно з діючим законодавством України, правоохоронці можуть ефективно захистити громадян, себе та одночасно забезпечити успішне затримання підозрюваних. Такий підхід відображає високий рівень професіоналізму та зобов'язання поліцейських перед громадою та законом.

Висновки. Підбиваючи підсумки розгляду теми щодо тактики дій поліцейських під час раптового або збройного нападу на працівників поліції в умовах воєнного

стану, важливо відзначити, що з початку повномасштабної війни обсяг завдань, які покладаються на Національну поліцію, значно зросли. Це включає щоденну роботу із викриття мародерів та відпрацювання диверсійно-розвідувальних груп. До цього додалась контрдиверсійна діяльність, спрямована на виявлення та запобігання дій ворога, надання допомоги військовим, евакуацію цивільних, а також активну участь у гуманітарному напрямку. З'явилися завдання, які не існували раніше, і українські поліцейські виявляють високий професіоналізм в їх виконанні.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580- VIII. 2015. № 146.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-5&p=1244220374102612>.
3. Албул С.В. Організація і тактика несення служби на блокпостах підрозділами Національної поліції України. 2022. С. 38.
4. Логачев М. Г. Правові та психологічні аспекти застосування поліцією вогнепальної зброї: навчальний посібник. 2018. С. 118
5. Підготовка та проведення спеціальних операцій у збройних конфліктах : методичні рекомендації. А. В. Ярославський, О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, І. Ю. Землянський, М. Д. Курляк та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 104 с.
6. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
7. Тактична підготовка працівників патрульної поліції: мультимедійний навч. Посібник / О.В. Каверін, Є.В. Гузенко, Б.В. Ліщук, В.В. Підвисоцький. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017.
8. Плахотний А.П., Карпенко О.М. Щодо розмежування поняття "застосування" та "активне застосування" " вогнепальної зброї. ПРАВОВИЙ ЧАСОПИС ДОНБАСУ / LAW JOURNAL OF DONBASS № 4(81) ч. 1, 2022. С. 200-203

ТАКТИКА ДОПИТУ ОБВИНУВАЧЕНИХ, ПІДОЗРЮВАНИХ

Жмурко Руслан Олександрович

здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, підполковник поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Професійна спрямованість співробітників МВС складається з тих якостей та рис характеру, які вони набувають у результаті вивчення тактико спеціальної обстановки [1, с.823-824].

Допит обвинуваченого є однією з найважливіших слідчих дій у кримінальному провадженні. Він спрямований на з'ясування обставин, які мають значення для встановлення істини у справі. Предметом допиту обвинуваченого є обставини, що сформульовані у постанові про притягнення особи як обвинуваченого. Це означає, що обвинувачений повинен дати показання про те, чи вчинив він злочин, який йому інкримінується, і як саме. Обвинувачений не зобов'язаний давати показання у справі. Однак, слідчий може переконати його у недоцільності приховування істини, дотримуючись процесуального порядку проведення допиту та застосовуючи окремі тактичні прийоми [2].

Основні конституційні права, свободи людини і громадянина, закріплені в розділі II Конституції України [5, с.127].

Слідчий повинен надати обвинуваченому можливість детально викласти свої показання, не перебиваючи його та не ставлячи запитання, які не стосуються предмета допиту. Слідчий також повинен бути уважним до показань обвинуваченого та не допускати упередженості у своїй поведінці.

Показання обвинуваченого є не тільки джерелом доказів, а й засобом його захисту від обвинувачення. Тому слідчий повинен створити обвинуваченому комфортні умови для допиту та забезпечити йому право на захист [2].

Згідно статті 63 Конституції України особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [6].

Психологічний контакт під час допиту є необхідною умовою для отримання правдивих свідчень. Однак, це не означає, що слідчий повинен стати другом допитуваного або догодити йому. Мета встановлення психологічного контакту полягає в тому, щоб створити умови для вільного спілкування між слідчим та допитуваним, навіть якщо між ними існує конфлікт [3].

Встановлення психологічного контакту є складним завданням, яке вимагає від слідчого певних навичок та знань. Однак, це завдання є важливим, оскільки від нього залежить успішність проведення допиту.

Мета допиту - отримати достовірну інформацію про обставини злочину, що розслідується. Однак, об'єктивність цієї інформації залежить від психологічної позиції допитуваного. Якщо допитуваний хоче дати правдиві свідчення, то слідчий може використовувати тактичні прийоми, які сприятимуть цьому. Якщо ж допитуваний прагне приховати правду, то слідчий повинен бути готовим до цього і

використовувати інші тактичні прийоми, які дозволять йому отримати інформацію [4].

Якщо слідчий має сумніви щодо достовірності свідчень, він може використовувати додаткові тактичні прийоми, такі як: постановка контрольних запитань; порівняння свідчень допитуваного з іншими доказами у справі; залучення до допиту інших осіб, які можуть підтвердити або спростувати свідчення допитуваного [4].

Отже, використання таких тактичних прийомів дозволяє слідчому отримати максимально об'єктивну інформацію про обставини злочину. Навіть якщо допитуваний дає правдиві свідчення, слідчий повинен бути уважним до їх змісту. Він повинен намагатися зрозуміти, чи свідчення допитуваного є реалістичними та послідовними.

Список використаних джерел:

1. Рак Никита Вікторович, Плахотний Артем Павлович. ЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ТСП В ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ, с.822-824. MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY, Proceedings of V International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 17-19 July 2023. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-17-19.07.2023.pdf>
2. Студентська бібліотека. Тактика допиту обвинуваченого і підозрюваного. URL: <http://surl.li/nfvti>
3. МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КАФЕДРА ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА, СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ ТА ЛОГІСТИКИ. Цвілюк Віра Миколаївна КИЇВ 2008 рік. URL:<http://surl.li/nfvxd>
4. Заєць О.М., Цільмак О.М., Янковий М.О. . ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ, ВИДИ І ЗАВДАННЯ ДОПИТУ, 2016 рік. URL: <http://surl.li/nfvzn>
5. Артем ПЛАХОТНИЙ, Вікторія ЗЕЙКАН. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ, Матеріали Всеукраїнського круглого столу, с.126-128. м. Дніпро, 28 березня 2023 року. URL:<http://surl.li/mjekt>
6. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.11.2023).

ЩОДО ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Подкопаєв Сергій Васильович

д-р. юрид. наук, доц.,

старший науковий співробітник

НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

НАПрН України, Україна

Тези підготовлено на виконання фундаментальної теми «Теоретико-правові проблеми цифровізації кримінального провадження в Україні» (№ державної реєстрації в УкрІНТЕІ: 0121U114401).

Вітчизняний кримінальний процес визначає прокурора процесуальним керівником досудового розслідування. При цьому лише комплексне дослідження міжнародних стандартів організації та діяльності прокуратури та стандартів правосуддя в сукупності при всебічному вивченні теоретичних розробок дозволить сформувати основні елементи механізму цифрової трансформації вітчизняного кримінального процесу та ролі прокурора у реаліях сьогодення, що змінюються. В якості основних питань, які розкривають заявлені проблеми, необхідно встановити взаємозв'язок між існуючою моделлю прокурорської діяльності і впровадженими в кримінальний процес цифровими технологіями. Іншим важливим завданням є встановлення кореляції між цифровими технологіями та базовими цінностями, що визначають структуру всього процесу кримінального правосуддя. Вирішення цієї проблеми має виявити ті зміни, які мають лише технічний характер і не торкаються самого підґрунтя кримінального процесу, а також визначити справді суттєві аспекти, які впливають на сутність усієї кримінальної процесуальної діяльності. Так само слід визначити якість існуючої моделі участі прокурора у кримінальному судочинстві та визначити основні шляхи її вдосконалення за рахунок цифровізації.

Зазначене обумовлює розробку та затвердження Концепції цифровізації (цифрової трансформації) прокуратури в Україні, яка б визначала основні цілі, завдання, принципи та напрями впровадження цифрових технологій в роботу органів прокуратури, а також механізми її реалізації та очікувані результати. В межах реалізації цієї Концепції необхідно створити цифрову інфраструктуру, що характеризується підвищеною безпекою, формуванням умов, що дозволяють оперативно реагувати на зміни пов'язані з розвитком інформаційних технологій. При цьому реалізація Концепції має передбачати впровадження платформи, яка забезпечить єдину систему міжвідомчої електронної взаємодії для прискорення та автоматизації відповідних процесів.

Крім того, вивчення правових механізмів цифровізації тих чи інших видів державної діяльності має враховувати історичний аспект. Науково-технічна революція, що відбулася в минулому столітті, є найбільш значущою за історію людства. Однак законодавчі реакції на зміни соціальних відносин залишалися досить стриманими. Юридичною наукою такі зміни оцінювалися через призму сталих підходів та не сприймалися як те, що принципово змінює всю доктрину кримінального судочинства. Тобто мова йшла про локальну оптимізацію процесуальної форми, що лише сприяло розвитку класичної системи кримінального

правосуддя, але не спричиняло їй будь-яких загроз, у тому числі базовим доктринальним підходам. Лише ретельно виважений підхід до впровадження цифрових технологій дозволить не нашкодити, а покращити кримінальне судочинство та зберегти досягнутий рівень гарантій прав людини. У зв'язку з цим на сьогодні зарано говорити про те, що цифрові технології обумовлюють створення нового типу кримінального правосуддя.

Впровадження цифрових технологій у кримінальний процес можна умовно розділити на низку відносно самостійних напрямів. Передусім це відмова від традиційної форми кримінального провадження та переведення всіх проваджень в електронне середовище. Органам прокуратури має відводитися ключова роль у протидії злочинності, адже саме прокурор координує діяльність правоохоронних органів, забезпечує їх ефективну взаємодію, яка безпосередньо пов'язана з використанням сучасних цифрових технологій. Переведення кримінального провадження на цифрову платформу дозволить прокурорам якісно здійснювати свої повноваження на новому рівні.

Цифровізація всіх сфер суспільного життя істотно впливає на процес досудового розслідування, виявлення злочинів і вирішення кримінальних справ по суті. При всій значущості такої цифровізації слід визнати, що вона не впливає на базові цінності та основи кримінального правосуддя. Зміни не повинні впливати на статус учасників кримінального процесу, применшувати значимість статусу слідчого, прокурора, судді, не мають створювати нову систему принципів та не повинні визначати нову мету всієї кримінальної процесуальної діяльності.

Інший напрям, якому слід приділяти увагу, це реалізація одного з основних прав людини в демократичній державі – право на доступ до правосуддя. Методи комунікації особи з державою є вкрай важливим питанням у контексті цифровізації діяльності прокуратури та загалом усіх кримінальних проваджень. Ця обставина актуалізує необхідність удосконалення чинного законодавства з урахуванням як потреб у вдосконаленні та полегшенні роботи прокурорів та органів прокуратури, так і потреб суспільства та людини.

Таким чином, створення повноцінного правового механізму цифровізації прокурорської діяльності в Україні має бути спрямоване на вирішення щонайменше наступних основних завдань, а саме забезпечення: (1) можливості ефективної та простої взаємодії з органами правопорядку, координації їх діяльності при розслідуванні злочинів та здійсненні кримінального переслідування; (2) гласності для громадськості про перебіг розслідування та здійснення кримінального переслідування відповідно до балансу інтересів особи та забезпечення таємності конфіденційної інформації; (3) ефективної взаємодії зі стороною захисту, включаючи ефективне інформаційне забезпечення.

Це вимагає ухвалення нормативного акту, що регулює створення єдиної цифрової платформи під контролем органів прокуратури, з урахуванням провідної та координуючої ролі органів прокуратури у кримінальному процесі та прокурорів, як процесуальних керівників досудового розслідування.

СЕКЦІЯ VIII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ АГЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Никончук Ангеліна Сергіївна

здобувач вищої освіти навчальної групи ЕПБ-21-1

Державний Податковий Університет, Україна

З початком повномасштабного військового вторгнення загострилось питання регіонального розвитку, особливо, якщо вести мову про території, які значно постраждали від рук агресора. Вагому роль у діяльності щодо повоєнної відбудови та поверненні до нормального життя після нашої перемоги відіграватиме діяльність агенцій регіонального розвитку, які існують майже у кожній області. В той же час у Харківській області таку агенцію і досі не створено, чи означає це те, що вона просто непотрібна та чи потрібно це виправити?

Згідно із частиною 1 статті 19 Закону України «Про засади державної регіональної політики» з метою ефективної реалізації державної регіональної політики Верховна Рада Автономної Республіки Крим та Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради та відповідні державні адміністрації, регіональні відділення всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування (у разі членства в такій асоціації усіх територіальних громад відповідної області) можуть засновувати агенції регіонального розвитку у формі неприбуткових установ [1]. Таким чином, на рівні законодавства про регіональний розвиток передбачена можливість створювати агенції регіонального розвитку, при цьому як мету законодавець визначає флективну реалізацію державної регіональної політики.

Відповідно до п. 2 Типового положення про агенцію регіонального розвитку Агенція регіонального розвитку (далі - агенція) є неприбутковою установою, агенція не є бюджетною установою [2]. У відповідному положенні також містяться інші норми, які стосуються діяльності агенцій регіонального розвитку. Існування принаймні такого правового регулювання є досить вдалим, адже дає можливість створити на рівні кожної області таку установу завдяки зрозумілим описаним у законодавстві механізмам.

Так, аналізуючи діяльність щодо створення Агенції регіонального розвитку у Харківській області, то останнім документом, який приймався у цьому напрямку є Протокол № 2 засідання робочої групи з питань створення агенції регіонального розвитку Харківської області від 28 грудня 2018 року, який розміщений на сайті Харківської обласної військової адміністрації [3]. Також в мережі Інтернет можна віднайти декілька новин та статей про те, що у Харківській області готуються до створення відповідної агенції, однак станом на майже середину 2023 року ніякого конкретного рішення немає. Цей факт видається досить дивним, враховуючи, що Харківщина залишається єдиним регіоном, де така агенція не функціонує. Здавалось

би, Харківська область – одна з найбільш прогресивних та перспективних областей, але місцева влада поки ігнорує питання створення агенції.

Для того, щоб проілюструвати доцільність створення такої установи, варто розуміти, чим же вона займається. Наприклад, Агенція регіонального розвитку Київської області працює в таких напрямках, як:

- Підтримка інвесторів та інвестиційних проєктів
- Налагодження комунікації підприємств -інвестор
- Консультації та підготовка документації для грантового фінансування
- Консультаційно-методична допомога органам місцевого самоврядування
- Сприяння та комунікація з приводу вирішення питань експорту [4]. Також

агенція надає різноманітні послуги для підприємців та осіб, які бажають займатися підприємницькою діяльністю, проводить різноманітні бізнес-заходи.

Виходячи із прикладу, який існує у Київській області, важко посперечатися з тим, що існування Агенції регіонального розвитку було б потрібним для Харківської області, яка значно постраждала від дій держави-агресора. Майбутня відбудова економіки, промисловості, інфраструктури неможлива без належної реалізації державної регіональної політики, чому б вдало посприяло створення Агенції регіонального розвитку Харківської області. Наразі в умовах війни агенції здійснюють важливу місію, наприклад, проводять тренінги для ВПО щодо створення власного бізнесу, консультують органи місцевого самоврядування, надають безоплатні послуги та підтримують малий бізнес.

Отже, підтримуємо позицію щодо доцільності створення Агенції регіонального розвитку у Харківській області, адже ця установа зможе допомогти у повоєнній відбудові та стане вагомим кроком для подальшого розвитку області в умовах Європейської інтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.05.2023).
3. Офіційний веб-сайт Харківська обласна військова адміністрація. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/43045> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Веб-портал Агенції регіонального розвитку Київської області. URL: <https://arrko.com.ua/about/> (дата звернення: 05.05.2023).

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ

Мелашенко Владислав Костянтинович

курсант 3-го курсу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Рогальський Володимир Ілліч

старший викладач кафедри СФП

майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Фізична підготовка поліцейських є важливим елементом для забезпечення їхньої ефективності у виконанні службових обов'язків, а також для збереження їхнього фізичного та психічного здоров'я. Оптимізація цієї системи має на меті підвищення загального рівня функціональної підготовленості поліцейських, зменшення ймовірності травмування та підвищення їхньої витривалості під час виконання різноманітних завдань.

Сучасний стан розвитку фізичної підготовки поліцейських. На сьогоднішній день, існує ряд програм фізичної підготовки для поліцейських, проте деякі з них можуть залишатися застарілими та не ефективними. [1] Часто, підготовка обмежується виконанням простих фізичних вправ та недостатньо ураховує специфіку завдань, з якими зіштовхуються поліцейські у реальних умовах виконання службових обов'язків. Такий підхід призводить до недостатньої підготовки поліцейських до впливу стресових ситуацій, агресивних втручань та довготривалих фізичних навантажень.

Оптимізація системи фізичної підготовки. Для досягнення ефективної підготовки поліцейських, необхідно враховувати специфіку їхніх службових завдань та регулярно адаптувати програми фізичної підготовки до нових викликів та сучасних стандартів. Оптимізація системи фізичної підготовки може базуватися на декількох ключових напрямках.

Оцінка потреб. Першим етапом оптимізації є ретельна оцінка потреб поліцейських у фізичній підготовці. Це може включати анкетування, фізичні тести та аналіз статистики травматизму серед поліцейських. Даний етап дозволить виявити слабкі та потенційно небезпечні моменти у функціональній підготовці поліцейських.

Розробка програми. На основі отриманих даних можна розробити програму фізичної підготовки, яка ураховує специфіку службових завдань поліцейських. Це може включати елементи функціональної підготовки, тактичного тренування, роботи зі зброєю та методи ефективного ведення перегонів.

Психологічна підготовка. Не менш важливим є психологічний аспект фізичної підготовки поліцейських. Тренування на витривалість у стресових ситуаціях, робота з активними методами релаксації та психологічна підтримка під час тренувань мають вирішальне значення для забезпечення оптимальної психологічної готовності поліцейських до дій у надскладних обставинах.

Контроль і оновлення. Після впровадження програми, необхідно проводити постійний контроль за її ефективністю. Оновлення програми за результатами аналізу дозволить уникати застою та впроваджувати сучасні тренди у фізичній підготовці.

Оптимізація системи фізичної підготовки поліцейських для ефективного виконання службових завдань є важливим кроком у покращенні загальної ефективності поліцейських підрозділів. Застосування сучасних підходів до фізичної підготовки, з урахуванням специфіки службових обов'язків, може значно підвищити рівень професійної майстерності та забезпечити безпеку як самого поліцейського, так і громади в цілому.

Окрім загальної фізичної підготовки, важливо також навчати поліцейських ефективно реагувати на конкретні ситуації, з якими вони можуть зіткнутися у своїй роботі. Це може включати тренування реакцій на вуличну агресію, швидку реакцію на небезпечні ситуації та методи ведення переговорів.

З огляду на швидкий технологічний прогрес, варто використовувати сучасні технології у фізичній підготовці поліцейських. Від сенсорів відстеження рухів до використання віртуальної реальності для симуляцій реальних ситуацій - це може покращити якість тренувань та дозволити створювати більш реалістичні умови для тренувань.

Оптимізація системи фізичної підготовки поліцейських є важливим етапом у забезпеченні їхньої ефективності та безпеки під час виконання службових завдань. З цієї статті ми бачимо, що ретельне врахування специфіки службових обов'язків поліцейських, психологічні та фізичні аспекти, використання новітніх технологій та постійна підтримка з боку керівництва становлять основу успішної оптимізації фізичної підготовки.

Зрозуміло, що програми фізичної підготовки повинні бути гнучкими й орієнтованими на постійне оновлення, щоб відповідати сучасним викликам та реаліям. Такий підхід дозволить забезпечити оптимальну підготовку поліцейських до складних ситуацій, які можуть виникнути під час виконання їхніх службових обов'язків.

Таким чином, вироблення та впровадження ефективної системи фізичної підготовки стане важливим кроком у підвищенні загальної безпеки громадян та збільшенні професійної ефективності поліцейських.

Список використаних джерел:

1. "Фізична підготовка та правоохоронна діяльність: важливі компоненти", Міжнародний журнал спортивних наук та тренувань, 2019.
2. "Вплив фізичної підготовки поліцейських на ймовірність травм", Міжнародний журнал вправи та науки, 2022.
3. "Оптимізація професійної діяльності поліції через комплексні програми фізичної підготовки", Журнал поліції: Міжнародний журнал, 2021.

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕОМОТОРНИХ ТРЕНУВАНЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Явір Олександр Віталійович

Курсант 2-го курсу

Факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри

Тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Одним із найважливіших факторів ефективної підготовки спортсмена у практичній стрільбі, є спеціальна технічна підготовка. Успішність змагальної діяльності стрілка в даному виді спорту безпосередньо залежить від фізичної підготовленості.

Відмінними рисами спеціальної підготовки від загальної фізичної є розвиток спеціальних фізичних здібностей та підвищення функціональних можливостей, необхідних для динамічного стрілецького спорту [1, с. 95].

Підсумовуючи матеріал, що накопичився в даний час, заснований на досвіді майстрів стрільців спортсменів, а також досвід кваліфікованих тренерів, можна зробити певні висновки про актуальність застосування фізичної та спеціальної технічної підготовки стрілка до практичної стрільби. Фізична та спеціальна технічна підготовка, функціонально необхідні на всіх етапах підготовки стрільця спортсмена [1].

З метою раціонального використання часу у навчально-тренувальному процесі, тренування спортсмена-стрілка потрібно планувати, в такий спосіб, щоб однієї з обов'язкових частин тренувального процесу були саме фізична чи спеціальна технічна підготовки. Саме ці тренувальні напрямки розвивають у спортсмені фізичну підготовленість, та індивідуальні якості, необхідні для досягнення високих результатів у спорті [4, с. 58].

Сучасний етап розвитку підрозділів Міністерства внутрішніх справ України характеризується реформуванням усіх сторін його життєдіяльності. Одним з ключових напрямів цих перетворень є професіоналізація підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, що вимагає, в свою чергу, істотного підвищення професіоналізму співробітників [3, с. 39].

Від наявності професійних знань і умінь офіцерів з організації виховної діяльності багато в чому залежать якісні характеристики особового складу підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, а значить – у значній мірі – і боездатність підрозділів та їх готовність до виконання правоохоронних службових завдань.

Ідеомоторне тренування являє собою мисленнєве відтворення раніше вивчених прийомів і дій і дозволяє виробити здатність чіткого уявлення у своїй свідомості окремих елементів техніки стрільби, тонко аналізувати м'язово-рухові, зорові та інші відчуття, що виникають при цьому, виробити увагу і швидкість реакції [1, 2].

Одним із позитивних аспектів використання ідеомоторних тренувань є те, що вони дозволяють конкретизувати увагу стрільця на правильності виконання

прийомів стрільби та певною мірою відволікають від результативного моменту стрільб.

Таким чином, попереднє осмислення процесу виконання пострілу дозволяє підготувати свою нервову систему до подальшого виконання вправи на вогневому рубежі якнайкраще.

З метою більш ефективного формування навичок впевненого поводження зі зброєю курсантам спеціалізованих навчальних закладів та співробітникам органів внутрішніх справ також рекомендується ведення стрілецький щоденник [2, с. 4].

У стрілецькому щоденнику результат стрільб фіксується за допомогою виставляння міток, що повторюють розташування пробойн на мішені.

Крім безпосередньої фіксації результатів стрільби у стрілецькому щоденнику також фіксуються дата проведення стрільб, кількість боєприпасів, час виконання вправи, допущені помилки, зауваження та рекомендації керівника стрільб.

Таким чином, ведення стрілецького щоденника передбачає більше широкі можливості здійснення аналізу результатів стрільб по різних параметрам і за різні періоди часу, що у свою чергу створює можливість не лише системної оцінки результатів стрільби самим стрільцем, а й керівником стрільб (викладачем) [2, 3].

В рамках навчання курсантів спеціалізованих навчальних закладів, а також під час проведення занять з вогневої підготовки працівників органів внутрішніх справ ведення стрілецьких щоденників та проведення індивідуальних ідеомоторних тренувань дозволяє якісно підвищити та стабілізувати результати стрільби.

Список використаних джерел:

1. Богуш, Ольга Юріївна, and Ольга Юрьевна Богуш. Психологічні чинники навчання кульової стрільби майбутнього офіцера. Diss. Військова академія (м. Одеса), 2016 р.
2. Єрьоменко, Е. А. "Організація занять з бойового хортингу, тактичної, вогневої та фізичної підготовки співробітників органів внутрішніх справ." 2020 р.
3. Краснощок, Андрій, and Микола Єрошкін. "АДАПТАЦІЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ." Актуальні питання у сучасній науці 1 (1) 2022 р.
4. Столбовий, Володимир, and Ростислав Радзієвський. "НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ." Наукові інновації та передові технології 10 (12) 2022 р.

ПОТОЧНІ ВИКЛИКИ У НАВЧАННІ ДИСЦИПЛІНИ "ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА" У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРИКОРДОННИКАМИ

Савенко Богдан Андрійович

Курсант КП-133 ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Білик Ігор Олександрович

Курсант КП-133 ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тимофєєв Володимир Павлович

Старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У наш час триває найбільший військовий конфлікт в Європі з часів Другої світової війни. Ця війна виникла без попередження з боку Росії, яка використовує фіктивний привід "захисту російськомовного населення" від "влади неонацистів". Конфлікт триває вже 9 років і зумовлений початковою ситуацією на сході України, а також анексією Криму. Спостерігається постійне зростання напруги і постійні виклики на державному кордоні. Соціальні та політичні зміни в країні, а також нерозв'язаний конфлікт перетворили це на повномасштабну війну, яка охопила практично всю територію України. Фактори, спрямовані на інтеграцію силових відомств України до євроатлантичних структур, також вплинули на ситуацію. Однією з найважливіших складових підготовки прикордонників в сучасних умовах є вогнева підготовка. Останні роки призвели до значних змін в програмі підготовки кадрів Державної прикордонної служби України, що відзначається в дослідженнях у цій області. Після аналізу наукових праць щодо готовності прикордонників до операцій зі зброєю стає очевидним, що лише невелика група дослідників присвятила увагу питанню поліпшення підготовки прикордонників до вогневих дій. Роботи В. Волошина, І. [1] Лопаткіна [2] та інших авторів відзначають важливість цього аспекту. Дослідження багаторазово підтверджують необхідність покращення готовності прикордонників до користування та ефективного використання зброї.

Дослідники О. Шквир та Ю. Мойсеєнко [3] дозволяють розглянути актуальні питання нормативних актів, які стосуються підготовки персоналу ДПСУ. Зокрема, важливість таких питань, як недостатність годин навчання вогневою підготовкою для поліпшення навичок обробки зброї, недосконалість програм підготовки особового складу ДПСУ, яка впливає на їх готовність служити прикордонним нарядам із зброєю та інші аспекти, може бути вирішена завдяки цьому дослідженню.

На сьогоднішній день Україна рухається в напрямку розвитку військово-промислового сектору. Нові види зброї, революційні зміни в тактиці бою надихають на дослідження питань готовності прикордонників до використання вогнепальної зброї.

Сутність дисципліни "Вогнева підготовка" для курсантів НАДПСУ полягає в дослідженні матеріальної складової різних типів зброї, вивченні заходів безпеки під

час її використання, набутті основних знань зі стрільби, формуванні необхідних навичок з використання табельної зброї та усвідомленні важливості знання правил її використання в професійній діяльності офіцера-прикордонника. Здатність військовослужбовця вміло та ефективно користуватися вогнепальною зброєю, а також його досвід і навички в цій області на високому рівні допомагають ефективно та успішно діяти під час затримання правопорушників, забезпечувати власну безпеку і захищати життя та здоров'я як власне, так і колег та інших громадян. Проте важливо пам'ятати, що ця підготовка завжди зумовлює певний ризик для всіх учасників ситуації. Невірне або недостатньо кваліфіковане володіння особистою зброєю може призвести до трагічних наслідків для прикордонників і інших осіб. Нерідко незаконне використання зброї правоохоронцями може спричинити виникнення великих і негативних обговорень, що має серйозний вплив на довіру громадян до прикордонних служб. Саме тому всі стрільби, тренування та готовність зброї до використання повинні максимально наближатися до бойових умов, щоб розкрити та розвивати розумові, психічні та фізичні якості тих, хто навчається [4].

Операційна та службова діяльність прикордонників вимагає спеціалізованої підготовки для ефективних дій у таких ситуаціях: Екстремальні обставини; Завдання, пов'язані з затриманням правопорушників; Ситуації, що стосуються захисту власного життя та прав громадян України; Надзвичайні обставини.

Ця підготовка має бути системною, комплексною і метою, враховуючи специфіку ситуацій. Однак існує розбіжність між професійними вимогами до прикордонників і недостатньою готовністю випускників НАДПСУ до реагування на вищевказані ситуації. Важливо відзначити, що підвищення рівня вогневої підготовки неможливе без постійного вдосконалення фізичної, юридичної та психологічної підготовки. Це підкреслює важливість взаємодії цих компонентів навчання. Лише постійне удосконалення всіх цих аспектів може забезпечити готовність курсантів до майбутньої професійної діяльності та підтримати їх внутрішню стійкість та рішучість у надзвичайних ситуаціях.

У психологічній підготовці курсантів важливо враховувати готовність до: Можливості управління конфліктними ситуаціями; Навичок проведення бесіди з потенційними правопорушниками; Дій у екстремальних ситуаціях.

Необхідно розуміти, що "екстремальна ситуація" для військовослужбовців ДПСУ - це обставини, коли вони вимушені діяти у винятково складних умовах, з підвищеним психічним, інтелектуальним і фізичним навантаженням, і при цьому ставиться під загрозу їх власне життя і здоров'я, а також життя і здоров'я інших громадян [5].

У разі виникнення таких ситуацій, прикордонники повинні в обмежений час ефективно, законно і розумно використовувати фізичну силу, спеціальні засоби та зброю, щоб усунути загрозу життю та здоров'ю, максимально швидко затримати правопорушників [6]. Також важливо оволодіти методами самозахисту для забезпечення особистої безпеки.

Після аналізу стану речей стає очевидним, що курси та інструкції щодо стрільби, а також методичні рекомендації, не відповідають повністю сучасним стандартам. Зараз також відсутні необхідні ресурси для повноцінних тренувань зі стрільби для курсантів, так як бойове обладнання недостатнє для покращення їхніх навичок у стрільбі.

Для покращення навичок фахівців прикордонного відомства, необхідно врахувати вищенаведені недоліки та розглянути такі аспекти викладання дисципліни "Вогнева підготовка" у НАДПСУ: Збільшення кількості годин практичного відпрацювання прийомів і стрільби для поступового підвищення рівня практичної

підготовки слухачів; Покращення навичок володіння зброєю в умовах зміни обстановки, конфліктних ситуацій і припинення збройних провокацій шляхом максимального наближення навчання до реальних бойових ситуацій; Розвинення автоматизму у використанні зброї через постійне та систематичне тренування; Збір та систематизація позитивного досвіду використання зброї в бойових умовах, отриманого від підрозділів ДПСУ та інших правоохоронних органів; Актуалізація та постійне вдосконалення методів використання зброї відповідно до сучасних реалій операцій Об'єднаних сил; Рекомендації стосовно поступового впровадження системи спільної вогневої підготовки з іншими правоохоронними структурами для обміну досвідом; Збереження балансу між теоретичними і практичними заняттями, уникнення збільшення теоретичних годин за рахунок скорочення практичних тренувань.

В НАДПСУ існує нагальна потреба в збільшенні кількості годин навчання для курсантів. Шість робочих днів на тиждень та обмежений час на навчання не дозволяють збільшувати навчальний навантаження за рахунок вільного часу курсантів. Якщо це можна легко вирішити при викладанні теоретичних предметів, то в разі дисципліни "Вогнева підготовка" це стає складнішим завданням. Зменшення кількості практичних занять може завдати шкоди закріпленню теоретичних знань. Для кожного курсанта надзвичайно важливе відпрацювання навичок використання вогнепальної зброї, стрільби з різних позицій, зміни магазину, вилучення зброї з кобури та розвантажувального жилета, і стрільби з різкою зміною позицій та відходів в сторону. Отже, головне завдання для академії - створити такий рівень професійної підготовки курсантів, який дозволить їм успішно виконувати свої професійні обов'язки навіть в небезпечних ситуаціях.

Прикордонники завжди повинні знати та вміти використовувати практичні прийоми в умовах, коли вони повинні використовувати зброю, постійно покращувати свої навички вилучення зброї з кобури або розвантажувального жилета, переведення її в бойовий стан та тренувати навички швидкої зміни магазину в різних положеннях для стрільби. Однак основною проблемою для курсантів НАДПСУ є широкий спектр вивчення видів зброї та навичок стрільби. Під час виконання службових завдань офіцери-прикордонники зазвичай використовують пістолет, а в окремих випадках автомат Калашникова.

Під час практичних занять на полігоні курсанти набувають навички використання різних видів стрілецької зброї, таких як підствольні гранатомети, снайперські гвинтівки, ручні гранати тощо. Важливо розуміти будову та ефективне використання цієї зброї на практиці. Проте для майбутніх офіцерів-прикордонників найзначущими є теоретичні та практичні знання, зокрема про основні види вогнепальної зброї, яку використовує відділ прикордонної служби. На сьогоднішній день, кількість годин, відведених на практичну вправність, не дозволяє досягти високого рівня майстерності і фахової підготовки, необхідної для виконання службових обов'язків, особливо в умовах безпеки для життя та здоров'я.

Оскільки вогнева підготовка є одним з головних курсів у професійній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників, основним завданням є навчання курсантів діяти ефективно та законно в умовах, де потрібно використовувати вогнепальну зброю. Володіння цими навичками допоможе їм виконувати свої професійні обов'язки і забезпечувати безпеку, як для себе, так і для інших у надзвичайних ситуаціях. Отже, наша основна увага повинна бути спрямована на практичне відпрацювання навичок у володінні зброєю, її готовності до використання, і негайної реакції на будь-які обставини. Цей підхід разом із іншими рекомендаціями є надзвичайно важливим, оскільки практика є найкращим вчителем. Чим більше

курсанти набудуть досвіду під час практичних занять, тим більш ефективним буде їхнє володіння зброєю в майбутній оперативній роботі, з мінімальним ризиком помилок.

Список використаних джерел:

1. Волошин В. Д. До проблеми реалізації сучасного змісту вогневої підготовки та особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників. Збірник наукових праць. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2012. № 70. С. 41–45.
2. Лопаткін І. В., Кіцай Я. В. Методика проведення комплексних практичних занять з курсантами четвертого курсу на кафедрі вогневої та тактико-спеціальної підготовки. Збірник наукових праць. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. № 3(22). С. 113–123.
3. Мойсеєнко Ю., Шквир О. Особливості вогневої підготовки військовослужбовців Державної прикордонної служби України. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. 2021. № 1(24). С. 254–270.
4. Курс стрільб зі стрілецької зброї, бойових машин, катерів Морської охорони в Державній прикордонній служби України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 травня 2016 року № 367. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2016. 343 с.
5. Литвинчук М. Ю. Психологічні проблеми готовності прикордонників до діяльності в екстремальних ситуаціях. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2017. Вип. 5(1). С. 88–92.
6. Домніцак В. В. Підготовка курсантів ВНЗ системи МВС до дії в екстремальних ситуаціях. Південноукраїнський правничий часопис. 2012. № 4. С. 242–245.

СЕКЦІЯ ІХ. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ВИКОРИСТАННЯ КАШТАНОВОЇ МІНУЮЧОЇ МОЛІ (*CAMERARIA OHRIDELLA* DESCH. & DIMIC) В ЯКОСТІ ОБ'ЄКТА ВИВЧЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ШКОЛЯРАМИ І СТУДЕНТАМИ

Орлова-Гудім Катерина Сергіївна
асистент кафедри географії та екології
Херсонський державний університет, Україна

Калаус Олена Юріївна
магістрантка факультету біології, географії та екології
Херсонський державний університет, Україна

Спринь Олександр Борисович
канд.біол.наук, доцент кафедри біології людини та імунології
Херсонський державний університет, Україна

Cameraria ohridella Desch. & Dimic – дуже помітний шкідник-філофаг гіркокаштану звичайного. Древа каштану широко використовувалися для озелення, а цей шкідник майже повністю пошкоджує листову пластину, змінюючи її колір та прискорюючи дефоліацію. До того ж поширення каштанової молі відбувалося дуже швидко, і рослини та хижак-ентомофаги не встигли до цього адаптуватися.

Усі біологічні та екологічні особливості каштанової мінувчої молі, а також поширення дерев гіркокаштану роблять її не тільки важливим для вивчення з наукової точки зору, а і дуже зручним об'єктом для біологічних досліджень як школярами, починаючи з початкової школи, учнями МАН, так і студентами природничих спеціальностей.

Серед особливостей біології молі можна відзначити дрібні розміри (яйце 0,27*0,32, гусінь від 0,8 у першому віці до 5,5 мм в шостому, лялечка 3,7 мм, імаго до 4 мм), гіперметаморфоз (різниця в будові гусеней молодшого та старшого віку), специфічне пошкодження листової пластини – мінування [1].

Після вилуплення з яйця гусінь першого віку прогризає листову пластину гіркокаштану та встромляється в її епідерміс. Тут вона харчується соком листя та формує дрібну міну (некротичне пошкодження листя) діаметром 0,3-1,2 мм. Її вже можна помітити неозброєним оком при достатньому досвіді. Личинки другого та третього віку розрізняються розміром і також харчуються соком паренхіми листа. Під кінець третього віку гусінь молі досягає розмірів 3-3,5 мм, а міна розширюється до десяти міліметрів. Ці міни вже легко візуалізуються навіть дітьми. Гусені четвертого-п'ятого віку найбільші (до 4,5 мм) і переходять на харчування тканиною полісадної

паренхіми листа, збільшуючись в розмірі до шести міліметрів, та розширюючи міну в ширину до 14 мм і у довжину до 30 мм. Гусінь шостого віку розміром до 5 мм не харчується. Вона створює ділянку для заляльковування. Після цього вона плете кокон округлої чи овальної форми. Тривалість розвитку каштанового мінера залежить від ходу зовнішніх температур зокрема від середньодобової, і складає 31-37 діб від виходу з яйця до виходу імаго. За спостереженнями в умовах України мінер дає три-чотири повноцінних покоління. Основна кількість популяції каштанової молі зимує на стадії лялечки в листяному опаді. Часто лялечки проривають листок як перед виходом імаго, але на повну і падають на землю. Але заляльковування може відбуватися в кінці вересня і в мінах ще не опалого листа так само як і в опалому листі можуть знаходитися гусені шостого віку, що встигають заляльковуватися до холодів протягом жовтня [1, 2].

На ослаблених деревах гіркокаштану інтенсивно розвиваються грибкові захворювання, які схожим чином пошкоджують листові пластини, однак не містять в середині ознак мінування. Тож вивчення особливостей конкурентних відносин та напрямків еволюціонування та коадаптацій паразитів та хижаків є також цікавим напрямом дослідження.

Як з учнями, так і зі студентами в ході досліджень формуються навички збору пошкодженого листа, його фіксації та етикетування, а також огляд основних стадій неозброєним оком так і лупою. Крім того є можливість дорошування в домашніх умовах до виходу імаго. Зручним є поширеність шкідника та гіркокаштану, та чітка локалізація більшості стадій шкідника, що дає можливість працювати навіть в дистанційних умовах. У студентів та школярів не виникає огиди при роботі, також формуються навички роботи дрібними об'єктами.

Серед можливих напрямів використання *Cameraria ohridella* в якості об'єкта вивчення учнями та студентами та можна виділити:

- формування навичок роботи з гербарними зразками визначати тип пошкодження – мінування, формування навичок опису та аналізу при виконанні завдань типу «Визначити причину пошкодження (турбота про потомство або побудова укриття, харчування)», «Дати характеристику ураження листової пластини»,
- фенологічні дослідження кількості генерацій та тривалості онтогенезу кожної стадії різних генерацій мінера протягом певного сезону,
- дослідження залежності тривалості генерацій від ходу зовнішніх температур, як у дослідженнях [1],
- визначення впливу інтенсивності пошкодження на продуктивність насіння гіркокаштану, як у дослідженнях [5],
- дослідження за допомогою пасток та візуального огляду інтенсивності льоту метеликів каштанової молі при різних температурних умовах,
- вивчення понять інвазійності та конкуренції каштанової молі з грибковими захворюваннями каштанового листа, як у дослідженнях [4],
- створення та робота з математичними моделями для прогнозування епідеміологічного поширення мінуючої молі,
- розрахунок економічної доцільності використання різних методів боротьби з цим шкідником (ін'єкції, механічна обробка, виведення нових сортів гіркокаштану), як у дослідженнях [2] тощо.

Таким чином, мінуюча каштанова міль є дуже зручним об'єктом для дослідження та закріплення біологічних термінів і формування уявлень та навичок.

Список використаних джерел:

1. Биология каштановой минирующей моли – *Cameraria ohridella* (Lepidoptera: Gracillariidae) в Украине / Акимов И.А., Зерова М.Д., Нарольский Н.Б., Свиридов С.В., Коханец А.М., Никитенко Г.Н., Гершензон З.С. Весник зоологии. 2003. № 37 (5). С. 41-52. URL: <https://www.v-zool.kiev.ua/pdfs/2003/5/04.pdf>
2. Гамонова О. М. Захист гіркокаштана звичайного від каштанової мінуючої молі. карантин і захист рослин. 2013. Вип. 59. С. 45-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zikr_2013_59_9
3. Калаус О., Орлова-Гудім К. До питання фенології *Cameraria ohridella* в умовах міста Херсон. *Збірник наукових праць Л'ОГОС*. 2021. С. 79–80. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-14.05.2021.v1.24>
4. Кундельчук О.П., Орлова-Гудім К.С., Іосипчук А.М. Екологічна паразитологія. Навчально-методичний посібник. Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2021. 224 с. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/15072>
5. Effects of defoliation caused by the leaf miner *Cameraria ohridella* on wood production and efficiency in *Aesculus hippocastanum* growing in north-eastern Italy / S. Salleo, A. Nardini, F. Raimondo, P. Giacomich, M. A. Lo Gullo, F. Pace. *Trees*. 2003. Vol. 17, № 4. P. 367-375.

ОСОБЛИВОСТІ БІОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ПРИ ГІПЕРТИРЕОЗІ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ У ЛЮДЕЙ II ПЕРІОДУ ЗРІЛОГО ВІКУ

Скляренко Євгенія Володимирівна
здобувач 2 курсу за магістерським рівнем
кафедри фізіології, імунології і біохімії
з курсом цивільного захисту та медицини
Запорізький національний університет, Україна

Григорова Наталя Володимирівна
канд.біол.наук, доцент, доцент кафедри фізіології, імунології і
біохімії з курсом цивільного захисту та медицини
Запорізький національний університет, Україна

Гормони щитоподібної залози мають велике значення для нормального функціонування організму людини. Близько 80 відсотків йоду, що є в нашому організмі, знаходяться в щитоподібній залозі. Брак цього життєво важливого елемента призводить до її збільшення, тобто зобу. У дітей в наслідку нестачі йоду не виробляється достатньо гормонів, що може призвести до кретинізму – затримки фізичного, розумового та статевого розвитку [1, 2].

Починаючи з 2009 року, Європейська тиреоїдна асоціація висловила пропозицію відмічати 25 травня як Всесвітній день щитоподібної залози. Передусім Всесвітній день щитоподібної залози присвячений проблемам пацієнтів з патологією зазначеної залози. За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я серед ендокринних захворювань патологія щитоподібної залози займає перше місце. В Україні на долю захворювань щитоподібної залози складає 44,8 % від всіх ендокринних захворювань [3].

Враховуючи вплив тиреоїдних гормонів на різні види обміну речовин, представляло інтерес дослідити зміни їх біохімічних показників у крові при гіпертиреозі різного ступеня тяжкості.

Мета дослідження – вивчити особливості біохімічних і гематологічних показників крові у хворих з гіпертиреозом різного ступеня тяжкості у людей II періоду зрілого віку.

Дослідження показників крові при гіпертиреозах проводили за аналізом біохімічних та загальноклінічних показників крові 60 чоловік, яких було розподілено на 4 групи (по 15 осіб у кожній). До першої групи входили практично здорові люди (9 чоловіків і 6 жінок) віком $54,2 \pm 4,1$ років, що слугували контролем. Другу групу складали хворі з гіпертиреозом легкого ступеня тяжкості (8 чоловіків і 7 жінок) віком $53,7 \pm 3,5$ років, а третю групу – хворі з гіпертиреозом середнього ступеня тяжкості (6 чоловіків і 9 жінок) віком $55,6 \pm 2,4$ років. До четвертої групи були віднесені хворі з гіпертиреозом важкого ступеня тяжкості (7 чоловіків і 8 жінок) віком $56,4 \pm 3,9$ років.

Визначення концентрації загального білка в сироватці крові проводили біуретовим методом, глюкози в крові – глюкозооксидазним методом. У сироватці крові концентрацію загального холестерину встановлювали ферментативним методом, а концентрацію β -ліпопротеїдів – за допомогою монореагентів. Статистичну обробку проводили параметричним методом (t-критерій Стьюдента).

У результаті досліджень було встановлено, що концентрація загального білка в сироватці крові осіб контрольної групи дорівнювала в середньому $74,5 \pm 1,44$ г/л.

Концентрація загального білка при легкому ступеню хвороби становила в середньому $63,7 \pm 1,38$ г/л, що в середньому в 1,17 рази менше порівняно з контрольними величинами ($p < 0,001$). При гіпертиреозі середнього ступеня тяжкості концентрація загального білка знижувалася в 1,28 рази ($58,2 \pm 1,08$ г/л; $p < 0,001$). У випадку розвитку важкої форми хвороби концентрація загального білка в середньому складала $51,6 \pm 0,92$ г/л, що в 1,44 рази менше в порівнянні з контролем ($p < 0,001$). Отримані результати в усіх групах хворих осіб виходили за нижню межу референтних значень.

Зниження концентрації загального білка в сироватці крові осіб при гіпертиреозі можна пояснити активацією катаболізму білків внаслідок надлишкової продукції тиреоїдних гормонів або підвищеної чутливості до них периферичних тканин. Доведено, що такі патологічні зміни призводять до розвитку негативного азотистого балансу. У крові при цьому збільшується вміст залишкового азоту та азоту амінокислот. При виражених ступенях тяжкості дефіцит загального білка в крові пов'язують з порушенням білок-синтетичної функції печінки [4, 5].

Таким чином, у хворих на гіпертиреоз концентрація загального білка в крові зворотно пропорційно залежала від ступеня тяжкості хвороби: чим важче захворювання, тим нижче концентрація загального білка в сироватці крові.

Рівень глюкози в сироватці крові осіб контрольної групи дорівнювала в середньому $4,8 \pm 0,10$ ммоль/л. При легкому ступеню хвороби показник становив у середньому $5,9 \pm 0,05$ ммоль/л, що в середньому в 1,23 рази більше порівняно з контрольними величинами ($p < 0,001$). При гіпертиреозі середнього ступеня тяжкості рівень глюкози зростав у 1,35 рази ($6,5 \pm 0,11$ ммоль/л; $p < 0,001$). У випадку розвитку важкої форми хвороби рівень глюкози в середньому складав $7,1 \pm 0,08$ ммоль/л, що в 1,48 рази більше порівнянні з контролем. ($p < 0,001$). Отримані результати в усіх групах хворих осіб виходили за нижню межу референтних значень.

Таким чином, у хворих на гіпертиреоз концентрація рівня глюкози в крові прямо пропорційно залежала від ступеня тяжкості хвороби: рівень глюкози в крові зростав зі збільшенням ступеня важкості хвороби. Порушення вуглеводного обміну обумовлені надлишковим надходженням у кров тиреоїдних гормонів. Відомо, що під впливом надлишкової продукції тиреоїдних гормонів відбувається гальмування переходу вуглеводів у жири. Це також може бути пов'язано з пониженою толерантністю глюкози до тканин [4–6].

В осіб контрольної групи концентрація загального холестерину в сироватці крові в середньому дорівнювала $4,8 \pm 0,11$ ммоль/л. Його концентрація при легкому ступені хвороби становила в середньому $4,0 \pm 0,05$ ммоль/л, що в 1,2 рази менше в порівнянні з контрольними величинами ($p < 0,001$). При гіпертиреозі середнього ступеню тяжкості концентрація загального холестерину знижувалась в 1,41 рази ($3,4 \pm 0,07$ ммоль/л; $p < 0,001$). У випадку розвитку важкої форми хвороби концентрація загального холестерину в середньому складала $2,8 \pm 0,06$ ммоль/л, що в 1,71 рази нижче в порівнянні з контролем ($p < 0,001$). Отримані результати в усіх групах хворих осіб виходили за нижню межу референтних значень.

Таким чином, у хворих на гіпертиреоз концентрація загального холестерину в сироватці крові зворотно пропорційно залежала від ступеня тяжкості хвороби: чим важче захворювання, тим нижче був рівень загального холестерину в крові. Розвиток гіпохолестеринемії обумовлений підвищеною чутливістю симпатичних нервових закінчень у жировій тканині до дії адреналіну на тлі гіперпродукції тиреоїдних гормонів. Згідно літературних джерел остання обставина нарівні з пониженим вмістом глікогену в печінці призводить до мобілізації жиру з його дещо та схуднення

хворого [5, 6]. Причиною порушення жирового обміну, як було зазначено вище, також є гальмування переходу вуглеводів у жири під впливом надлишкової продукції тиреоїдних гормонів [7, 8].

Концентрація β -ліпопротеїдів в сироватці крові осіб контрольної групи дорівнювала в середньому $2,3 \pm 0,08$ ммоль/л. При легкому ступеню хвороби цей показник становив у середньому $1,8 \pm 0,07$ ммоль/л, що в 1,28 рази менше порівняно з контрольними величинами ($p < 0,001$). При гіпертиреозі середнього ступеня тяжкості рівень їх концентрація знижувалася в 1,53 рази ($1,5 \pm 0,08$ ммоль/л; $p < 0,001$). У випадку розвитку важкої форми хвороби концентрація β -ліпопротеїдів в середньому складала $1,1 \pm 0,06$ ммоль/л. Отримані цифри в 2,09 рази менше в порівнянні з контролем ($p < 0,001$).

Таким чином, у хворих на гіпертиреоз концентрація β -ліпопротеїдів у крові зворотно пропорційно залежала від ступеня тяжкості хвороби: чим важче захворювання, тим нижче концентрація β -ліпопротеїдів у сироватці крові.

Список використаних джерел:

1. Бобирьова Л. Е., Дворник І. Л., Муравльова О. В. Діагностика та лікування йододефіцитних захворювань : навч. посіб. Полтава : Світоч, 2019. 421 с.
2. Морфофункціональні особливості та пропедевтичні основи діагностики захворювань щитоподібної залози в різному віці : навч. посіб. / за ред. А. С. Мелентьєєва, Г. Ю. Голубової. Київ : ТОВ фірма Стром, 2019. 211 с.
3. Касаткіна Є. П. Актуальні питання тиреоїдології. *Українські медичні новини*. 2022. № 1. С. 46–51.
4. Сиволап В. Д., Каджарян В. Г., Соловйук О. О. Оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень в ендокринології : навч. посіб. Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 90 с.
5. Nussey S. S., Whitehead S. A. Endocrinology. An integrated approach. BIOS Scientific Publishers Limited, 2021. 358 p.
6. Gauthier B. R., Sola-Garcia A., Cáliz-Molina M. A. Thyroid hormones in diabetes, cancer, and aging. *Aging Cell*. 2020. Vol.19, No 11. P.132–136.
7. Bahn Chair R. S., Burch H. B., Cooper D. S., Garber J. R. Hyperthyroidism and other causes of thyrotoxicosis: management guidelines of the American Thyroid Association and American Association of Clinical Endocrinologists. *Thyroid*. 2021. No 6. P. 51–63.
8. Walter F., Boron P. Clinical interpretation and diagnostic value of laboratory indicators in the clinic of internal medicine: a study guid. Elsevier; Saunders, 2019. 1300 p.

ПОКАЗНИКИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Баздирєва Юлія Юріївна

здобувач 2 курсу за магістерським рівнем
кафедри фізіології, імунології і біохімії
з курсом цивільного захисту та медицини
Запорізький національний університет, Україна

Григорова Наталя Володимирівна

канд.біол.наук, доцент, доцент кафедри фізіології, імунології і
біохімії з курсом цивільного захисту та медицини
Запорізький національний університет, Україна

У 2023 році в Україні під час воєнних дій зростає інтерес до ефективного подолання стресу, зокрема підлітків. У зв'язку з цим розглядаються показники стресостійкості. Дане питання вивчається українськими вченими М. Біловою, С. Богдановим та іншими. У своїх працях вони визначають загальні показники стресостійкості та їх взаємодію.

Також М. Білова, С. Богданов розрізняють види стресу, визначають особливості підліткової поведінки [1, 2]. Л. Олександрова дає поняття стресу і характеризує його як подразник. Суб'єктивізм підлітків не впливає на загальний процес виникнення стресу і для всіх він є однаковим. Спочатку виникає навантаження, далі йде дія навколишнього середовища з подразника і в кінцевому етапі – дисгармонія [3].

За І. Маруненко загальними характеристиками стресостійкості є досвід, темперамент і прогнозування. До додаткових характеристик відносять багатозадачність, витривалість нервової системи, впевненість. Для підлітка під час стресової ситуації існує стадія тривоги та переходу. Зміна у настрої залежить від виду стресу, оскільки є гостра, хронічна, фізіологічна та психологічна форма [4, 5].

Дослідження, проведені зі залученням підлітків, дали змогу відповісти на питання, які чинники впливають на стресостійкість, та як показники змінюються під час подразнень. У дослідженнях стресостійкості підлітків загальної гімназії № 51 прифронтового м. Запоріжжя взяли участь діти 12-15 років. За результатами тесту визначено, що більшість учнів контрольної групи при наявності помірних подразників демонструють невеликі зміни у поведінці. У хлопців та дівчат, у той же час, під час опитування виникають проблеми з інтелектом та комунікабельністю.

Під час групових тестувань проаналізовані дані дали змогу зрозуміти зв'язок між психологічним тиском та фізіологічними показниками. Так, у підлітків під час стресу спостерігалось незначне підвищення тиску. У випадку дії групового подразника встановлено достовірне зниження стресостійкості за показником дратівливості на 24 %. Середнє відхилення по графіку складало 1,2 балів, максимальне відхилення у показниках – 2,8 балів. Ці результати свідчать про те, що у групових тестах відхилення є більшим, ніж при індивідуальному підході. Під час оцінки показників психічного стану висока стресостійкість спостерігалась у 1 підлітка, мала стресостійкість у 3 підлітків, відсутня стресостійкість у 12 підлітків.

Коли в якості подразники додавали фізичні навантаження, показники стресостійкості змінювалися. У підлітків після фізичного навантаження значення систолічного тиску в середньому відповідало $126,9 \pm 1,69$ мм рт. ст., діастолічного

тиску – $79 \pm 0,77$ мм рт. ст., пульсу – $109,5 \pm 1,69$ уд / хв. Погляд та дихання були змінені через додаткові подразники. Спостерігалися недостовірні зміни показників систолічного, діастолічного та пульсового тиску, а також ЧСС порівняно зі спокійним станом у підлітків при дії фізичного навантаження, емоційного та групового подразників. Таким чином, під час оцінки рівня стресостійкості високий його показник спостерігався у 12 підлітків, середній – 3 підлітків, малий показник – 2 підлітків.

Оцінюючи показники стресу, слід орієнтуватися по факторам: по інтелекту це зміна мови, проблеми з запам'ятовуванням, імпульсивність. Другий момент для тестування, це показники стресу по поведінці – нема апетиту, переїдання, конфліктність, помилки у діях, поганий сон.

Важливими залишаються показники стресу по емоціям. Це тривожність, байдужість, дратівливість. Показники стресу рекомендується оцінювати для повноти картини по фізіології. Тут маються на увазі біль, підвищений пульс, напруга у м'язах, пітливість, втомленість. Комплексний аналіз фізіологічного стану не можливий без дослідження пульсу та тиску.

Для оцінювання показників стресостійкості у підлітків рекомендується використовувати комплексний підхід. Слід брати до уваги методи анкетування, проведення співбесіди для дослідження. Головні питання для дослідження можна корегувати. Головне, зробити їх різнобічними та точними.

Список використаних джерел:

1. Білова М. Є. Психологічні особливості осіб з різним рівнем стресостійкості (на прикладі працівників стресогенних професій) : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2018. 20 с.
2. Богданов С. О. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. М. Чернобровкіна, В. Г. Панока. Київ : Пульсари, 2017. 208 с.
3. Олександрова Л. А. *Концепції психології. Психологія сьогодні* / за ред. М. М. Горбатова, А. В. Сірого, М. С. Яницького. Дніпропетровськ : Світанок, 2014. С. 82–90.
4. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології. Київ : Кондор, 2015. 278 с.
5. Аршинова В. В. Психічна стійкість як фактор формування психіки підлітків. Київ : Освіта, 2017, 200 с.

СЕКЦІЯ Х. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Толкуща Катерина Русланівна

Студентка 2 курсу, 11 групи, факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Покальчук М. Ю.

канд.юрид.наук, доц. кафедри земельного та аграрного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Беручи продукти харчування з прилавків магазинів, кожен з нас хоче бути впевнений у їх якості, безпечності і в тому, що це не спричинить негативного впливу на наше здоров'я. На жаль, далеко не кожен цікавиться інформацією на обгортці продуктів, хоча не варто забувати — від того, що ми споживаємо перш за все залежить наше здоров'я і стан організму в цілому. А керуючись принципом «ми те, що ми їмо», інформація, яка вказана на обгортці — дуже важлива і цінна. Ця інформація називається «маркування», і особливості його здійснення врегульовані нормативно-правовими актами.

Маркування - слова, описи, знаки для товарів і послуг (торговельні марки), графічні зображення або символи, що стосуються харчових продуктів, які розміщуються на будь-якій упаковці, етикетці (стікері), кольєретці, а за відсутності упаковки, у документі або повідомленні, що супроводжують харчовий продукт або посилаються на нього [1].

Нормативна база щодо маркування харчових продуктів закріплюється в частині 1 статті 3 Закону України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів»: «Законодавство України щодо надання споживачам інформації про харчові продукти складається з Конституції України, цього Закону, законів України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" від 23.12.1997 № 771/97-ВР, "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин" від 18.05.2017 № 2042-VIII, "Про інформацію" від 02.10.1992 № 2657-XII, "Про доступ до публічної інформації" від 13.01.2011 № 2939-VI та інших актів законодавства, що містять положення щодо надання споживачам інформації про харчові продукти» [1].

Ознайомившись з наведеними вище нормативними актами, можна виявити низку недоліків і прогалин щодо досліджуваної теми, які потребують термінового удосконалення. Для прикладу можна навести маркування продуктів з вмістом генетично модифікованих організмів (ГМО).

Деякі науковці зазначають, що ситуація з вмістом ГМО у продуктах харчування є критичною. Простежується парадоксальна ситуація, коли навіть вода, сіль, або сода маркуються позначкою "Без ГМО" (хоча в частині 3 статті 6 Закону України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» позначка «без ГМО» включається за бажанням оператора ринку харчових продуктів, а отже не є обов'язковою), в той час як передбачене обов'язкове нанесення позначки «з ГМО»,

якщо їх вміст більше 0,9, (в частині 2 цієї ж статті), яку в реальному житті ви навряд чи зустрінете. А так як дослідження показують незадовільну та навіть тяжку ситуацію, можна зробити висновок, що законодавством не передбачено дієвих і ефективних механізмів контролю за вмістом ГМО в їжі, і виходить, що споживачам не надається актуальна інформація про дійсне походження й характеристику харчових продуктів, а отже і не виконується головна мета законів у цій сфері. Це і зумовлює актуальність дослідження даної теми.

Законом передбачені види покарання за відсутність позначки «з ГМО», наприклад: «Харчові продукти, які містять генетично модифіковані організми обсягом понад 0,9 відсотка або вироблені із сільськогосподарської продукції, вміст генетично модифікованих організмів у якій становить понад 0,9 відсотка, на яких не виконано відповідний напис згідно з цим Порядком, підлягають вилученню з обігу» [2], а також в пункті 5 статті 65 Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18.05.2017 № 2042-VIII закріплюється відповідальність за порушення маркування («накладення штрафу на юридичних осіб у розмірі тридцяти мінімальних заробітних плат, на фізичних осіб - підприємців - у розмірі двадцяти мінімальних заробітних плат» [3]). Але проблема полягає в тому, що види і розмір покарань передбачені, а належна процедура контролю в цьому питанні не діє, саме тому ми і не зустрічаємо позначку «з ГМО» на продуктах.

Наразі держава вже робить значні кроки щодо удосконалення питання в цій сфері. Наприклад на вимогу ЄС (одна з умов Угоди про асоціацію України та ЄС) почалася розробка законопроектів №5839 і №5840 щодо врегулювання правових і організаційних питань генетично модифікованої продукції, в якому передбачено удосконалення вимог до маркування ГМО-продукції та запровадження правил її відстеження. За цими законопроектами вже був опублікований Закон України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції», в якому запроваджуються покращений механізм контролю щодо маркування ГМО-вмістних продуктів. Але даний Закон набуде чинності лише у 2026 році, тож наразі це питання залишається все ще повністю не врегульованим державою.

Як висновок, слід зазначити, що у законодавстві наявні суттєві недоліки в сфері правового регулювання маркування продуктів харчування, але держава поступово намагається їх усувати. Тема є актуальною і про неї слід говорити, адже належне маркування харчової продукції забезпечує обізнаність людей про те, що саме вони вживають, а від цієї інформації безпосередньо залежить здоров'я нашого та наступних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>.
2. Про затвердження Порядку етикетування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468-2009-п#Text>.
3. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.

ЯЧМІНЬ ОЗИМИЙ – ПРОВІДНА ЗЕРНОФУРАЖНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Огородник Наталія Зіновіївна

ORCID ID: 0000-0002-7428-9973

д-р. вет. наук., професор, завідувач кафедри тваринництва і кормовиробництва
Львівський національний університет природокористування, Україна

Куцик Тарас Вікторович

магістрант факультету агротехнологій та екології

Львівський національний університет природокористування, Україна

Федишин Сергій Йосипович

магістрант факультету агротехнологій та екології

Львівський національний університет природокористування, Україна

Ячмінь озимий є продовольчою і кормовою культурою України. Поряд із пшеницею ця культура широко використовується з метою вирішення зернової проблеми. Обсяги посівних площ та його висока врожайність у світовому землеробстві дозволяють ячмінь озимий серед зернових культур поставити на четверте місце після пшениці, кукурудзи та рису [9].

Під посівами ячменю в світі перебуває практично 75 млн. га земель, ячмінь озимий з них займає понад 10 % [2]. У нашій державі завдяки родючим ґрунтам і сприятливому клімату його можна вирощувати у 14 областях.

З огляду на ранній вихід в трубку ячмінь озимий відмінно використовує запаси вологи, які накопичуються упродовж зимового періоду і за посушливого сезону він може показувати високу урожайність зерна навіть на легких ґрунтах [2]. На відміну від пшениці, яка для проростання свого насіння потребує 55 % вологи, а овес – аж 65 %, цій культурі цілком достатньо 48-50 % води, адже коефіцієнт транспірації у нього нижчий за решту зернових [6].

Хоча ячмінь озимий за ранні зернові культури менше залежний від вологи, ніж, дощі у період колосіння-дозрівання зерна суттєво підвищують його урожайність. Плівчастість зерна дозволяє ячменю озимому довше бути придатним для схожості насіння, особливо це актуально за тривалої осінньої відсутності опадів [10].

Відносно низька температура в квітні-травні, що часто реєструється в Західному регіоні України дещо подовжує період куціння ячменю озимого [3]. За цих умов рослини пізніше вступають у фазу виходу в трубку і слабше уражаються збудниками листових захворювань [8]. Весняна прохолодна погода сприяє нормальному формуванню посівів ячменю озимого, які стійкіші до вилягання після колосіння.

Основним чинником великого стабільного урожаю ячменю озимого є вмілий підбір сортів та гібридів, що дозволяють забезпечити господарства якісним зерном незважаючи на вплив погодних умов [4, 5]. Оскільки як правило в господарствах паралельно розвивають рослинницьку і тваринницьку ланку важливо при посіві використовувати 2-3 сорти ячменю озимого, які мають відмінності за рівнем адаптивності та врожайності.

Цінність ячменю озимого як фуражної культури полягає у хімічному складі зерна, яке містить більше 12 % білку, 75 % вуглеводів та 2,1 % жиру [3]. За поживністю зерно ячменю озимого складає 1,2 кормові одиниці і 100 г перетравного протеїну [6].

Тому воно, як і ячмінна солома є важливим джерелом для тварин легкоперетравних вуглеводів та протеїну, який містить понад 20 амінокислот [10]. До того ж зерно ячменю озимого характеризується високою енергоефективністю вирощування і прибутковістю для господарств [1].

Висновок. Цінні поживні якості зерна ячменю озимого, його збалансований амінокислотний склад зумовлює нижчі витрати на виробництво тваринницької продукції за умови його згодовування, порівняно з зерном пшениці чи кукурудзи, що є вагомою причиною для подальшого нарощування посівних площ.

Список використаних джерел:

1. Бельдій Н., Загинайло М., Носуля А. Ячмінь – культура прибуткова. *Пропозиція*. 2009. № 4. С. 54-56.
2. Біловус Г. Я., Марухняк А. Я. Екологічне сортовипробування ячменю озимого в умовах Лісостепу Західного. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2019. Вип. 66. С. 37-50.
3. Влох В. Г., Тучапський О. Р. Ячмінь озимий у Західному регіоні України. Львів, 2004. 72 с.
4. Голозерний овес. Сорт Авгол / А. Я. Марухняк та ін. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2015. Вип. 57. С. 151-159.
5. Гудзенко В. М. Селекційна оцінка колекційних зразків ячменю озимого в умовах Лісостепу України. *Агробіологія*. 2014. Т. 2. Вип. 21. С. 29-34.
6. Демидов О., Гудзенко В. Приховані резерви ячменю. *The Ukrainian Farmer*. 2016. № 12. С. 74-78.
7. Заяць О. М., Петрина Г. І., Яремко В. Я. Особливості сортів озимого ячменю. *Посібник українського хлібороба*. 2012. Т. 1. С. 131-132.
8. Кирик М. М. Хвороби озимого ячменю в осінній період. *Пропозиція*. 2015. Вип. 10. С. 92-96.
9. Лебідь Є. М., Пішта С. Д., Кирчук І. С. Порівняльна урожайність озимої пшениці та озимого ячменю при сівбі їх після кукурудзи на силос в південно-західному Степу України. *Бюлетень Інституту зернового господарства УААН*. 2005. № 26-27. С. 206-209.
10. Рибалка О. І., Поліщук С. С., Поздняков В. В., Діденко С. Ю. Антиоксидантна активність та інші характеристики харчової цінності зерна ячменю. *Вісник ХНАУ. Серія: Біологія*. 2016. Вип. 3 (39). С. 64-71.

СЕКЦІЯ XI. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА АНАЛІЗУ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ХАРЧУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ

Касараб Роман Петрович

ORCID ID: 0009-0008-2307-8392

здобувач вищої освіти кафедри програмного забезпечення
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Фечан Андрій Васильович

ORCID ID: 0000-0001-9970-5497

професор кафедри програмного забезпечення
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

У сучасному світі збільшуються вимоги до якості продуктів харчування та безпеки споживачів, що формує проблему контролю якості продуктів харчування важливою та актуальною. Допущення помилок в складі продуктів харчування (шкідливі домішки, алергени, різного виду добавки) становлять велику загрозу для здоров'я та безпеки споживачів.

Дана ситуація наглядно демонструє, що суспільству необхідно відповідальніше відноситись до свого здоров'я на що сильно впливає якість продуктів харчування. Саме тому проводиться аналіз маркування продуктів харчування, що призвів до розробки системи автоматизованого аналізу маркування харчових продуктів для підвищення якості та безпеки харчування споживачів.

Ця система працює на основі технології сканування штрих-коду продукту за допомогою спеціального пристрою, який може бути вбудований у смартфон [1]. При скануванні бар-коду система отримує доступ до інформації про склад продукту, яка зберігається в базі даних. Ця інформація включає в себе складові продукту, кількість калорій, вміст жирів, білків, вуглеводів та інші показники.

За допомогою сканування штрих-коду товару, дана система визначатиме склад продукту та встановлюватиме її відповідність до стандартів якості та безпеки харчування для розрахунку їхньої поживної цінності.

Завдяки цьому споживачі можуть швидко та легко отримати детальну інформацію про склад продукту, що дозволяє їм зробити правильний вибір при покупці та уникнути прихованих і небезпечних складників [2]. В свою чергу, це призведе до вдосконалення якості продуктів харчування, оскільки споживачі отримавши детальну інформацію про склад продуктів, залишать негативні відгуки про неї та не здійснять купівлі.

Основною перевагою автоматизованої системи аналізу маркування складу харчових продуктів є підвищення свідомості користувачів про те, що вони купують та їдять [3, 4]. Споживачі можуть з легкістю перевірити, чи є в продукті будь-які інгредієнти, які вони не можуть споживати з медичних причин або зі своїх особистих

переконань. Наприклад, особи з алергіями на певні продукти можуть використовувати цей застосунок, щоб виявити потенційно небезпечні інгредієнти у продуктах та уникнути їх.

Протягом останніх років можна спостерігати тенденцію збільшення кількості наукових праць, досліджень, намагань розробити відповідні системи, які б за допомогою сканування штрих-коду, виявляли ризикові складники у продуктах харчування для окремого споживача.

Серед наявних досліджень, аналогічних систем, варто зазначити такі, як: «Food Scanner - free barcode scanner», «FoodScan Prototype», «NutriCheck Prototype» та «Allergen Alert Prototype». Більшість з цих прототипів використовується зокрема на свою цільову аудиторію. Крім того в них є такі недоліки: обмежена база даних (неповна або застаріла); відсутність сповіщень про алергени та інші обмеження на основі інформації з бази даних окремо для кожного споживача; складність інтерфейсу через багато інформації; відсутність ідентифікації алергенів.

Саме тому, мета роботи полягає у створенні зручного інструменту, який дозволяє проводити аналіз складу харчових продуктів за допомогою сканування штрих-коду, усуваючи всі недоліки вищенаведених аналогів.

Основним завданням даної системи є забезпечення ефективного та чіткого контролю якості продуктів харчування шляхом автоматизованого виявлення шкідливих домішок, алергенів та різного виду добавок у складі харчових продуктів для окремого користувача.

Обумовлено, що необхідне програмне забезпечення складається із таких основних складових (модулів), які утворюють клієнт-серверну архітектуру.

Схематично зображено UML діаграму роботи клієнт-серверної архітектури на рис. 1.

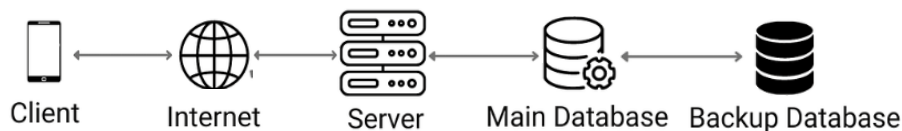

Рис.1. UML діаграма програмного забезпечення

Клієнт-серверна архітектура – це одна із моделей архітектурних шаблонів, в якій існують два основні компоненти – клієнт та сервер. В даному випадку клієнт – це Android застосунок, а сервер – Java Spring Boot з використанням головної бази даних MySQL. Зв'язок між ними відбувається за допомогою протоколу HTTP з використанням формату даних JSON. З метою забезпечення надійності та цілісності даних використовується резервна база даних. Клієнт-серверна архітектура складається з Android застосунку (клієнта), який взаємодіє із сервером, надсилаючи HTTP запити для обробки даних та виконання відповідних дій. Серверна частина використовує фреймворк Spring Boot, що в свою чергу отримує HTTP запити від застосунку, проводить їхню обробку та скеровує відповіді у форматі JSON. В ролі головної бази даних виступає MySQL. Сервер надсилає запити до неї для отримання чи зберігання інформації.

В цьому випадку, основним алгоритмом системи є алгоритм аналізу маркування харчових продуктів та наведено основні кроки виконання алгоритму.

Після сканування штрих-коду, користувач отримує інформацію, що ідентифікує продукт. В результаті чого виконується запит до бази даних, про інформацію щодо складових даного продукту та алгоритмом проводиться його аналіз. Після проведеного аналізу, алгоритм враховує такі фактори, як алергени, шкідливі

домішки, консерванти, стабілізатори, які впливають на якість продукту та здоров'я певного користувача. Споживач отримує детальну інформацію про склад сканованого продукту та оцінку безпечності його споживання.

На рис. 2. зображено інтерфейс користувача при скануванні продукту.

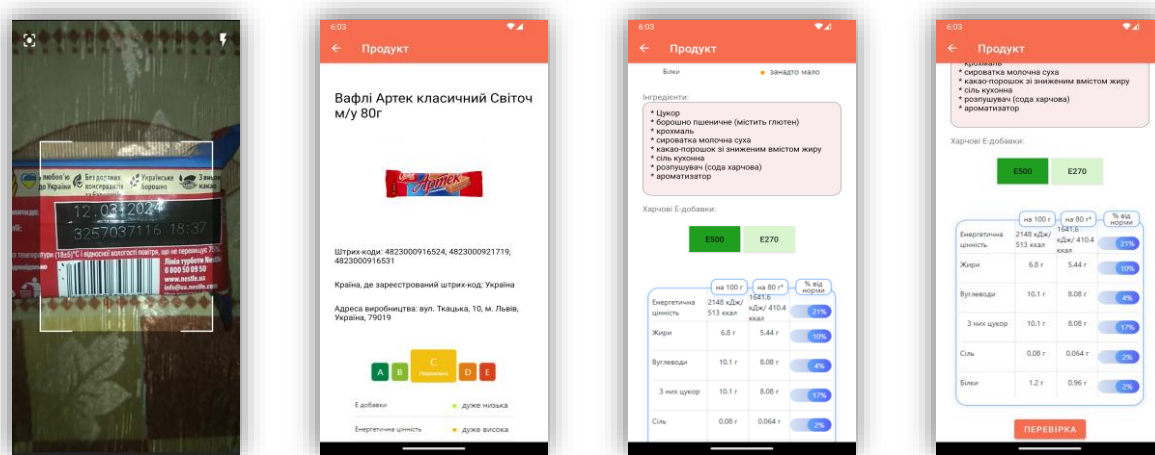

Рис. 2. UML діаграма програмного забезпечення

Відповідно до проведеного аналізу, система надає візуальне сповіщення у вигляді спливаючого вікна з інформацією, що користувачу дозволяється чи забороняється вживати скановану продукцію, оскільки в складі продукту знаходиться певний складник чи алерген, який загрожує здоров'ю користувача.

Висновки. Запропонована система аналізу складу харчових продуктів та визначення їх енергетичної цінності на основі сканування штрих-коду дозволила розробити програмний продукт для швидкого та зручного аналізу продуктів харчування з можливістю врахування індивідуальних особливостей користувача, таких як хронічні хвороби алергічні реакції та статура.

Тестування розробленого програмного продукту показало що його використання приводить до значного спрощення отримання інформації користувачем.

Можливість індивідуальної настройки програми відповідно до медичних особливостей користувача дозволяє уникнути випадкового споживання алергенних продуктів та таким чином покращити якість життя та уникнути погіршення стану здоров'я користувача.

Список використаних джерел:

1. Pradhan N. BARCODE RECOGNITION TECHNIQUES: REVIEW & APPLICATION / N. Pradhan, Dr. R. K. Tyagi, Ms. P. Nagpal // ijircst. — 2021. — Вип. 9, № 3.
2. Dixit D. A. K. A COMPREHENSIVE REVIEW ON BARCODE TECHNOLOGIES FOR PRODUCT IDENTIFICATION / D. A. K. Dixit, D. A. K. Pandey, V. Chauhan, та ін. // 2023. — Вип. 11, № 6.
3. Keçili R. Future of smartphone-based analysis / R. Keçili, F. Ghorbani-Bidkorbeh, A. Altıntaş, C. M. Hussain // Smartphone-Based Detection Devices. — Elsevier, 2021. — С. 417–430.
4. Franca A. S. Applications of smartphones in food analysis / A. S. Franca, L. S. Oliveira // Smartphone-Based Detection Devices. — Elsevier, 2021. — С. 249–268.

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ СИСТЕМ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Погоріла Катерина Віталіївна

здобувач вищої освіти факультету електроніки та інформаційних технологій
Сумський державний університет, Україна

Науковий керівник: Нагорний Володимир В'ячеславович

ORCID ID: 0000-0001-5223-7219

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій
Сумський державний університет, Україна

З масовою доступністю інтернету для людей вирішилося питання доступу до інформації. Але згодом, з появою великої кількості користувачів і девайсів, які не тільки використовують дані, але і генерують їх, з'явилася проблема інформаційного перенавантаження. Оскільки актуальність цієї проблеми була очевидна, науковці знайшли декілька рішень, таких як пошукові системи, класифікаційні каталоги та системи рекомендацій. [1]

Рекомендаційна система це комплекс засобів і методів, які за допомогою фільтрації та аналізу надають користувачеві найоптимальніший варіант. Наразі подібні технології мають місце не тільки в особистій сфері, а й в комерційній чи науковій.

Загалом виділяють 5 основних методів рекомендаційних систем: рекомендація на основі асоціативних правил, колаборативна фільтрація, фільтрація на основі контенту, соціальна фільтрація, гібридна рекомендація. [2] Назви методів чітко вказують на особливості алгоритмів підбору оптимального варіанту. Наприклад, соціальна фільтрація використовує для генерації рекомендацій інформацію з соціальних мереж, що може вказувати на їх персональні вподобання, а фільтрація на основі контенту аналізує зміст об'єктів рекомендацій та пропонує користувачу ті об'єкти, які відповідають їх персоналізованим моделям інтересів.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика методів систем рекомендацій

Назва методу	Переваги	Недоліки
Рекомендація на основі асоціативних правил	Легкий в реалізації, універсальний в різних галузях, ефективний під час використання в реальному часі	Холодний старт
Колаборативна фільтрація	Висока точність результатів за умови повного набору даних	Холодний старт, повільний і неефективний за умов великої кількості даних, повільне оновлення таблиці
Фільтрація на основі контенту	Достатньо точний, вирішує проблеми холодного старту та розрідженості	Складне встановлення правил між різними об'єктами, пропонує дуже схожі рекомендації користувачам
Соціальна фільтрація	Вирішує проблеми холодного старту, не вимагає взаємодії користувача та об'єкта	Нестача даних
Гібридна рекомендація	Широке застосування та висока точність рекомендацій	Складний алгоритм та обчислення

дані сформовано з [2]

Не зважаючи на те, що існує досить багато методів і майже під кожне вирішення задачі можна підібрати той, який буде доцільнішим, зваживши всі переваги та недоліки (табл. 1), існують загальні проблеми, що притаманні всім методам – це розрідженість даних, холодний старт, конфіденційність користувачів, а також зашумленість даних [2, 3]. Враховуючи постійно зростаючу кількість даних та різноманітність інтернет-взаємодії користувачів, дослідження щодо підвищення точності, ефективності та безвідмовності персоналізованих рекомендацій можуть бути нескінченними.

Задля вирішення більшості проблем рекомендаційних систем набув своєї розповсюдженості метод гібридних рекомендацій. Суть полягає в обранні кількох методів та їх поєднанні. Це дозволяє компенсувати недоліки одного методу за рахунок переваг іншого. Наприклад, фільтрація на основі контенту не може визначити якість товару. Для вирішення цієї проблеми використовується колаборативна фільтрація.[4] Основними проблемами під час імплементації гібридної фільтрації є складність поєднання декількох алгоритмів а також визначення правильної стратегії змішування, задля отримання кращого результату.

Висновки. Підсумки порівняльної характеристики методів рекомендаційних систем свідчать про те, що не існує універсального методу, який би можна було застосувати до кожного зі сценаріїв використання. У більшості випадків найкращим рішенням буде використання гібридного методу, що поєднує переваги декількох більш класичних представників. В будь-якому разі необхідно враховувати типові проблеми, що можуть стати на заваді ефективності та точності надання рекомендацій.

Список використаних джерел:

1. Research of Personalized Recommendation Technology Based on Knowledge Graphs / Yang X. et al. // Applied science. 2021., No. 7104 Vol. 11. P. 1-25.
2. Li M. , Wang L. A Survey on Personalized News Recommendation Technology // IEEE Access. 2019.№ 7. P. 145861-145879.
3. Exploring Clustering-Based Reinforcement Learning for Personalized Book Recommendation in Digital Library / Wang X. et al. // Information. 2021., No. 198 Vol. 12. P. 1-17.
4. Rajpurkar S. , Bhatt D. , Malhotra P. Book Recommendation System // IJIRST-International Journal for Innovative Research in Science & Technology. 2015., No. 11 Vol. 1. P. 314-316.

ТИПИ АТАК ТА МЕТОДИ ПОМ'ЯКШЕННЯ ЗАГРОЗ ЛАНЦЮЖКА ПОСТАВОК ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Новікова Діана Олексіївна

здобувач вищої освіти факультету інфокомунікацій
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Радівілова Тамара Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0001-5975-0269

д-р. техн. наук, професор,
професор кафедри інфокомунікаційної інженерії ім. В.В. Поповського
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Сьогодні суть розробки програмного забезпечення полягає в тому, що постачальники та розробники програмного забезпечення часто створюють продукти, збираючи компоненти комерційного програмного забезпечення з відкритим кодом, проводять його тестування та якнайшвидше розгортають його у робочому середовищі. У той час як швидкість розгортання є ключовим пріоритетом, безпека ланцюжка постачання програмного забезпечення – не менш важлива для будь-якої організації.

Зловмисники використовують сучасні гіперз'єднані ланцюжки поставок програмного забезпечення, оскільки один «пролом» дозволяє їм отримати доступ до великої кількості систем, що знаходяться нижче. Це означає, що команди безпеки та організації-розробники у всьому світі повинні ставити безпеку ланцюжка постачання на перше місце.

Компоненти, бібліотеки, інструменти та процеси, які використовуються для розробки, створення та публікації артефакту програмного забезпечення є складниками ланцюжка постачання програмного забезпечення. Він складається з усього і вся, що стосується коду в життєвому циклі розробки програмного забезпечення (SDLC), від розробки програм до конвеєра CI/CD та розгортання. Ланцюжок поставок включає мережі інформації про програмне забезпечення, наприклад, про компоненти (інфраструктура, обладнання, операційні системи, хмарні сервіси та інше), людей, які їх написали, і джерела, з яких вони надходять, наприклад, реєстри, GitHub репозиторії, бази коду чи інші проекти із відкритим вихідним кодом. Крім того, вони включають будь-які уразливості, які можуть негативно вплинути на безпеку програмного забезпечення – і тут на допомогу приходить безпека ланцюжка поставок програмного забезпечення [1].

Розглянемо типи атак на ланцюжки поставок програмного забезпечення.

Перший тип атак – порушення CI/CD Pipeline. Зловмисники шукають способи проникнути в конвеєр CI/CD, який використовується організаціями для доставки програмного забезпечення. Оскільки конвеєр CI/CD є «центральною нервовою системою» всього процесу розробки програмного забезпечення, будь-які зміни, внесені тут, негативно вплинуть на виробничі програми, а також програми клієнтів.

Другий тип – неправильні налаштування інструмента CI/CD. Оскільки практика програмного забезпечення модернізується, конфігурація як код є найкращою практикою. Це передбачає кодифікацію конфігурації таких аспектів, як інфраструктура та політики, які керують програмними процесами. Ця конфігурація

зберігається у вигляді файлів YAML. Часто контроль над цими конфігураційними файлами не захищений належним чином, залишаючи вектори атак і вразливості відкритими для злоумисників. У чужих руках ці конфігураційні файли можуть бути зловживані.

Третій тип – скомпрометовані інструменти для створення програмного забезпечення. Є багато інструментів, які складають сучасний ланцюжок постачання програмного забезпечення, і список тільки збільшується з кожним днем. Ці інструменти варіюються від програмного забезпечення з відкритим кодом до комерційних інструментів. Ці інструменти виконують різні ролі, зокрема створюють збірки, перевіряють якість і розгортають код у виробництві. Важливо захистити ці інструменти та переконатися, що вони не стануть вектором впровадження шкідливого коду в конвеєр для загрозливого суб'єкта.

Четвертий тип – атака плутанини залежностей. Менеджери пакетів є важливою частиною роботи з будь-якою мовою програмування, таких як Node.js або Python. Завантаження пакетів із цих платформ пов'язане з ризиком, оскільки будь-хто може завантажити пакет на них. Останнім часом злоумисники знайшли спосіб обманом змусити розробників завантажувати шкідливі пакети, націлюючись на орфографічні помилки в пакетах, які найчастіше завантажуються. Оскільки розробники здебільшого вводять назви пакетів в інтерфейсі командного рядка – це призводить до помилок.

П'ятий тип – загрози вихідного коду. Незахищений код і скомпрометовані системи контролю вихідного коду є одними з найпоширеніших загроз вихідного коду. Людська халатність та відсутність безпечних методів кодування можуть створити вразливість даного типу. Крім того, незахищені робочі станції розробки можуть впроваджувати незахищений або шкідливий код.

Реалізація політики на робочих станціях розробників, регулярне сканування коду і API під час і після розробки, а також запровадження методів безпечного коду можуть допомогти пом'якшити загрози незахищеного коду. Однак також необхідно переконатися, що розробники не мають можливості додавати незахищений або злоумисний код у сховища вихідних кодів, шляхом включення перевірки змін вихідного коду.

Код і репозиторії вихідних кодів можуть залишатися в безпеці, лише якщо конкретна система контролю вихідного коду не буде скомпрометована. Забезпечити безпеку можна шляхом обмеження доступу до цієї системи та інших систем у конвеєрі збірки. Можна використовувати багатофакторну автентифікацію (MFA), щоб захистити доступ до системи та регулярно оцінювати інтеграцію джерела, включаючи конфігурації та сценарії.

Розглянемо методи пом'якшення загроз ланцюжка поставок програмного забезпечення.

Безпека ланцюжка постачання програмного забезпечення важлива для організації, клієнтів і будь-якої організації, яка покладається на внески з відкритим кодом. Хоча жодна організація не хоче бути схильна до злону зі сторони злоумисників, вона також не хоче нести відповідальність за іншу організацію, яка зіткнулася з подібною подією. Реалізація засобів захисту для ланцюжка постачання програмного забезпечення є ключовою.

Деякі найкращі методи безпеки, які слід враховувати командам безпеки включають:

- надання найменш привілейованого доступу до ресурсів у всьому ланцюжку постачання (наприклад, до інструментів розробника, сховищ вихідного коду та інших

систем програмного забезпечення), увімкнення багатофакторної автентифікації та використання надійних паролів;

- регулярне навчання співробітників з безпеки;
- підвищення безпеки всіх підключених пристроїв і конфіденційних даних;
- отримання даних про постачальників і про те, з ким працює конкретна організація, починаючи з постачальників першого рівня, проведення оцінки ризиків, щоб оцінити стан кібербезпеки кожного постачальника та дотримання державної політики щодо вразливостей;
- регулярне сканування та виправлення вразливих систем.

Розробникам також слід розглянути методи безпечного кодування, використання файлів блокувань та інші ініціативи, орієнтовані на безпеку, а саме:

- перевірка контрольних сум;
- включення залежності від постачальника в систему керування джерелами;
- публікування та використання Software Bill of Materials (SBOM) – це перелік усіх складових компонентів і програмних залежностей, залучених до розробки та доставки програми [2];
- використання Supply-chain Levels for Software Artifacts (SLSA), що включає: можливість цифрового підпису артефактів програмного забезпечення для автентифікації походження та використання автоматизації для конкретних процесів і політик;
- сканування програмного забезпечення за допомогою автоматизованих інструментів тестування безпеки, таких як аналіз складу програмного забезпечення (SCA), статичне тестування безпеки додатків (SAST) і динамічне тестування безпеки додатків (DAST) [3].

Висновки. Атаки на ланцюжки поставок є новою загрозою, що націлена на розробників та постачальників програмного забезпечення. Вона полягає в отриманні доступу до вихідних кодів, процесів складання або механізмів оновлення, шляхом зараження допустимих додатків для розповсюдження шкідливих програм. Зловмисники націлюються на небезпечні мережеві протоколи, незахищені серверні інфраструктури та небезпечні методи кодування. Вони вламуються, змінюють вихідні коди та приховують шкідливі програми в процесах збирання та оновлення.

Практика забезпечення безпеки ланцюжків постачання програмного забезпечення повинна включати стратегічний корпоративний підхід, управління ризиками ланцюжка постачання, управління взаємовідносинами із постачальниками, обробку вразливостей, перевірку якості продукції розробників та постачальників.

Список використаних джерел:

1. What is software supply chain security? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.synopsys.com/glossary/what-is-software-supply-chain-security.html>.
2. What is a Software Bill of Materials (SBOM)? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.synopsys.com/blogs/software-security/software-bill-of-materials-bom.html>.
3. The Differences Between SCA, SAST and DAST [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.clouddefense.ai/the-differences-between-sca-sast-and-dast/>.

СЕКЦІЯ XII. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ПРИВАТНИХ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ

Скибун Олександр Жоржович

ORCID ID: 0000-0001-6084-5222

здобувач вищої освіти, кафедра Інформаційної та кібернетичної безпеки
Державний університет інформаційно-комунікаційних телекомунікацій, Україна

Науковий керівник: Гайдур Галина Іванівна

ORCID ID: 0000-0003-0591-3290

д-р.техн.наук, проф.,
завідуюча кафедри Інформаційної та кібернетичної безпеки
Державний університет інформаційно-комунікаційних телекомунікацій, Україна

Гахов Сергій Олександрович

ORCID ID: 0000-0001-9011-8210

канд.військ.наук, доц. доцент кафедри Інформаційної та кібернетичної безпеки
Державний університет інформаційно-комунікаційних телекомунікацій, Україна

Анотація. В рамках вказаного дослідження було розглянуто засоби захисту персональних даних при використанні приватних мобільних пристроїв в корпоративних інформаційних системах та мережах. Насамперед було відзначено, що «принеси власний пристрій на роботу» незважаючи на свою простоту вимагає комплексного підходу та розуміння усіх акторів – власника приватного мобільного пристрою, який повинен враховувати високий рівень відповідальності та бути готовим до значних обмежень відносно власного приватного мобільного пристрою, а також керівництво компанії, яке є відповідальним за безпеку, адже використання в інформаційній корпоративній мережі нового обладнання ззовні потребує перебудови системи управління інформаційною безпекою, впровадження додаткового програмного забезпечення, навчання персоналу (кіберграмотність та кібергигієна) тощо.

Вступ. Подальший розвиток цифрових технологій, цифровізації інформації, зростання кількості програмованих приватних мобільних пристроїв (які за своїми технічними характеристиками іноді перевершують окремі моделі стаціонарних комп'ютерів) сприяють формуванню нових підходів до їх використання замість традиційних комп'ютерів. Цьому сприяли карантинні заходи під час коронавірусу COVID-19, багато працівників, студентів та школярів за допомогою наявних приватних пристроїв навчалися та працювали в режимі онлайн. Наразі вказана тенденція використання приватних мобільних пристроїв в корпоративних інформаційних системах та мережах тільки поширюється, що несе як позитивні, так і негативні моменти. В рамках нашого дослідження розглянемо питання захисту

персональних даних при використанні приватних мобільних пристроїв на робочому місці.

Аналіз останніх публікацій показав, що питаннями захисту персональних даних приділяє увагу багато науковців і дослідників, серед яких можна виділити таких як: тощо.

Незважаючи на досить широкий спектр проведених досліджень, питання аналізу існуючих засобів захисту персональних даних при використанні приватних мобільних пристроїв в корпоративних інформаційних системах та мережах **виступає частиною загальної проблеми**, котрій присвячується означена стаття.

Формулювання завдань (мети) статті. Метою статті є аналіз існуючих засобів захисту персональних даних при використанні приватних мобільних пристроїв в корпоративних інформаційних системах та мережах.

Методи дослідження, використані у процесі написання статті, передбачають застосування загальнонаукових та емпіричних прийомів, що ґрунтуються на системному підході. Також, у процесі роботи застосовувались такі загальні методи досліджень, як узагальнення та порівняння. У результаті проведеного аналізу існуючих засобів захисту персональних даних при використанні приватних мобільних пристроїв в корпоративних інформаційних системах та мережах було сформовано практичні рекомендації щодо створення умов для покращення стану справ у сфері захисту персональних даних.

Виклад основного матеріалу. Сучасний цивілізаційний розвиток суспільства формує нову цифрову людину. Так, на сьогодні вже приходять на роботу молоді люди із покоління, яке народилося та росло в еру цифрових технологій. Які не уявляють свого життя без мобільного телефона, планшета, нетбука тощо. Так, широке впровадження в усі сфери життя елементів віртуальної цифрової реальності визначає постійне зростання рівня використання дистанційних та онлан комунікацій (дистанційна онлайн освіта, дистанційна онлайн робота). При цьому завдяки потужним технічним характеристикам приватних мобільним пристроям та наявному відповідному програмному забезпеченні питання їх використання в робочих процесах (доступ до вебсайтів, комунікації у месенджерах, робота в додатках тощо) стало ділом часу. На сьогодні вказана тенденція поширюється і отримала назву «принеси свій прилад на роботу» (концепція BYDO). Використання приватних мобільних пристроїв на роботі (в рамках концепції BYDO) разом із покращенням балансу між роботою та особистим життям, зменшенням операційних витрат, підвищення продуктивності та багато іншими перевагами, створює передумови до ускладнення системи управління безпекою таких «гібридних» робочих середовищ стають через потребу ефективного захисту, зважаючи на велику кількість приватних мобільних пристроїв, що підключаються до корпоративної інформаційної системи та мережі і які при цьому знаходяться за межами захищеного периметру компанії, що призводить до збільшення кількості витоків інформації та даних, а також до інших подій, пов'язаних з інформаційно безпекою та кібербезпекою [4]. Наразі споглядається два лідери – це мобільні операційні системи Android та iOS із долею ринку 71,74% та 27,71% кожна (рисунок 1).

В рамках «виявлення вразливостей у додатках Android» група дослідників (X. Li, L. Yu, X.P. Luo) визначають такі «механізми безпеки, які тісно пов'язані з основними вразливими місцями в програмах», а саме: «ізольоване програмне середовище процесу»; «механізм дозволів»; «механізм підпису», а також «механізм безпечного міжпроцесного зв'язку»; «механізм керування пам'яттю»; «системні розділи та механізм завантаження» [9, с.156]. В загальних рисах механізми безпеки можна

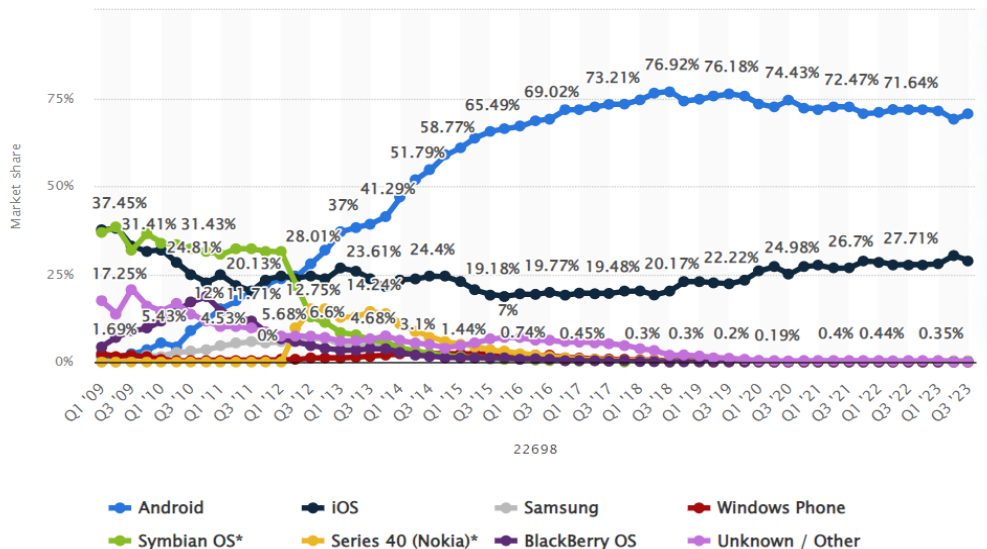

Рис. 1. Частка світового ринку мобільних операційних систем з 2009 по 2023 рік, за кварталами [6]

описати таким чином: «пісочниця – «забезпечує розділення програм, ... створює екземпляр віртуальної машини Dalvik (DVM) для кожної програми та надає UID як ідентифікатор у процесі встановлення програми, ... у ядрі Linux UID діє як ідентифікатор для різних користувачів, ... якщо програмам потрібно відвідати одна одну безпосередньо, вони можуть встановити для свого SharedUserID однакове значення»; «механізм дозволу: визначає, чи має програма доступ до захищених API та ресурсів, ... основні функції механізму дозволів включають: підтвердження дозволів під час встановлення, перевірку дозволів, використання дозволів і керування дозволами під час виконання, ... заява про дозвіл містить назву дозволу, групу, до якої він належить, і рівень захисту, який включає звичайний, небезпечний, підпис, підпис або системний, ... розробники можуть оголосити дозволи, необхідні для програми, за допомогою тегу у AndroidManifest.xml.»; «механізм підпису: перед випуском усі програми мають бути підписані закритим ключем, ... підпис можна використовувати, щоб підтвердити особу розробників, перевірити, чи є в програмі зміни, і встановити довірчі стосунки між двома програмами, ... методи підпису поділяються на режим налагодження та режим випуску», де «підпис у режимі налагодження використовується для тестування програми під час розробки, а підпис у режимі випуску використовується для публікації програм на ринках» [9, с.156].

Так, компанією HP Fortify було перевірено (з використанням власного «продукту Fortify On Demand для мобільних пристроїв») «стан безпеки 2107 програм, опублікованих 601 компанією в журналі Forbes Global 2000» та надаються такі результати: «86% програм, які отримували доступ до потенційно приватних джерел даних, таких як адресні книги або з'єднання Bluetooth, не мали достатніх заходів безпеки для захисту даних від доступу»; «86% протестованих програм не мали бінарного захисту»; «75% програм не шифрували дані перед збереженням на пристрої, ... паролі, документи, журнали, чат»; «18% додатків передавали дані через мережу без використання шифрування SSL, ... а робили це неправильно» [10]. Вказані результати показують, що розробники мобільних додатків у гонитві за споживача, нехтують якістю виконання робіт, що в кінцевому результаті позначається на проблемах подальшого використання та питаннях безпеки. А тому як відзначає Л. Зельцер розробникам мобільних застосунків необхідно перестати нехтувати

такими важливими складовими елементами створення програмного продукту як: «сканувати свої програми за допомогою» різних інструментів; «реалізовувати тестування на проникнення»; використовувати «один із багатьох підходів життєвого циклу розробки коду» [10]. В свою чергу М. Єгелька (експерт та аудитор DQS з інформаційної безпеки) відзначає, що «погане написання програмного коду часто призводить до проблем з безпекою, таких як неправильний контроль доступу; SQL-ін'єкції; некоректне управління сеансами та автентифікація; міжсайтовий скриптинг тощо» [3]. Адаже на сьогодні постійно збільшується кількість як власників приватних мобільних, так і кількість самих пристроїв, разом з цим і попит на мобільні додатки, які охоплюють усі сфери суспільства. При цьому драйвером таких процесів виступає розширення можливостей доступу до глобальної мережі передачі даних, міжнародних електронних комунікацій, збільшення рівня віртуального кіберпростору. Наприклад, компанією Yahoo було придбано «інтелектуальну програму запуску Android Aviate», яка «автоматично впорядковує додатки, збирає особисті та локальні дані», а саме: «може включати прогноз погоди, інформацію про громадський транспорт і події календаря» та може «налаштовується відповідно до часу доби та інших дій» користувача, «щоб виводити релевантну контексту інформацію на головний екран» [7]. В рамках «збору багатьох даних про ключові дії на Android, зокрема про те, з якими програмами найчастіше взаємодіють користувачі, середню кількість встановлених програм тощо» було з'ясовано, «що на телефонах користувачів встановлено в середньому 95 програм, 35 з яких використовуються (в середньому) щодня» [7], а тому від їх якості функціонування та рівня безпеки залежить захищеність інформації, даних з якими вони працюють та які знаходяться в приватному мобільному пристрої. Перш за все це стосується персональних даних в цілому, а особливо чутливих персональних даних.

Ф. Сьєрра, А. Рамірез говорять про те, що «Останніми роками додатки в Google Play Store стали мішенями для зловмисників. Хакери використовували безліч методів, щоб аналізувати та змінювати програми розробників Android. Зловмисники змінюють вміст додатка, щоб скористатися перевагами невідомих користувачів. Вони також аналізують вміст додатків, щоб створити клони законних додатків. Використовуючи такі методи, як зворотне проектування, атаки налагодження та маніпулювання динамічною бібліотекою, зловмисники зламують програми для Android» [8]. Вказане суттєво впливає на збільшення рівня загроз, які виникають під час широкого впровадження концепції BYOD для роботи в корпоративних інформаційних системах та мережах.

Таким чином «для нейтралізації існуючих загроз і забезпечення інформаційної безпеки підприємства створюють систему менеджменту у сфері інформаційної безпеки, в рамках якої (системи)» здійснюють такі заходи: «формування та практична реалізація комплексної багаторівневої політики інформаційної безпеки підприємства та системи внутрішніх вимог, норм і правил; організація департаменту (служби, відділу) інформаційної безпеки; розробка системи заходів і дій на випадок виникнення непередбачених ситуацій («управління інцидентами»); проведення аудитів (комплексних перевірок) стану інформаційної безпеки на підприємстві» [5, с.133]. Вказане потребує комплексного підходу, який доречно робити в рамках формування та реалізації корпоративної політики інформаційної безпеки та кібербезпеки в умовах впровадження концепції BYOD. Так використання приватних мобільних пристроїв для виконання виробничих (посадових) обов'язків є сучасною світовою тенденцією, незважаючи на застереження з боку фахівців та експертів з питань кібербезпеки.

Таким чином «попередньою умовою початку робіт з планування систем управління інформаційною безпекою (далі – СУІБ є прийняття політики безпеки, яка встановлює загальні принципи забезпечення інформаційної безпеки в організації та задає область дії СУІБ», при цьому «планування здійснюється шляхом проведення оцінки ризиків та вибору сервісів безпеки, що відповідають вимогам, ідентифікованим за результатами аналізу ризиків», а сам «каталог сервісів безпеки, які повністю відповідають наведеним в ISO/IEC 17799:2005, міститься в додатку А до стандарту ISO/IEC 27001:2005» [1, с.184]. Отже можна говорити про те, що «політика інформаційної безпеки (практично на всіх рівнях) в частині роботи з» (інформацією, даними та персональними даними які відкритими, так і конфіденційними та чутливими) «буде заснована на загальних строго формалізованих правилах, процедурах і вимогах (таких, як використання сертифікованого обладнання та програмного забезпечення, проходження процедур допуску, обладнання спеціальних приміщень для зберігання інформації тощо)» [5, с.134]. В цілому «політика інформаційної безпеки – набір вимог, правил, обмежень, рекомендацій, які регламентують порядок інформаційної діяльності в організації і спрямовані на досягнення і підтримку стану інформаційної безпеки організації» [5, с.147]. При цьому необхідно зважати, що «важливою функцією політики безпеки є чітке розмежування відповідальностей в процедурах інформаційного обміну: всі зацікавлені особи повинні ясно усвідомлювати межу як своєї відповідальності, так і відповідальності інших учасників відповідних процедур і процесів», а одним із завдань політики безпеки є захист не тільки інформації та інформаційних систем, а й захист самих користувачів (співробітників підприємства і його клієнтів і контрагентів)» [5, с.137]. Що потребує формалізації багатьох процесів та взаємовідносин для створення підвалин для сталого та стійкого функціонування СУІБ для корпоративних інформаційних систем та мереж. Зважаючи на зазначене «реалізація СУІБ супроводжується розробкою системи документації, яка повинна включати наступні матеріали: положення політики безпеки організації; область дії СУІБ; процедури і сервіси безпеки, що підтримують СУІБ; опис застосовуваних методів оцінки ризиків; звіти, що містять результати оцінки ризиків; план управління ризиками; методики оцінки ефективності застосовуваних сервісів безпеки; декларація застосовності; записи, що підтверджують ефективність функціонування СУІБ і надають свідчення її відповідності положенням стандарту» [1, с.184]. При цьому слід враховувати, що на фізичному рівні відбувається «організація внутрішньооб'єктного режиму і охорони приміщень; фізичний захист; організація режиму секретності в установах і на підприємствах» [5, с.147], а «програмно-технічний рівень протидії загрозам інформаційної безпеки передбачає такі механізми безпеки як ідентифікація і аутентифікація користувачів, управління доступом до інформаційних систем, протоколювання і аудит; криптографію, екранування каналів зв'язку, забезпечення високої доступності тощо» [2, с.42]. Наприклад досить великі обсяги персональних даних зберігаються, отримуються, передаються та потребують відповідного захисту в різних інформаційно-комунікаційних системах та базах даних, які формуються та управляються органами влади в рамках програм та проєктів з інформатизації (так зване електронне урядування). А тому під час побудови СУІБ для проєктів електронного урядування необхідно додатково враховувати необхідність «дотримання правил безпеки процедурного рівня в системах електронного урядування в роботі з Wi-Fi мережею, до яких належать: правильний підбір типу шифрування протоколу взаємодії з точкою доступу (роутером) Wi-Fi мережі; фільтрація пристроїв комп'ютерної мережі за MAC-

адресою; відключення віддаленого доступ до адміністрування роутера або точки доступу з глобальної мережі Інтернет; стійкі паролі.» [2, с.42]. Зважаючи на це, фахівцями, які досліджують питання функціонування системи електронного урядування в рамках протидії кіберзагроз (тестування, аудит), запропоновано такі рівні: «рівень прикладного програмного забезпечення; рівень системи управління базами даних; рівень операційної системи; транспортний рівень корпоративної мережі.» [2, с.52], які також необхідно враховувати під час побудови відповідної СУІБ. На наш погляд важливими елементами ефективної політики інформаційної безпеки та кібербезпеки на рівні компанії є такі: реагування на виникаючі кіберінциденти; аудит інформаційної безпеки та кібербезпеки; навчання та інструктаж персоналу (кіберосвіта та кібергігієна). Вказані елементи є важливими, адже: «реагування на виникаючі надзвичайні ситуації (інциденти), пов'язані з порушенням інформаційної безпеки, є таким же важливим напрямком роботи, як і побудова системи захисту та запобігання порушень», де «під інцидентом, як правило, розуміється будь-яке відхилення від нормального процесу використання інформаційних ресурсів і функціонування інформаційних систем, що спричинило збитки для певних інформаційних активів підприємства або безпосередньо створює загрозу завдання такої шкоди.» [5, с.169]; «аудит інформаційної безпеки є комплексним дослідженням всіх аспектів інформаційної безпеки (як технічних, так і організаційних) в контексті всієї господарської діяльності підприємства з урахуванням діючої політики інформаційної безпеки, об'єктивних потреб підприємства і вимог, що пред'являються третіми особами (державою, контрагентами тощо).» [5, с.181]; «надійним засобом підвищення ефективності заходів інформаційної безпеки є навчання та інструктаж персоналу щодо організаційно-технічних заходів захисту, які застосовуються на рівні певної організації, системи публічного управління.» [2, с.41].

Традиційно «Реалізація СУІБ здійснюється шляхом впровадження чотирьох етапної моделі PDCA (яка розшифровується як: Plan-Do-Check-Act / Планування-Реалізація-Оцінка-Дія/Коригування)», де вихідними даними є отримання вимог «інформаційної безпеки та очікування зацікавлених сторін і шляхом застосування необхідних заходів і процесів реалізує необхідні механізми безпеки» [1, с.183]. Вказана модель представлена на рисунку 2.

Рис. 2. Модель PDCA [1, с.183]

Як відзначається на офіційному вебсайті ENISи метою «управління інформаційною безпекою» є впровадження «відповідних вимірювань для усунення або мінімізації впливу різних загроз і вразливостей, пов'язаних з безпекою, на організацію», адже управління інформаційною безпекою дозволяє «реалізувати бажані якісні характеристики послуг, які пропонує організація (тобто доступність

послуг, збереження конфіденційності та цілісності даних тощо)» [11]. У загальному вигляді СУІБ представлена на рисунку 3. але конкретний вигляд вказана схема побудови СУІБ буде залежати від багатьох факторів як на рівні компанії, так і під зовнішнім впливом.

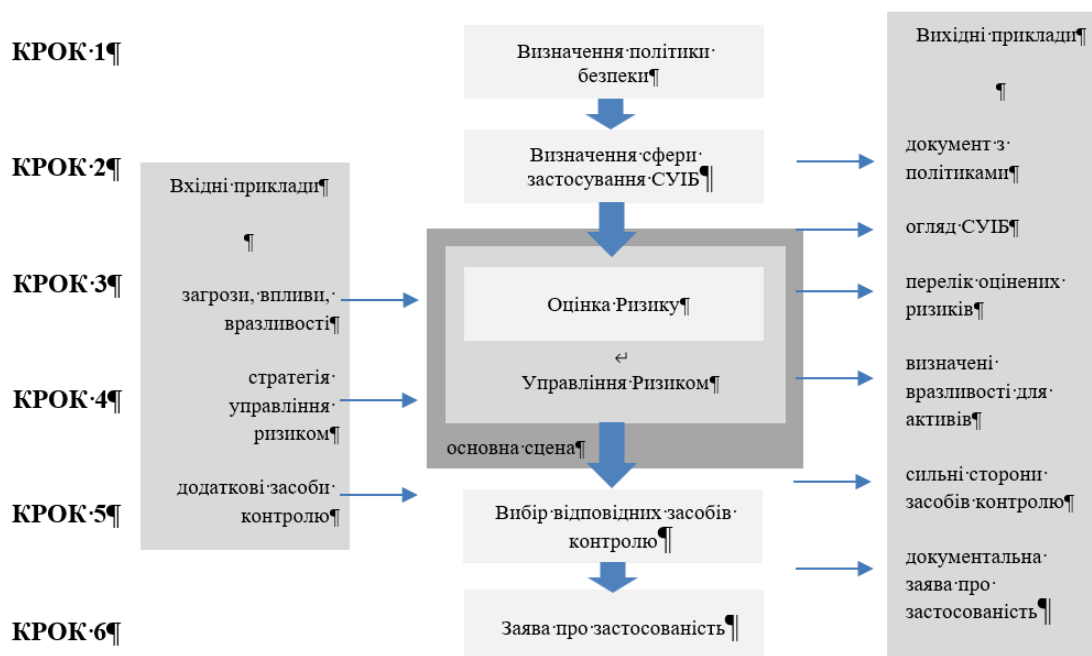

Рис. 3. СУІБ відповідно до фреймворку ISMS від ENISA [5, с.7]

Висновки. В рамках вказаного дослідження було розглянуто засоби захисту персональних даних при використанні приватних мобільних пристроїв в корпоративних інформаційних системах та мережах. Насамперед було відзначено, що «принеси власний пристрій на роботу» незважаючи на свою простоту вимагає комплексного підходу та розуміння усіх акторів – власника приватного мобільного пристрою, який повинен враховувати високий рівень відповідальності та бути готовим до значних обмежень відносно власного приватного мобільного пристрою, а також керівництво компанії, яке є відповідальним за безпеку, адже використання в інформаційній корпоративній системі та мережі додаткового нового обладнання ззовні потребує перебудови системи управління інформаційною безпекою, впровадження додаткового програмного забезпечення, навчання персоналу (кіберграмотність та кібергігієна) тощо.

Список використаних джерел:

1. Бурячок В.Л. Основи інформаційної та кібернетичної безпеки. [Навчальний посібник]. / В.Л. Бурячок, Р.В. Киричок, П.М. Складанний Київ, 2018. 320 с.
2. Захист інформації в системах електронного урядування / [О.М. Хошаба]. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. 72 с.
3. Єгелька М. Безпечне кодування – Виклики інформаційної безпеки <https://www.dqsglobal.com/uk-ua/navchajtesya/blog/bezpechne-koduvannya-vikliki-informacijnoi-bezpeki>.
4. Мобільна безпека на гібридному робочому місці: Три стратегії, які допоможуть захистити вашу організацію. (2023). <https://eba.com.ua/mobilna-bezpeka-na-gibrydnomu-robochomu-mistsi-3-strategiyi-yaki-dopomozhut-zahystyty-vashu-organizatsiyu/>

5. Управління інформаційною безпекою: конспект лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спец. 125 «Кібербезпека» / КПП ім. Ігоря Сікорського; уклад.: С.О. Носок, О.М. Фаль, В.М. Ткач. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 258 с.
6. Частка світового ринку мобільних операційних систем з 2009 по 2023 рік, за кварталами. <https://www.statista.com/statistics/272698/global-market-share-held-by-mobile-operating-systems-since-2009/>
7. Android users have an average of 95 apps installed on their phones, according to Yahoo Aviate data. (2014). <https://thenextweb.com/news/android-users-average-95-apps-installed-phones-according-yahoo-aviate-data>.
8. Drake J.J., Lanier Z., Mulliner C., Fora P.O., Ridley S., & Wicherski G. Android Hacker's Handbook. (2014). <https://www.semanticscholar.org/paper/Android-Hacker's-Handbook-Drake-Lanier/9b6f5010264f811337c964affd6f5443fbf3d1c5>
9. Li X., Yu L., Luo X.P. On Discovering Vulnerabilities in Android Applications. C.155-166. <https://csxqli.github.io/files/Elsevier'17.pdf>.
10. Seltzer Larry. HP research finds vulnerabilities in 9 of 10 mobile apps. (2013). <https://www.zdnet.com/article/hp-research-finds-vulnerabilities-in-9-of-10-mobile-apps/>
11. The ISMS Framework. <https://www.enisa.europa.eu/topics/risk-management/current-risk/risk-management-inventory/rm-isms/framework>

АНАЛІЗ РІШЕНЬ В ГАЛУЗІ РЕЗЕРВУВАННЯ ТА КЕРУВАННЯ ТРАФІКОМ

Коцюк Назар Мирославович

здобувач вищої освіти

факультету комп'ютерно-інформаційних систем і програмної інженерії
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Тимощук Віталій Дмитрович

здобувач вищої освіти

факультету прикладних інформаційних технологій та електроінженерії
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Науковий керівник: Луцик Надія Степанівна

доктор філософії, доцент кафедри комп'ютерних систем та мереж

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

У сучасному світі, де рівень використання мережевих технологій у всіх сферах стрімко зростає, важливість надійних рішень для резервування та керування трафіком є актуальною темою. Мережі, які забезпечують неперервний доступ до ресурсів Інтернету, потребують надійних рішень для ефективного керування трафіком та забезпечення безперервності зв'язку.

Аналіз рішень провідних виробників, таких як Cisco, MikroTik, Palo Alto, Juniper та Fortinet, показує, що кожен з них пропонує дещо відмінні методики та технології для резервування та керування мережевим трафіком.

Технологія Cisco IP SLA вбудована у Cisco IOS і дозволяє проводити тести та моніторинг мережевих параметрів для вимірювання рівня обслуговування. Ця система забезпечує виявлення затримок, втрати пакетів та інших факторів, що впливають на якість мережі [1]. Крім того, вона може автоматично перенаправляти трафік на інший шлях у разі виявлення проблем у роботі мережі.

Операційна система RouterOS в MikroTik дозволяє використовувати скрипти та планувальники завдань для автоматизації завдань, моніторингу та управління мережею. Це надає можливість налаштування автоматичного переходу на резервний канал при нестабільній роботі основного [2].

В маршрутизаторах Juniper використовується технологія RPM для моніторингу та вимірювання параметрів мережевого зв'язку в реальному часі [3]. Це включає в себе використання проб для вимірювання затримок, втрат пакетів та інших критичних параметрів. Також RPM може автоматично перенаправляти трафік на альтернативні шляхи у разі виявлення проблем у мережі.

Мережеве обладнання Palo Alto Networks пропонує функціонал Path Monitoring для моніторингу шляхів та автоматичного переключення на резервний канал у випадку відмови або проблеми з доступністю основного каналу зв'язку [4]. Це включає в себе визначення порогових значень для вимірювання доступності та автоматичне виконання переключення трафіку.

Fortinet використовує Link Monitor для постійного моніторингу стану зв'язку між мережевими пристроями [5]. Ця система дозволяє визначати недоступні або нестабільні з'єднання та при необхідності автоматично виконувати дії для відновлення роботи мережі з можливістю переключення на резервні канали.

Усі ці системи мають вбудовану можливість сповіщення про переключення на резервний канал через електронну пошту. Однак лише MikroTik надає можливість використання вбудованих засобів для надсилання SMS про відсутність зв'язку взагалі, без застосування зовнішніх систем моніторингу [6]. Маршрутизатор MikroTik є привабливим варіантом для малих та середніх підприємств завдяки своїй гнучкості та простоті налаштувань, широкому спектру функцій та доступності.

Список використаних джерел:

1. IP SLA Fundamentals [Електронний ресурс]. — URL: <https://learningnetwork.cisco.com/s/blogs/a0D3i000002SKN0EAO/ip-sla-fundamentals> (дата звернення: 27.11.2023).
2. RouterOS – Scripting [Електронний ресурс]. — URL: <https://help.mikrotik.com/docs/display/ROS/Scripting> (дата звернення: 27.11.2023).
3. Configuring Real-Time Performance Monitoring Probes [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.juniper.net/documentation/us/en/software/nce/internet-protocol-srx-monitoring/topics/task/ip-monitoring-rpm-configuring.html> (дата звернення: 27.11.2023).
4. Failover [Електронний ресурс]. — URL: <https://docs.paloaltonetworks.com/pan-os/9-1/pan-os-admin/high-availability/ha-concepts/failover> (дата звернення: 27.11.2023).
5. Link monitor [Електронний ресурс]. — URL: <https://docs.fortinet.com/document/fortigate/7.4.1/administration-guide/76624/link-monitor> (дата звернення: 27.11.2023).
6. RouterOS – SMS [Електронний ресурс]. — URL: <https://help.mikrotik.com/docs/display/ROS/SMS> (дата звернення: 27.11.2023).

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ МУЗЕЙНОГО ДОСВІДУ ГРОМАДЯН

Дуда Олексій Михайлович

ORCID ID: 0000-0003-2007-1271

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Крамар Тарас Олександрович

ORCID ID: 0000-0001-8060-0169

асистент кафедри комп'ютерних наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Бурхливий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій спричиняє зміни способів поширення інформації. Традиційні друковані інформаційні матеріали активно витісняються цифровими носіями та засобами взаємодії. Це використовується в музеях, архівах та бібліотеках, які впроваджують віртуальні технології, щоб зробити свої колекції доступнішими та привабливішими для відвідувачів [1]. AR-технології розглядають, як інноваційний інструмент, який може зробити відвідування музеїв більш захопливим. AR-технології дають можливість переносити об'єкти реального світу у віртуальне середовище і навпаки, що відкриває нові можливості для інтерактивного навчання та розваг. Дослідники [2] вважають, що унікальні функції та візуальна інтерактивність AR-технологій можуть бути альтернативою традиційним текстовим посібникам та залучати нові групи користувачів. Музеї використовують AR-технології для оцифрування творів мистецтва та артефактів.

Застосування AR-технологій дає можливість розширити сприйняття експонатів глядачами та відвідувачами музеїв, допомагаючи їм повніше і глибше зрозуміти елементи колекцій та експозицій без додаткових пояснень музейних працівників. Інтерактивні можливості, які комбінують у собі експериментальне навчання з інноваційними розважальними елементами, нестандартними методами оповіді та ефектом віртуального занурення, значно підвищують інформаційну цінність музейних експозицій [3]. Задоволеність відвідувачів "розумних" музеїв залежить від численних факторів, зокрема якості обслуговування, технічних аспектів та загального досвіду відвідування громадян. Застосунки з елементами AR-технологій дають змогу підвищити задоволеність інформаційних потреб відвідувачів та забезпечують інноваційні способи взаємодії з експонатами. Як наслідок відвідувачі будуть рекомендувати музеї іншим громадянам та, з більшою ймовірністю, відвідають їх повторно [4].

Для подальшого використання AR-технологій та кращого розвитку музейної індустрії доцільно розробити інформаційно-технологічні платформи та моделі, дослідити їх вплив на формування музейних експозицій. При цьому, слід акцентувати увагу на інтерактивній взаємодії, якісних показниках даних, інформаційній насиченості, задоволенні інформаційних потреб громадян та інтерактивності. Результати досліджень такого класу будуть слугувати орієнтиром для музейних працівників та керівництва, щоб сприяти розширенню процесів застосування AR-технологій у формуванні сучасних "розумних" музеїв.

Список використаних джерел:

1. Jiang, Q., Chen, J., Wu, Y., Gu, C., & Sun, J. (2022). A study of factors influencing the continuance intention to the usage of augmented reality in museums. *Systems*, 10(3), 73.
2. Chung, N., Han, H., & Joun, Y. (2015). Tourists' intention to visit a destination: The role of augmented reality (AR) application for a heritage site. *Computers in Human Behavior*, 50, 588-599.
3. Poce, A., Amenduni, F., De Medio, C., Valente, M., & Re, M. R. (2019). Adopting augmented reality to engage higher education students in a museum university collection: the experience at Roma Tre University. *Information*, 10(12), 373.
4. Gong, Z., Wang, R., & Xia, G. (2022). Augmented reality(AR) as a tool for engaging museum experience: a case study on Chinese art pieces. *Digital*, 2(1),33-45.

НАБОРИ МЕДИЧНИХ ДАНИХ ТА ГРАФОВЕ ПОДАННЯ ЗНАНЬ

Волинець Леонід Васильович

здобувач вищої освіти

факультету комп'ютерно-інформаційних систем і програмної інженерії
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Гарматюк Назар Андрійович

аспірант 2-го курсу кафедри комп'ютерних наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Готович Володимир Анатолійович

ORCID ID: 0000-0003-2143-6818

канд. техн. наук, доцент кафедри комп'ютерних наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

На даний час доступний обширний перелік засобів подання знань в галузі охорони здоров'я. Зокрема, графове подання медичних знань – це один з ключових інструментів «розумної» охорони здоров'я, який активно використовуються для обширного переліку різнотипових «розумних» медичних програм та застосунків. Тому, аналіз засобів графового подання медичних знань є актуальним напрямком сучасних досліджень.

Граф знань – це семантичні мережі, що складається з інформаційних сутностей та їхніх відношень у реальному світі [1]. Графи знань є одним із еталонних способів подання знань у галузі штучного інтелекту. Вони пропонують ефективний спосіб інтеграції та консолідації різнорідних інформаційних ресурсів для потреб заснованих на знаннях послуг та застосунків.

Медичні граfi знань об'єднують знання та логічні виведення із засобами машинного та глибинного навчання, щоб забезпечити когнітивними можливості комп'ютерних систем, що необхідно для підтримки «розумних» послуг та застосунків усіх типів. Медичні граfi знань активно використовуються в різних «розумних» медичних застосунках та сценаріях [2]. Зокрема, для:

- інтелектуального та семантичного пошуку медичних знань;
- допоміжних засобів діагностування захворювань;
- клінічного навчання медичного персоналу;
- аналізу результатів прийому ліків;
- рекомендаційних систем діагностики та планування лікування пацієнтів;
- супроводу медичних чат-ботів;
- інтелектуального медсестринства;
- «розумного» керування в царині охорони здоров'я.

Джерела даних посідають ключове місце при формуванні медичних графів знань. Великі за обсягом набори медичних даних дають змогу створювати відповідні граfi медичних знань в обширному переліку медичних напрямків. Джерела медичних даних умовно можна розділити на шість груп (див. рис. 1).

Медичні джерела даних [3] здебільшого містять дані щодо діагностики та лікування громадян, електронні медичні записи, інформацію про стан здоров'я громадян, результати клінічних досліджень тощо. В переважній більшості медичні джерела даних надають клінічні знання, тому їх використовують на ранніх стадіях

Рис. 1. Класифікація джерел медичних даних

діагностування громадян. Автори [4] описують процес створення неоднорідного графу, що узагальнює знання про пацієнтів, захворювання та ліки в електронних медичних записах.

Відкриті та популярні бази даних медичних знань, наприклад, FreeBase [5], RepoDB [6], DurgBank [7], SemMedDB [8] тощо, подають колекції створених дослідниками відкритих та вільно доступних медичних даних та знань. На даний час, зростає кількість наборів та колекцій медичних даних які потребують графового подання, тому в подальших дослідженнях доцільно провести їх поглиблений аналіз та кваліфікацію.

Список використаних джерел:

1. Wang, J., Wang, X., Ma, C., & Kou, L. (2021). A survey on the development status and application prospects of knowledge graph in smart grids. *IET Generation, Transmission & Distribution*, 15(3), 383-407.
2. Wu, X., Duan, J., Pan, Y., & Li, M. (2023). Medical knowledge graph: Data sources, construction, reasoning, and applications. *Big Data Mining and Analytics*, 6(2), 201-217.
3. Li, L., Wang, P., Yan, J., Wang, Y., Li, S., Jiang, J., ... & Liu, Y. (2020). Real-world data medical knowledge graph: construction and applications. *Artificial intelligence in medicine*, 103, 101817.
4. Wang, M., Zhang, J., Liu, J., Hu, W., Wang, S., Li, X., & Liu, W. (2017). Pdd graph: Bridging electronic medical records and biomedical knowledge graphs via entity linking. In *The Semantic Web-ISWC 2017: 16th International Semantic Web Conference, Vienna, Austria, October 21-25, 2017, Proceedings, Part II* 16 (pp. 219-227). Springer International Publishing.
5. Bollacker, K., Evans, C., Paritosh, P., Sturge, T., & Taylor, J. (2008, June). Freebase: a collaboratively created graph database for structuring human knowledge. In *Proceedings of the 2008 ACM SIGMOD international conference on Management of data* (pp. 1247-1250).
6. Brown, A. S., & Patel, C. J. (2017). A standard database for drug repositioning. *Scientific data*, 4(1), 1-7.
7. Wishart, D. S., Knox, C., Guo, A. C., Shrivastava, S., Hassanali, M., Stothard, P., ... & Woolsey, J. (2006). DrugBank: a comprehensive resource for in silico drug discovery and exploration. *Nucleic acids research*, 34(suppl_1), D668-D672.
8. Kilicoglu, H., Shin, D., Fiszman, M., Roseblat, G., & Rindfleisch, T. C. (2012). SemMedDB: a PubMed-scale repository of biomedical semantic predications. *Bioinformatics*, 28(23), 3158-3160.

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ РАКЕТНО-КОСМІЧНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ ДНІПРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Семенюта Ольга Сергіївна

здобувач вищої освіти

факультету інформаційних технологій та механічної інженерії

Державний вищий навчальний заклад

«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

Науковий керівник: Шибко Оксана Миколаївна

ORCID ID: 0000-0001-5894-0642

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та прикладної математики

Державний вищий навчальний заклад

«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

З швидким розвитком та появою нових цифрових технологій, а також зростанням відкритості та прозорості в освітніх системах, освітні заклади повинні адаптуватися до цих змін. Вони мають розширювати свої можливості для створення інформаційно-освітніх середовищ сучасного покоління, що сприяє встановленню нових форм взаємодії та комунікації між всіма учасниками освітнього процесу. У цьому контексті заклади фахової передвищої освіти не можуть залишитися осторонь від глобальних змін, що відбуваються у всьому світі, і мають зосередити свої зусилля на адаптації технологічних стратегій з метою підвищення конкурентоспроможності своїх випускників.

Однією з ключових тенденцій в освіті є просування цифрової освіти та переосмислення практики навчання та роботи освітніх установ. Важливими напрямками розвитку освіти стають цифрова та інформаційна грамотність, впровадження онлайн та змішаного навчання, розвиток та залучення викладачів до використання технологій, забезпечення доступності та універсального освітнього дизайну.

Один з ключових шляхів розвитку цифрової компетентності та переорієнтації роботи освітніх установ в віртуальному просторі полягає в створенні інформаційно-освітнього середовища, що дозволяє зменшити роль вертикального управління освітнім процесом і робить його більш індивідуалізованим.

Метою дослідження є створення та апробація інформаційно-модульної системи для Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара на основі вищеозвучених тенденцій та вимог сучасного освітнього середовища.

Мета роботи – створення та апробація інформаційно-модульної системи Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Задачі дослідження:

– визначити потреби та вимоги Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування для створення інформаційно-модульної системи;

- провести аналіз існуючих систем управління та навчання, що використовуються в освітній галузі, з метою визначення найкращих практик та можливостей для імплементації в Фаховому коледжі;
- розробити архітектуру та функціональні вимоги до інформаційно-модульної системи для навчального закладу;
- вивчити питання кібербезпеки та захисту даних в контексті інформаційно-модульної системи для Фахового коледжу;
- визначити можливості інтеграції системи з існуючими програмними рішеннями та електронними платформами навчання;
- розробити методику тестування та оцінки ефективності інформаційно-модульної системи в умовах Фахового коледжу;
- вивчити фінансові аспекти створення та підтримки інформаційно-модульної системи;
- дослідити вплив інформаційно-модульної системи на навчальний процес та результати студентів.

Об'єкт дослідження – інформаційно-модульна система Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Предмет дослідження – є комплекс заходів зі створення інформаційно-модульної системи Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Результатом дослідження є створена інформаційно-модульна система Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Сутність проблеми полягає в тому, що Фаховий коледж ракетно-космічного машинобудування стикається із викликами та обмеженнями в контексті сучасної освіти та розвитку інформаційних технологій. Основними аспектами сутності проблеми є:

1. Необхідність актуалізації освітнього процесу. Розвиток сучасних технологій та ракетно-космічної галузі вимагає постійного оновлення та актуалізації освітніх програм і методів навчання. Коледж повинен забезпечити студентів актуальною інформацією та навичками.
2. Потреба в індивідуалізованому підході. Студенти можуть мати різний рівень підготовки та індивідуальні потреби. Коледж повинен забезпечити індивідуальні можливості для навчання та розвитку, враховуючи різницю в знаннях і навичках.
3. Ефективна адміністрація та управління ресурсами. Коледж потребує ефективної системи управління навчальними ресурсами, графіками та планами, щоб забезпечити оптимальне використання доступних ресурсів та підтримувати навчальний процес.
4. Кібербезпека та захист даних. Збереження та захист конфіденційних даних студентів та навчальної інформації є критично важливим завданням, особливо в контексті обробки чутливих даних стосовно ракетно-космічних технологій.
5. Потреба в інноваційних технологіях. Сучасний освітній процес вимагає використання інноваційних технологій та інформаційних систем, щоб забезпечити ефективне навчання, підтримати прогресивні методи навчання та розвитку учнів. Це обґрунтовано високим попитом на інтеграцію технологій у навчальній сфері з метою поліпшення якості освіти та розширення можливостей навчання.
6. Співпраця та комунікація. Забезпечення ефективної комунікації та співпраці між студентами, викладачами та адміністрацією є важливою складовою успішного навчання та діяльності коледжу.

Сутність проблеми полягає в необхідності забезпечення якісної, індивідуалізованої та сучасної освіти у галузі ракетно-космічного машинобудування, яка враховує специфіку цієї галузі та вимагає використання інформаційних технологій та інноваційних підходів.

Сучасні освітні заклади стикаються з великою кількістю завдань, які вимагають ефективного управління та надання високоякісної освіти. Інформаційно-модульна система (MIC) Фахового коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара є ключовим інструментом для вирішення цих завдань.

Інформаційно-модульна система обслуговує коледж завдяки 9 серверам різного призначення та близько 60 одиницям активного обладнання. Система охоплює близько 900 користувачів та 208 одиниць комп'ютерної техніки. Зокрема, є 81 робоче місце співробітників, 127 одиниць навчального обладнання для студентів, а також мультимедійне обладнання та оргтехніка.

Ця система включає в себе наступні модулі та сервіси, які підтримують різні аспекти діяльності коледжу:

- WorkNet коледж;
- E-Mail коледж;
- Moodle коледж;
- Google коледж;
- Dspace коледж;
- Coursera коледж;
- Zoom коледж;
- Деканат коледж;
- ЄДЕБО коледж.

Список використаних джерел:

1. Білощицький А.О. Розробка інтегрованих інформаційних засобів для забезпечення впровадження кредитно-модульної системи в сфері навчання / А.О. Білощицький, В.В. Демченко // Східно-Європейський журнал передових технологій. – Х.: Українська державна академія залізничного транспорту, 2007. – С. 20-28.
2. Кізім С. С. (2017). Інформаційно-освітнє середовище як засіб модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців [Informational and Educational Environment as a Means for Modernization of the Professional Preparation of the Future Professionals]. СумДПУ імені А. С. Макаренка.
3. Литвинова С. Теоретичні засади моделювання й інтеграції сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища // Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища: монографія / за заг. ред. С. Г. Литвинової. К. : ЦП «Компринт», 2015. 163 с.
4. Розвиток інформаційних систем управління освітою як інструмент реалізації державної освітньої політики: монографія / за ред. С. Л. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2020. 258 с.
5. Топузов М. О. Розроблення змісту проектування інформаційно-освітнього середовища ВНЗ у системі організаційно-економічного механізму. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Київ, 2012. No 3 (65). С. 210—215

СУЧАСНІ МЕТОДИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В ГЕННІЙ БІОІНФОРМАТИЦІ

Прудіус Владислав Юрійович

ORCID ID: 0009-0003-8555-284X

здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук

Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Розуміння генетичного підґрунтя хвороб, порушень обміну речовин або будь-яких інших генетичних станів, вже давно стало однією з головних цілей світових біологів. Збір та збереження генетичних даних може проводитись багатьма різноманітними способами, але для отримання скільки-небудь корисної інформації ці сирі дані потребують обробки та аналізу.

Одним з найбільш ефективних та цікавих для вивчення підходів є кластеризація. Кластеризація даних в біоінформатиці використовується для групування подібних елементів великих наборів даних. У геномній біоінформатиці, наприклад, може бути важливим кластеризувати гени або послідовності ДНК для виявлення спільних властивостей або функцій. Отримана в результаті інформація дозволяє спростити аналіз та виявляти внутрішні зв'язки, які можуть бути важливими для розуміння біологічних систем та принципів їх роботи.

Методів кластеризації існує велика кількість і кожен з них має свої недоліки та сильні сторони, а також більш сприятливі сфери використання та методи впровадження. Деякі з цих технік вже трохи застаріли та придбали різноманітні модифікації та покращення, але все ще актуальним є питання того. Тому в даній роботі пропонуємо невеликий огляд деяких основних підходів до кластеризації, порівнюємо їх за основними критеріями ефективності та зручності у використанні, а також опишемо основні модифікації методів обраних методів що використовуються на даний момент (Табл. 1).

Таблиця 1

Методи кластеризації та їх порівняння

Назва методу	Переваги	Недоліки	Ефективність розрахунків	Витрати часу	Масштабованість
Метод К-середніх	Використовує критерій мінімальної «суми квадратів у межах класу від центрів», щоб вибрати кластери	Попереднє визначення кількості кластерів	Висока	Низькі	Низька
Агломеративна вкладеність (AGNES)	Будує ієрархію кластеризації з невеликого кластера, і об'єднує їх доки всі дані не будуть в одній великій групі	Великий вплив мають невдалі рішення на перших етапах	Висока	Високі	Висока

Назва методу	Переваги	Недоліки	Ефективність розрахунків	Витрати часу	Масштабованість
Просторова кластеризація програм із шумом на основі щільності (DBSCAN)	Може виявляти скупчення різної форми та обробляти кластери різної щільності	Проблеми з оптимізацією, важко вибрати правильні значення параметрів	Висока	Середні	Висока
Кластеризація в квесті (CLIQUE)	Може автоматично знаходити підпростори в низьковимірних підпросторах з кластерами високої щільності.	Ігнорує всі проекції розмірних підпросторів.	Висока	Низькі	Висока

дані сформовано з [1, 2]

Метод К-середніх був представлений ще у 50-х роках минулого століття, і у наш час є одним з найбільш часто використовуваних підходів. У нього є багато модифікацій (K-means++, K-means-sharp та інші) направлених на виправлення недоліків. Тож цей метод досі є актуальним та використовується у багатьох сферах досліджень.

Методи агломеративної вкладеності також постійно розвиваються та є одними з найпопулярніших методів що використовуються у багатьох сферах досліджень. На момент написання роботи під алгоритмами AGNES мається на увазі ціле сімейство різноманітних методів, модифікованих для різних цілей.

Алгоритм DBSCAN хоч і був придуманий достатньо давно, але й досі не втратив своєї актуальності, й часто використовується через свою ефективність. DBSCAN має перевагу в порівнянні з іншими алгоритмами кластеризації, такими як К-середніх, оскільки він може автоматично визначати кількість кластерів та дозволяє виявлення кластерів різної форми та розмірів. Однак, для коректної роботи необхідне правильне налаштування. Але й для такого ефективного алгоритму є модифікації, наприклад метод SUBCLU, що використовується для кластеризації багатовимірних даних.

Водночас метод CLIQUE сам є одним з найсучасніших методів та може бути особливо ефективним у високорозмірних просторах, де інші традиційні методи кластеризації можуть стикатися з проблемою "прокляття розмірності". Однак, як і попередник потребує правильного налаштування параметрів.

Список використаних джерел:

1. A Review of Computational Methods for Clustering Genes with Similar Biological Functions. *MDPI*. URL: <https://www.mdpi.com/2227-9717/7/9/550/htm> (date of access: 26.11.2023).
2. Gene Expression Analysis Using Clustering Techniques and Evaluation Indices. *Search eLibrary: SSRN*. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3350332 (date of access: 26.11.2023).

СЕКЦІЯ XIII. ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ЩОДО ФОРМАЛІЗУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ВИСОКОТОЧНИХ ДЕТАЛЕЙ СКЛАДНОЇ ФОРМИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Сікульський Валерій Терентійович

д-р техн. наук, доцент, професор кафедри технології виробництва ЛА
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Україна

Майорова Катерина Володимирівна

ORCID ID: 0000-0003-3949-0791

канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедри технології виробництва ЛА
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Україна

Красовський Сергій Олександрович

завідувач лабораторії кафедри технології виробництва ЛА
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Україна

Суслов Артем Сергійович

аспірант кафедри технології виробництва ЛА
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Україна

Перед технологом стоїть завдання вибору способу обробки поверхонь та кромek деталей з метою забезпечення необхідного мікрорельєфу та промислової чистоти. Розміри перехідної поверхні, що утворюється при обробці, залежать від методу, умов обробки та від шорсткості поверхонь деталі, що сполучаються кромкою. Далеко не завжди існує можливість механічної обробки забезпечити необхідну якість кромки, тому додатково використовуються й інші методи.

Кромка реальної деталі є перехідною складнопрофільною поверхнею. Тому її поперечний переріз зазвичай апроксимують дугами кола з деяким змінним радіусом r , хоча існують інші способи описів.

Безрозмірна обробка видалення задирок, підготовка кромek деталей перед нанесенням різноманітних покриттів на деталі машин і механізмів сьогодні є апробованими технічними рішеннями. Проблема розмірного округлення кромek є складним багатофункціональним завданням і залишається актуальною в сучасних умовах. Незважаючи на те, що в даний час для обробки та очищення кромek використовують понад 120 методів і на порядок більше моделей обладнання, процес коректної реалізації цих операцій далекий від остаточного рішення. Удосконаленню

процесів обробки кромки деталей потрібно приділяти більше уваги, оскільки до них пред'являються дуже жорсткі вимоги:

- при виготовленні з видаленням шару матеріалу на деталях не допускаються тріщини, розшарування матеріалу, сліди корозії, задирки, рвані та гострі кромки, вибоїни, сколи, вм'ятини, ризики та інші пошкодження, що виходять за межі параметрів шорсткості поверхонь;
- рвані та гострі кромки повинні бути притуплені радіусом 0,2 ... 0,6 мм або фаскою з розмірами $(0,2...1) \times (45 \pm 2)$;
- для елементів деталей розмір яких не перевищує 2 мм, величина притуплення повинна бути не більше 0,3 розміру цього елемента.

Подання кромки як математичної моделі деталі виникає при моделюванні технологічного процесу обробки деталей. Форма, точність виготовлення та фізичні характеристики матеріалу кромки визначають ефективність функціонування деталей, вузлів або виробу загалом під час їх експлуатації.

Складність процесу формування кромки полягає в тому, що вона є результатом перетину двох теоретичних поверхонь і має описуватись лінією.

При перетині реальних поверхонь така кромка є не лінією, а перехідною поверхнею складної геометричної форми. У діючих стандартах [1, 2] кромка визначена як поверхня, що сполучається двома поверхнями, що перетинаються, які є дотичними до неї.

Розміри та мікрорельєф кромки залежать від методів формоутворення та можливостей обладнання, від послідовності виконання технологічних операцій. Крім того, на кромці підсумовуються дефекти поверхонь, що перетинаються, обумовлені крайовими ефектами при їх механічній обробці.

Таким чином, кромкою є сполучна поверхня, що стосується краях двох поверхонь, що перетинаються:

- фізико-хімічні характеристики, які можуть суттєво відрізнятися від властивостей інших фрагментів деталі;
- значення допусків форми, точності розмірів і мікрорельєфу якої можуть бути значно менше допусків поверхонь, що сполучаються;
- є важливим елементом забезпечення ресурсу виробу.

Тому з конструкторсько-технологічної точки зору деталь представляється сукупністю поверхонь і кромки, що з застосуванням спеціальних технологічних процесів при їх формуванні.

До кромки деталей пред'являють спеціальні вимоги, які поділяють на естетичні, ергономічні та функціональні групи. Якість та розміри перших двох груп оцінюються суб'єктивно та призначаються досить довільно. Остання група впливає на фізичні процеси функціонування виробів.

Функціональні кромки деталей повинні мати строго задану геометрію, мікрорельєф та промислову чистоту поверхонь.

Наприклад, гідравлічні втрати при гострих кромках золотникових і плунжерних пар на порядок більше, ніж при їхньому округленні. Цю властивість широко використовують у машинобудуванні зниження втрат через зазори нагнітальних елементів, захисту капілярних щілин гідравлічних агрегатів від твердих частинок та інших.

Слід зазначити, що у технічній документації опису кромки приділяється недостатня увага. Опис еталонної геометрії форми та поверхонь деталей представляється, як правило, без урахування можливості будь-яких відхилень і без урахування станів кромки. Проте стан кромки, тобто її геометрична форма та якість поверхонь, що значно впливають і визначають ресурс всього виробу в цілому [3]. Тому стан кромки має враховуватися ще етапі розробки, тобто ще на стадії створення

математичних моделей деталей і виробів. Особливо це важливо при виготовленні деталей мікротехніки та гідравлічних систем керування, в яких величина, форма кромки та її шорсткість мають бути регламентовані у технічній документації [4].

Кромка деталі має власну шорсткість у поздовжньому та поперечному напрямках. Чим менше шорсткість поверхонь, що перетинаються, тим менша поздовжня шорсткість кромки. Підвищена шорсткість кромки після звичайної механічної обробки суттєво знижує їхню міцність.

Виступи мікронерівностей на кромках через їх малу механічну міцність руйнуються в перші секунди роботи деталей у виробі, а западини мікронерівностей є місцем зародження мікротріщин і призводять до утворення сколів.

Застосування загальновизнаних методів механічної обробки здатне забезпечити, наприклад, необхідне значення шорсткості поверхонь, що сполучаються, але при цьому шорсткість кромки виявляється в три - чотири рази вище цього значення.

В даний час для обробки та очищення кромки використовують більше ста методів і на порядок більше моделей обладнання, проте процес коректної реалізації цих операцій далекий від остаточного рішення [5].

Слід зазначити, що за останні роки спостерігається тенденція щодо створення єдиної комплексної системи з кількох методів для обробки та очищення країв, для реалізації якої необхідні точні дані геометрії та властивостей країв [6]. Останнє безпосередньо залежить від режимів механічної обробки та геометрії інструменту. В результаті проблема розмірного округлення кромки є складним багатофункціональним завданням і залишається актуальною у сучасних умовах.

Порівняльний аналіз чинників, наведених вище, а також існуючих методів оброблення високоточних поверхонь, кромки та інших елементів деталей, показав, що виробничі методи формоутворення на фінішних етапах виробництва суттєво відстають від потреби проектувальників. Взагалі майже всі види геометричної точності, до яких ми звикли за останні роки, потребують підвищення вимог на один квалітет, крім точності кутів. Особливо це відноситься до операцій формування кромки, циліндричності отворів, перетину складних фасонних форм, шорсткості поверхонь та ін. Для цих показників зміна рівня вимог повинна бути на два квалітета вище, ніж зараз використовується. Неодноразово конструктори нових виробів та виробники нашої галузі ставили питання: як виконати відхилення розмірів, що мають розмір у долях мікрону. Відповідь на це питання слід знаходити у розробці нових технологічних процесів, які здатні забезпечити керований процес обробки в інтервалі 0,001 мм.

Таким процесом може бути конвергенційна технологія обробки поверхонь з використанням термоімпульсної, електрохімічної та ін. процесів, що можуть потенційно задовольняти таким вимогам [6].

Список використаних джерел:

1. ISO 13715-2017 Technical product documentation - Edges of undefined shape - Indication and dimensioning (2017).
2. ASME B46.1-2019 Surface Texture (Surface Roughness, Waviness, and Lay), 144 p., (2019).
3. Y.C. Nee, Andrew: Handbook of Manufacturing Engineering and Technology. Springer, London (2015).
4. ISO 25178-2:2021 Geometrical product specifications (GPS) – Surface texture: Areal – Part 2: Terms, definitions and surface texture parameters, 2021.
5. J.Struckmann, A. Kieser, "Thermal deburring", ATL Anlagentechnik Luhden GmbH Publ., 2020.
6. Sikulskiy, V., Maiorova, K., Vorobiov, Iu., Fomichev, P., Myronova, S.: Convergence technology of vehicle parts surface finishing. XIV International Scientific Conference, Katowice – Silesia, 29 June – 1 July 2022, Transport problems 2022, pp. 637–646. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice, Poland (2022).

СЕКЦІЯ XIV. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

LEXICAL-SEMANTIC TRANSFORMATIONS IN MEDICAL TRANSLATION

Monush Vivien Yosypivna
Master's Student,
English Language Department
Uzhhorod National University, Ukraine

Slyvka Myroslava Ivanivna
Associate Professor,
English Language Department
Uzhhorod National University, Ukraine

Lexical-semantic transformations used to translate medical terminology in the medical discourse include differentiation, concretization, generalization, and semantic development. According to S.Ye. Maksimov, differentiation of meaning is due to the fact that many English words with a broad meaning do not have direct equivalents in the Ukrainian language. Thus, dictionaries offer a number of meanings that can only partially cover the meaning of a single lexical unit, and the translator has to use the option that can best fit the context [1]. This can be illustrated by the example, where the lexeme “ocular” has several translation options, in particular «очний», «окулярний», «офтальмологічний» and «око», the latter being used in translation: “*These procedures frequently identify **ocular** injuries that are not otherwise apparent*” [3, p. 16] – “*Ці процедури часто виявляють травми **ока**, які в іншому випадку не є очевидними*” [2].

The translator opted for the variant «офтальмологічний» to convey the meaning of the lexeme in the following context: “*The patient's medical history should reflect a positive past **ocular** history; if it does not, further investigation and examination is necessary to evaluate for intracranial pathology*” [3, p. 258]. – “*Історія хвороби пацієнта повинна відображати позитивний минулий **офтальмологічний** анамнез; якщо це не так, необхідні додаткові дослідження та експертиза, щоб оцінити наявність внутрішньочерепної патології*” [2].

When using semantic development (modulation), translators resort to contextual substitution, i.e., the target text uses a term whose meaning is a logical development of the meaning of the source text term, for example: “*This appendix focuses on the few ocular injuries that can blind a patient if not treated within the first few hours after **onset***” [3, p. 258]. – “*Цей додаток зосереджений на кількох травмах очей, які можуть призвести до втрати зору пацієнта, якщо не надати йому лікування впродовж перших кількох годин після **травмування***” [2].

Modulation is also used in the translation of the term in the following example: “*Be especially aware of eyelid lacerations that align with conjunctival or corneal lacerations, because these are often associated with occult **open globes***” [3, p. 259]. – “*Особливу увагу зверніть на рвані рани повіки, які поєднуються з кон'юнктивною або рогівкою, оскільки вони часто пов'язані з прихованим **пошкодженням очного яблука***” [512].

Generalization in translation occurs when a medical term of the source language is replaced by its hyperonym, and a certain semantic feature is “displaced”. The generalization transformation can be represented by the following example, where the term “surgeon” is replaced by a term with a broader meaning «лікар», for example: *“In the absence of hepatic or splenic injuries, the presence of free fluid in the abdominal cavity suggests an injury to the gastrointestinal tract and/or its mesentery, and many trauma **surgeons** believe this finding to be an indication for early operative intervention [3, p. 92].* – *“Якщо травми печінки чи селезінки відсутні, наявність рідини у черевній порожнині є ознакою травми шлунково-кишкового тракту та/або брижі. Чимало **лікарів** вважають це достатньою підставою для раннього хірургічного втручання” [2].*

Concretization is defined as the replacement of a word or phrase in the source language with a broad subject-logical meaning with a word or phrase in the target language with a narrow meaning. As a result, the generated analogy and the unit of the source language are in a logical relationship of inclusion: the unit of the source language expresses the subject concept, and the unit of the target language expresses the subject concepts united in it, for example: *“**Injuries** of the orbit may cause bleeding in the muscle cone or around it” [3, p. 260].* – *“**Переломи** орбіти можуть викликати кровотечу в м'язовий конус або навколо нього” [2].* Terms of broad meaning are sometimes reproduced in Ukrainian by means of a concretization transformation, for example, the word “injury”, which has broad semantics, was translated into a noun with much more specific semantics «перелом».

Thus, the translation of medical terminology within medical discourse relies on a spectrum of lexical-semantic transformations, namely differentiation, generalization, semantic development, and concretization. Among these, differentiation stands out as the primary technique, addressing the challenge of various meanings in English medical terms that lack direct equivalents in Ukrainian. Semantic development, exhibited through contextual substitution, ensures a logical progression of meaning, aligning source text terms with their natural evolutions in the target language. Generalization simplifies expressions by employing broader concepts, while concretization enhances precision by substituting specific terms, collectively shaping a nuanced and accurate rendition of medical information for effective communication in both English and Ukrainian. The art of translating medical terminology demands a nuanced application of these lexical-semantic transformations to bridge linguistic and semantic gaps, ensuring that medical information is accurately conveyed in both English and Ukrainian, ultimately facilitating effective communication in the field of medicine.

References:

1. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів : навч. посібник. Київ : Ленвіт, 2010. 175 с.
2. ATLS – посібник по лікуванню травми. URL: <https://gmka.org/uk/category/dlya-medykiv/emd-medycyna-katastrof/atls/>
3. ATLS Advanced Trauma Life Support. American College of Surgeon, 2018. 474 p.

КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Штика Вікторія Миколаївна

здобувачка вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна

ORCID ID: 0000-0003-0071-038X

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

Сучасне перекладознавство як наука, одним із завдань якої є встановлення принципів декодування та кодування вербального матеріалу при переході від однієї мовної картини світу до іншої, плідно використовує методи контрастивного дослідження. Добрим підґрунтям для проведення перекладознавчого аналізу є контрастивні дослідження (граматичні, прагматичні та стилістичні), адже навряд чи можна сумніватися в тому, що лінгвістика відіграє щонайважливішу роль у перекладознавстві [1, с. 199].

Модальність є складною та різнобічною функціонально-семантичною категорією, яка вважається ключовою в мові. Її завданням є вираження різноманітних способів, якими автор висловлює своє ставлення до подій та обставин. Категорія модальності є важливим аспектом у граматиці, який активно досліджується вченими, тому має різноманітні тлумачення.

Так, О.І. Іванова розглядає термін "модальність" як лексико-граматичний аспект. Модальність – це категорія значення, яка містить зв'язок дії з реальністю, або ставлення промовця до дії. Промовець не тільки передає інформацію адресату, але і висловлює свою оцінку. Категорія модальності є однією з мовних універсалій, яка знаходить відображення на різних рівнях мови (морфологічному, синтаксичному, інтонаційному, текстовому) [2, с. 94].

Актуальність роботи полягає у дослідженні використання категорії модальності, адже це дозволяє точніше та виразніше подавати свої думки, наміри та ставлення до подій, сприяє ефективній комунікації між представниками різних культур.

Багато наукових досліджень вказують на те, що у цій темі не існує загальноприйнятої класифікації, оскільки різні мовознавці розглядають це явище з власного погляду, але у нашому дослідженні ми спиралися саме на класифікацію І.В. Корунця, який зауважив, що «модальність, будучи екстралінгвістичною категорією, що виражає відношення мовця до реальності, має загальні в англійській та українській мові засоби реалізації, які в себе включають:

1. фонетичні засоби (наголос та інтонація);
2. лексико-граматичні засоби (модальні дієслова);
3. лексичні засоби (модальні слова та модальні вирази), що виражають суб'єктивну модальність;
4. граматичні засоби, що виражають граматичну модальність» [3, с. 208].

Найважливішу роль відіграють модальні дієслова, серед яких визначено такі , як: *can, may, should, ought to, must* , які мають такі українські еквіваленти: *могти, мати змогу, можна, мусити, бути повинним, треба, сміти, наважуватися, потрібно.*

Модальне дієслово *can*, маючи український еквівалент – *могти, вміти*, вказує на здатність чи можливість виконання дії, наприклад:

Of course I can't give you up to the Witch; not now that I know you [5, с. 9].

I can see the wardrobe door [5, с. 9].

Їй-богу, не можу заплатити так багато [4, с. 12].

Побачим, чи вмієш гедзкатися [4, с. 54].

Модальне дієслово *may* вказує на можливість, дозвіл або ймовірність виконання дії та має в українській мові еквівалент – *могти*, наприклад:

This may wreck all [5, с. 14].

You might find anything in a place like this [5, с. 3].

If your sister has met one of the Fauns, she may have heard strange stories about me - nasty stories that might make her afraid to come to me [5, с. 17].

Модальні дієслова *should i ought to* практично ідентичні за значенням, вказують на рекомендацію, обов'язок, чи виражає ситуацію, коли щось є бажаним або вважається правильним та мають в українській мові еквіваленти – *слід, потрібно, необхідно*, наприклад:

I should warn you that this is a very strange house, and even I know very little about it [5, с. 21].

Peter held the door closed but did not shut it; for, of course, he remembered, as every sensible person does, that you should never never shut yourself up in a wardrobe [5, с. 23].

And then she saw that there was a light ahead of her; not a few inches away where the back of the wardrobe ought to have been, but a long way off [5, с. 4].

Дієслово *must* має український відповідник – *мусити, зобов'язаний* та вказує на обов'язок, необхідність або високу ймовірність виконання дії, наприклад:

I'm so sorry to stop you, and I do love that tune - but really, I must go home [5, с. 7].

We must go as quietly as we can [5, с. 9].

Він думав про те, нащо його Нимидора повинна прясти не собі й йому на сорочки взимку, а комусь іншому [4, с. 15].

Все тіло в Миколи боліло й щеміло, боліла й душа його, але він мусив гнути спину [4, с. 17].

Окрім модальних дієслів є багато модальних слів (Modal Words). Вони сприяють вираженню відчуттів та нюансів у висловленні в різних обставинах. До них відносяться такі: *of course, surely, certainly* - звичайно, безсумнівно; *perhaps* - можливо; *no doubt* - безперечно; *in fact* – фактично; *possibly* - можливо; *probably* – ймовірно:

Of course it's all nonsense [5, с. 19].

In fact we shall be cut off from Aslan [5, с. 38].

Probably the Queen knew quite well what he was thinking [5, с. 15].

They say Aslan is on the move - perhaps has already landed [5, с. 30].

Oh, surely not [5, с. 76].

Може, вийде на вулицю, то й сама пригадає [4, с. 6].

Може, вона якась прибудда, бурлачка [4, с. 11].

Зважаючи на результати дослідження, можна зробити висновки, що категорія модальності в англійській та українській мовах відіграє ключову роль у вираженні авторського ставлення до подій, обставин чи висловлених тверджень. Вона представляє собою різноманітну та складну семантичну область, що об'єднує в собі різні модальні значення, такі як необхідність, впевненість, очевидність, можливість, ймовірність, припущення. Модальність є важливим елементом граматики, що визначає відношення мовця до свого висловлення та сприяє точному вираженню його поглядів та ставлень.

Список використаних джерел:

1. Сітко А.В. Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. *Наукові записки*. Серія : Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 116. С. 199–203.
2. Іванова О.В. Специфіка реалізації модальності як лексико-граматичної категорії в англійській мові / О.В. Іванова // Національний університет біоресурсів та природовикористання України, Філологічні науки. Питання теорії та практики, № 12 (30) 2013, частина 1. - с. 94-98
3. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства /І. В. Корунець: Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
4. Нечуй-Левицький І. С. Микола Джеря / авт. передм. М. Коцюбинська. К.: Думка, 1995. 187 с.
5. Lewis C.S. The Chronicles of Narnia (1-7) / C.S. Lewis. – N.Y.: Harper Collins, 2005. – 768 p.

НЕДОЛІКИ ЗВУКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ТЕЛЕ- ТА РАДІОМОВЛЕННІ

Цуріна Елеонора Олегівна

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Існує стереотипне уявлення, що досконале володіння мовою потрібне саме журналістам, які працюють з друкованим словом (у сьогоdnішніх реаліях – здебільшого онлайн). Але усне мовлення вимагає не меншої, якщо не більшої майстерності, оскільки теле- чи радіожурналіст також опановує техніку володіння голосом, має перевіряти правильність наголосів і вимови, слідкувати за інтонацією, темпом мовлення тощо. А також писати текст так, щоб був простим, зрозумілим, складався з коротких речень, які містять лише одну думку [1, 2, 4].

Окрім вищеназваного, важливою вимогою до журналістського тексту, який буде начитаний, стає відсутність недоліків у звуковій організації, серед яких: збіг двох і більше приголосних, внутрішнє та зовнішнє звукове з'явлення (збіг голосних), псевдоалітерація, псевдоасонанс, псевдоанафора, псевдоепіфора, ненавмисне римування, мимовільна ритмізація, збіг коротких слів, велика кількість довгих слів, важковимовні аббревіатури, нав'язливе повторення однакових форм слів (у тому числі тавтологічних прикметникових форм), зіткнення у тексті слів чи складів, що породжує недоречні асоціації.

Більшість з перерахованих недоліків мають в основі фонетичні фігури або види звукопису, які є прийомами у художній літературі, особливо у ліричних її зразках. Журналіст також може свідомо використовувати їх як джерело експресії для досягнення певної авторської мети. В інших випадках для медійного тексту, як і для наукового, це стає порушенням мовної культури, затрудняє розуміння висловленої думки, затьмарює логічний розвиток думки, створює невідповідність форми і змісту тощо [3, с. 53].

Так, збіг коротких слів спричиняє ефект «барабанного дробу»: «...поразки **за весь рік. Про роль FPV дронів...**» («Час новин. Підсумки», 5 канал, 28.10.2023). З огляду на дослідження зі звуко-символізму, нанизування літери [у] викликає уявлення страху, жаху, грізності, тривоги [3, с. 58]: «Через ракетну небезпеку повітряну тривогу оголошено в більшості українських областей» («ТСН», канал «1+1», 16.06.2023). А звукоповтор сонорного [р] створює відчуття грізності, емоційної схвильованості, напруженості [3, с. 58]: «Повітряна тривога **ширється Україною...**» («Факти», ICTV, 24.10.2023). Як бачимо з двох останніх прикладів, автори тексту мимоволі посилюють негативні емоції від новин, які самі по собі несуть неприємну інформацію.

Вважаємо, що уникненню подібних недоліків у звуковій організації сприятиме знання журналістами основ фоноетимики, правил милозвучності української мови, уважна редакторська та/або коректорська вичитка.

Список використаних джерел:

1. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 464 с.
2. Михайличенко Н. Орфоепічна культура телерадіожурналіста. Практикум. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 112 с.
3. Стилистика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення) : навчально-методичний посібник для студентів-філологів закладів вищої освіти. Умань : Візаві, 2019. 240 с.
4. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет. Київ : Києво-Могилянська академія, 2008. 407 с.

П'ЕСИ Н. МАРЧУК «КАЛИНА ТА ПЕСИГОЛОВЦІ» ТА П. АР'Є «СЛАВА ГЕРОЯМ» ЯК ТЕКСТИ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Салова Анастасія Іванівна

здобувач освітнього магістерського рівня

факультету іноземних мов

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Україна

Одним із головних надбань Євромайдану та Революції Гідності стало посилення національної консолідації українців та формування загальноукраїнської ідентичності. «Саме формування загальноукраїнської ідентичності є для України першочергово актуальним питанням у гуманітарній сфері на сучасному етапі» [1, с. 54].

З 2004 р., з початком Помаранчевої революції, у суспільстві пожвавилися дискусії щодо трагічних подій в Україні, пов'язаних з комуністичним режимом взагалі та сталінізмом зокрема. 2013 – 2014 рр. принесли нові виклики українському суспільству – Революцію Гідності та військову агресію на Сході країни. Важливим наслідком обох революцій стало формування історичної україноцентричної пам'яті [2, с. 231]. Драматурги сучасності у своїй творчості не пройшли повз цих доленосних у житті нації подій та у повній мірі усвідомили необхідність дискусій про суперечливі історичні та сучасні політико-ідеологічні конфлікти (Н. Марчук «Калина та песиголовці» (2006), П. Ар'є «Слава героям» (2012)) [3 – 4]. Ці твори розглядалися раніше в роботах відомих українських науковців Г. Бабинської, О. Бондаревої, О. Когут, Н. Юган [6, с. 149-152; 7, с. 173-182; 8, с. 233-256; 9, с. 205-208].

«Калина та песиголовці» вписується у широкий контекст української літератури про Голодомор (У. Самчук «Марія» (1934), Н. Вінграновська «Голодомор» (1961), В. К. Барка «Жовтий князь» (1963), Ю. Д. Бедзик «Гіпсова лялька» (2004), І. В. Качуровський «Село в безодні» (2006), С. Талан «Розколоте небо» (2014) та ін.). Твір був створений після Помаранчевої революції, одним із позитивних (хоча й тимчасових) наслідків якої було формування україноцентричної історичної пам'яті [5, с. 276].

У п'єсі відтворюються реальні історичні події 1932 – 1933 рр. Авторка показує, як Песиголовці (прибічники комуністичного режиму) відбирають останні крихти хліба у мешканців українського села, активно йде «розкуркулення» сільського населення, примусова колективізація, як Песиголовці заохочують писати доноси на своїх односельців. В Україні у ці роки селяни масово гинуть від голоду, розповсюджується канібалізм, Песиголовці збирають на вулицях та по хатах численні трупи та скидають у загальні могили. Деяким селянам вдається вирватися з голодних сіл до міст, у містах вони отримують невелику кількість продуктів, але це не вирішує суспільну проблему. Лікарі у цей час не фіксують смертей від голоду: у звітах та діагнозах пишуть про інфаркт, інсульт, тиф, грип. Таким чином, офіційна статистика не відображає того, що насправді відбувається. Ті, хто йде проти наказів Головного Песиголовця (Сталіна), приречений на страту чи відправку до Сибіру (з клеймом «ворог народу»). На територію України за наказом Головного Песиголовця переселяються представники інших національностей імперії. Окремі особистості зберегли пам'ять про Голодомор, щоб розповісти про трагедію нащадкам. Поодиноким письменникам, які заручилися підтримкою іноземців, вдалося

розповісти про Голодомор, але їх все одно було жорстоко покарано чи приречено до страти.

Авторка говорить про ідеологічний тиск, маніпуляції суспільною думкою у системі освіти. Головна героїня Калина турбується про долю сина: «Через два роки піде він [Івасик] до школи... ти знаєш сам, що зроблять там з ним. Отруять душу підлою брехнею» [3, с. 11]; Оленка розмірковує: «Мамо... а в школі казали, що ми живемо в найкращій країні... а потім песиголовці захоплять увесь світ і скрізь буде так гарно жити, як у нас... А я думаю – неправду в школі казали, то яка ж це – найкраща країна, якщо їсти зовсім нічого, усе песиголовці забрали, самі їдять, а нам не дають» [3, с. 2].

Конфлікти у п'есі (класовий, ідеологічний, моральний, психологічний) характеризуються гостротою та динамічністю. Вони пронизують усі сюжетні лінії твору. Це конфлікт між різними, протилежними характерами, що уособлюють типові різнополюсні соціально-класові сили (Калина, Кобзар – Головний песиголовець, син Кобзаря), а також між героями однієї ідейної спрямованості, але різних психотипів (Калина – Ілько). Головний конфлікт має ознаки субстанціонального конфлікту.

Конфлікт розгортається у реальному часі та просторі (українське село під час голодомору) та снах дійових осіб (потойбіччя, де діють людські душі). Вони перетинаються, що відповідає поетиці барокової драми [10, с. 5; 11, с. 75]. Твір має міфологічне підґрунтя та архитиповий початок, усі його образи отримують конкретно-історичне та символічне значення. Таким чином, реалістична трагедія збагачується ознаками барочної драми, і це посилює її трагічний пафос.

У 2012 р. сучасний український драматург, художник-концептуаліст, театральний режисер П. Ар'є видав п'єсу «Слава героям». Головний конфлікт в ній відбувається між представниками двох різних світоглядів, ідеологічних позицій (героєм Другої світової війни та героєм ОУН УПА). Автор змальовує як зовнішні, так і внутрішні конфлікти. У творі у наявності внутрішній психологічний персоніфікований конфлікт похилої людини із собою та навколишнім світом, що покликаний відобразити відношення Я – Я, Я – Суспільство. Розв'язання цього конфлікту повинно привести до самоідентифікації людини, до гармонії з власними почуттями, думками, хвилюваннями. Але ці конфлікти не можуть бути остаточно розв'язані: ветерани помирають.

Навколо головних героїв та їх конфліктів, породжених історією, вирує сучасне українське життя з корупцією, низькими зарплатами та соціальною нерівністю. Ці реалії створюють нові конфлікти: Ветеран – Влада, Політичний курс країни (у залежності від рівня проукраїнської позиції Президента воїни УПА отримують безкоштовне лікування у шпиталях чи залишаються без нього); Герої – Їх нащадки (Ганя, Петро) (нащадки з розумінням ставляться до ідеологічних позицій дідів, але усвідомлюють, що їм треба жити своїм життям); Рідні ветерана – Головний лікар (Ганя, Ірина Богданівна Зогуля) (у медицині процвітає корупція).

У центрі дії – протистояння двох героїв: Андрія Васильовича Чумаченка та Остапа Ільковича Шемелі. Кожен із ветеранів пишається своїм життям, своєю життєвою позицією, медалями, зброєю. Їх позиції непримиренні, вони вмирають, тому що не можуть впоратися зі своїми емоціями, почуттями, прийняти внутрішній світ та правду іншого. І тільки потойбіччя єднає їх: там нема війни, політичних чвар між державами, ідеологічних суперечок, які унеможливають нормальні людські стосунки не тільки у поколінні ветеранів, але й у їхніх дітей та онуків.

У душі Чумаченка відбувається гострий психологічний конфлікт. Герой слухає розповідь Шемелі про заслання до Сибіру, тяжкі умови існування, про зґвалтування

його дочки наглядачами, яке поставило хрест на щасті родини та його онуки Гані, що народилася від цього злочину. Чумаченко вирішує допомогти Шемелі, він відчуває свою особисту відповідальність за його тяжку долю. Він надає колишньому ворогу 5000 доларів на операцію, яка повинна зберегти його життя. При цьому він говорить своєму сину: «Я тими руками, які ти тепер так міцно тримаєш, багато чого зробив. Землю орав, ворогів бив штабелями, будинки будував, мив тебе, коли ти всерався, а ще я цими руками я доноси на односельчан під примусом, але писав, мене в комсомол, а їх до Сибіру. Тепер, перед смертю, я хочу дати цим людям ці клятві гроші...» [4, с. 53]. У «Славі героям» події давноминулої доби здійснюють вплив на життя героїв у сучасності. Таким чином, п'єса Ар'є є актуальною та затребуваною. Вона породжує дискусії та «має якості багаторівневого емоційного впливу, може претендувати на одну з провідних ролей на шляху пошуків порозуміння і згоди» [12, с. 270].

П'єси Н. Марчук «Калина та песиголовці» та П. Ар'є «Слава героям» є текстами постколоніального дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Юган Н. Л. Формування національної ідентичності українського суспільства засобами театру. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв*. 2019. № 2. С. 341-345.
2. Юган Н. Сучасна українська драматургія: конфлікт, герой, хронотоп. Beau Bassin: Lambert Academic Publishsng, 2019. 109 с.
3. Марчук Н. Калина та песиголовці. URL: <http://dramaturg.org.ua> (дата звернення: 25.11.2023).
4. Ар'є П. Слава героям. URL: <http://teatre.com.ua/ukrdrama/lava-gerojam-avla-re/> (дата звернення: 25.11.2023).
5. Юган Н. Л. Современная зарубежная и украинская драматургия: жанровые модели: монография. К. : Интерсервис, 2018. 396 с.
6. Бабинська Г. В. Сучасна українська драматургія кінця XX – початку XXI ст.: реальність чи віртуальність. *Наукові записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка*. Серія : Мистецтвознавство. 2011. № 1. С. 148-153.
7. Бондарева О. Є. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку. К. : Четверта хвиля, 2006. 510 с.
8. Когут О. Архетипні сюжети й образи в сучасній українській драматургії (1997 – 2007 рр.). Рівне : [НУВГП], 2010. 440 с.
9. Юган Н. Л. Фантастика та фантасмагорія в сучасній українській драматургії (конфлікт та персонаж). *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія. Філологічні науки. 2019. № 1 (17). С. 202-215.
10. Бондарева О. Міфопоетика як сучасна драматургічна жанротворча стратегія. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка*. 2008. Вип. 19. С. 4-7.
11. Вишницька Ю. Міфологічні сценарії в сучасному художньому дискурсі. *Мова і культура*. 2016. Т. V (180). Вип. 18. С. 74-81.
12. Юган Н. Л. Мелодраматичні засоби та прийоми у п'єси сучасних українських драматургів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія. Філологічні науки. 2018. № 2 (16). С. 262-272.

ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРИСУДКА

Кошуашвілі Анастасія Олегівна

здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна

ORCID ID: 0000-0003-0071-038X

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

Мова, як складна система спілкування, вивчення якої є важливим завданням лінгвістів та філологів, виявляє різноманітні структурні та семантичні особливості у своїх складових частинах. Порівняння двох мов дає можливість виокремити їхні як спільні, так і відмінні риси. Так, аналітична англійська та синтетична українська, не зважаючи на відмінність типу мов, мають ряд спільних та відмінних рис [7]. Однією з ключових складових мовної системи є присудок, який виступає основною частиною речення та відповідає за передачу інформації про дію чи стан суб'єкта. Основні риси присудка є спільними для англійської та української мов [2, с. 346]. Обидві мови використовують присудок як ключовий елемент для структуризації мовлення, надання йому логічності та передачі точного сенсу. Граматична правильність і чіткість використання присудка є важливою для забезпечення ефективного спілкування в обох мовах, що й обумовлює *актуальність* роботи.

Метою роботи є порівняння типології присудка в англійській та українській мовах.

Під час виконання дослідження ми послуговувалися типологією англійського присудка, запропонованою Г.В. Верба та Л.Г. Вербою. Автори поділили присудок на три типи: простий дієслівний (the simple verbal predicate), складений дієслівний (the compound verbal predicate), складений іменний (the compound nominal predicate) [1, с. 186].

Простий дієслівний присудок – це присудок, виражений особовою формою дієслова в будь-якому часі, стані і способі [1, с. 186], наприклад:

"I think Billy Jackson is a much better name for it [6].

Складений дієслівний присудок в англійській мові складається з головного дієслова та одного або кількох допоміжних дієслів, які допомагають виразити час, аспект, чи інші характеристики дії [1, с. 186], наприклад:

After they had gone Mr. Skidder got very busy erasing the tall, black-haired heroine from his latest (unproduced) play and inserting a small, roguish one with heavy, bright hair and vivacious features [6].

Especially Mr. Skidder, who had cast her in his mind for the star part in a private, romantic (unspoken) drama in real life [6].

Складений іменний присудок включає один або декілька іменників або іменні фрази, які виступають в ролі присудку і передають інформацію про суб'єкт речення [1, с. 187], наприклад:

The men voted her 'the funniest and jolliest ever,' but she sniffs on the top step and the lower step were implacable [6].

On each side of it was a dark lumber closet or storeroom [6].

Під час вивчення типології українського присудка ми послуговувалися дослідженнями Р. О. Христіанінової. За способом вираження модально-часових значень усі присудки поділяються на два основні типи – прості і непрості. Прості присудки є найтиповішими в сучасній українській мові. За морфологічними параметрами вони завжди дієслівні, а за особливостями вираження присудкової форми бувають лексично вираженими (ненульовими) і лексично не вираженими (нульовими) [4, с. 197], наприклад:

Ця кімната площею сім на вісім футів міститься посеред будинку. [5].

Подивилися б ви на нього з моєї кімнати [5].

Ніколи ти не мав жодного шансу на успіх, Гувере [5].

Непрості присудки репрезентовані двома видами – складеними і складними (подвійними). Складені присудки являють собою поєднання двох аспектів (він є носієм лексичної семантики предиката), та допоміжного, котрий як показник граматичних категорій часу та модальності власне й постає виразником граматичної семантики присудковості [4, с. 197], наприклад:

Якщо ви пережите презирство, з яким сприйняла це бажання місіс Паркер, вас поведуть оглянути велику кімнату містера Скіндера на третьому поверсі [5].

Тоді — о, тоді! — якщо ви ще тримаєтесь на ногах, стискаючи гарячою рукою в кишені мокрі від поту три долари, і хрипким голосом оповіщаєте про свою гідку і гідну осуду бідність, місіс Паркер перестає супроводжувати вас [5].

Порівняння типології англійської та української мов ставить перед собою завдання навчити здобувачів виявляти найбільш суттєві типологічні ознаки англійської та української мов, показати ті методи та прийоми, за допомогою яких можна зіставляти структуру цих мов і враховувати компоненти структури англійської мови, відсутні в рідній мові, а також і засоби, що використовуються для їх передачі на рідній мові [3, с. 5]. Отже, основні риси присудка є спільними для англійської та української мов. Порівняльний аналіз дозволить виявити ключові відмінності і подібності у використанні присудків у вивчених мовах, що сприятиме розумінню та класифікації цих лінгвістичних структур. Порівняння англійського та українського присудка дозволить нам краще зрозуміти, як вони функціонують у кожній мові та як це впливає на побудову речень.

Список використаних джерел:

1. Верба Г.В., Верба Л.Г. Граматика сучасної англійської мови: Довідник. Київ: ТОВ “ВП Логос-М”, 2006. С. 343.
2. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2003. С. 464.
3. Левицький А.Е. Порівняльна граматики англійської та української мов. Навчальний посібник. Київ, 2007. С. 17-24.
4. Христіанінова Р. Типологія присудків у сучасній українській мові. Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. No 1 (5). С. 182–201.
5. О. Генрі Кімната на горищі. Київ: Молодь, 1983. С. 12-22.
6. Henry Short stories. London : The Folio Society, 1960.
7. Сітко А.В. Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). Вип. 116. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 199–203.

СПОСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІЛЬМОНІМІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Воробйовська Наталія Петрівна

здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна

Науковий керівник: Талавіра Наталія Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна

Анотація: У статті розглядаються способи актуалізації прагматичного потенціалу фільмонімів на прикладі англомовних художніх стрічок, що вийшли в український прокат. Описуються основні стратегії перекладу, аналізується їхня доцільність та прагматична спрямованість. Наводяться приклади перекладу фільмів різними тактиками такими як додавання, опущення, перестановка та інші. Аналіз дозволяє виявити факти безпосереднього впливу назви фільму на сприйняття глядачем, його емоції та почуття. Зазначається поява різних прагматичних ефектів, зокрема ефектів обґрунтованих чи обманутих очікувань, в результаті взаємодії фільмоніма та тексту.

Популярність англомовних кінофільмів в Україні в сучасний час створює необхідність у якісному перекладі. Нерідко проблема перекладу ускладнюється тим, що назва кінофільму та його зміст значно відрізняються, що в свою чергу викликає труднощі у виборі глядачем фільму для перегляду в кінотеатрі чи вдома.

Від того, наскільки коректним та вдалим виявився переклад назви фільму напряму залежить його успіх. Тому так важливо використання найбільш відповідних перекладацьких рішень, які б були адекватними в умовах лінгвокультурних відмінностей мов, виконували б початкову прагматичну функцію, функцію впливу, а також зберігали б основну ідею, закладену режисером в назві кінофільму, що є необхідним для успіху того чи іншого кінофільму в прокаті.

Мета цієї статті – виявлення особливостей реалізації прагматичної функції при перекладі фільмонімів з англійської мови на українську. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні завдання:

- Розглянути прагматичний потенціал фільмонімів;
- Проаналізувати основні стратегії, прийоми та тактики перекладу фільмонімів;
- Визначити можливості реалізації прагматичної функції при перекладі фільмонімів.

Фільмонім вже став об'єктом вивчення таких вчених, які досліджували ономастичні властивості фільмонімів (Е.В. Книш [4], Д. Г. Бучко [1]), сучасні тенденції перекладу фільмонімів та основні стратегії перекладу (О. В. Жук [2], К. Норд [7]). Однак теоретичні та практичні питання перекладу фільмонімів у зв'язку з актуалізацією їхнього прагматичного потенціалу вимагають додаткового розгляду.

Фільм – це соціальне і художнє явище, предмет мистецтва, основною метою якого є передача інформації від творців до глядача [5]. Нерідко виникають випадки,

коли навіть в межах однорідного мовного простору виникають труднощі в сприйнятті та розумінні. Однак ситуація може стати ще більш болісною, якщо творець і глядач належать до різних культур, мов, а також інакше сприймають навколишню дійсність. У такій комунікації саме перекладач виступає посередником.

Говорячи про переклад назв фільмів, варто сказати, що саме з назви починається знайомство потенційного глядача з кінострічкою. Саме воно зазначається на афішах, у телепередачах, рейтингах та ін. Назва закріплюється в усному мовленні, стає візитівкою фільму, його невід'ємною частиною [5]. Це обумовлює важливість адекватного перекладу фільмонімів, для чого необхідно не лише відмінне володіння іноземною та рідною мовами, а й застосування енциклопедичних екстралінгвістичних знань і творчих здібностей перекладача, його мовного відчуття і смаку. Заголовок фільму є найважливішою складовою, так як глядач концентрується саме на ній. Назви кінофільмів відносяться до особливого виду власних імен, і для їх позначення використовується спеціальний термін – фільмонім. Фільмонім представляє собою висловлювання, що репрезентує ситуацію, змодельовану фільмом, його закодований образ [1].

Фільмонім виконує розважальну, номінативну, інформаційну, рекламну, мистецьку, соціальну та комунікативну функції, надаючи глядачам естетичне задоволення та сприяючи висвітленню різноманітних аспектів життя через мову кіно [7]. Окрім цього фільмонім виконує функцію диференціації, дає можливість ідентифікувати фільм і виділити його серед інших. Ще однією важливою функцією фільмоніма є здатність передавати основну інформацію про кінострічку ще до її перегляду, готувати глядача до того, що буде відбуватися на екрані [7]. При пошуку потрібного або цікавого фільму глядач зверне увагу, передусім, на його назву. Рекламна функція, в свою чергу, допомагає забезпечити касові збори за рахунок привертання уваги великої кількості глядачів [7].

Говорячи про привертання уваги до кінопроекту, ми також безпосередньо згадуємо про прогностичну і прагматичну функцію фільмоніма. Фільмонім формує сприйняття глядача і викликає у нього, як правило, відповідні когнітивні та афективні реакції: розуміння, інтерес, незрозуміння, захоплення, здивування, обурення, збентеження, розчарування та інше. При перекладі відтворюється прагматичний потенціал оригіналу, тобто здійснюється прагматичний вплив на одержувача інформації [7]. У прогностичній функції фільмоніма реалізується процес антиципації, тобто складний мисленнєвого механізму передчасного прогнозування змісту фільму за його назвою. Глядач свідомо та підсвідомо прогнозує, формулює та будує у своєму уявленні смисл, прихований у назві фільму. [2]. У результаті подальшої взаємодії фільмоніма та тексту кінофільму виникають різні прагматичні ефекти, такі як ефект посиленого, виправданого або обманутого очікування [5]. Наприклад, коли глядач визначає ще не переглянутий фільм як комедію, драму або детектив, він визначає контури свого очікування, базуючись на попередньому художньому досвіді. Перші кадри кінофільму сприймаються глядачем відповідно до певного очікування, і якщо вся творчість вписалася у задану структуру очікувань, то по закінченні перегляду глядач може відчувати почуття невдоволення через те, що твір не дав йому чогось нового, а модель світу автора виявилася визначеною наперед.

Однак можливий і інший варіант розвитку подій: в певний момент реальний сюжет фільму та уявлення глядача, його очікування, вступають у конфлікт, який є руйнуванням старої моделі світу [5].

Ефект посиленого очікування виявляється переважно в випадках, коли сенс назви (через його багатозначність чи метафоричність) не зовсім зрозумілий для більшості глядачів, що інтригує адресата та спонукає його до перегляду фільму.

Назви, які створюють ефект виправданого очікування, викликають у глядача певні асоціації ще до перегляду фільму і представляють собою слова чи словосполучення, які вказують на центральні постаті твору, ім'я, професію чи рід діяльності героя чи героїв, назву місцевості, де відбувається подія, і таке інше [5]. Нерідко вони містять вказівку на якесь передбачувано відоме читачеві або глядачеві мистецтво. Ефект обманутого очікування полягає в такій конструкції назви, при якій тематичні та смислові очікування, асоціативні стереотипи, які впливають з її початкової частини, вступають у різке протиріччя зі змістом заключної частини. [5].

Розглянемо основні стратегії перекладу фільмонімів. Перекладацькі стратегії – адаптаційні та загальноприйняті способи передачі мовних засобів однієї мови засобами іншої мови. Це одомашнення та форенізація. Для реалізації стратегій використовуються різні прийоми та тактики перекладу. Вони включають в себе вибір слів, структуру речень, уникання або використання специфічних виразів для кращого відтворення змісту та стилю оригіналу в іншій мові. Тактика перекладу може бути визначена контекстом, культурними відмінностями, аудиторією та іншими факторами, щоб досягти максимально точного та ефективного перекладу. [3].

Найпростішим прийомом перекладу є прямий або дослівний переклад, що використовується при відсутності безеквівалентної лексики та потреби в лексичних та граматичних трансформаціях. Цей вид перекладу є досить поширеним на практиці, і прикладами його застосування можуть бути багато фільмонімів: «*Moonfall*» – «*Падіння місяця*» (2022), «*The Channel*» – «*Канал*» (2023), «*White Elephant*» – «*Білий слон*» (2022), «*Knights of the Zodiac*» – «*Лицарі Зодіаку*» (2023), «*Past Lives*» – «*Минулі життя*» (2023), «*Home for a Royal Heart*» – «*Дім для королівського серця*» (2022); «*On a Wing and a Prayer*» – «*На крилі та молитві*» (2023) і інші [8].

Другий прийом – це трансформаційний переклад. Трансформацією назв перекладачі користуються у тих випадках, коли переклад оригіналу не може передати прагматичний зміст вихідного тексту і не виконує прогностичну функцію. Трансформація назви буває частковою і повною [6]. При цьому при перекладі застосовуються різні тактики:

- додавання: «*10 Truths About Love*» – «*10 правдивих фактів про кохання*» (2022), «*Hello, Goodbye and Everything in Between*» – «*Привіт, бувай і все, що між ними*» (2022), «*I Wanna Dance with Somebody*» – «*Вітні. Я хочу танцювати з кимось*» (2022), «*I Used to Be Famous*» – «*Колись я був відомим*» (2022).

- опущення: «*Tonight You're Sleeping with Me*» – «*Сьогодні спиш зі мною*» (2022), «*A Tourist's Guide to Love*» – «*Маршрут до кохання*» (2023).

- перестановка: «*The Martha Mitchell Effect*» – «*Ефект Марти Мітчелл*» (2022), «*Evil Dead Rise*» – «*Повстання зловісних мерців*» (2022) [8].

Наступний прийом – повної заміни. Іноді фрази, вирази або концепти, що використовуються в оригінальному фільмі, неможливо відтворити дослівно в іншій мові через культурні відмінності. Повна заміна дозволяє перекладачеві вибрати альтернативний варіант, який більш адаптований до культурного контексту цільової мови. Розглянемо такі тактики:

- контекстуальна заміна: «*The Stranger*» – «*Омана*» (2023), «*On the Line*» (2022) – «*У прямому ефірі*», «*Spirit Halloween*» (2022) – «*Магазин з привидами*», «*Confidential Informant*» – «*Заручник часу*» (2022)

- адаптація: «*Spirited*» – «*Дух Різдва*» (2022); «*Slumberland*» – «*Маревокрай*» (2022), «*Significant Other*» (2022) – «*Друга половинка*», «*Jackass Forever*» (2022) – «*Диваки форева*»,

- компенсація: «*Shotgun Wedding*» – «*Нестримне весілля*» (2022), «*Falling for Christmas*» – «*Незабутнє Різдво*» (2022) [8].

Не можна не відзначити, що переклад не обмежується лише лінгвістичними факторами, часто він базується в більшій мірі на урахуванні інтересів глядачів, результатів досліджень ринку, а також на модних тенденціях. Однією з таких тенденцій є використання назв, що складаються з групи речень з двокрапкою, де друга частина починається з великої літери. Успіх цього тренду пов'язаний із популярністю сиквелів, де подібне написання широко поширене («Black Panther: Wakanda Forever» – «Чорна Пантера: Ваканда назавжди» (2022)). Однак зараз подібна форма заголовка також застосовується до оригінальної назви без двокрапки, наприклад: "The Redeem Team" – «Redeem Team: Триумф баскетбольної збірної США» (2022).

Найважливішими функціями фільмоніму слід вважати лаконічність, інформативність та створення інтриги. Під час перекладу необхідно не лише зберігати оригінальну довжину заголовка, передавати загальний зміст фільму та сенс назви. Також важливо зацікавити потенційного глядача, привернути його увагу до кінострічки. [9].

Отже, стратегії перекладу фільмонімів, такі як одомашнення та форенізація, використовуються з різними прийомами, такими як прямий переклад, трансформаційний переклад і повна заміна. Також наведено приклади використання цих стратегій та тактик, враховуючи культурні особливості та інтереси глядачів. Зазначено, що успішний переклад вимагає збалансованості між мовними, культурними та маркетинговими аспектами, а також врахування сучасних модних тенденцій у виборі назв фільмів.

Можливості реалізації прагматичної функції при перекладі фільмонімів включають адаптацію до цільової аудиторії, врахування культурних особливостей, збереження ідіоматичності, використання мовних еквівалентів та контекстуалізацію змісту. Ці підходи спрямовані на забезпечення максимальної зрозумілості, прийняття та ефективного сприйняття фільмонімів у новій мові та культурному контексті.

Список використаних джерел:

1. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології. Харків: РанокНТ, 2012. 256 с.
2. Жук О. В. Особливості перекладу англо-американських реалій в області кіно і телебачення. Кривий Ріг: Тесей, 2008. С. 85–86.
3. Іваницька Н.Б. Сучасні моделі перекладу в аспекті контрастивної дискурсології. Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць. Серія «Філологія, педагогіка». Кременчук, 2017. № 25. С.137–144
4. Книш Є.В. Лінгвістичний аналіз назв кінофільмів: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 1992. С. 17.
5. Лотман Ю. М., Цив'ян Ю. Г. "Діалог з екраном." Таллінн, 1994. 215 с
6. Newmark P. Approaches to Translation. Hertfordshire: Prentice Hall, 1998. 256p.
7. Nord C. Text-Functions in Translation: Titles and Headings as a Case in Point. 1995.P. 261–284
8. UA.KINO URL: <https://uakino.club/>
9. Yin L. On the Translation of English Movie Titles. Asian Social Science. 2009.№. 3. P.171–173.

СТУПЕНІ ПРИСУДКОВОЇ УСТАЛЕНОСТІ ПРИКМЕТНИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ НАДІЇ ГУМЕНЮК)

Коренюк Віта Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету філології та журналістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Мельник Ірина Анатоліївна

д-р філол. наук, професор, професор кафедри української мови
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

У новітніх граматичних описах української мови йдеться про те, що традиційний розподіл слів за частинами мови справедливо критикують українські та закордонні науковці, оскільки він опирається на туманний і безплідний емпіризм, а не на точні та плідні теорії [1, с. 13–14].

На переконання І. Вихованця, належність слова до ядра лексико-граматичного класу визначає комплекс різнорідних чинників: лексичних, морфологічних, синтаксичних та ін.; відсутність одного з них засвідчує наявність транспозиційних явищ або неналежність такої одиниці до класу слів. [1, с. 17].

І. Мельник вважає, що «формально-синтаксичні і семантико-синтаксичні функції лексико-граматичних розрядів слів визначають відповідно до їхнього категорійного значення. Категорійне значення прикметника, пов'язане з ознакою предмета, корелює з функцією приіменникового другорядного члена речення – означення – первинною формально-синтаксичною функцією цього лексико-граматичного класу слів та первинною його атрибутивною семантико-синтаксичною функцією. Як клас слів, що узагальнює ознаку предмета, прикметник завжди супроводжує іменник і без нього не функціонує Лише приіменникове вживання ознакового слова слугує невід'ємною рисою його прикметниковості» [3, с. 79].

Функціуючи в інших формально-синтаксичних позиціях, прикметники втрачають власні граматичні категорії і набувають характерних ознак іншої частини мови. Переміщення цього частиномовного класу у вторинну формально-синтаксичну присудкову позицію вказує на синтаксичний ступінь переходу у сферу дієслів, наприклад: *...сторож вельми **суворий**...* (3, с. 83); *У страху очі **великі*** (3, с. 83); *Вадим **був маленький*** (3, с. 147).

Для більшості прикметників сучасної української мови типовим є функціонування в означальній ролі. Синтаксична позиція присудка для таких прикметників вторинна. Із-поміж усіх семантичних розрядів прикметників найчастіше використовуються в позиції присудка якісні прикметники, наприклад: *Повітря в кімнаті **стало аж їдким**...* (2, с. 27); *Був він **гарячим і пристрасним, відважним і ризиковим, але хитрим і зрадливим*** (2, с. 48); *...цвинтар **старезний**, ще десь із часів Першої світової...* (4, с. 36); У мовознавчих дослідженнях акцентовано увагу на тому, що семантика відносних прикметників складніша, ніж якісних, бо зумовлена значенням слів, від яких вони утворені. Тому якісні прикметники трапляються частіше в позиції присудка, ніж інші семантичні розряди прикметників [2; 4].

Перехід прикметника у формально-синтаксичну позицію присудка, як типову для лексико-граматичного класу дієслів, стає можливим за участі дієслівної зв'язки *бути* – носія суто граматичної функції, нейтралізатора вихідних граматичних

категорій і закріплювача дієслівних часово-способових граматичних категорій, напр.: *...мама була жива...* (4, с. 47); *Коса була гарна, як снопик стиглого жита...* (2, с. 50); *Таміла була щасливою* (4, с. 182).

Такими самими дієслівними категоріями, а також категорією виду характеризуються інші дієслівні зв'язки, із-поміж яких: *ставати/ стати, залишатися/ залишитися, здаватися/ здатися, зоставатися/ зостатися, лишатися/ лишитися, виявлятися/ виявитися* та ін., пор.: *Усе таємне колись стає явним* (4, с. 117); *Білявка ... здалася дівчині адекватною...* (4, с. 164); *...вона, цілком імовірно, залишилася б живою* (4, с. 186); *Хлопець виявився обізнаним* (3, с. 131) та ін. Отже, зазначені зв'язкові компоненти, поряд з граматичною, також виконують семантичну функцію, яка модифікує, уточнює, доповнює, увиразнює прикметникову семантику.

У сучасній лінгвоукраїністиці присудкову синтаксичну усталеність прикметника на широкому фактичному матеріалі української мови вивчає І. Мельник. Дослідниця наголошує на тому, що найвищим (максимальним) ступенем предикативної усталеності наділені тривалентні відприкметникові дієслівні утворення; середній ступінь дієслівної синтаксичної усталеності притаманний двовалентним відприкметниковим дієслівним утворенням; низьким (мінімальним) виявом синтаксичної дієслівності характеризуються одновалентні одиниці [2, с. 71–81].

Із-поміж тривалентних прикметників найвищий ступінь синтаксичної дієслівної усталеності притаманний передусім прикметникові *винний*, що в сучасній українській мові зафіксований зі значенням «який має борг» і реалізує свою семантику через три залежних обов'язкових компоненти: суб'єктний, об'єктний та адресатний, наприклад: *Вона ж нічого [тобі] не винна!* (2, с. 32). Подібною семантикою наділені прикметники *винуватий* (у 3 знач.), *повинний* (у 4 знач, рідко), що марковані в українських тлумачних словниках як розмовні слова. Таких прикметників в аналізованих текстах ми не зафіксували.

Найвищий ступінь синтаксичної усталеності також властивий прикметникам, для яких присудкову позицію визначають як первинну. Це звичайно лексеми, наділені семантикою відповідності, схожості одного предмета або істоти до інших предметів або істот, популярності або непопулярності особи, загального визнання предмета з-поміж інших тощо: *схожий, сумісний, тотожний, вдячний, відомий, вірний, відданий, відповідний, згодний, знаний, зобов'язаний, ідентичний, однаковий, подібний, популярний, рівний* тощо. Три залежні іменникові синтаксеми: суб'єктна (обов'язкова) і дві об'єктні (одна обов'язкова і одна необов'язкова) – слугують актуалізаторами семантики цих прикметників [2].

Із-поміж зазначених тривалентних одиниць у складі аналізованих речень часто вживаним є прикметник *схожий*, напр.: *Щось ти [виглядом] не дуже схожа на вчительку* (3, с. 39); *Флігель ... схожий на казковий теремок із гострим дашком...* (3, с. 46); *(Таміла) схожа на зомбі...* (4, с. 155); *[Інструмент] схожий [формою] на скрипку* (2, с. 22). Інші прикметники, наділені такими самими валетними спроможностями, в аналізованих текстах трапляються лише зрідка: *Була навіть вдячна йому за те, що врятував життя* (3, с. 184); *...події ... не сумісні з космічно комп'ютерною ерою* (4, с. 14); *(Таміла) віддана йому душею і тілом* (4, с. 217); *...його скрипкове диво знане у найпрестижніших салонах французької столиці...* (2, с. 11).

Середній ступінь синтаксичної присудкової усталеності властивий прикметникам із двовалентним потенціалом на позначення активно-діяльних, морально-етичних, емоційно-психічних ознак людей, шанобливого ставлення до

людей, їхньої популярності чи непопулярності, відповідності або невідповідності предмета іншим предметам, ступеня потрібності предмета, достатнього чи недостатнього вияву чого-небудь у чомусь тощо: **багатий, байдужий, бідний, гідний, достойний, здатний, згідний, зобов'язаний, корисний, ладний, необхідний, охочий, певний, повинен, потрібний, поширений, радий, спроможний, стійкий, схильний, уважний, шкідливий** та ін. Такі прикметникові предикати конкретизують свою семантику через два обов'язкові компоненти – суб'єктний та об'єктний [2, с. 78].

Аналізовані тексти, зазвичай, фіксують двовалентні прикметники, що виражають семантику, пов'язану а) з активною діяльністю людей: **зобов'язаний, змушений, згідний, здатний, готовий, повинен, ладний та ін.**; б) з їхніми моральними рисами, емоційно-психічним станом: **добрий, байдужий, чутливий та ін.**; в) з виявом потрібності предмета: **потрібний необхідний**, тощо, наприклад: ...*вона досі не готова прийняти Алексову пропозицію...* (4, с. 150); *Вона ... ладна була розчинитися в ньому...* (4, с. 216); ...*тисячі українців ... за законами війни ... змушені були вбивати одні одних* (1, с. 36); ... *нам дуже потрібна гарна ілюстрація до рекламного матеріалу* (4, с. 159); *Ярчик ... охочий до музики...* (2, с. 39); *Катерина Черешниченко йому потрібна...* (3, с. 228); *Степан ... добрий до мене...* (1, с. 60); *А Катерина ж ладна йому небо прихилити* (1, с. 62).

Низьким (мінімальним) ступенем присудкової синтаксичної усталеності наділені прикметники, яким притаманна одновалентність. Аналізовані реченнєві конструкції зрідка фіксують такі прикметники в позиції присудка, наприклад: *Молодий чоловік ... високий, чорнявий, худорлявий...* (1, с. 203); *Мама ... маленька, тиха ...* (4, с. 91) та ін. Це пов'язано, очевидно з тим, що зазначені прикметникові форми переважно трапляються в означальній позиції.

Список використаних джерел:

1. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови. [І. Вихованець, К. Городенська]; за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
2. Мельник І. А. Транспозиційна граматика українського дієслова : [монографія]. Луцьк : Надстир'я, 2015. 476 с.
3. Мельник І. А. Семантична специфіка і формально-синтаксичні позиції прикметників (на матеріалі романів Надії Гуменюк «Вересові меди», «Дожити до весни») *Мовознавчий вісник*. Черкаси, 2021. № 30. С.78–86.
4. Пасічник І. А. Категорія валентності предикативних прикметників : [монографія]. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 183 с.
5. Гуменюк Н. Вересові меди : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 320 с.
6. Гуменюк Н. Дожити до весни : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 240 с.
7. Гуменюк Н. Та, що ламає вітер : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. 272 с.
8. Гуменюк Н. І дощ не змиє всі сліди. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. 240 с.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Зацарна Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Іщенко Тетяна Валеріївна

старший викладач кафедри міжнародних відносин

та соціально-гуманітарних дисциплін

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Новітнє визначення, яке дається суспільству майбутнього – цифрове суспільство. Цифрові технології поступово стають невід'ємною частиною кожної зі сфер повсякденного життя громадян. Це відкриває величезні можливості розвитку високотехнологічного рівня освіти. Сучасному поколінню потрібні інтерактивні, інноваційні програми і методи навчання. Сучасне покоління не може уявити своє життя без смартфонів [1, с. 115]. Студенти використовують смартфони, щоб залишатися на зв'язку з друзями, отримувати новини або працювати, навчатися. З кожним днем ми спостерігаємо все більше і більше нових користувачів. Використання мобільних пристроїв та мобільних мереж все більше набирає обертів.

В епоху бурхливого розвитку інформаційних технологій комп'ютери, планшети, телефони та інші сучасні гаджети є невід'ємною частиною нашого життя. Більшість сучасних студентів взагалі не уявляють собі без них ні навчання, ні дозвілля, та годинами просиджують за екранами. Сучасне суспільство неможливо уявити без застосування Інтернет технологій. Вони задіяні у всіх сферах нашого життя, не виключенням є і система освіти [2, с. 54].

Дуже часто наявність мобільного телефону у студентів викликає невдоволення викладачів, оскільки є причиною неувважності та недостатньої концентрації уваги на заняттях. Багато педагогів, психологів та методистів дійшли висновку, що найкращий спосіб усунути джерело проблеми – це спрямувати їх у потрібне русло. Багато викладачів англійської мови в Японії та Таїланді успішно застосовують мобільні технології на своїх заняттях. За допомогою мобільного телефону викладач може завантажити читальний матеріал для студентів. Існує безліч сайтів, що надають цю послугу безкоштовно. Найбільшою популярністю у викладачів користуються сайти, де крім візуального матеріалу для читання є також аудіо книги. Як одну з вправ, викладач може попросити студентів записати на диктофон думки та ідеї, що виникли у них у процесі читання. На наступному занятті студенти можуть порівняти та обговорити свої зауваження щодо прочитаного.

Мобільні телефони є поширеним засобом доступу до соціальних мереж, таких як Twitter, Facebook, Instagram, які мають велику популярність серед молоді. У соціальних мережах представлені широкі можливості для спілкування: обмін повідомленнями, фотографіями, відео та аудіо файлами. Спілкування побудоване головним чином у письмовій формі, і обмін повідомленнями англійською може стати важливим способом практики письмової мови, яка, за статистикою, найслабше розвинена у студентів. Деякі викладачі використовують соціальні мережі для організації роботи студентів у режимі он-лайн.

Найбільш просунута форма використання мобільних телефонів, як інструменту вивчення англійської мови – це ведення блогів. Для цього потрібна наявність

підключення мобільного телефону до Інтернету. Це прекрасна практика письмової мови, а також можливість збирання та обміну інформацією для написання рефератів, доповідей, проектів тощо. Викладачі знайомляться зі змістом блогів студентів, залишають свої зауваження та коментарі, задають додаткові питання, тим самим заохочуючи студентів до подальшої роботи щодо вдосконалення своїх мовних умінь та навичок.

З метою покращення вимови та навичок усного мовлення, студенти також можуть почати так звані флогги (phlogging). Це один із різновидів блогів, що включає дзвінки з наступними повідомленнями на сайті.

Ще одна можливість використання мобільних телефонів на заняттях з англійської мови SMS-повідомлення. З їхньою допомогою можна організувати роботу у групі зі складання оповідання та інших форм письмових завдань (інструкцій, рекламних оголошень, розгорнутих відповідей на питання і т.д.). Кожен студент пише 1-2 речення на задану тему, надсилає їх іншому студенту, який додає свої речення і так доти, доки завдання не буде завершено.

Мобільні телефони також можуть бути альтернативою традиційним формам роботи, наприклад, переклад тексту зі словником. На мій погляд, у цьому випадку переклад за допомогою словника в мобільному телефоні має 2 переваги: економія часу та тренування орфографії (для перекладу необхідно правильно набрати слово або речення на клавіатурі).

Для розширення словникового запасу, можна використовувати кросворди та лінгвістичні ігри, завантажені на мобільний телефон. В іграх завжди присутній розважальний та змагальний елемент, що сприяє концентрації уваги та розвитку мимовільної пам'яті.

Вивчення мови не може обмежуватися лише стінами аудиторії. Для її успішного освоєння необхідні додаткові заняття, а також регулярний самоаналіз того, який матеріал було засвоєно. Більшість студентів не люблять аналізувати і тим більше вести записи щодо своїх успіхів у галузі вивчення граматики, лексики чи синтаксису. Як альтернативу їм можна запропонувати вести електронне портфоліо. Студенти можуть обліковуватися за допомогою записів або диктофона. Викладач може попросити студентів розповісти про проблеми, з якими вони стикаються при вивченні мови та про те, як вони використовують англійську мову за стінами аудиторії. Крім того, можна використовувати функції календаря в мобільному телефоні для запису домашніх завдань, тих чи інших термінів здачі матеріалів та інших нагадувань.

Таким чином, використання мобільних телефонів робить заняття з англійської мови цікавішими та різноманітнішими, що призводить до посилення мотивації студентів до її освоєння. Крім того, мобільні телефони сприяють залученню студентів до занять англійською мовою поза аудиторією, що особливо важливо за відсутності мовного середовища. Зрештою, мобільний телефон є річчю, яку студенти майже ніколи не забувають вдома (на відміну від підручника, зошита чи словника), тому завжди можна розраховувати, що заняття з його застосуванням пройде успішно.

Список використаних джерел:

1. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика / Р. Х. Вайнола // [навчальний посібник за ред проф. С. О. Сисоевої]. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
2. Литовченко І. В. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі / І.В. Литовченко. К: Видавництво ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2010. 48 с.

СЕКЦІЯ XV. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

АКТУАЛЬНІ ФОРМИ ПАРТНЕРТСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Козлюк Ольга Андріївна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Зань Зінаїда Петрівна

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

У сучасних освітніх нормативно-правових документах зазначено, що родина і заклад дошкільної освіти – два суспільні інститути, мета яких – забезпечити різносторонній розвиток дитини.

Як зазначає І. Нікітіна, в оновленому БКДО особливу роль у вихованні та розвитку дитини відведено батькам і родині: «Кожен з батьків дитини є відповідальним за її виховання, розвиток та навчання, за збереження її життя та формування почуття людської гідності». Тож сьогодні сім'я є дієвим інститутом виховання особистості дитини [2, с.93]. Проте педагогічна обізнаність батьків потребує вдосконалення. Тому актуальним стає партнерство ЗДО та сім'ї, яке сприяє кращому розвитку дітей дошкільного віку.

Партнерство – це чітке зобов'язання працювати разом, для того, щоб максимально сприяти розвитку здібностей і потенціалу кожної дитини, яке має чіткий розподіл ролей, цілі, плани, часті комунікації для встановлення довірливих взаємин, що є запорукою успішного навчання і розвитку дітей та інших учасників освітнього процесу [3, с.173].

В умовах воєнного стану актуальним є впровадження у практику інтерактивних форм роботи з родинами, де батьки не пасивні слухачі, а виконують ролі активних учасників, які висловлюють і доводять власну думку, випробовують запропоновані методи й прийоми на практиці, проявляють ініціативу. Зокрема, до таких форм співпраці належать: тренінги (можливість ефективної взаємодії вихователів та батьків, продуктивна форма їхнього спілкування) [4, с.74], майстер-класи, семінари-практикуми, клуби батьків, студії усвідомленого батьківства, родинні лабораторії, флешмоби, тематичні дні, академії морального виховання для батьків, тощо. Робота з батьками в закладі дошкільної освіти повинна мати цілісний характер, об'єднувати педагогів і батьків у єдину команду, у якій кожен учасник прагне до спільної мети – забезпечення морального розвитку дитини [5, с.65].

Не менш цікавими та актуальними формами партнерства є волонтерська діяльність та ярмарки, які спрямовані на допомогу військовим, людям-преселенцям, бездомним тваринам тощо. В умовах сьогодення, коли постійні тривоги, можливі

відключення електромережі через пошкодження енергетичних об'єктів зустрічатися офлайн стає досить проблематичним, однак світ «іде вперед» та й воєнний стан змушує актуалізувати онлайн-зв'язок. Тому створення груп із батьками, вихователями, психологами в соціальних мережах є досить ефективним, зокрема: Viber (закрита спільнота для надання актуальної інформації, пов'язаної з діяльністю закладу тощо) [6, с.10]. Telegram, WhatsApp тощо для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг; використання електронних платформ таких, як:

Zoom. Сервіс для проведення відео конференцій та вебінарів. У безкоштовній версії можна проводити зустріч до 40 хвилин і на 100 осіб. Батьки можуть підключитися до зустрічі через телефон або через комп'ютер. Кожен учасник зустрічі має можливість говорити голосом, демонструвати відео [2, с.43].

GoogleMeet. Завдяки таким платформам педагоги разом з батьками мають можливість не припиняти освітній процес дошкільників, а перенести його у формат якісно нового спілкування [1, с.10].

Не менш популярним засобом комунікації є листування електронною поштою: електронна пошта ЗДО для листування за потреби; електронна пошта групи для зворотного зв'язку щодо організації освітніх онлайн зустрічей з дітьми (на неї можна надсилати фото, відео результатів діяльності з дітьми).

Соціальна мережа фейсбук. Відкрита або закрита спільнота ЗДО, модератором якої є вихователь [6, с.11].

Отже, успіх партнерства, як стверджують науковці (В. Котирло, С. Ладивір) залежить від взаємних установок сім'ї і закладу дошкільної освіти. Найсприятливішими вони є, коли обидві сторони усвідомлюють потребу цілеспрямованого впливу на дитину і довіряють одна одній. Ми поділяємо цю думку, вважаючи, що створення позитивного образу дитини буде тією вихідною крапкою, з якої можна починати партнерство з батьками. Проте, ефективність вказаної роботи залежить від обраних форм організації партнерства ЗДО та сім'ї, особливо під час війни.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану від 02.04.2022р. №1/3845-22. С. 1-41.
2. Нікітіна І.І. Інтерактивні семінари для вихователів. Нові формати дошкільної освіти. Харків : Вид. «Основа», 2021. С. 174.
3. Онаць О. Психологічні аспекти педагогіки партнерської взаємодії в закладах освіти в підручнику для керівника. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. Вип. 29. С 172-184
4. Оніщенко І. В. Якщо батьки партнери. Сучасні форми роботи з батьками першокласників. Харків: Вид. Основа, 2018. С. 141.
5. Рома О.Ю. Парціальна програма розвитку дитини від 2 до 6 років через гру «Творці майбутнього та методичні рекомендації» / О. Ю. Рома, Г.В. Малевич, І.Ю. Піскова, Г.В. Шварова, О. М. Шуляк. The LEGO Foundation. 2022. 109 с.
6. Романюк І. Батьки і вихователі: діємо разом. *Дошкільне виховання*. 2023. №8 С. 9-12.

АЛГОРИТМ ДІЙ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ З ВЧИТЕЛЕМ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Онищенко Катерина Сергіївна

вчитель початкових класів

спеціалізована школа № 3 м.Київ, Україна

Вступ. В сучасному світі освітній процес в школі дедалі більше набуває важливого значення, а завдання для вчителів стають все складнішими. У зв'язку з цим, допомога асистента вчителя може значно полегшити навантаження на педагога та забезпечити відмінну організацію роботи з учнями початкових класів. Асистент вчителя має важливу роль в організації освітнього процесу, сприяючи ефективному й гармонійному розвитку кожного маленького учня. Ця професія потребує систематичності, вміння мислити креативно, само- і координації, групової роботи, вміння оперативно аналізувати ситуації та пропонувати рішення. Дану тематику досліджували: Гончар І. Г. [1], Заблоцька К. Г. [2], Крикуненко В. М., Плевакіна Г. М. [3], Ревуцька О. В., Старинська О. В., Малуєва Т. В., Пузина А. О. [4], Цегельник Т. М. [5] та інші.

Метою даної статті є визначення алгоритму дій асистента вчителя з вчителем початкових класів під час освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Крім учителя (вихователя), у навчальному процесі важлива роль належить партнеру дитини й помічнику вчителя (вихователя) – асистенту. В компетенцію цього фахівця має входити володіння корекційно-компенсаторними технологіями. Він повинен здійснювати превентивне та корекційне забезпечення освітніх послуг спільно з усіма фахівцями мультидисциплінарної команди [1, с. 36].

Зазначу кілька основних етапів дій асистента вчителя з вчителем молодших класів. Першим, безперечно, є підготовка та планування уроку. На етапі планування асистенту вчителя необхідно разом з вчителем разом обговорити основні принципи співпраці, спільні цілі та завдання, а також домовитися про розподіл функцій та обов'язків. Важливо враховувати, що асистент вчителя є супровідником педагога і повинен дотримуватися його інструкцій. На даному етапі асистент вчителя має бути готовий діяти ефективно, надавати вчителю необхідну допомогу у підготовці різноманітних наочних та дидактичних матеріалів, розробці та консолідації навчально-методичної документації. Це дозволить педагогу зосередитися на власне преподаванні аспектів заняття. Даний етап передбачає: аналіз міцностей та слабкостей учнів, планування корекційних та розвивальних завдань, орієнтацію на індивідуальні особливості кожного учня.

Наступним етапом є участь асистента на заняттях з учнями початкових класів. Під час уроків асистент вчителя виконує роль виконавця-організатора, допомагаючи вчителю у реалізації завдань і забезпечуючи зручне навчальне середовище для учнів. Це може включати роботу з окремими групами дітей, надання індивідуальної допомоги тим учням, які мають певні складнощі в навчанні, а також оперативне реагування на виникнення різних ситуацій. Тобто під час уроку, асистент виконує план, погоджений з вчителем. Асистент забезпечує, щоб усі матеріали були доступні для учнів, контролює дисципліну та готовий допомагати тим, хто має питання або потребує додаткової підтримки. Також варто звернути увагу на те, що асистент повинен бути готовим вирішити різні проблемні ситуації за мінімальний час, щоб

забезпечити безперебійний освітній процес. Варто зазначити, що «деякі асистенти можуть проводити певні елементи чи етапи уроку для класу чи невеликої групи учнів, які потребують додаткової підготовки, закріплення тощо. Нерідко, в класі може працювати одночасно кілька асистентів разом з учителем. Вони допомагають під час освітньої діяльності, контролюють дітей під час гри, допомагають у задоволенні базових потреб» [4, с. 24-25].

Не менш важливим етапом є аналіз та оцінка вмінь учнів початкових класів. Після закінчення уроку асистент повинен співпрацювати з вчителем у оцінці роботи учнів, контролювати їх успіхи та аналізувати проблеми, з якими могли стикнутися. Разом з вчителем, асистент вносить корективи в подальший план уроків або відпрацьовує окремі питання з учнями, що мали проблеми з розумінням матеріалу. На цьому етапі асистент вчителя повинен уміти аналізувати результати роботи вчителя і учнів, визначати оцінки досягненим успіхам. Важливо також обмінюватися досвідом з педагогом та обговорювати можливі шляхи поліпшення навчального процесу. «У рамках професійного співробітництва вчитель та асистент вчителя можуть обговорювати потенційні можливості учня, його сильні та слабкі сторони; здійснювати підготовку необхідних матеріалів до уроку, підбирати необхідне та оптимальне обладнання для учня; обмінюватись думками, інформацією, пропозиціями щодо створення оптимальних умов для навчання всіх учнів, зокрема з особливими освітніми потребами» [5, с. 226]. Також після завершення уроків асистент вчителя має забезпечити збереження належного порядку в класі, підготувати приміщення для наступних занять, а також провести аналіз та рефлексію минулого уроку, щоб поліпшити якість подальшої співпраці з вчителем.

Зазначу також не менш важливі дії асистента вчителя з вчителем початкових класів під час освітнього процесу: конструктивна праця з вчителем, комунікації та спілкування з батьками учнів. Асистент повинен вислуховувати думки вчителя та самому активно висловлювати свої думки, пропозиції та спостереження, щодо роботи класу. Важливо підтримувати дружній, довірливий стосунок з вчителем для досягнення найкращих результатів. Завдяки злагодженій роботі асистента вчителя та учителя початкових класів, створюється продуктивне середовище, сприятливе діяльності та адаптації молодших школярів. Варто зазначити, що «учитель та асистент працюють разом: спільно планують навчання, прогнозують майбутні навчальні ситуації для участі і діяльності усього класу, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Основна мета співпраці - насамперед реалізація навчання в такий спосіб, щоб приділяти увагу освітньому процесу всіх дітей у класі через врахування їхніх потреб та можливостей» [3, с. 236]. Взаємопідтримка та конструктивна взаємодія між педагогами своєчасно виявляють та вирішують проблеми, що виникають, що може стати запорукою успіху у роботі з учнями початкових класів.

Асистент вчителя повинен володіти високим рівнем комунікативних навичок, бути доброзичливим оточуючим, закликати довіру у дітей та їхніх батьків. Саме тому, асистенту часто доводиться спілкуватися з учнями та їх родинами з питань позашкільного характеру та організації піклування за дітьми. Ще однією важливою складовою діяльності асистента вчителя є спілкування з батьками учнів. Асистент може допомагати в підготовці до батьківських зустрічей, активно спілкуватися з батьками та інформувати їх про успіхи своїх дітей, проводити індивідуальні консультації та рекомендації щодо виховання дітей. Також важливим аспектом є те, що «щоб робота асистента на уроці була ефективною, він повинен володіти конфіденційною інформацією про розвиток дитини, близькі та далекі цілі, тобто

уявляти перспективи виконання індивідуального навчального плану учня, вміти прогнозувати його успіхи та невдачі. Така кропітка робота помічника вчителя на уроці забезпечує абсолютну безпеку всіх учнів класу та сприяє організації освітнього середовища в класі» [2, с. 15].

Висновки. Асистент вчителя початкових класів відіграє важливу роль в організації та забезпеченні ефективного освітнього процесу, сприяючи розвитку потенціалу кожного учня та полегшенню роботи вчителя. Слід пам'ятати, що успіх в роботі асистента полягає в тісній співпраці з вчителем, увагу до індивідуальних особливостей та потреб учнів, а також у сприйнятливості до власних помилок, переваг і можливостей для професійного росту.

Список використаних джерел:

1. Гончар І. Г. Завдання та обов'язки асистента вчителя в інклюзивній освіті. Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 11 жовтня 2019 р.). Умань : ВІЗАВІ, 2019. С. 36-38.
2. Заблоцька К. Г. Підвищення професійної компетентності асистента вчителя закладу загальної середньої освіти [Текст] : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 88 с.
3. Крикуненко В. М., Плевакіна Г. М. Роль вчителя і асистента вчителя та співпраця в інклюзивному середовищі. The XIV International Scientific and Practical Conference «Prospects for the development of science and the environment», April 10 – 12, Helsinki, Finland. 2023. С. 234-239.
4. Ревуцька О. В., Старинська О. В., Малуєва Т. В., Пузина А. О. Світові та європейські практики роботи асистента вчителя в інклюзивному освітньому просторі. Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference «Methodological and attitudinal principles of classical science», March 13 – 14, 2023 Stockholm, Sweden by the «InterSci». 2023. С. 21-26.
5. Цегельник Т. М. Професійне співробітництво вчителя, асистента вчителя та асистента учня у інклюзивному класі ЗЗСО. Партнерство в освіті та соціальній роботі: сучасні виклики та перспективи : матеріали міжвузів. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 22 лют. 2022 р.). Хмельницький: ПП «А.В.Царук», 2022. С. 224-227.

ВАЖЛИВІСТЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Бурлака Наталія Іванівна

канд. біол. наук, викладач, спеціаліст вищої категорії
Одеський торговельно-економічний фаховий коледж, Україна

Панасюк Ірина Вячеславівна

канд. пед. наук, доцент, викладач, спеціаліст вищої категорії,
керівник фізичного виховання
Одеський торговельно-економічний фаховий коледж, Україна

Біда Олена Олександрівна

викладач, спеціаліст вищої категорії
Одеський торговельно-економічний фаховий коледж, Україна

На сьогоднішній день зростає визнання того, що креативність і креативне мислення слід заохочувати як цінні результати навчання.

Креативне мислення розглядають як здатність генерувати багато різних ідей, маніпулювати ідеями незвичайними способами та створювати нетрадиційні зв'язки, щоб окреслити нові можливості, що мають потенціал для досягнення поставленої мети.

Творче мислення може здатися суперсилою, що притаманна лише «творчій людині». Але інноваційні ідеї можуть мати не тільки генії.

Суть творчого мислення полягає в навмисному отриманні нових уявлень і різних ідей за допомогою наявної інформації [1].

Часто творче мислення передбачає використання різних стилів мислення та вивчення інформації з різних точок зору, щоб побачити нові моделі. Будь-хто може розвинути творчий розум, якщо наполегливо тренуватись.

Використання різноманітних стратегій мозкового штурму може допомогти вам знайти нові рішення для проблем у кожній сфері вашого життя, включно з роботою. Творче мислення обов'язково виникає в рамках обмежень, накладених для досягнення мети завдання. Завдання творчого мислення полягає в тому, щоб мислити досить гнучко, щоб знаходити нові способи рухатися в межах обмежень [2].

В багатьох сферах діяльності від працівників очікують творчих ідей або нових способів виконання завдань на роботі. Але тільки невеликому відсотку з них щодня дається час на обмірковування чи обговорення нових ідей. Тому стає все важливішим розвивати «м'язи» творчого мислення.

Види творчого мислення

Розвиток творчого мислення завжди починається зі зміни точки зору. Вивчення нових і різних стилів мислення може допомогти створити досить потужне покоління креативних ідей.

Відомо про п'ять типів інноваційного мислення, які допомагають зрушити з місця – це естетичне мислення, дивергентне мислення, латеральне мислення, конвергентне мислення та надихаюче мислення [3].

Найпоширенішими способами сприяння більш творчого мислення є дивергентне та конвергентне мислення.

Дивергентне мислення нагадує традиційний мозковий штурм, під час якого людина придумує стільки можливих варіантів рішень, скільки їй дозволяє уява.

Водночас **конвергентне мислення** має більш логічний підхід, спонукаючи збирати факти та знаходити найзагальніші рішення проблеми. Ці дві стратегії досить часто використовуються разом для створення нових творчих рішень.

Надихаюче мислення зосереджується на уявленні найкращих сценаріїв для пошуку нового способу вирішення проблеми, тоді як **латеральне мислення** передбачає поетапний потік ідей.

Естетичне мислення зосереджується в першу чергу на переосмисленні проблеми, для того, щоб побачити її притаманну красу та цінність, як дивлячись на картину.

Важливість творчого мислення.

Легко застрягти в одних і тих же шаблонах думок, особливо на роботі. Але ці моделі мислення можуть заважати інноваційним рішенням і тримати робочий процес у рутині, яка не приносить ніякої користі.

Творче мислення показує нам, що існує багато рішень для будь-якої проблеми, а розвиток навичок творчого мислення допомагає швидше розпізнавати інноваційні рішення. Креативність є найбільш затребуваною навичкою спілкування і її необхідно вдосконалювати.

Окрім критичного мислення та концентрації уваги, творче мислення має вирішальне значення для розпізнавання закономірностей, які можуть бути неочевидними на перший погляд. Творче мислення допомагає краще вирішувати проблеми, що приносить далекосяжні переваги в майбутньому[4].

Як працює творче мислення

Генерація ідей є необхідною умовою для розробки творчого рішення. Чим більше ідей створюється, тим більша ймовірність, що серед них буде справді креативна ідея. Коли створюється велика кількість ідей, одну або декілька можна об'єднати для створення творчого продукту.

Інноваційні ідеї часто виникають випадково. Однак за допомогою правильних інструментів можна використовувати креативне мислення, коли забажаєте.

Є багато способів розвинути свій творчий потенціал, і застосування стратегій креативного мислення може допомогти легше та частіше думати нестандартно.

Творче мислення працює, розпалюючи нашу цікавість. Зацікавлення проблемою виглядає по-різному для різних галузей [5].

Одним із яскравих прикладів креативного мислення може бути менеджер із реклами, який розробляє креативні кампанії шляхом мозкового штурму з різним мисленням.

У такій галузі, як біомедицина, стимулювання творчості шляхом постановки відкритих запитань і створення вигаданих сценаріїв допомагає фахівцям знаходити інноваційні рішення проблем зі здоров'ям.

Ці запитання спонукають медичних працівників експериментувати та відкривати нові шляхи вирішення постійної проблеми.

Висновки. Завдяки креативному мисленню професіонали будь-якої сфери можуть знайти унікальні відповіді на актуальні проблеми.

Виклик традиційному способу мислення може запропонувати кращу самосвідомість і розвинути емоційний інтелект. Завдяки креативному мисленню людина зміцнює свою здатність змінювати свою точку зору та використовувати спосіб мислення, спрямований на зростання.

Список використаних джерел:

1. Cheng-Shih Lin (2016) Effects of Web-Based Creative Thinking Teaching on Students' Creativity and Learning Outcome Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 2016, 12(6), 1675-1684.

2. Doyle A. (2019). Creative Thinking Definition, Skills, and Examples. <https://www.thebalancecareers.com/creative-thinking-definition-with-examples-2063744>.
3. Gilhooly, K. J., Ball, L. J., & Macchi, L. (2015) Insight and creative thinking processes: Routine and special. *Thinking & Reasoning*, 21(1), 1-4. doi: 10.1080/13546783.2014.966758.
4. Halizah Awang, and Ishak Ramly (2008). Creative Thinking Skill Approach through Problem-Based Learning: Pedagogy and Practice in the Engineering Classroom. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering* Vol: 2, No: 4, 2008.
5. Kember, D., & Leung, D. Y. P. (2009). Development of a questionnaire for assessing students' perceptions of the teaching and learning environment and its use in quality assurance. *Learning Environments Research*, 12, 15–29.

ДО ПИТАННЯ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ У ДАНІЇ

Коц Сюзанна Миколаївна

ORCID ID: 0000-0001-5016-7181

доцент, канд.біол.наук,

доцент кафедри анатомії та фізіології людини імені професора Я.Р. Синельникова
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Україна

Коц Віталій Павлович

ORCID ID: 0000-0001-5365-9608

доцент, канд.біол.наук,

доцент кафедри анатомії та фізіології людини імені професора Я.Р. Синельникова
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Україна

Коц Віталій Віталійович

здобувач наукового ступеню PhD

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Україна

Анотація. На даний час активно аналізується досвід реалізації та організації виховної та навчальної роботи в зарубіжних країнах. В роботі проводиться огляд особливостей виховання молодого покоління, дітей та підлітків у Данії. На відміну від констатації у українців високого рівня високої тривожності, стресу, північна і досить сувора за погодними умовами Данія визнана найбільш щасливою країною у світі за результатами багаточисельних соціологічних опитувань. В роботі приводяться основні принципи, згідно яких виховують майбутніх світових щасливчиків.

Вступ. На даний час активно вивчається проблема виховання і навчання дітей, впровадження різних освітніх програм та технологій, особливо навчання онлайн. Важливою є проблема високої тривожності у дітей та підлітків [1- 16], особливо в умовах військової агресії в Україні.

Активно аналізується реалізація організації виховної та навчальної роботи в Україні, та досвід реалізації та організації виховної та навчальної роботи в зарубіжних країнах [4,5, 29-31]. Розглядається також досвід організації роботи педагогічного колективу в дитячому таборі [2,3]. Як для навчання дітей необхідно створювати умови, так і умови для розвитку дітей, і для збереження здоров'я та підтримання доброго рівня функціонального стану організму [17-28]

“Хто у світі найщасливіший?” – таке питання ставили завжди люди з цікавості та бажання подорожувати, адже “добре там, де нас нема”. Філософи на дану тему можуть довго сперечатися, а ось соціологи провели дослідження і виявили, що це жителі Данії.

Північна і досить сувора за погодними умовами Данія визнана найбільш щасливою країною у світі за результатами багаточисельних соціологічних опитувань. А спеціалісти з Кембріджу уже давно вказують на результати інших дослідників, які впевнено доводять: що саме жителі Данії найспокійні і впевнені у собі жителі Європи.

Якщо придивитися ближче до особливостей правил Скандинавської країни виявляється: щастя та впевненість закладаються у жителів Данії з самого народження. Можна виділити шість основних принципів, згідно яких виховують майбутніх світових щасливчиків.

У нас багато мам воліють не показувати дитя деякий час після народження - щоб не захворів, не підчепив інфекцію, щоб не наврочили...

А ось у Данії новонароджені виходять у суспільство практично на другий день після появи у світ: батьки приносять дітей на роботу і у гості до друзів, щоб отримати максимальні привітання. Вважається, що чим більше людей потримає новонародженого на руках, тим радіснішим і щасливішим буде його подальше життя.

Декрет у Данії також відрізняється від звичного нам. Перш за все тим, що як мінімум у половині випадків у відпустці по догляду за дитиною сидять не мами, а тато. У країні прийнято, що піклуванню про новонародженого присвячує себе той із батьків, хто менше заробляє - найчастіше це саме чоловіки.

Чоловіче виховання датські діти отримують не тільки дома, а і у дитячих садочках: тут працюють більша кількість чоловіки-вихователі. Представники сильної статі з задоволенням обирають дану професію і не тільки через любов до дітей, а і завдяки високій заробітній платі - дуже достойний за датськими мірками зарібок.

До речі, через дану гендерну особливість, програма дитячих дошкільних закладів побудована на ігрових формах навчання. Крім того, у подібних закладах не практикується поділ на вікові групи, тому кожна дитина може спілкуватися як із однолітками, так із більш старшими дітьми або молодшими малюками.

Ігрові методи навчання із дитячого садка плавно перетікають і в школу. В навчальних класах наголос робиться не на сидячі заняття, а на суцільну біганину і іншу рухову активність: фізичному розвитку віддають два уроки із п'яти, які проводять кожен день. Після школи дитина також не сідає за домашнє завдання, а іде гуляти. Щоб забезпечити дітям цю можливість, їм практично не задають домашні завдання - навчання будується таким чином, щоб всі завдання учні могли виконувати у класі. Можливо тому у датських школярів спостерігаються певні проблеми з математикою і літературою - наприклад, багато старшокласників вважають тільки або рахують тільки за допомогою калькулятора і не мають уявлення про всесвітньо відомі літературні твори. Але це вони не вважають головним

“Людина не може знати все!” - вважають педагоги і закривають очі на деякі пробіли у знаннях своїх учнів. Акцент робиться на іншому - розвитку зацікавленості, навичок швидкого знаходження необхідної інформації.

При цьому вчителі стараються сформуванати у кожного учня впевненість, що його цінують перш за все, як повноцінну особистість, а не як енциклопедію на ніжках. Дітей запевняють: будь-хто, незалежно від оцінок, може розраховувати на місце у суспільстві і можливість приносити користь, займатися улюбленою справою.

Школа у Данії націлена перш за все не на заучування та зазубрювання інформації, а на розвиток логічного і критичного мислення. Школярів вчать сумніватися у твердженнях, виробляти особисту думку і сміливо відстоювати її перед іншими.

Тому, до речі, такий хто сумнівається, ким бути, випускник - це звичайна річ і норма для Данії. Від учнів старших класів не вимагають швидкого визначення, як і де вони хочуть продовжити свою освіту, а стимулюють та заохочують можливість подумати. З цією метою у освітній системі передбачені так звані післяшколи, де молоді люди можуть провести рік, перш ніж вирішити, куди поступати та чи поступати далі взагалі.

У постшколі особливу увагу приділяють дисциплінам, які допомагають підліткам проявити і розвинути свої таланти - творчості, ручній праці, волонтерству. Попримірявши на себе декілька різних варіантів, молоді люди більш свідомо розуміють, у чому хотіли би себе реалізувати.

Цікаво, що при виборі професії і роботи лише 11% школярів із Данії орієнтуються на рівень зарплатні. Спеціальність, вибрана із прагматичних роздумів, може не відповідати справжнім інтересам і виявитися не по душі - про це дітям вказують у молодшій школі.

Тому основний фактор вибору майбутньої роботи для молодого датчанина - це рівень задоволення, який ця діяльність буде приносити.

Тому і лікар, і бухгалтер, і вихователь дитячого садку, і асенізатор у Данії частіше всього вважають себе однаково щасливими, бо своє життя вони вибрали самі і поклали в основу те, що їм по душі.

З точки зору датської системи виховання: "Головне призначення людини - бути щасливим, і при цьому приносити користь суспільству.

Висновки. Процес виховання та навчання у Данії має ряд особливостей та відмінностей від таких у Україні. Огляд особливостей виховання молодого покоління, дітей та підлітків у Данії дає можливість врахувати інформацію для організації виховного та навчального процесу у нас. На відміну від констатації у українців високого рівня високої тривожності, стресу, північна і досить сувора за погодними умовами Данія визнана найбільш щасливою країною у світі за результатами багаточисельних соціологічних опитувань. В роботі приводяться основні принципи, згідно яких виховують майбутніх світових щасливчиків.

Список використаних джерел:

1. Коц С. Н., Коц В.П., Коц В.В. Тривожність у підлітків та шляхи впливу. *Sectoral research XXI: characteristics and features: V International Scientific and Theoretical Conference*. (С.103-107), 30 січня, 2023. Чикаго. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/view/03.02.2023>
2. Коц С.М., Коц В.П. Реалізація вирішення проблеми високої тривожності у дітей та підлітків педагогічним колективом у дитячому оздоровчому позаміському таборі. *Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. (С. 57-61), 21-22 серпня, 2015, Львів, Україна.
3. Коц В.П., Коц С.М. Вплив на психофізіологічні показники дітей з високою тривожністю програми відпочинку ПЗОВ. *Тенденції розвитку психології та педагогіки: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції*. (С. 44-49), 4-5 листопада, 2016, Київ, Україна.
4. Kots S., Kots V., Kots V. Study of anxiety level in first-year students. *Science and Education: the 47st International scientific and practical conference*. 27 – 28 February, 2023. Nika Publishing, Liverpool, Great Britain. 2023. 98-106 p. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/GB_28022023.pdf
5. Коц С. Н., Коц В.П. Сум, наслідки та психічне здоров'я. *Розвиток науки та техніки у сучасному світі: ХСІІІ Міжнародна науково-практична конференція*. (С. 43-49), 13 липня, 2022, Вінниця. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/Vinnytsia_1307.pdf
6. Коц С. Н., Коц В.П., Головка С.В. Порушення сну у молоді. *Scientific forum: theory and practice of research: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference*. (P 117-120). September 16, 2022. Valencia, Kingdom of Spain: European Scientific Platform. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-16.09.2022>
7. Коц С. Н., Коц В.П., Крат Є.С. Дослідження рівня тривожності у студентської молоді 2022. *Humanity and Science: the 33th International scientific and practical conference* (P. 49-54) 16-17 травня, 2022. Сіетл, США. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%A1%D0%A8%D0%90_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2022.pdf
8. Коц С.М., Коц В.П., Коц В.В. Деякі аспекти питання виходу із малої депресії. *Світ наукових досліджень*. (Випуск 14), 24-25 листопада, 2022. Польща. Варшава. Польща. 3 с. <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4092/>

9. Коц В.П., Коц С.М. Навчальний процес і проблема профілактики високої тривожності у студентів. *Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії*. Харків, 2015. С. 51-55.
10. Коц С.Н., Коц В.П. Особливості комунікативної компетентності та стресостійкості. *Педагогіка здоров'я: збірник доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. (С. 188-191), 18-19 травня, 2018, Харків.
11. Коц С.М., Коц В.П. (2020) *Вікова фізіологія та вища нервова діяльність*. Навчальний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди. С.288.
12. Kots S., Kots V., Luhanska V. A study of the level of personal anxiety in modern youth. *The World During a Pandemic: New Challenges for Science: The 18th International scientific and practical conference*. (с. 63-68), 19 – 20 April, 2021, Ottawa, Canada. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/05/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0_%D0%A1%D0%90%D0%99%D0%A2-2.pdf
13. Коц С.М., Коц В.П., Яценко В. В. Вплив інтернет-мережі на складові емоційного інтелекту сучасної молоді. *Science and technology*. (С. 17-22), 11-12 october, 2021, Lublin, Poland. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/11/%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BD_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82-3.pdf
14. Коц С. Н., Коц В.П., Яценко В.В. Рівень тривожності у студентської молоді 2022. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень: матеріали III Міжнародної наукової конференції*м. (Р. 159-163), 23 вересня, 2022. Київ, Україна. <https://archive.mcn.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/23.09.2022/9>
15. Коц С.М., Коц В.П., Заскалько О.М. Профілактика сезонної депресії. *Priority Areas of Modern Science: XLI International Scientific and Practical Conference Great*. (С. 100-107), 21 - 22 November, 2022, Britain, Liverpool. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/GB_22112022.pdf
16. Коц С.М., Коц В.П., Коц В.В. До питання профілактики негативних наслідків перевтоми. *Prospects of modern science and education : V Міжнародна науково-практична конференція*. (С. 57-63). 07-10 лютого 2023 р., Стокгольм, Швеція.
17. Kots S.M, Kots V.P., Kots V.V. Weather factors and health. *Trends of young scientists regarding the development of science: XXVII Міжнародна науково-практична конференція* (С.11-17), м. Едмонтон, 11-14 липня 2023 р. Едмонтон, Канада. <https://isg-konf.com/uk/trends-of-young-scientists-regarding-the-development-of-science/>
18. Kots V.P., Kots V.V., Neko D.V. Comparison of adaptation opportunities in children. *Вересневі наукові зібрання — 2022: XCVII Міжнародна науково-практична конференція*. м. Київ, 19 вересня 2022 року. С. 90-96. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/Lutsk_050922.pdf
19. Kots V.P., Kots V.V., Fendrikova M.S. Indicators of the respiratory system of children 13-14 years old. *Вересневі наукові зібрання — 2022: XCVII Міжнародна науково-практична конференція*. м. Київ, 19 вересня 2022 року. С. 87-90. https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/Lutsk_050922.pdf
20. Коц В.П. Коц С.М. (2017) Характеристика варіабельності серцевого ритму у молодих людей з різним рівнем рухової активності. *Біологія та валеологія*. 2017. Вип. 19. С. 125-133.
21. Коц С.М., Коц В.П. (2019). Дослідження функціонального стану серцево-судинної системи дітей шкільного віку. *Альманах науки*, (№ 11/1 (32)), 4-8. [http://almanah.ltd.ua/save/2019/11%20\(32\)/101.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2019/11%20(32)/101.pdf)
22. Коц С.М., Коц В.П., Кондратенко А.О. (2021) Дослідження рівня функціональних показників дихальної системи дітей шкільного віку. *Грааль науки*, 2021, Міжнародний науковий журнал, № 9:160-164. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/15543>
23. Kots S., Kots V., Kots V.V. (2022) Characteristics of the functional state of the circulatory system of school-age children. *Грааль науки*, №23: С. 99-105. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.12.2022.16>

24. Коц С.М., Коц В.П. (2020). Стан адаптаційних систем організму дітей шкільного віку. *Альманах науки*, (№ 4 (37)), С.4-8. [http://almanah.ltd.ua/save/2020/4%20\(37\)/1.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2020/4%20(37)/1.pdf)
25. Коц С. Н., Коц В.П. (2023) Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи дітей 11-12 років. *Природничий Альманах*. №34, червень. Херсон. С.35-44.
26. Коц С.М., Коц В.П. (2015) *Фізіологія людини*. Харків,. 377 с.
27. Коц С.М., Коц В.П., Кондратенко А. О., Кривцун К. В. Характеристика функціонального стану серцево-судинної системи дітей. *Development of science and technology in a pandemic*. (С. 67-71). Львів, 18 жовтня, 2021 рік.
28. Коц В.П., Коц С.М., Яценко В.В. Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи студентів. *Modernization of science and its influence on global processes: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings: of the I International Scientific and Theoretical Conference* (С. 90-93, Vol. 2), November 5, 2021. Bern, Swiss Confederation: European Scientific Platform. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/view/05.11.2021/628>
29. Коц С.М., Коц В.П. Особливості шкільної освіти у Швеції. *Освіта і здоров'я підрастаючого покоління: матеріали п'ятого міжнародного симпозіуму* Вип. 5. К.: Алатон, 2023. С. 79-82.
30. Коц С.М., Коц В.П., Коц В.В. Основні нововведення до освітньої реформи 2017 року. *Theoretical aspects of education development: the 3th International scientific and practical conference*. (р. 360-365), January 24 - 27, 2023. Warsaw, Poland. International Science Group. 2023.
31. Коц С.М., Коц В.П., Яценко В.В. Умови та методики виховання в режимі раннього розвитку – плюси та мінуси. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: матеріали III Міжнародної наукової конференції* (С. 76-80, т.2), м. Львів, 15 квітня, 2022р. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/view/15.04.2022/730>

ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В ПИТАННІ БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ

Шепеленко Вероніка Сергіївна

здобувач вищої освіти економічного факультету

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, Україна

Вища освіта у Великобританії відома своєю світовою репутацією, яка базується на високих стандартах та якості. Однак останнім часом шириться проблема академічної недоброчесності, зокрема плагіату та інших порушень в освітній сфері.

Якщо розглядати динаміку розвитку боротьби з плагіатом, то ми можемо прослідити певну залежність. З розвитком технологій та легкістю доступу до інформації проблема плагіату стала більш актуальною. Наукова спільнота Великобританії перейшла від ручної перевірки текстів до впровадження штучного інтелекту в системах антиплагіату.

У Великобританії, як і в багатьох країнах, багато навчальних закладів вважають плагіат серйозним порушенням. Це свідчить про розуміння важливості збереження академічної доброчесності та захисту інтелектуальної власності. Провідну роль в формуванні ефективних політик академічної доброчесності в університетах Сполученого Королівства відіграє Агенція із забезпечення якості вищої освіти, незалежний орган, який контролює кваліфікаційні стандарти вищої освіти [1, с.285].

Видатним здобутком цієї країни є розробка штрафних санкцій за плагіат, які застосовуються до студентів. Система штрафних санкцій за плагіат у Великобританії залежить від тяжкості порушення та рівня складності роботи. За кожний академічний проступок студент отримує бали, які переводяться у певний вид покарання. Максимальним покаранням є виключення з навчального закладу [2, с.50]. На мою думку, така система стимулює студентів дотримуватись визначених норм та правил.

Також у Великобританії розроблено Хартію академічної доброчесності для вищої освіти. Вона визначає сім фундаментальних принципів у сфері вищої освіти [3, с.96-99]. Хартія академічної доброчесності для вищої освіти у Великобританії підкреслює важливість співпраці навчальних закладів у боротьбі з плагіатом.

Не менш важливою є і нагальність педагогічної роботи, спрямованої на підвищення свідомості студентів, пояснення правил написання робіт та цитування.

Хоча вищенаведені заходи допомогли покращити ситуацію, проблема плагіату в Великобританії все ще не вирішена. Однією з причин є зростання кількості онлайн-ресурсів, які надають можливість покупки готових робіт або написання їх на замовлення. Ці ресурси роблять складнішим для навчальних закладів виявлення плагіату.

Отже, на даний момент проблема плагіату досі залишається актуальною у Великобританії. Наукова спільнота цієї країни робить важливі дії у боротьбі з недоброчесністю. На основі досвіду Великобританії Україна може покращити боротьбу з плагіатом, впровадивши систему штрафних санкцій, подібну до британської, а також підвищивши обізнаність студентів про академічну доброчесність. Також я вважаю, що такий підхід має бути застосований для усіх навчальних закладів нашої держави. Університети мають бути лідерами у запровадженні якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Драч І.І., Слободянюк О.М. Система забезпечення академічної доброчесності в вищій освіті Великої Британії: особливості запровадження та підтримки // «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2021. Вип. № 5(5). 2021. С.284-296.
2. Шмаленко Ю. Світовий досвід боротьби з академічною недоброчесністю // Збірник наукових праць ЛОГОС. Вип.5. 2020. С.48-51.
3. Шинкарук О. Політика впровадження академічної доброчесності у закладах вищої освіти Великої Британії // Порівняльна професійна педагогіка: наук. журнал. Вип. №13(1). 2023. С.93-100.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА З ДІТЬМИ У ЗДО НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Харченко Софія Сергіївна

здобувачка 4 курсу, рівень фахової передвищої освіти

Харківський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Науковий керівник: Дубовська Ольга Леонідівна,

ORCID ID: 0000-0002-1571-3527

викладач-методист

Харківський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Інклюзія (від англ. Inclusion — включення) — процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які можуть дозволити кожній дитині рівноправно брати участь в академічному та суспільному житті.

Інклюзія в широкому соціально-філософському сенсі розуміється як форма буття, спільного життя звичайних людей і людей з обмеженими можливостями (інвалідів), за чи проти якої виступає суспільство та його підсистеми (у тому числі інститути освіти), і щодо якої і ті, чи інші члени суспільства мають право вільного вибору. Інклюзія — це процес реального включення осіб з інвалідністю в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідне для всіх членів суспільства. Інвалідність — це не вирок долі, це швидше, такий спосіб життя за обставин, що склалися, який може багато дати особі з інвалідністю і людям, що оточують її, якщо інвалідність розглядати в рамках соціальної концепції. Тоді головний сенс процесу інклюзії можна позначити так: «Всім тут раді!», або може стати нестерпним щоденним стражданням для всіх членів суспільства, якщо інвалідність розглядати тільки в рамках біологічної концепції, коли інвалід — людина, яка повністю або частково позбавлена працездатності внаслідок якоїнебудь аномалії, поранення, каліцтва, хвороби.

Важливу роль відіграє комплексна та злагоджена робота керівництва навчального закладу, батьків, вчителів, шкільного психолога. На сьогодні випускники вищих навчальних закладів гуманітарних та педагогічних наук готові працювати з дітьми. Але залишається проблема готовності молодих спеціалістів до роботи з дітьми-інвалідами поза спеціалізованим закладом. Від роботи психолога та педагога залежить можливість адаптації такої дитини у класі. Значній частині дітей потрібен особливий підхід. Індивідуальна увага до дитини породжує дефіцит часу і має негативний вплив на адаптацію конкретної дитини та на процес інклюзії в цілому. Успішне запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливими освітніми потребами; удосконалення нормативно-правової бази у відповідності до міжнародних договорів у сфері прав людини; реалізації та поширення моделі інклюзивного навчання дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.

Музику можна вважати одним із самих ефективних і дієвих засобів естетичного виховання. Музичний керівник повинен вміло збагачувати естетичну та музично-художню свідомість дітей. Керівник має знайти творчий підхід до організації процесу пізнання, та вміти застосовувати традиційні та нові методичні прийоми. Враховуючи все вищесказане, крім основних видів діяльності на музичних заняттях, музичний керівник має використовувати специфічні види діяльності, які будуть сприяти розвитку у дітей фізичних і психічних реакцій, особливо мови. Це вправи на розвиток слухової та зорової уваги та пам'яті, словесно-музично-ритмічні ігри та вправи, пальчикова гімнастика, віршовані вправи на координацію мовлення та рухів. Поєднання всіх видів музичної діяльності у дітей (слухання музики, співів, музично-ритмічних рухів, гра на дитячих музичних інструментах, музично-дидактичних ігор), дає змогу переключати увагу дітей з одного виду діяльності, на інший, що допомагає запобігти втомлюваності дітей, збереже настрій та працездатність, буде сприяти гармонійному музичному розвитку. Яскраво представлений музичний матеріал, різноманітний за змістом, стане поштовхом для всебічного розвитку дитини, допоможе подолати психофізичні негаразди, поширити світогляд та зкорегує їх емоційний стан.

Музичне виховання відіграє визначальну роль у роботі з дітьми, які мають мовленнєві вади. Музичний керівник сприяє та виховує любов та цікавість до музики. Ця задача вирішується шляхом розвитку музичного сприйняття, а також музичного слуху. На музичних заняттях керівник знайоме дітей із різноманітними музичними творами, розвиваючи тим загальну музикальність, сприяє вихованню та формуванню музичного смаку дитини.

Якщо брати до уваги характер і рівень мовленнєвого недорозвинення, то групи дітей треба укомплектовувати за віковими ознаками. Для дітей з однорідними мовленнєвими розладами треба створювати окремі групи з обов'язковими індивідуальними обліками їх мовленнєвого розвитку. Для дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями треба створювати групи до яких зараховувати дітей за такими ознаками: з 2-х років – ринолалія (порушення тембру голосу та звуковимови, обумовлене анатомо-фізіологічними дефектами мовленнєвого апарату), заїкуватість, загальне недорозвинення, алалія (від грецьк. *α* – немає, *lalio* – говорити) – відсутність або грубий недорозвиток мовлення, що виникає в результаті органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку та супроводжується труднощами у використанні (моторна форма) чи розумінні (сенсорна форма) мовленнєвих висловлювань; дизартрія (симптом багатьох неврологічних хвороб; з 4-х років – фонетико-фонематичне недорозвинення, дислалія (порушення звуковимови при відсутності органічних порушень в будові артикуляційного апарату і центральної нервової системи).

Людина з порушенням мовлення важко соціалізується, але при наполегливості й постійній підтримці з боку близьких шанс на відновлення мовлення є.

Основні складові, які формують мовленнєву компетентність дітей це заняття з розвитку мовлення; з ознайомлення з навколишнім світом та природою; дидактичні ігри та вправи; індивідуальна робота; художня література; сюжетно-рольова гра. Щоб викликати інтерес у дітей, зосередити їхню увагу та силу волі на виконання поставлених завдань, урок можна зробити сюжетним. Варто застосовувати елементи методики Карла Орфа, такі як: мовленнєві вправи; музично-рухові вправи. Карл Орф вважав, що завдання музичного виховання не повинно обмежуватися лише розвитком слуху, відчуттям ритму, навичок слухання музики, навчанням співу і гри на інструментах. Насамперед, музичне виховання має стимулювати розвиток творчої

фантазії, вміння імпровізувати і творити у процесі індивідуального та колективного музикування. Тому німецький педагог радив спиратися на зв'язок музики з жестом, словом, танцем, пантомімою, вбачаючи шлях до істинного розуміння музики через елементарне комплексне музикування. Воно дає змогу створювати музику самому, включатися в неї не як слухач, а як учасник. Карл Орф зазначав: «Елементарна музика, слово і рух, ігри і все, що пробуджує і розвиває духовні сили дитини, створюють основу для розвитку її особистості, основу, без якої ми прийдемо до душевного спустошення...». На його думку, елементарне музикування у процесі виховання має бути не чимось додатковим, а основоположним. Однією з головних ідей музично-педагогічної системи Карла Орфа є власна дитяча творчість, яка створює атмосферу радості, формує особистість, стимулює розвиток творчих здібностей дітей. З нею нерозривно пов'язана й інша ідея — закладання міцного фундаменту музичальності, тобто розвитку музичноритмічного відчуття і музичного слуху, що дають змогу дітям переживати і розуміти музику, вільно творити. Педагогічні принципи Карла Орфа були викладені у методичному посібнику «Schulwerk» (з німецької «schulen» — навчати, «wirken» — діяти, тобто «навчати в дії») — п'яти томному зібранні, до якого увійшли: найпростіші партитури для дитячих інструментів; пісні для хорового виконання з інструментальним супроводом; мовленнєві вправи; ритмічні вправи; театралізовані сценки. Окрім того, у посібнику подано рекомендації щодо залучення дітей до музики, до активної творчої діяльності.

Для того щоб налагодити гарні умови праці з дітьми в яких присутні інклюзивні порушення, потрібно знати психофізичні та мовні особливості дітей, склад їх груп та профілю при плануванні роботи, знати та розуміти навчальну програму, вдосконалювати взаємозв'язок музичного керівника з вихователями, логопедами, психологами, дефектологами. Корисно обговорювати з ними новий матеріал; покращувати психоемоційний і фізичний стан дітей. Навчальний матеріал підносити зрозуміло для дітей, виконувати головні дидактичні принципи: систематичність, послідовність, доступність, а також поступове підвищення вимог.

Інклюзивна освіта — це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта є однією з тих концепцій, яка вимагає зміни усталених уявлень, що формувались протягом багатьох десятиліть. Її гуманістична і правозахисна складова має на увазі зміну системи соціальних відношень і ґрунтується на інших цінностях, ніж звичайна для нас традиційна освіта. Розгляд освіти через призму інклюзивності означає зміну уявлень про те, що проблемою є дитина, і перехід до розуміння того, що змін потребує сама система освіти. Цілі інклюзивної освіти знаходяться принципово в іншій системі координат, яка кардинально відрізняється від усталених цілей системи загальної і спеціальної освіти. Варто наголосити на тому аспекті, що інклюзивна освіта не буде побудована швидко, це довгостроковий проект, який передбачає, насамперед, формування професійно-особистісної готовності усіх учасників педагогічного процесу, і зокрема педагогів з дошкільної освіти, до роботи в інклюзивних умовах.

Важливим аспектом у процесі підготовки викладачів до роботи в інклюзивних умовах є формування професійно-ціннісних орієнтацій, професійно-особистісних якостей, умінь та професійних компетенцій: визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення; спрямованість на розвиток особистості в цілому, а не тільки на отримання освітнього результату; усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку;

розуміння творчої сутності педагогічної діяльності з дітьми, що потребує великих духовних та енергетичних затрат тощо. Професійно-особистісні якості педагога, який працює з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: милосердя, емпатія, толерантність, педагогічний оптимізм, високий рівень самоконтролю і саморегуляції.

Прийняття Концепції розвитку інклюзивного навчання забезпечить батькам можливість усвідомленого вибору місця для здобуття дітьми з особливими потребами якісної освіти, допоможе уникнути численних проблем, що призводять до напруження і загострення міжособистісних стосунків, порушення родинних зв'язків, послаблення інституту сім'ї в цілому. Реалізація положень цієї концепції сприятиме: забезпеченню права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти, незалежно від стану здоров'я, місця їх проживання; створенню належних умов для функціонування і розвитку інклюзивної освіти в Україні, забезпеченню достатнього обсягу фінансування для впровадження інклюзивного навчання; зміни освітньої парадигми, удосконаленню навчального процесу шляхом врахування сучасних досягнень науки та практики; забезпеченню архітектурної доступності загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, незалежно від форм власності та підпорядкування, відповідно до потреб дітей; підготовці достатньої кількості кваліфікованих педагогічних кадрів, які володіють методиками інклюзивного навчання, створення системи підвищення їх професійної майстерності.

Важливість розвитку інклюзивної освіти базується на вірі в те, що кожна людина з вадою має отримати освіту. Вона передбачає істотні зміни в культурі, політиці та практичній діяльності загальноосвітніх закладів. Увага зосереджується на соціалізації дітей цієї категорії та якості навчання. Діти з особливими потребами стають частиною нашого життя, вони включаються в загальноосвітні школи, оточення, спільноти. До них ставляться як до рівних і як таких, що заслуговують на повагу і сприйняття їх такими, як вони є. Це те право, яким всі ми користуємося як члени суспільства.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] Київ. «Самміт-Книга», 2009. С. 272 .
2. Мартинчук О. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київськ.ун-т імені Бориса Грінченка. Київ. 2010. С. 288 .
3. Мартинюк З. Діти з ринолалією в інклюзивному просторі. Освіта дітей з особливими потребами: шляхи розбудови. Стаття, науково-методичний збірник , вип. № 15. 2021. с. 84-96.
4. Сіра С. Алалія в контексті спеціальних психолого-педагогічних досліджень.Збірник наукових праць Формування життєвої компетентності осіб з особливими потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти. Харківський національний університет ім. Г. Сковороди, стаття. Харків 2023 р. 546 с.

ПЛАГІАТ У НАУКОВИХ РОБОТАХ ЯК КРИТИЧНА ПРОБЛЕМА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Панас Юлія Володимирівна

кандидат психологічних наук,
асистент кафедри загальної підготовки
КЗВО «Волинський медичний інститут», Україна

Чайка Олена Олександрівна

здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем
за спеціальністю 223 Медсестринство
КЗВО «Волинський медичний інститут», Україна

Проблема академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі постає все більшої гостро у зв'язку з розвитком всесвітньої мережі Інтернет, удосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій та вільним доступом до продуктів інтелектуальної власності. Інтернет полегшує здобуття знань, розширює географію й простір отримання інформації та досвіду, але водночас спокушає до привласнення текстів, досліджень чи думок інших авторів.

Освіту можна вважати підґрунтям для розвитку будь-якого суспільства, а однією із найактуальніших проблем розвитку сучасної української освіти є створення, вдосконалення та подальший розвиток системи заходів направлених на попередження академічної нечесності, роз'яснення небезпек, пов'язаних з академічною нечесністю. Академічна доброчесність передбачає порядність у використанні інформації, що може бути підставою для формування висновків та результатів наукових досліджень, а також інших заходів, пов'язаних з пошуками та отриманням нових знань.

Доброчесність – це, перш за все, моральна категорія. Академічна доброчесність походить від базових морально-етичних понять. Сутність поняття «академічна доброчесність» визначено у статті 42 Закону «Про освіту» як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Додатково у цьому Законі вказані порушення академічної доброчесності:

1) академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

2) фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилай, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

3) обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

4) списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5) хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі [1].

З цього переліку видів академічної недоброчесності домінує плагіат. З цієї проблемою у наукових роботах дослідники найчастіше.

Науковий плагіат є загрозою не тільки з огляду на порушення прав авторів, а й причиною затримки розвитку освітнього та наукового процесів. Відсутність реальних та потужних методів боротьби з цим негативним явищем становить загрозу виникнення псевдонауковості та збіднення інтелектуального потенціалу держави.

З-поміж багатьох видів класифікації плагіату можна виділити розділення його на два типи: умисний та неумисний. При умисному плагіаті автор намагається приховати факт запозичення чужого матеріалу і подати його як свій. Під час використання неумисного плагіату дослідник певної проблематики не знає, як оформити свою роботу правильно, не знає правил цитування, вимог до оформлення посилань, принципів перефразування та рерайту.

Плагіат як негативне явище, що супроводжує інтелектуальну діяльність науковця, існує в усьому світі, і, мабуть, знищити його повністю неможливо. Проте, цілком можливо зменшити кількість випадків використання плагіату. Для цього досить використовувати досвід зарубіжних країн. Боротьба з умисним плагіатом повинна проходити на законодавчому рівні. Успішним прикладом такої тактики є Польща, Словаччина, Чехія та інші країни.

Неумисний плагіат можна викоренити, якщо будуть розроблені та втілені у життя методи уніфікованого підходу по оформленню та етичному написанню наукових статей та робіт. Провідну роль у реалізації цих планів повинні виконати курси, стажування, майстер-класи для науковців та освітян.

В даний час інструменти боротьби з плагіатом розширилися, так як розширилося проникнення Інтернету в академічну сферу.

Проте, реальне забезпечення академічної доброчесності в науці та освіті далеко не завжди здійснюється, оскільки:

- значна кількість виявлених випадків недоброчесності не розглядаються;
- органи виконавчої влади, відповідальні за державний нагляд в галузі освіти, йдуть на порушення власних нормативних документів для збереження статусу осіб, які порушили стандарти академічної доброчесності, в свідомості учнів та студентів панує думка про прийнятність списування та академічного плагіату [акад. культ].

Академічна доброчесність дозволяє системі освіти залишатися дієвою, такою що справді дає знання та навички, а не лише документи про здобуття освіти. Оволодіння та дотримання принципів академічної доброчесності – запорука інтелектуальної гідності, економічного та культурного зростання та взірця освіченості кожного учасника освітньо-наукового процесу.

Тому боротьба з плагіатом у академічному середовищі та актуалізація впровадження принципів академічної доброчесності є дуже важливим питанням сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
2. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку // ГО «Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень»: URL: http://fond.sociology.kharkov.ua/images/docs/academ_cult/material.pdf.
3. Закон України Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII / Відомості Верховної ради. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

ПОТЕНЦІАЛ КАЗКИ В МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Котяй Людмила Олександрівна

здобувач вищої освіти педагогічного факультету
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Козлюк Ольга Андріївна

ORCID ID: 0000-0002-6948-327X

канд. пед. наук, доцент, доцент

кафедри дошкільної педагогіки і психології

та спеціальної освіти імені проф. Т.І.Поніманської

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Сьогодні, коли Україна перебуває в умовах повномасштабної війни з Росією і відстоює своє право на незалежність та суверенність, актуалізуються питання морального виховання підростаючого покоління.

Відома дитяча та сімейна психологиня С. Ройз стверджує, що для гармонійного розвитку дитини ми створюємо «збагачене середовище» – безпечний простір, який стимулюватиме цікавість і активність усіх каналів сприйняття. Для кожного віку існують свої стимули [10, с.13]. На нашу думку, таким стимулом для дітей дошкільного віку є казка.

Казка є одним з ефективних та найдоступніших засобів морального виховання дошкільників, оскільки дозволяє в доступній та цікавій для дітей формі пояснити поняття добра та зла, межі хорошої та поганої поведінки та вчинків. Тож, за вмілого використання казки моральне виховання є дуже ефективним.

У моральному вихованні сучасних дошкільників використовуються переважно казки народні або авторські, які були написані вже десятки років тому, і природньо, що окремі з них морально застаріли. Відмова в освітньому процесі закладу дошкільної освіти від російських героїв казок та мультфільмів стають сприятливими умовами для оновлення та розширення творів для читання дітям дошкільного віку, зокрема сучасних українських авторських казок морального змісту.

Казки користуються великою популярністю серед дітей дошкільного віку. Мова казки для дітей проста і доступна, сюжети цікаві і зрозумілі дітям.

На думку науковців (С. Русова, К. Ушинський, О. Монке) казка є важливим етапом психічного розвитку дитини, як і дитячі ігри. Психологи (С. Ладивір, О. Кононко) зазначають, що знайомство дітей із казками допомагає їм доступно зрозуміти оточуючу реальність, адже всі казки побудовані на основі взаємин між людьми.

Н. Басюк вказує на те, що казки акумулюють у собі величезний морально-духовний потенціал, а також певні національні цінності. Саме казки формують первинні моральні почуття, бо в них людські стосунки прості і зрозумілі. Дитина вчиться співпереживати горю, радіти щастю казкових героїв [1].

Казка, як літературний твір, виконує певні виховні функції: пізнавальну, естетичну, соціально-виховну, морально-етичну.

Казка – це образне зображення життєвих реалій. За допомогою казкових сюжетів дошкільники вперше опановують основні життєві принципи. Казки допомагають подолати страх, невпевненість, допомагають фантазувати, приймати

нестандартні рішення та розуміти, що всього можливо досягти, якщо є бажання, що і є основною метою казкотерапії.

Казкотерапія цінна тим, що психологічна дія відбувається на ціннісному рівні. Тобто, взаємодіючи з дитиною, ми завжди спираємося на базові життєві цінності: співпрацю, любов, віру, гідність, спокій, добро. Казкові історії дають можливість розповісти про цінності у вигляді ненав'язливих цікавих і захоплюючих сюжетів. Тому інформація, запропонована у такому вигляді, дуже легко, без опору сприймається [11].

Саме під час сеансів казкотерапії діти засвоюють необхідні моделі поведінки, вчаться реагувати на життєві ситуації, підвищують рівень знань про себе й оточуючих, тому що казки зрозуміліші їм, порівняно з поясненнями педагогів та батьків.

Казки сприяють пізнавальному розвитку дітей, виховують моральні почуття і якості, впливають на уявлення особистості дитини, спрямовуючи розвиток бажань і вчинків малюка. Казки спираються на те найкраще, що вже є в дитини. Кожна дитина саме з казок дізнається, що добро завжди перемагає зло, а негативні герої будуть покарані за свої вчинки.

Будь-яка казка має неабияке значення для виховання підростаючого покоління. І скільки вже існує людство, вони не втрачають свого образно-художнього впливу на формування світогляду, моралі. Тож і не випадково високохудожня казка користується особливою популярністю та успадковується як дорогоцінний скарб духовної культури українського народу [9].

Авторська або літературна казка – різновид казкового жанру, створений фантазією письменника. Існує безліч досліджень, які доводять, що авторська казка – є ефективним засобом для виховання у дітей моральних якостей. Вона дає можливість не тільки зняти емоційну напруженість, тривожність, агресивність дитини, але й сприятиме виконанню низки функцій моральної компетентності: вміння вибирати відповідну інформацію для побудови свого варіанту дії; можливість бачення і вибору можливих альтернатив, усвідомлення необхідності взаємодії з навколишнім світом.

Сучасна казка стала більш реалістичною: за буянням фантазії – серйозні, глибокі реальні проблеми: екологічні, соціальні, моральні. Автори акцентують кожен у своїй спосіб на загальнолюдські цінності: любові, взаєморозуміння у стосунках батьків і дітей, доброти [7].

Сучасні письменники-казкарі (Н. Карпа, Н. Гербіш, К. Москалець, Е. Заржицька, М. Фірта, С. Лірник) ураховують специфіку сприйняття казки дошкільником, вигадують фантастично-розважальні сюжети, які несуть позитивну інформаційну наповнюваність. Літературна казка ХХІ ст. не дотримується зв'язку з фольклором, проте у ній простежується індивідуально-уявний художній світ, посилюється увага до національних і релігійних питань [4, с. 279].

Сучасна дитина потребує сучасного героя, активного і рішучого, який відповідатиме суспільно-політичним реаліям сьогодення. Це враховано в творчості сучасної дитячої письменниці Е. Заржицької, казки якої формують світогляд нової молоді української генерації. На зміну повчальній, моралістичній педагогіці з шаблонними героями прийшла нова гуманістична сімейно-народна педагогіка, яка єднає молодь із корінням прасурів, спонукає до роздумів і надихає на патріотичні почуття. Казки авторки спонукають дитину до пізнання світу, історію свого краю, надихають на краєзнавчі дослідження. Ненав'язливо, через співчуття до персонажа і реалізується виховний ефект її творів. Діти самі вирішують, які герої є зразками для

наслідування чи не наслідування. Тема милосердя, дух патріотизму, єднання з минулим – все це потрібно у формуванні моральної моделі поведінки нового українського покоління [3].

На думку О. Музичук, справжньою цінністю казок є ті повчальні висновки та важливі поради, які вони містять стосовно вирішення певної проблеми. Зазвичай казкові історії розгортаються в певній послідовності: герой опиняється у проблемній ситуації і здійснює пошук способів її розв'язання. Майже всі казки повчають і відбувається це приховано, бо повчання слідує з вчинків героїв і про це слід здогадатися самому. У той же час мораль казки прозора, вона зрозуміла і дитині, і дорослому [6, с. 318].

Аналізуючи випуски фахових журналів за останні роки, таких як «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Джміль», бачимо, що педагоги високо цінують казку та активно використовують її в своїй роботі.

Так, щоб залучити дітей до казок, вихователі створюють різноманітні арткнижки для читання та театру, наприклад фетрові книжечки з в'язаними чи фетровими персонажами, книжки-тантамарески. Такі методи роботи з казкою дуже цікаві дітям і вони із задоволенням беруть участь у театралізації [5].

Погоджуємося з педагогинею І. Парахонько, що народні казки дуже мудрі, але мудрість цю не так просто осягнути, особливо сучасним дітям. Адже казки склалися давно, а реалії нашого світу так стрімко змінилися. Щоб вдумливо й усебічно опрацювати зміст давньої казки необхідно застосовувати новітні методи і прийоми. Зокрема вона пропонує застосовувати популярний метод «Шість капелюхів» Едварда де Боно. Своїм досвідом використання цього методу вона ділиться на сторінках журналу «Дошкільне виховання» [8].

Здавалося б, ніщо так природно не входить у життя дитини, як казка. Та в сучасному прагматичному світі зацікавити малят казками і книжками – завдання зовсім не просте. Але цілком розв'язне. Науковиця Г. Беленька вважає, щоб залучити дитину до світу казок та книжок, потрібно дотримуватися певних умов: 1) наявність позитивного прикладу дорослих; 2) підготовка до сприйняття; 3) систематичність читання; 4) виразність читання; обговорення прочитаного [2].

Отже, аналізуючи дослідження науковців та досвід практиків, можна стверджувати, що важливими компонентами навчання і виховання дітей дошкільного віку казкою є: читання казок та створення малюнків за їх змістом, використання різних видів театру для обігрування казки, гра-драматизація за сюжетом казки, створення казки своїми руками. Завдяки цьому в дитини формуються почуття ввічливості, любові, хоробрості, доброти.

Список використаних джерел:

1. Басюк Н. Українська народна казка у вихованні моральних почуттів молодших школярів. Вісник Львівського національного університету. Серія педагогічна. 2007. Вип. 22. С. 182-186.
2. Беленька Г. Казка у просторі дитинства. Палітра педагога. 2021. №12. С. 3-7.
3. Еліна Заржицька: її твори виховують молоду українську генерацію. URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/Elina_Zarzhyska (дата звернення: 10.05.2023)
4. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 352 с.
5. Книжки, в яких оживають казки. *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 20-21.
6. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. Проблеми сучасної психології. 2012. №17. С. 317-327.

7. Овдійчук Л. М. Жанрово-стильові особливості сучасної авторської казки. URL: <https://chl.kiev.ua/KEY/Books/ShowBook/286> (дата звернення: 22.06.2023)
8. Парахонько І. Казка в гості завітала, діток розуму навчала. Дошкільне виховання. 2021. №1. С. 27-28
9. Пліварчук К. В. Духовно-моральне виховання учнівської молоді як умова ціннісного становлення особистості. Народна освіта. 2016. №1 (28). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3941 (дата звернення: 28.06.2023)
10. Ройз С. Терапія читанням. Що важливо знати батькам про читання з дітьми. *Живі письменники. Батькам*. Київ, 2019. С.13-15
11. Шик Л. А. Казкотерапія в роботі з дошкільниками. Харків: ВГ «Основа», 2012. С. 214

РОЛЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Городь Анастасія Олександрівна

здобувач вищої освіти факультету іноземної філології
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Вступ

Інклюзивне середовище в освіті - це середовище, яке враховує і призначене для задоволення різноманітних потреб учнів, незалежно від їхніх особливостей і здібностей. Одним із важливих інструментів, що сприяє успіху інклюзивної освіти, є диференціація. [4].

Диференціація в класі означає пристосування навчання до потреб окремих учнів. Незалежно від того, чи є відмінності у здібностях або особливі освітні потреби, диференціація в класі є чудовим способом задовольнити різні вимоги. [1].

Матеріали та Методи

Щоб диференціювати зміст, вчителі враховують мету уроку, а потім надають учням різні варіанти змісту, який вони вивчають, щоб досягти поставленої мети: від предмета чи теми до підходу чи презентації.

Підтримка учнів з особливими освітніми потребами: Диференціація сприяє успішній інклюзії учнів з особливими освітніми потребами, створюючи умови для їхнього комфортного навчання та розвитку. Створення сприятливого середовища. Забезпечити позитивне та відкрите середовище, де всі учні відчувають, що їх цінують та підтримують. [5].

Існує три основні категорії диференціації продуктів:

Категорія "Змісту" Зміст включає знання, концепції та навички, які учні повинні засвоїти відповідно до навчальної програми. Диференціація змісту полягає у використанні різних форматів викладання, таких як відео, читання, лекції чи аудіо.

Категорія "Процесу" Диференціація процесу стосується того, як учні сприймають або розуміють інформацію, ідеї та навички, що вивчаються. Він відображає навчальні стилі та вподобання учнів. Процес диференціації передбачає: надання різноманітних варіантів на різних рівнях складності або на основі різних інтересів школярів.

Категорія "Продукту" Диференціація продукту - це те, що робить продукт або послугу відмінною і більш привабливою для клієнтів, ніж інші варіанти у вашій категорії [5].

Результати

Диференційоване навчання є ключовим елементом у забезпеченні найкращої освіти для учнів. Його мета - навчати дітей з різними здібностями в одному класі, беручи до уваги їхні індивідуальні сильні та слабкі сторони. Це дозволяє вчителям задовольняти індивідуальні потреби малих груп у класі, водночас навчаючи весь клас комплексно.

Ефективна диференціація передбачає використання різноманітних методів навчання під час викладання однакового матеріалу для всіх учнів. Це також означає, що вчителі адаптують свої уроки до різних рівнів здібностей кожного учня.

Вчителі повинні використовувати кілька стратегій, щоб реалізувати диференційовану програму навчання для своїх учнів. Наведу п'ять прикладів стратегій диференційованого навчання, які можуть принести суттєву користь учням класу [6].

Навчальні станції

Можна запропонувати учням різні типи матеріалів, створивши зручні навчальні станції. Учні можуть чергувати станції, на яких вони навчаються, і отримувати інформацію з кожної нової навчальної станції. Ці станції можуть включати перегляд відео, створення ілюстрації або читання тексту. Після того, як учні побували на кожній станції, можна провести обговорення в класі, щоб закріпити їхні знання.

Учнівські інтерв'ю

Спілкування в класі має дуже важливе значення. Поставивши учням запитання про їхнє навчання та навчальні вподобання, можна зрозуміти, як задовольнити потреби учнів у класі.

Обговоріть свої власні здібності

Щоб допомогти учням ознайомитися з ідеєю диференційованого навчання, можна пояснити їм свої власні навчальні здібності. Розповідь про свої сильні та слабкі сторони допомагає дітям зрозуміти, що не всі люди навчаються однаково. Можна пояснити деякі тактики, які працюють для себе, і запропонувати дітям спробувати те ж саме.

Орієнтуйтеся на почуття

Уроки, які викликають інтерес в учнів, запам'ятовуються надовго. Спрямованість на різні органи чуття в класі - чудовий спосіб зацікавити дітей. Взагалі, чим більше органів чуття ми задіємо, тим краще!

Висновки:

Диференціація в інклюзивному середовищі виявилася важливим інструментом для досягнення успіху та створення позитивного навчального середовища. Розуміння та застосування різних типів диференціації може сприяти гармонійному та різноманітному розвитку в інклюзивній освіті, дозволяючи кожному учневі розвиватися відповідно до власних потреб та здібностей. [2].

Заохочення учнів презентувати свої проекти може мати несподівані результати і дати змогу зазирнути в дитячу свідомість. Учні можуть з'ясувати, якому типу навчання вони надають перевагу. Тому врахування вподобань учнів під час розробки уроків - це цікавий спосіб допомогти їм зрозуміти, що найкраще відповідає їхнім навчальним потребам. [4].

Список використаних джерел:

1. Tomlinson, C. A. (2001). How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms.
2. Friend, M., & Bursuck, W. D. (2012). Including Students with Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers.
3. Gregory, G. H., & Chapman, C. (2007). Differentiated Instructional Strategies: One Size Doesn't Fit All.
4. Rose, D. H., & Meyer, A. (2002). Teaching Every Student in the Digital Age: Universal Design for Learning.
5. <https://ukrreferat.com/chapters/rizne/diferentsijovanij-ta-individualnij-pidhid-na-urokah-anglijskoi-movi.html>
6. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: (Спецкурс із дидактики): [Навч. посібник для пед. ін-тів]. / В.І. Лозова. – Х.: Основа, 1990. – 89 с.

СЕКЦІЯ XVI. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Ярошенко Алла Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0002-0112-3112

доктор філософії з соціальної роботи

Україна

Сьогодні відбувається процес збільшення інтересу до різноманітних аспектів ментального здоров'я, що пов'язано з усвідомленням значення психологічного благополуччя для розвитку особистості. В контексті цього зростає актуальність етичних викликів, які виникають у роботі психолога і охоплюють широкий спектр питань. Мета нашої розвідки полягає в актуалізації проблеми етичних дилем у психологічній практиці.

Проблемою вирішення етичних дилем в практиці психолога займалися зарубіжні та вітчизняні вчені [1; 2; 9; 10]. Серед аспектів діяльності психолога, асоційованих з етичними проблемами, дослідники виокремлюють: некоректне застосування психодіагностики у консультуванні та психотерапії; формалізований, технологічний підхід із короткими і стандартизованими інтервенціями; використання влади заради задоволення власних потреб; проблема нерівномірного розподілу відповідальності між психологом і клієнтом; надмірне застосування нових підходів і методик; експериментування у наданні допомоги задля використання результатів як «матеріалу» для наукових досліджень; спокуса спекуляції на відсутності загальноприйнятих критеріїв оцінки ефективності консультаційної роботи; позиція заступництва й опікування з боку психолога; демонстрація переваги, повчальність, директивність, снобізм, провокування конфронтаційних відносин тощо [5].

Політичні психологи також стикаються з етичними дилемами, пов'язаними з правом надавати психологічні характеристики публічним діячам. Такими дилемами С. Чуніхіна [4] вважає створення психологічних портретів політиків з метою їх подальшого широкого оприлюднення в засобах масової інформації, недотримання конфіденційності у відносинах з клієнтом, вплив власних політичних або ідеологічних поглядів на ефективність професійної діяльності.

Наразі можна стверджувати, що антидискримінаційна парадигма є обов'язковою компонентою в етичних кодексах психологів різних країн світу, як-от Американської психологічної асоціації [7]. Проте, на практиці консультанти стикаються з низкою проблем, викликаних внутрішнім протиріччям між їхніми особистими цінностями і поглядами та етичними кодексами професійних об'єднань, до яких вони належать [6].

Серед *тем*, які викликають внутрішній конфлікт у консультантів, та несуть потенційні ризики дискримінації клієнтів, дослідниками вказуються такі: консультування з питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності; консультування стосовно прийняття рішення щодо переривання вагітності; евтаназія та «право на смерть»; статеві стосунки поза шлюбом; консультування

правопорушників; консультування осіб з культурним і расовим походженням, відмінним від того, до якого належить консультант [8].

Зауважимо, що діяльність психологів в Україні регулюється низкою етичних кодексів, затверджених професійними об'єднаннями психологів. Так, в Етичному кодексі Національної психологічної асоціації України (2021), підкреслюється важливість поваги до основних прав, гідності і цінності всіх людей та сприяння їхньому розвитку. Психолог має бути обізнаний щодо індивідуальних, культурних та рольових відмінностей, включаючи інвалідність, стать, сексуальну орієнтацію, расу, етнічну приналежність, походження, вік, релігію, мову та соціально-економічний статус [3]. Тому в контексті професійної діяльності, психологам важливо спиратися на етичні принципи, закріплені в об'єднаннях, до яких вони належать.

Висновки. Отже, психологи-консультанти стикаються зі складними внутрішніми дилемами, пов'язаними з етичними питаннями, вирішення яких потребує дотримання професійних стандартів задля забезпечення етичної та недискримінаційної практики.

Список використаних джерел:

1. Горбунова, В.В. (2005). Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. *Практична психологія соціальна робота*, 3, 18-23.
2. Климчук, В.О. (2005). Ціннісні засади побудови системи психологічної етики. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України*, 2(26), 278-281.
3. Національна психологічна асоціація (2021). *Етичний кодекс психолога Національної психологічної асоціації*. Вилучено з: <https://www.npa-ua.org/ethics>
4. Чуніхіна, С.Л. (2021). Етичні засади діяльності політичного психолога. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Психологія*, 3, 125-130.
5. Яблонська, Т.М., Булатевич, Н.М. (2018). Етичні виміри діяльності психолога в практиці психологічного консультування. *Психологічний часопис*, 5, 237-251.
6. Ярошенко, А., Семігіна, Т. (2022). Гендерна компетентність у соціальній роботі: Як інвестувати феміністичні погляди у гендерно трансформаційну практику: монографія. Primediae-Launch LLC. Вилучено з: <https://doi.org/10.36074/gkusryaifpugtp-monograph.2022>
7. APA (2017). *Ethical principles of psychologists and code of conduct*. Вилучено з: <https://www.apa.org/ethics/code/ethics-code-2017.pdf>
8. Consoli, A.J., Kim, B.S.K., & Meyer, D.M. (2008). Counselors' values profile: Implications for counseling ethnic minority clients. *Counseling and Values*, 52(3), 181-197.
9. Elliott, G.R. (2011). When Values and Ethics Conflict: The Counselor's Role and Responsibility. *Alabama Counseling Association Journal*, 37(1), 39-45.
10. Pope, K., Vetter, V. (1992). Ethical Dilemmas Encountered by Members of the American Psychological Association: A National Survey. *American Psychologist*, 47(3), 397-411.

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ПСИХІЧНУ ТРАВМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Яценко Микола Володимирович

V курс, група ФТ-22-1м

спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»

Інститут соціальних технологій Університету «Україна», Україна

Сучасна Україна, внаслідок подій останніх двох років, змушена блискавично швидко інтегруватися до світу, що випереджає нас не лише політичним та економічним, але головне соціальним розвитком суспільства. Проте, українське суспільство найближчим часом стикнеться з безліччю проблем, на одну з яких вже сьогодні є підвищений запит на вирішення. Це – проблема переживання психотравмуючого досвіду і його наслідків для дітей та підлітків.

Проблема особливостей психологічній реабілітації підлітків самотності в Україні та країнах-сусідах ще переважно досліджується у межах психологічного та філософського дискурсів.

Разом з тим, аналіз наукової літератури засвідчує, що в Україні ще недостатньо робіт, які досліджують подолання проблем, пов'язаних з проживанням довготривалого стресу.

Криза у підлітковому віці самотність в дорослому віці буде розглянуто, як дуальний комплексний стан, що може виступати ресурсом для подальшого розвитку та становлення особистості. Практичне значення дослідження визначається тим, що отримані результати можуть бути використані в практичній діяльності психологів, психотерапевтів та соціальних працівників при індивідуальному та сімейному консультуванні, наданні психологічної допомоги; в діагностиці – при виявленні причин переживання психотравмуючих факторів та засобів його подолання, для покращення якості психологічного стану підлітка; також результати дослідження стануть в нагоді при створенні тренінгових та корекційних програм.

Реабілітація дітей підліткового віку, які пережили психічну травму під час війни, набуває особливого значення, особливо у випадках, коли ці діти знаходяться в Україні або виїхали за її межі. У таких ситуаціях важливо враховувати різницю в умовах, в яких перебувають ці діти, і розробляти адаптовані підходи до їхньої психологічної підтримки.

Українські діти, які пережили психічну травму внаслідок війни, можуть стикатися з особливими викликами, пов'язаними з соціокультурним контекстом країни. Політична нестабільність та соціальні перетрубації можуть поглиблювати їхню психологічну травму. Тому важливо враховувати ці фактори при розробці програм та інтервенцій для їхньої реабілітації.

Діти, які виїхали за межі України, можуть зазнати додаткових труднощів, таких як адаптація до нового соціокультурного середовища та відсутність родинної та культурної підтримки. Організація спеціальних програм та психологічної допомоги для цих дітей в інших країнах може виявитися корисною.

Зокрема, важливо враховувати роль мови та культурних різниць у психологічній реабілітації. Доступ до психологічної підтримки у власній мові та розуміння культурних контекстів може вирішувати питання, пов'язані зі звичним оточенням та ідентичністю.

Загалом, ефективна реабілітація дітей підліткового віку з психічною травмою в умовах війни в Україні або за її межами потребує комплексного та

індивідуалізованого підходу, що враховує усі аспекти їхнього життя та навколишнього середовища. Так як реабілітація може вплинути на вихід із стресового стану.

Реабілітація, спрямована на виходження із стресового стану, може включати в себе різноманітні підходи та методи, спрямовані на психологічне, фізичне та соціальне відновлення. Ось деякі ефективні аспекти реабілітації для подолання стресу:

Психотерапія: Різні види психотерапії, такі як когнітивно-поведінкова терапія, травматична терапія, арт-терапія чи музикотерапія, можуть допомогти особі розуміти та ефективно впоратися зі стресом. Терапевт сприяє розвитку стратегій копінгу та надає підтримку в процесі самопізнання. **Фізична активність:** Регулярна фізична активність, така як фітнес чи йога, може допомогти знизити рівень стресу та поліпшити настрій. Вправи дихання та релаксації також можуть бути корисними для зниження фізіологічних проявів стресу.

Соціальна підтримка: Взаємодія з близькими, родиною, друзями або підтримуючою групою може бути дуже важливою для подолання стресу. Відчуття підтримки та розуміння може поліпшити емоційний стан. **Медитація та релаксація:** Техніки медитації, майндфулнесу та глибокої релаксації можуть сприяти зниженню напруги та стресових реакцій. Вони допомагають зосереджувати увагу на моменті та знижують рівень тривоги.

Раціональне харчування та відпочинок: Збалансована дієта та регулярний відпочинок важливі для фізичного та емоційного відновлення. Недостатній сон та харчування можуть поглиблювати стрес.

Експресія емоцій: Дозволити собі висловлювати емоції через письмо, малювання або інші творчі засоби може допомогти вивільненню стресу та зниженню внутрішнього напруження.

Важливо враховувати, що ефективність реабілітації може варіювати в залежності від індивідуальних особливостей та конкретного контексту стресу. Тому індивідуалізований підхід із залученням кваліфікованих спеціалістів може бути ключем до успішного виходу із стресового стану.

РОЗПІЗНАВАННЯ ОБМАНУ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ЧАС ОПИТУВАННЯ

Дедушкевич Юлія Олегівна

курсантка 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тінін Дмитро Геннадійович

майор поліції, старший викладач кафедри тактико спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Виявлення обману є важливим завданням у багатьох сферах, включаючи правоохоронну діяльність та соціальну роботу. Дослідження обману, зокрема в контексті опитування дітей, вимагає специфічних підходів та знань. Сучасна наука надає багато цікавих інсайтів щодо методів та стратегій виявлення обману серед наймолодших членів суспільства.

Стаття 31 Закону України «Про Національну поліцію» містить вичерпний перелік превентивних поліцейських заходів, які правоохоронці можуть вживати у межах своїх функцій, зокрема: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити певну територію та обмеження доступу до неї; обмеження пересування особи, транспортного засобу або майна; проникнення до житла або іншого володіння особи; перевірка виконання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і засобів, які призначені для фото- та відеозйомки; перевірка відповідності обмежень, встановлених законом, для осіб під адміністративним наглядом та інших категорій осіб; поліцейське піклування [1].

Однак, одним з найважливіших та ефективних превентивних поліцейських заходів є опитування особи, яке передбачено статтею 33 Закону України "Про Національну поліцію".

Важливо враховувати особливості опитування неповнолітніх осіб відповідно до законодавства. Зокрема, опитування неповнолітніх може здійснюватися лише за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога. При цьому, для застосування відповідних особливостей слід враховувати вік особи, яка опитується.

Згідно із Сімейним кодексом України, неповнолітньою вважається дитина віком від 14 до 18 років [2].

Для досягнення більш високої ефективності та професіоналізму в опитуванні неповнолітніх осіб, поліцейським слід оволодіти основами комунікаційного процесу. Робота правоохоронців неможлива без взаємодії з громадськістю, і важливість комунікації постійно підкреслюється в нормативних документах. Вони наголошують, що робота поліції відбувається публічно, і репутація поліції значною мірою залежить від поведінки її співробітників у взаємодії з громадянами, зокрема з неповнолітніми. Не можна піддавати сумніву той факт, що однією з найважливіших якостей, яка сприяє підвищенню ефективності комунікації, є здатність слухати не лише дорослих, але й дітей.

Розуміння, як виявляти неправдиві жести та міміку неповнолітніх, може допомогти вчасно виявити проблеми або негідні наміри і вжити відповідні заходи. Міміка та жести - це основні невербальні засоби вираження емоцій та намірів через

обличчя та рухи тіла. Вони відображають внутрішні стани людини і можуть надати важливу інформацію про її ставлення до певної ситуації або події.

Елементи міміки, жестів та аналіз мови тіла, які вказують на неправдивість

1. Незвичайні жести та міміка: Коли неповнолітня особа використовує незвичайні або несподівані жести, це може бути ознакою неправдивості. Наприклад, надто активні або незвичайні рухи пальцями або руками можуть свідчити про стрес чи тривожність, пов'язану з обманом.

2. Неправдива емоційна виразність: Іноді неправдива міміка може бути розпізнана через неспівпадіння між виразами обличчя та висловленими словами. Наприклад, якщо неповнолітня особа розповідає про щасливу подію, але її обличчя виражає сумнів чи обурення, це може свідчити про неправдивість.

3. Відсутність емоцій в міміці: У разі неправдивості може спостерігатися відсутність підходящих емоцій у міміці. Наприклад, якщо неповнолітня особа розповідає про подію, яка зазвичай викликає емоційну реакцію, а її обличчя лишається абсолютно без емоцій, це може бути підозрілим.

4. Жести та рухи: Спостерігайте за рухами рук, ніг та іншими жестами. Вони можуть надати додаткову інформацію про ступінь комфорту або дискомфорту неповнолітньої особи.

5. Поза: Оцінюйте, чи існують сигнали стресу, такі як зігнуті чи перехрещені руки, стиснені кулаки тощо. Це може свідчити про незручність або турботу щодо ситуації.

6. Напрямок погляду: Спостерігайте, куди спрямовані очі неповнолітньої особи. Часті зміни напрямку погляду або уникання контакту з очима можуть бути ознакою стресу [3].

Для того, щоб поліцейському було простіше розпізнати обман під час опитування ми пропонуємо короткий алгоритм:

- Задавайте запитання, що спонукають розгорнуту відповідь. Краще використовувати відкриті запитання, які не можуть бути обмежені "так" чи "ні". Наприклад, запитайте "Розкажіть мені все, що ви робили, поки проживали в Нью-Йорку?", замість "Ви сказали, що проживали в Нью-Йорку?".

- Уникайте марних запитань. Не задавайте запитання просто для запитання. Переконайтеся, що кожне запитання наближає вас до мети – виявлення правди.

- Використовуйте тактику. Краще спочатку запитувати те, на що ви вже маєте відповідь, але не показуйте це. Це допоможе визначити, чи говорить особа правду, або намагається обманути.

- Будьте слухачем, а не розмовляйте. Допитувачам важливо говорити мінімум, щоб уважно вислухати опонента, обдумати та повністю зрозуміти відповіді на свої запитання. Задавайте лише важливі питання й слухайте.

- Уникайте агресії та настирливості. Важливо створити атмосферу довіри та безпеки під час розмови.

- Включайте часовий аспект у запитання. Перемикання між минулим, теперішнім та майбутнім може виявити намагання обману.

- Використовуйте запитання для роз'яснення. Потрібні більш деталізовані відомості про відповідь чи події.

Зауважте, що навіть з цими психологічними підходами, розпізнавання обману є складною задачею і завжди потрібно здоровий сенс та уважність. Водночас впевненість у готовності громадян взаємодіяти з поліцією – не єдиний фактор. Взаємодія означає спільну та значущу мету для суб'єктів взаємодії. Спільна мета об'єднує людей, формуючи в них почуття приналежності до певної спільноти (відчуття «ми») [4].

Підсумовуючи вище викладене, важливо враховувати, що проведення опитування неповнолітніх осіб вимагає специфічного підходу. Серед ключових навичок, які сприяють успішному спілкуванню з цією категорією осіб, слід відзначити позитивне ставлення до них, вміння слухати та ефективно висловлювати свої думки, здатність створювати і підтримувати контакти, здібність залучати та утримувати їх увагу, а також навички подолання комунікаційних бар'єрів та вирішення конфліктних ситуацій. Вміння впливати на цю аудиторію з метою досягнення позитивних змін у їхньому поведінці є також важливим аспектом. Усе це сприятиме підвищенню ефективності обміну та сприйняття інформації співробітниками поліції.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Науково-практичний коментар Закону України / кол. авт.; кер. авт. кол. Т. П. Мінка. Дніпро: ДДУВС, 2017. 480 с.
2. Сімейний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Павлюк Н. В. Використання тактичних прийомів допиту неповнолітніх, спрямованих на нейтралізацію фантазування. Криміналістика XXI століття: матер. міжн. наук.-практ. конф. 25–26.11.2010 р. Х.: Право, 2010. С. 427–430.
4. Тінін, Д.Г. Формування довіри населення як основний напрям оцінки ефективної роботи Національної поліції України. Шановні учасники міжнародної конференції!. 134. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-прак-тичної конференції (5 листопада 2021) / упор.: Г.Я. Савчин, У.О. Цмоць. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 172 с. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4008/1/05_11_2021.pdf#page=134.

СТАНОВЛЕННЯ РЕФЛЕКСІЯ, ЯК МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Комісар Н.В.

магістрантка 62М2-П(з) групи
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка, Україна

Науковий керівник: Самілик В.І.

канд.пед.наук, ст. викл.
Глухівського НПУ ім. О. Довженка, Україна

У наукових працях з психології сьогодні досить інтенсивно зростає кількість досліджень з проблеми рефлексії, особистостей різного вікового періоду. Значимість цієї проблеми полягає в тому, що дуже важливим є аналіз рефлексивних процесів, завдяки яким для нас розкриваються особливості людської психіки, можливість більш глибоко зрозуміти процеси мислення, самосвідомості, творчості. Потрібно вказати і на те, що пізнання людини пов'язане з рефлексією [5].

У психологічній науці рефлексію розглядають, як процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів. Вже в 20-х роках ХХ століття, рефлексію розглядали як предмет психологічних досліджень. Хоча, у філософських трактатах мислителів античності можна знайти багато глибоких міркувань, котрі торкаються різних сторін того, що ми зараз відносимо до рефлексії. Відтак, Сократ та Платон проблему рефлексії розглядають у контексті самопізнання та розсудливості, що є пізнанням самого себе [3]. У древньогрецького мислителя Арістотеля рефлексія розглядається як атрибут божественного розуму, який у своїй чистій теоретичній діяльності виступає в якості предмету і тим самим виявляє єдність уявного і думки, їх тотожність.

Мислителі епохи Відродження, котрі висунули ідею людини як мікрокосму, який є вираженням усіх сил макрокосму у концентрованій формі, стверджували, що пізнання природи є одночасно пізнанням людини, і навпаки.

Певні зміни у трактуванні рефлексії у нові часи були пов'язані з висуванням на перший план проблем обґрунтування знань. Основне і специфічне коло питань, пов'язаних з рефлексією, зароджується у другій половині XVII ст. завдяки полеміці Дж. Локка і Г. Лейбніца, які відстоюють думку про досвідне походження знання [4]. Таким чином, поняття «рефлексія» отримує емпіричну інтерпретацію.

У подальших філософських дослідженнях рефлексія отримує епістемологічний відтінок. Так, у Фіхте це поняття збігається з філософією, що трактується як «науковчення». Крім того, філософ підкреслює роль рефлексії у становленні особистості, розглядаючи її в межах процесу «розгортання життя». Згідно з Фіхте, рефлексивне мислення створює «Я» людини, яке тим самим отримує буття [6].

У філософії Гегеля рефлексія розглядається у контексті загальної картини функціонування і розвитку духу, трактується як рушійна сила цього процесу. Суть рефлексії в логічно узагальненій формі розкривається Гегелем в «Науці логіки». Філософ зауважує, що рефлексія – це «формальна дія, яка отримує зміст і матерію ззовні, а сама по собі є лише обумовленим останньою рухом». І разом з тим, вона (рефлексія) є «вихід за межі деякого безпосереднього до всезагального».

На основі цього Гегель виділяє декілька типів рефлексії: *покладальна* – здійснює найперше вивільнення свідомості з поглинання її буттям; *зовнішня (порівняльна)* – забезпечує синтез цілісного «я» і стійке уявлення про світ; *визначальна* – фіксує моменти сутності в їх самостійності і відокремленості один від одного.

На початку XX ст. французьким біологом, філософом-гуманістом П. Тейяр де Шарденом наголошено на розгляді рефлексії через центральний феномен внутрішньої активності людини.

Відтак, на основі аналізу наукової літератури можна виділити наступні трактування рефлексії: здатність розуму звертати свій «погляд» на самого себе; мислення про мислення; аналіз знання з метою одержання нової інформації і перетворення неявного на явне; самоспостереження за станом розуму і душі; вихід з поглинання життєдіяльністю.

Спеціальні теоретико-експериментальні дослідження феномену рефлексії розпочинаються у другій половині XX століття. Перші публікації з даної проблематики з'являються у 50-60-х роках. Розгляд рефлексії цього часу відбувається у трьох напрямках:

- Розробка методологічних питань дослідження рефлексії.
- Експериментальне вивчення рефлексії у традиційному розумінні.
- Експериментальне вивчення рефлексії у нетрадиційному розумінні.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що в цілому для зарубіжної психології характерним є те, що у більшості випадків науковці не виділяють рефлексію в якості спеціального об'єкта дослідження; її прояви в основному розглядаються в контексті проблеми «Я», при вивченні самоспостереження і самосвідомості. Тому, незважаючи на наявність цілого ряду цікавих даних, накопичених зарубіжними дослідниками в галузях, близьких до цієї проблематики, вони виявляються недостатніми для розуміння самої суті рефлексії як психологічного утворення.

У вітчизняній психології був підготовлений значний доробок присвячений вивченню рефлексії (Б. Ананьєв, П. Блонський, Л. Виготський, С. Рубінштейн, І. Сеченов та інші). У їхніх працях рефлексія виступає в якості одного з пояснювальних принципів організації і розвитку психіки людини і насамперед найвищої її форми – самосвідомості [1].

Аналізуючи вище викладені дані, можна дійти висновку, що кожен з розглянутих аспектів концентрується на якомусь одному типі такої психологічної реальності як рефлексія. В залежності від того, що рефлексує суб'єкт – знання про рольову структуру і позиційну організацію колективної взаємодії; уявлення про внутрішній світ іншої людини і причини її вчинків; свої прояви поведінки і образи власного «Я» як індивідуальності; знання про об'єкт і способи дії з ним – відповідно і розрізняють: а) кооперативний; б) комунікативний; в) особистісний; г) інтелектуальний типи рефлексії [2]. Усі ці чотири аспекти у складному переплетенні по-різному відображаються в наукових дослідженнях, що приводить до багатозначності самого терміну «рефлексія». Втім спільним можна вважати витлумачення рефлексії як фундаментальної здатності свідомої істоти перебувати у відношенні до власної свідомості, мислення, умов і способів здійснення життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко О.О. Сутність феномену «рефлексія» як міждисциплінарного поняття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2015. Вип. 45 (98). С. 60–66.

2. Виногородський А.М. Рефлексивний пошук як механізм вирішення конфліктів у підлітковому віці. Житомир, 2012, 147с.
3. Зязюн І.А. Філософські проекції освіти й освітніх технологій. *Шлях освіти*. 1996. № 1. С. 4–9.
4. Максименко С.Д. Науково-психологічні основи формування особистості. *Рідна школа*. 1991. № 1. С. 27–30.
5. Самкова О.М. Теоретичні підходи до значення рефлексії в професійній ідентифікації. URL: <http://surl.li/nntgk> (дата звернення: 20.11.2023).
6. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

СЕКЦІЯ XVII. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ СНУ НА СЕРЦЕВО-СУДИННУ СИСТЕМУ ЛЮДИНИ

Саченко Дарина Віталіївна

здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Абузейнех Руслан Фірасович

здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Кузнецова Милена Олександрівна

асистент кафедри загальної та клінічної патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. За останні роки відмічається зростання поширеності патології серцево-судинної системи серед населення України. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), серцево-судинні захворювання є причиною смерті працездатного населення номер один у світі. За даними офіційної статистики 2019 року цей показник складав приблизно 17,9 мільйонів людей. В 2023 році за даними озвученими, президентом Асоціації кардіологів України Володимир Коваленко відомо, що показники смертності внаслідок серцево-судинних захворювань в Україні - одні з найвищих в Європі. Науковцями встановлено, що саме недостатня тривалість сну є однією з провідних причин виникнення інфарктів та інсультів у людей.

Метою цієї роботи було проаналізувати вплив сну на серцево-судинну систему студентів Харківського національного медичного університету

Матеріали та методи. Для досягнення встановленої мети дослідження було проаналізовано аналітично-статистичні дані, які були опубліковані як в вітчизняних фахових так і закордонних медичних виданнях, крім того проведено соціологічне дослідження шляхом опитування вітчизняних студентів третього курсу медичного факультету Харківського національного медичного університету.

Результати. Проаналізувавши статистичні дані, можна стверджувати, що з початком навчального року якість та тривалість сну у 60% студентів ХНМУ істотно зменшилась. У серпні сон студентів складав 7-9 годин, у вересні цей показник зменшився на 1 годину, а у період з 15 січня до 15 лютого сон студентів складав 5-6 годин. Якщо порівнювати дані досліджуваних студентів, то можна зауважити, що у вересні студенти почали скаржитись на підвищений артеріальний тиск, а у січні до цього додалась тахікардія, що дало додаткове навантаження на серце. Так вранці, коли артеріальний тиск повинен бути 80-120 мм рт. ст., а у таких студентів він підвищувався на 10-15 мм рт. ст., а частота серцевих скорочень, яка в нормі 60-80 у

хвилину, складала – 70-90 ударів на хвилину. Також слід зазначити, що на стан здоров'я впливає не лише тривалість сну, а і його гігієна. При поганій якості сну студенти помітили підвищену активність симпатичної нервової системи, що значно прискорює роботу серця, звужує просвіт судин, підвищує кров'яний тиск у нічний час.

Висновок. Отже, засновуючись на даних проведеного дослідження можна стверджувати що зниження тривалості і якості сну викликало у 60% опитаних студентів значне погіршення роботи серцево-судинної системи, що проявлялось підвищенням артеріального тиску. Все це негативним чином впливало на загальний стан студентів і показники успішності з основних дисциплін третього курсу.

Список використаних джерел:

1. Зайка М.Н., Биця Ю.В. Патофізіологія Київ «Медицина» 2008 URL: https://www.medpublish.com.ua/images/pdf/Krishtal_Patofiziol_2017_6v_ukr.pdf
2. Дубогай О.Д., Цьось А.В., Евтушок М.В. Методика фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи. Луцьк 2012 URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153577222.pdf>

ПАТОГНОМІЧНІ ЗМІНИ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ ТА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЯК НАСЛІДОК НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ПОВЕДІНКУ ЛЮДЕЙ

Фаринич Роман Петрович

студент 4 курсу, здобувач вищої освіти медичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський Національний Університет», Україна

Науковий керівник: Дмитренко Яна Василівна

асистент кафедри неврології, нейрохірургії та психіатрії
ДВНЗ «Ужгородський Національний Університет», Україна

Вступ:

Повномасштабне військове вторгнення, з яким зіткнулась Україна 24 лютого 2022 року, призводить до розвитку множинних та різних за своєю природою психічних порушень у непідготовлених осіб, як серед військових, так і серед мирного населення.

За офіційними даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), 10% осіб, які пережили збройні конфлікти, матимуть, або вже мають нейро-дегенераторні порушення психіки; ще 10% матимуть поведінкові зміни, котрі приносять незручності, або заважатимуть ефективному співіснуванню у соціумі.

Найпоширенішими негативними психічними проявами є тривога, депресія, та психосоматичні проблеми (безсоння, різноманітні болі в області живота та спини) [1].

Об'єкти та методи дослідження. Результати дослідження 2100 внутрішньо переміщених осіб на основі опитування з використанням спеціально розроблених анкет, міжнародних шкал та тестів у онлайн- та офлайн-форматах [2]. Результати опитування 2601 палестинських дітей, учнів сьомих-дев'ятих класів [3]. Результати доповідей речників ЗСУ та Міноборони, а також підконтрольним їм інститутам, щодо ситуації із психічним здоров'ям військовослужбовців ЗСУ.

Результати: За результатами опрацьованих даних було виявлено підвищення частоти виявлення проявів психічних порушень посттравматичного ґенезу у всіх груп людей. Зокрема, як продемонстрували дослідження з палестинськими дітьми, відсоток тих, хто планував вчинити самогубство, або страждав на депресивні стани, склав 25,9%, що є найвищим серед аналогічного показника в інших країнах Середземномор'я [3].

Опитування внутрішньо переміщених осіб в Україні показало, що, згідно зі шкалою депресії Бека, 56% опитаних мають легкий ступінь депресії, у той час, коли у 44% – вона відсутня [2].

Одинадцятирічне дослідження, яке провели вчені Х. Контесс, С. Пауелл, А. Сольдо та інші серед боснійців, які пережили війну і мешкають у постконфліктному регіоні, показав цікаву кореляцію між проявом показників психічного здоров'я у осіб, котрі залишились у зоні ведення бойових дій; переїхали на іншу територію чи виїхали за межі держави, та вираженістю симптомів. Так, було з'ясовано, що у осіб, які залишились у зоні бойових дій з часом рівень прояву психологічних симптомів знизився; у колишніх внутрішньо переміщених осіб – зберігся, а у колишніх біженців

спостерігалось зростання вказаного рівня [4]. Таким чином бачимо негативну тенденцію у збереженні впливу наслідків війни у більшій мірі саме на тих осіб, котрі покинули зону війни у момент її ведення.

Однак, тільки у 20 % людей, які пережили травматичні події, виникає ПТСР. Це залежить від особливостей конкретної людини, від підтримки близьких людей, а також від характеру самої травматичної події. ПТСР за часовими рамками може бути гострим – розвивається протягом 30–90 днів, хронічним – понад 90 днів, з відстроченим початком – пізніше 6 місяців. Найбільш уразливими щодо ПТСР є люди віком до 22 або старше від 30 років.

На думку деяких психологів, імовірність розвитку ПТСР у військових Збройних Сил України набагато нижча, ніж у російських військових, які беруть участь у агресії проти нашої країни. Основне пояснення цього полягає у більшій вмотивованості представників ЗСУ, котрі ведуть визвольну війну, а не окупаційну, як це роблять збройні формування країни-агресора. Саме тому, вмотивованість та правильний настрій на перемогу є дуже важливою складовою для попередження виникнення психічних порушень у повоєнний час.

Ситуація з психологічно невідповідними військовими, а також військовими, котрі страждають на ПТСР у результаті отриманого поранення, має наступний вигляд. Негативний вектор впливу війни проявляється у процесі перманентної психотравматизації військовослужбовців – учасників бойових дій. Основна негативна дія війни та процесів на полі бою, націлена на психологічний злам військових. За умов правильно проведених психопідготовчих заходів, набутий під час війни комплекс адаптаційних реакцій дійсно допомагає впоратися з викликами війни, проте все ж за межами зони бойових дій призводить до дезадаптації [5].

Надзвичайно важливим є також психологічна підтримка та допомога безпосередньо у зоні ведення бойових дій. Як показують дослідження, після двох діб інтенсивних бойових дій у особового складу значно знижуються: фізична працездатність – на 28%, статична витривалість м'язів – на 51%, слухова чутливість – на 32%, ефективність враження об'єктів противника – на 40%. Після бойових дій 40-80% військовослужбовців потребують психофізіологічної корекції. Інтенсивність такого впливу може бути настільки значною, що наслідком можуть стати не тільки негативні психічні стани, гострий стресовий розлад, але й ПТСР [6].

Такі люди, після тривалого перебування у зоні активної війни, по поверненню до мирного життя, стикаються із серйозними проблемами у взаємодії з іншими. Виникає своєрідний феномен, коли тіло вже живе у мирному часі, а свідомість – у воєнному. Характерними особливостями поведінки таких осіб будуть такі симптоми (Kardiner, 1941):

- 1) збудженість і дратівливість;
- 2) зосередженість на травмуючих обставинах минулих подій;
- 3) схильність до агресії та невміння контролювати;
- 4) уникнення реальності;
- 5) гостра реакція на раптові подразники

Проблематикою психічних розладів у військових вперше серйозно зацікавилися у середині 1970-х років, коли США зіткнулися з дезадаптивною поведінкою учасників війни у В'єтнамі. У 1980 році у США вперше визнали й описали «посттравматичний стресовий розлад» як окремих діагноз. Серед ветеранів, котрі повернулись додому, а також їхніх сімей, було зафіксовано різкий стрибок частоти самогубств, актів насильства та переживань у сімейному і соціальному життях [7]. Результати досліджень інших війн показують аналогічні патерни у змінах особистостей

військових. Основні меседжі, котрі лунають з їхніх вуст, зводяться до того, що вони були/є «використаними», «підставленими» і просто забутими на тлі зростаючої потреби у звичайному схваленні, розумінні, підтримці оточуючих тощо. Хворі немов «застрають» у травматичні події, знову і знову переживаючи її у голові. Це призводить до відсторонення себе від інших, усамітнення, а також часто супроводжується зловживанням алкоголю.

Висновки: Особи, котрі зіткнулися із війною, а особливо ті, хто безпосередньо беруть у ній участь, мають всі необхідні чинники для розвитку ПТСР, а також прогресуванню інших психоемоційних порушень. Всі без винятку особи, котрі постраждали від збройного конфлікту, повинні бути обстежені психологами та психотерапевтами на можливу наявність, якщо не відкритих форм порушень психіки, то бодай продромальних «червоних прапорців», котрі б сигналізували про те, що у конкретних осіб, є підвищений ризик виникнення ПТСР чи інших порушень.

Стосовно військовослужбовців ЗСУ та добровольчих формувань, всі вони повинні пройти обов'язковий курс психологічної реабілітації по поверненню додому

Список використаних джерел:

1. World health report 2001 - Mental health : new understanding, new hope (2001) Geneva: Switzerland : World Health Organization.
2. Орос М. (2023) Вплив війни на людину. Зміни психіки та характеру в умовах воєнного стану. УКРАЇНСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ЧАСОПИС. www.umj.com.ua/uk/publikatsia-241952-vpliv-vijni-na-lyudinu-zmini-psihi-ki-ta-harakteru-v-umovah-voyennogo-stanu.
3. Itani Taha, Kathryn H. Jacobsen, A. Kraemer (2017) Suicidal ideation and planning among Palestinian middle school students living in Gaza Strip, West Bank, and United Nations Relief and Works Agency (UNRWA) camps. International Journal of Pediatrics and Adolescent Medicine. Vol. 4, Is. 2. P. 54 - 60.
4. Comtesse, H., Powell, S., Soldo, A. et al. (2019) Long-term psychological distress of Bosnian war survivors: an 11-year follow-up of former displaced persons, returnees, and stayers. Comtesse et al. BMC Psychiatry. 19:1.
5. Прокоф'єва. Л. (2022). Психологічна модель ПТСР та особливості корекції в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, (57), С. 110-120.
6. Романишин А., & Неурова А. (2021). ДІАГНОСТУВАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІСЛЯ УЧАСТІ В ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ. Вісник Національного університету оборони України, 62(4), 127–133. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-62-4-127-133>
7. Figley Ch. R. (Ed.). Stress disorder among Vietnam Veterans. N.Y.: Brunner / Mosel, 1978. 358 p.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ АТОПІЧНОГО ДЕРМАТИТУ

Петренко Аміна Ігорівна

здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Рожкова Валерія Василівна

здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Пустова Наталія Олександрівна

канд. мед. наук, доцент кафедри дерматології, венерології та медичної косметології
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Атопічний дерматит (АД) — це хронічне рецидивуюче запальне захворювання шкіри зі складним патогенезом, що включає генетичну схильність, дисфункцію імунологічного та епідермального бар'єрів, а також вплив факторів навколишнього середовища [1]. Провідний симптом – свербіж. Шкірна висипка варіюється від легкої еритеми до вираженої ліхеніфікації та еритродермії [2].

Атопічний дерматит вражає в основному дітей, які проживають у великих містах або розвинених країнах, поширеність цього захворювання зростає за останні 30 років [4]. Наразі захворюваність становить до 20% дітей і 10% дорослих [4].

АД значно впливає на якість життя. Зовнішні дефекти шкіри та виражена суб'єктивна симптоматика мають значний психологічний вплив. Також свербіж сприяє формуванню розчухів, а це підвищує ризики приєднання вторинної інфекції [2].

Мета та методи. Визначити основні аспекти догляду та лікування атопічного дерматиту. Знання головних напрямків терапії допоможе забезпечити ефективне лікування АД, що покращить якість життя пацієнтів та знизить ризики ускладнень. Для пошуку необхідної інформації використано сучасні наукові публікації з електронних баз даних Академія-Google, Medline, PubMed.

Результати. Вибір терапії залежить від гостроти проявів АД (легкий, помірний, гострий).

При легкому перебігу рекомендовано забезпечити достатнє зволоження, відновлення та зниження запалення шляхом місцевої терапії [1]. Для цього необхідно уникати подразників (мило, гелі для душу, мийні засоби) та використовувати зволожуючі засоби [2]. Для загоєння необхідно застосовувати емоменти або мазі, залежно від ступеню прояву симптомів.

Локальна терапія також включає застосування місцевих кортикостероїдів, місцевих інгібіторів кальциневрину, мазь кризаборол, крем руксолітініб та вологі пов'язки [3].

Якщо місцева терапія та базове лікування оптимізовані, проте є загострення симптоматики, то необхідно запідозрити альтернативні діагнози, такі як контактний дерматит або лімфома шкіри [3]. Або впровадити додаткове лікування за допомогою фототерапії та/або системних засобів [4,5].

Фототерапія з використанням УФ-випромінювання ефективна для лікування багатьох захворювань шкіри, включаючи псоріаз, АД та шкірні лімфоми [3, 4, 5].

Вузькосмуговий УФ-В – найбільш поширена форма фототерапії. Схеми лікування: 2-3 рази на тиждень протягом 10-14 тижнів, мають доведену ефективністю [4].

Системна терапія необхідна при середній та важкій тяжкості перебігу АД. Включає застосування ін'єкційних моноклональних антитіл, пероральних інгібіторів JAK (janus kinase), імуномодуляторів та антиметаболітів.

Згідно з результатами досліджень, застосування моноклональних антитіл дупілумаб (інгібітор рецептору α інтерлейкіну-4) та тралокинумаб (інгібітор інтерлейкіну-13) у стандартному дозуванні (600 мг підшкірно на початку, потім 300 мг кожні 2 тижні) є ефективним у лікуванні АД [3, 4]. Проте терапія моноклональними антитілами має побічний ефект – кон'юнктивіт [3]. Кон'юнктивіт проходить самостійно, або його можна лікувати консервативно за допомогою штучних сліз [4].

Інгібітори JAK (упадацитиніб, аброцитиніб, барицитиніб) схвалені для лікування багатьох захворювань, включаючи АД. Вони застосовуються для лікування пацієнтів із середньотяжким та важким АД, у яких інші системні методи лікування неефективні або недоцільні [5]. Таким чином, у більшості випадків ці препарати не вважаються системною терапією першої лінії.

Циклоспорин, метотрексат, азатіоприн і мікофенолат не є препаратами першої лінії для системної терапії, хоча мають доведену ефективність [5]. Вони вимагають вивчення на наявність побічних ефектів. Кожен із цих препаратів може збільшити ризик серйозних інфекцій та має власну потенційну токсичність для внутрішніх органів [1, 5].

Часто призначають системні кортикостероїди людям із помірним та важким АД. Проте через серйозні побічні ефекти навіть при короткочасному застосуванні, їх не рекомендовано призначати [2, 3, 4]. Можливо розглядати короткі курси системних кортикостероїдів за обмежених обставин, наприклад, коли інші варіанти недоступні, або як вступ до інших довготривалих методів лікування [3, 4].

Висновки. Лікування включає місцеве застосування лікарських та доглядових засобів та комбінування місцевої терапії з фототерапією та системними препаратами при загостренні перебігу АД. Фототерапія має доведений позитивний вплив на динаміку захворювання.

Рекомендовано використання дупілумабу, тралокинумабу, аброцитинібу, коли перебіг є більш важкий перебіг АД або він не піддається місцевому лікуванню. Є умовні рекомендації на користь застосування циклоспорину, метотрексату, азатіоприну і мікофенолату. Застосування системних кортикостероїдів не рекомендоване, зважаючи на серйозність побічних ефектів.

Список використаних джерел:

1. Puar N., Chovatiya R., Paller A. S. New treatments in atopic dermatitis //Annals of Allergy, Asthma & Immunology. – 2021. – Т. 126. – №. 1. – С. 21-31.
2. Saini S., Pansare M. New insights and treatments in atopic dermatitis //Immunology and Allergy Clinics. – 2021. – Т. 41. – №. 4. – С. 653-665.
3. Shi K., Lio P. A. Alternative treatments for atopic dermatitis: an update //American journal of clinical dermatology. – 2019. – Т. 20. – С. 251-266.
4. Mandlik D. S., Mandlik S. K. Atopic dermatitis: new insight into the etiology, pathogenesis, diagnosis and novel treatment strategies //Immunopharmacology and immunotoxicology. – 2021. – Т. 43. – №. 2. – С. 105-125.
5. Uktamovich T. S., Vakhobiddinovich A. D. Complex Therapy of Patients with Atopic Dermatitis //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 653-655.

СЕКЦІЯ XVIII. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ У СПОРТИВНІЙ ГІМНАСТИЦІ

Панченко Галина Іванівна

кандидат

педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту
Центральноукраїнський державний університет імені В.Винниченка, Україна

Таратута Софія Олегівна

магістрантка ОПП «Фізична культура і спорт»

Центральноукраїнський державний університет імені В.Винниченка, Україна

Актуальність. У спортивній гімнастиці проблемі спортивного відбору відводиться важлива роль. Це пов'язано з тим, що високі спортивні досягнення в гімнастиці є результатом не лише наполегливих тренувань, але й унікальних спадкових даних, що визначаються спортивним відбором.

Фахівці вважають, що критеріями визначення спортивної придатності є стан здоров'я, фізичні якості, координаційні здібності, конституція тіла, психічні особливості особистості, мотивація [1, 2, 3]. При цьому, на думку І. Сиваш, А. Улан, О. Шинкарук, на початковому етапі відбору спортивний результат практично не несе інформації про перспективність юного спортсмена [3].

Мета. Дослідити особливості початкового відбору дітей до занять спортивною гімнастикою.

Матеріал. У дослідженні взяли участь 7 фахівців СДЮШОР, які мали досвід тренерської діяльності понад 8 років та відповідали першій та вищій тренерській категорії і здійснювали свою спортивно-педагогічну діяльність із різними віковими групами.

Результати дослідження. З метою пошуків шляхів до розв'язання проблеми початкового спортивного відбору до занять спортивною гімнастикою було проведено анкетування тренерів зі спортивної гімнастики. Всі учасники опитування (100%) зазначали, що для досягнення високої результативності у спортивній гімнастиці особливе значення має якість початкового спортивного відбору.

При цьому більшість респондентів (85,7%) висловили невдоволення результативністю його здійснення. Всі тренери зазначили, що система організації початкового відбору потребує корекції (100%).

Тренерам було запропоновано визначити проблеми на етапі початкової підготовки. Серед основних було вказані такі:

- великий відсів неперспективних дітей – 71,4 %;
- велика трудоемність процесу спортивної орієнтації та відбору – 57,14 %;
- одноманітність у змісті процесу відбору та відсутність творчого підходу – 57,14%;

- відсутність наукових рекомендацій з урахуванням тенденцій розвитку виду гімнастики – 42,9%;

- відповідальність за майбутнє дитини – 42,9%;

За даними опитування, здійснюючи початковий відбір до занять гімнастикою, всі тренери в першу чергу враховують стан здоров'я дитини та можливість занять гімнастикою (100%). Істотну роль відіграють і такі показники як ставлення батьків до занять дитиною гімнастикою, а також інтерес та вольові якості юного спортсмена.

На друге місце за значимістю респонденти ставлять два основні фактори - відповідність антропометричних показників дитини (57,14%) та психофізичних кондицій (57,14%) модельним характеристикам спортивної гімнастики.

Дотримуючись загальноприйнятих рекомендацій, до змісту відбору всі опитувані включають оцінку антропометричних показників та тестування загальної фізичної підготовленості (100%).

Щодо важливості рівня розвитку рухових якостей як критеріїв початкового відбору, то тренери визначили рівень прояву координаційних і силових здібностей.

Список використаних джерел:

1. Платонов. В.М. Сучасна система спортивного тренування: підручник. К.: Перша друкарня, 2021. 672 с.
2. Удовиський О.А. Організація відбору в спортивній гімнастиці. Теорія та методика фізичного виховання. 2007. № 6. С. 43-47.
3. Шинкарук О., Сиваш І., Улан А. Особливості відбору дітей на початковому етапі спортивної підготовки. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. № 2 (34), 2016. С. 110-114.

ЛЕГКА АТЛЕТИКА В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Вівденко Катерина Миколаївна

рядовий поліції, курсант третього курсу факультету ПФППД
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Порохнявий Андрій Вікторович

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Нерідко можна почути фразу, що легка атлетика це «королева спорту». Так і є, тому що вона є однією з найстародавніших видів спорту, вік якої налічує майже три тисячі років, а відмінністю від інших видів спорту є те, що вона розвиває не одну частину тіла людини, а всі разом. Через можливість розвитку всіх ділянок тіла одночасно саме легка атлетика є «королевою спорту». Яка ж історія розвитку цієї «королеви» в Україні?

Першими згадками про змагання легкоатлетів на українських землях є змагання у Миколаєві 21 травня 1858 року з бігу, що були влаштовані військово-морськими офіцерами для матросів та солдатів. Тогочасній легкій атлетиці була характерна безсистемність занять, а гуртки та змагання підтримувались за рахунок меценатства. Вперше, у 1893 році, в Одесі почали займатись легкою атлетикою, а дещо пізніше виникають гуртки в Катеринославі, Києві та Харкові. В 1913 році вперше відбувається міжміський матч Москва-Київ, де перемогу здобули москвичі. Наступним змаганням була перша Всеукраїнська олімпіада, що була проведена в місті Харків 10-18 серпня 1921 року. В ній приймали участь спортсмени з таких міст, як Київ, Житомир, Чернігів та інші. Загальна кількість учасників не перевищувала сто осіб, в основному це були представники великих міст. Жінки на той час не приймали участь у змаганнях. Саме з того моменту почали вести літопис рекордів з легкої атлетики України. Саме ці змагання і стали початком легкоатлетичного спорту України, незважаючи на недоліки проведення.

Передвоєнні роки характеризуються масовим розвитком цього виду спорту та проведенням багатьох змагань. У 1935 році проходить перша спартакіада вишів, а у 1936 – колгоспів. У 1937-1941 роках для багатьох провідних спортсменів було збільшено обсяг силових вправ, а кількість занять досягала 5-6 разів на тиждень, періодично вони тренувались щоденно та двічі на день. Також ці роки відмічені широким творчим пошуком шляхів подальшого удосконалення системи тренувань. Через деякий час, незважаючи на тяжкі наслідки війни, розгорнулось інтенсивне будівництво широкої мережі спортивних споруд, фізична культура та спорт міцно входять у повсякденне життя суспільства.

1952 рік став першим роком, коли наші спортсмени взяли участь у 15 Олімпійських іграх, що проводились у Гельсінкі. А під час проведення 17 Олімпійських ігор з'явилися нові чемпіони серед українців, одним з яких став Володимир Голубничий, який завойовував перемогу на дистанції 20 кілометрів. Через деякий час, він посів третє місце у змаганнях, що проводились в Токіо, але через чотири роки виграв золоту медаль на 19 Олімпіаді в Мехіко. Ще одною спортсменкою, яка перемогла на дистанції у 800 метрів є Людмила Лисенко. Найбільш видатних досягнень досяг Валерій Борзов, який завойовував 5 медалей на Іграх 1972 та 1976

років. Спортивним бійцем найвищого класу став представник Одеси Микола Авілов, що здобув золоту медаль зі світовим рекордом. З першого разу став Олімпійським чемпіоном Анатолій Бондарчук, що більш як на 2 метри перевищив попередній олімпійський рекорд з метання молота. Справжньою легендою українського легкоатлетичного спорту є Сергій Бубка, який з 1983 по 1997 шість разів здобував звання чемпіона світу. Також він є переможцем Кубків світу та Європи, чемпіоном Європи, а у 1988 році став чемпіоном 24 Олімпійських ігор у Сеулі. Встановив 35 світових рекордів і тричі визнавався кращим спортсменом світу.

Усього легкоатлети України були удостоєні 73 нагород Ігор Олімпіад, 53 чемпіонатів світу та 81 чемпіонатів Європи, а рекорди світу, що встановили наші спортсмени й досі залишаються неперевершеними:

- Юрій Сєдих – метання молота (86, 74 м, 1986 рік)
- Сергій Бубка – стрибки із жердиною (6,14 м, 1994 рік)
- Інєса Кравець – стрибки потрійним (15,50 м, 1995 рік)

Як ми бачимо, легка атлетика має багато переваг, основним з яким є усестороння шкільна та вузівська фізична освіта, а окремі елементи та вправи є невід'ємною частиною більшості сучасних видів спорту, а також підготовки спортсменів. Тому, якщо обирати яким видом спорту займатись, то обравши легку атлетику ви ніколи не помилитесь та досягнете значних здобутків не лише в даному виді спорту.

Список використаних джерел:

1. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-po-temi-modul-legka-atletika-istoriya-rozvitku-legko-atletiki-v-ukra-ni-183902.html> (дата звернення 16.10.2023)
2. <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-dla-ucniv-5-klasu-na-temu-istoria-rozvitku-legkoi-atletiki-v-ukraini-237993.html> (дата звернення 16.10.2023)
3. <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-istoria-ta-riznovidi-legkoi-atletiki-273453.html> (дата звернення 16.10.2023)

МОНІТОРИНГ РІВНЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГРИ В ВОЛЕЙБОЛ

Заверзаєв Валерій Володимирович

старший викладач кафедри фізичного виховання
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Антіпова Жанна Ігорівна

ORCID ID: 0000-0002-3052-0862

старший викладач кафедри фізичного виховання
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

На сьогоднішній день фізичне виховання з переважним розвитком фізичних якостей у закладах вищої освіти є одним із найважливіших компонентів навчального процесу, оскільки є дієвим засобом збереження та зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти, надає позитивний вплив на емоційний та фізичний розвиток. У ЗВО серед здобувачів вищої освіти заняття волейболом з кожним роком набирають все більшої популярності і не втрачають своєї актуальності [1.с.336]. Актуальність питання підтверджується також постійним удосконаленням методики навчання.

Моніторинг фізичного розвитку та фізичної підготовленості засобами гри в волейболу в ЗВО зараз як ніколи затребуваний. Він має розглядатися не лише як "спостереження, оцінка та прогноз", але й як активне втручання у процес фізичного виховання на основі отримуваної достовірної інформації.

У нашому університеті моніторинг впливу навчальних занять з фізичного виховання (розділ – волейбол) дозволяє виявляти не лише здобувачів з низьким рівнем фізичної підготовленості, а й тих, у кого рівень підготовленості є високим. Для цієї категорії здобувачів знадобиться пошук нових форм організації занять як у навчальний, так і у поза навчальний час. Моніторинг дозволяє провести обґрунтовану модифікацію змісту навчальної програми з фізичного виховання, переглянути підходи до роботи з розвитку та підтримки фізичного здоров'я студентської молоді [2.с.251].

Моніторинг зазвичай здійснюється за заздалегідь розробленою програмою і може бути індивідуальним та груповим. Індивідуальний моніторинг – це відстеження параметрів однієї людини, порівняння отриманих результатів у динаміці або у віковому аспекті. Груповий моніторинг - проводиться на певній групі тих, хто займається (у нашому варіанті волейболом) з метою визначення достатнього обсягу фізичного навантаження, об'єднаних віком та рівнем фізичної підготовленості.

У науково-методичній літературі з питань фізичного виховання у ЗВО протягом ряду років ведеться пошук інтегральних критеріїв, які дозволяють оцінити загальні фізичні можливості тих, хто займається, які також невіддільні від морф функціональних ознак молодого організму. Багато груп вчених приділяли увагу цій проблемі, але їхня думка не завжди однозначна. В.І. Дубровський вважає, що провідним чинником щодо оцінки фізичного стану є фізичний розвиток. В.І. Усаков пропонує визначати фізичний стан за педагогічними тестами, оскільки рівень фізичної підготовленості тісно взаємопов'язаний із основними показниками функціональної підготовленості і це, на думку автора, дає можливість якісно судити про функціональний стан тих, хто займається. В.М. Заціорський вважає, що відмінності у понятті «фізичний стан» визначається як мінімум концепцією здоров'я:

- тобто можливості показників життєдіяльності нормі та ступеня стійкості окремого організму до несприятливих зовнішніх впливів;

- статура;

- стан фізіологічних функцій, зокрема - рухової функції, а саме:

а) можливість виконувати певне коло рухів та ступінь досконалості у їх виконанні (технічна підготовленість),

б) рівень швидкості рухових якостей (фізична витривалість підготовленість).

У навчальному процесі протягом 1 семестру ми використовували постійний регулярний моніторинг (1 раз на 2 тижні) за деякими показниками, які були узгоджені з методичною комісією кафедри фізичного виховання НУ "ОЮА".

Систематичні заняття дали можливість комплексного й різнобічного впливу на організм здобувачів, на розвиток основних фізичних якостей - швидкості, спритності, витривалості, сили, що зробило позитивний вплив на загальний стан організму [3.84с.].

Завдяки різноманітності рухової діяльності та координаційним можливостям при навчанні гри в волейбол здобувачі, які займалися, швидше та успішніше освоюють життєве важливі рухові вміння та навички, необхідні для життя та майбутньої професійної діяльності. Волейбол розвиває вміння виконувати поєднання складних комбінацій, максимально швидко приймати рішення у зв'язку з утворенням нових умов та завдань. У період гри особливе місце займає мислення, зорове сприйняття та уважність. Змагальний характер, висока емоційність, самостійність дій роблять волейбол також ефективним засобом активного відпочинку.

Однак, волейбол слід розглядати не тільки як вид спорту, що сприяє досягненню високих спортивних показників, але і як спосіб ефективної підготовки здобувачів вищої освіти до виробничої праці, чия професія характеризується проявом фізичних якостей, високою інтенсивністю, стійкістю, швидкістю, точністю перемикання уваги, високу швидкість реагування та точність сприйняття м'язових зусиль [4.с.16].

Висновки: Використання запропонованої нами навчальної програми початкового етапу навчання техніці гри в волейбол, згідно з нашими дослідженнями, дає нам можливість стверджувати, що гра сприяє підвищенню рівня фізичного розвитку здобувачів, розвитку фізичних якостей, вдосконаленню технічних дій та тактичних прийомів. При цьому, використання спеціальних вправ дає зміцнення здоров'я здобувачів, залучає до ведення здорового способу життя, підвищує мотивацію до занять фізичними вправами, сприяє підвищенню рівня спортивної майстерності та працездатності на протязі всього періоду навчання.

Список використаних джерел:

1. Антіпова, Ж., & Шурхал, Л. (2021). ГРА В ВОЛЕЙБОЛ - ОДНЕ З ЕФЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ФІЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ. *InterConf*, (56). С. 336-341. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/12529>
2. Ж. Антіпова, В. Заверзеєв (2022) СПОРТИВНІ ІГРИ – УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЗАСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ - Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ». С. 251-254. <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/download/545/562>
3. Антіпова Ж.І., Заверзаєв В.В. (2021) Фізичне виховання студентів на основі навчання гри в волейбол / Навчально – методичний посібник: Вид Букаєв В.В., Одеса, 2021. 84 с.
4. БАРСУКОВА, Т. О., АНТІПОВА, Ж. І. (2021). ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ. *АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ. СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»*, 1(3), 15-22. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.3>

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОФІЗИЧНІЙ СТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Ступак Анастасія Іванівна

курсантка 3-го курсу

факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Рогальський Володимир Ілліч

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В органах правопорядку, зокрема в поліції, працівники стикаються зі значними фізичними та психологічними навантаженнями на щоденній основі. У зв'язку з цим, важливою частиною їх професійної підготовки є фізична активність та підтримка гарного фізичного стану. Фізична підготовка має вирішальне значення для збереження здоров'я та психофізичної стійкості працівників поліції, що дозволяє ефективно виконувати професійні завдання та подолати виклики сучасності.

Фізична підготовка сприяє зміцненню м'язово-скелетної системи, збільшенню кардіорезерву та загальної витривалості. Вона робить людину більш стійкою до фізичних перевантажень та травм, покращує функціональні можливості організму. Регулярні тренування допомагають зберігати нормальну функцію серцево-судинної, дихальної та нервової системи [1, с. 107].

Завдяки фізичній підготовці, працівники поліції можуть легше впоратися зі стресовими ситуаціями, які є неунікним аспектом поліцейської роботи. Регулярні фізичні навантаження сприяють виробленню навичок з релаксації та контролю емоцій, що впливає на психологічну стійкість працівників. Крім того, фізична активність стимулює вироблення ендорфінів - гормонів щастя, які сприяють поліпшенню настрою та загального самопочуття [2, с. 58].

Фізична підготовка також має прямий вплив на професійну ефективність працівників поліції. Розвинена фізична міць та витривалість дозволяють бути готовим до різних ситуацій та швидко реагувати на них. Краща фізична форма поліцейських сприяє покращенню моторних навичок, координації та реакційного часу, що може виявитися життєво важливим в екстремальних обставинах [3, с. 777].

Крім того, фізична підготовка впливає на загальну працездатність та продуктивність працівників поліції. Висока фізична активність сприяє поліпшенню кровообігу, поживленням мозку та когнітивним функціям. Це може позитивно вплинути на увагу, концентрацію, прийняття рішень та здатність до мислення [4, с. 217].

Розробка та проведення програм фізичної підготовки для працівників поліції повинні базуватися на основних принципах тренування, таких як індивідуалізація, систематичність, науковість та контроль.

Оскільки кожна людина має свої особливості фізичних можливостей та потреб, важливо розробляти програми фізичної підготовки з урахуванням індивідуальних характеристик працівників поліції, таких як вік, стать, рівень фізичної підготовки та наявність можливих медичних обмежень.

Фізичну підготовку слід проводити регулярно та систематично. Це дозволяє досягати поступового покращення фізичного стану та здатностей протягом тривалого періоду часу. Систематичність також допомагає уникнути перевантажень та травм, оскільки організм звикає до поступового навантаження.

Розробка програм фізичної підготовки для працівників поліції повинна базуватися на наукових дослідженнях та сучасних тенденціях у фізичній реабілітації та тренуваннях. Важливо використовувати науково обґрунтовані методи та підходи для досягнення максимальних результатів з урахуванням особливостей професійної діяльності поліцейських.

Контроль за процесом фізичної підготовки має включати регулярне вимірювання параметрів фізичного стану, оцінку результатів, корекцію та планування подальших тренувань. Це дозволяє виявляти досягнені покращення, а також вчасно реагувати на можливі проблеми та виключити ризики надмірного навантаження [5, с.268].

Фізична підготовка відіграє важливу роль у забезпеченні здоров'я та психофізичної стійкості працівників поліції. Це допомагає зберігати фізичне і психічне здоров'я, підвищує професійну ефективність та продуктивність, а також сприяє кращому управлінню стресовими ситуаціями. Організація систематичної та науково обґрунтованої фізичної підготовки, що базується на принципах індивідуалізації та контролю, є важливою складовою успіху та добробуту працівників поліції.

Список використаних джерел:

1. Пірі І., Полат Б., Олгун А. (2020). Вплив обов'язкових фізичних вправ і фізичного виховання на здоров'я, ефективність і задоволеність роботою офіцерів поліції: погляд на Туреччину, Хорватію, Словенію та Румунію. Міжнародний журнал здоров'я, благополуччя та суспільства, 10 (1), 97-115.
2. Nandi S. та ін. (2013). Вплив фізичної активності на рівень психологічного стресу поліцейських. Міжнародний журнал прикладних досліджень і досліджень, 2 (9), 56-60.
3. Andrzejewski M. та ін. (2019). Скринінг фізичної продуктивності та функціональних рухів офіцерів поліції: порівняння між силами спеціального призначення та звичайними підрозділами. Міжнародний журнал досліджень навколишнього середовища та охорони здоров'я, 16 (6), 985.
4. Ян-Мін З., Вей Л., Лі-Хуан З. (2020). Вплив регулярної фізичної активності на когнітивні функції та профілактика когнітивних порушень у людей похилого віку. *Psychiatry Investigation*, 17 (3), 207-219.
5. Bouzas-Marins J.C. та ін. (2019). Серцево-респіраторна підготовленість і м'язова сила як медіатори впливу жирової маси та маси без жиру на пов'язану зі здоров'ям якість життя поліцейських. Міжнародний журнал досліджень навколишнього середовища та охорони здоров'я, 16 (16), 2993.

СЕКЦІЯ ХІХ. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ГУБЕРНАТОРИ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ 1919 – 1938 РР.

Іваник Наталія Василівна

Здобувач вищої освіти історичного факультету
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет», Україна

Губернатори Григорій Жаткович, Антон Бескид, Констянтин Грабар та Іван Парканій відіграли важливу роль не тільки у приєднанні Підкарпатської Русі до Чехословаччини, але і в боротьбі за автономію.

Проте дослідити особисте та громадське життя губернаторів важко. Адже інформація надходила здебільшого з загальної історичної літератури, яка описує лише розвиток Підкарпатської Русі з 1919 по 1938 роки. Ще одна проблема в тому, що їхня оцінка у джерелах різнилася залежно від ідеологічної орієнтації авторів та часу.

Григорій Павлович Жаткович народився 2 грудня 1886-го року в селі Голубині Свалєвського округу Угорського королівства в родині новтароша Павла Жатковича. З 1891 року він разом зі сім'єю іммігрував в Америку в Нью-Йорк, а якщо точніше в Нижній Іст Сайд Манхеттен, де в ті часи мешкало найбільше слов'ян та інших центральних і східних європейців [1].

Тут Джері (так називали Григорія всі його друзі та сім'я) навчався грати на фортепіані, мав дуже знаменитий голос, тому співав кожної неділі в греко-католицькій церкві. Далі вступив у коледж Сент Вінсент – римо-католицьку інституцію. Після Григорій вступив в університет Дюкейна в Пітсбурзі, який закінчив у 1907 році у справах політичних наук, записався на юридичний факультет університету Пенсільванії у Філадельфії, в один з найпрестижніших американських університетів з Ліги плюща. У 1915 році одружився з Леоною, з якою і прожив усе життя.

З 1918 року Григорій постійно займався політичною діяльністю. Вступив до «Американської ради угро-русинів», став лідером і кожен раз очолював делегацію емігрантів-русинів з Америки на Середньоєвропейському конгресі.

Відтоді він робив усе можливе, щоб русини почувалися на своїй рідній землі добре. Тоді ідею незалежності краю було відкликано. Тож найкращим варіантом, який бачив Жаткович, було приєднання до Чехословацької республіки, як незалежна держава в складі ЧСР. І 10 вересня 1919 року Підкарпатська Русь увійшла до складу Чехословаччини на правах автономії.

12 жовтня було створено дорадчий орган – Директорію на чолі з Жатковичем. Вся його діяльність була спрямована на реальне впровадження автономії у Підкарпатській Русі та взяти у свої руки владу.

Його вимоги так і не були почуті, але запропоновано посаду губернатора. Він радився з колегою Августином Волошином і вирішив прийняти цю пропозицію. 5 травня 1920 відбулося призначення [2].

Він зіткнувся з централізмом чехословацької державної системи, сам прагнув досягти автономії на зразок штатів у Північній Америці, що не вдалося, тож 16 березня 1921 року він подав у відставку. Її не прийняли.

Жаткович думав, що щось зміниться, але нічого не вийшло. Тому подав знову у відставку і 26 липня 1921 року перший губернатор залишив свій край. Спочатку разом із родиною поїхав у Францію, а далі в Америку. Помер 27 березня 1967 року, маючи 80 років. Своєї головної цілі при житті – автономії краю та встановлення його кордонів – так і не добився.

Наступний губернатор Антон Бескид народився в с. Ганігівка Шаришського комітату 16 вересня 1855 року в національно-свідомій русинській родині. Вчився в Унгварській гімназії, у Будапештському університеті. Після закінчення працював помічником адвокатів 6 років у Кежмарку, Прешові.

Бескид був досить заможною особою на той час, адже знав розумно користуватися заробленими грошима. Скуповував землі, будинки та перепродавав. На жаль, своєї сім'ї не мав.

26 листопада 1923 року біля повітового будинку Ужгорода зібралася студентська молодь, військо, найвищі духовні представники та члени місцевого скаутського клубу вітати Бескида з новою посадою – губернатора Підкарпатської Русі [3].

Чимало було зроблено за період його губернаторства, але Бескид був типовим місцевим русофілом, консерватором, прихильником правих російських. Тож він став вкрай непопулярною людиною не лише для чехів, а й для власних співпрацівників.

Помер губернатор у 1933. Його смерть стала для всіх великою несподіванкою. Ховали Бескида дуже пишно: солдати, хор семінарії, військовий оркестр, пожежники, поліцейські, скаути. А багатотисячна процесія проходила від будинку Бескида до канцелярії в жупанаті і до греко-католицького Кафедрального собору. Так закінчилася епоха, яку називають невикористаних можливостей.

Третій губернатор – Константин Грабар. Він народився 15 серпня 1877 року в місті Ужгород. Освіту також тут здобував. Любив малювання і різьбярство.

Навчався добре, але в школі хуліганив, тож його так і називали – Гріпчі, що з угорської означає «шпунтик». Але негативно на нього це не вплинуло. За всі роки життя він був і помічником у церкві, і священником, і директором банку, і мером, і губернатором.

Був комунікативною людиною і знайомий з: Августином Волошином, Августином Штефаном, з іншими представниками інтелігенції та священниками, кожен з яких мав своє бачення щодо Підкарпатської Русі.

Активно брав участь в господарському, культурному та політичному житті міста. Мав велику родину та цінував спільно проведений з нею час. Жив не розкішно, за грошима не ганявся. Виступав за автономію Підкарпатської Русі, підносив культуру та українську національну ідею.

У 1938 році його не стало. Однією, і напевно найголовнішою, причиною стало те, що його відкликано з посади губернатора і йому не вдалося отримати для краю автономію [4].

Останній губернатор Підкарпатської Русі Іван Парканій народився 1 січня 1896 року в с. Тересва, на Тячівщині. У Калинах здобув початкову освіту, вчився у Берегівській гімназії та у Мукачівській. Далі у Будапешті на юриста, але тоді працював редактором «Будай Уйшаг».

У 1931 році одружився з донькою нотаріуса Ігоря Петрика – Ольгою. Разом з нею переїхав у столицю ЧСР, де працював радником центрального уряду біля президента республіки Томаша Масарика і завжди наголошував про незалежність Підкарпатської Русі.

З 9 по 11 жовтня він був губернатором Підкарпатської Русі. З початком війни працював до 1942 роки у канцелярії Е. Гахи – президента ЧСР. А після війни в

адміністративній службі в президентському офісі Едуарда Бенеша та до 1952 року в Климента Готвальда. І до самої смерті у 1996 році жив у Празі [5].

Отже, інформації про губернаторів дуже мало. Їх біографії ще повністю не досліджені. Але дана тема є надзвичайно важливою для вивчення не тільки історії Закарпаття, а й взагалі історії Центрально-Східної Європи.

Список використаних джерел:

1. Magocsi Paul Robert. «Zhatkovych/ Žatkovič/ Zsatkovich, Gregory I. » – Toronto, 2005 – S. 544-548.
2. Закарпаття 1919 – 2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українськоугорського видання. – Ужгород: Видавництво «Ліра», 2010. – С. 69-72.
3. Конечни С. Антоний Бескид. Русинський політик 20 сторіччя. – Пряшів: Сконгрес Русинів, 2007.
4. Літераті Т. Втрачений Ужгород: історія життя губернатора Підкарпатської Русі Костянтина Грабаря. – Ужгород, 2016.
5. Павленко Г. Парканій Іван Федорович / Г. Парканій // Павленко Г. Діячі історії науки і культури Закарпаття: малий енцикл. словник. – Ужгород: Патент, 1999.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ МОСКОВСЬКИМ ЦАРСТВОМ ТА КОРОЛІВСТВОМ ШВЕЦІЄЮ В ЧАСИ ПІВНІЧНОЇ ВІЙНИ НА ТЕРИТОРІЇ СЛОБОЖАНЩИНИ

Самойленко Аліна Юріївна

студентка 6 курсу

Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна

Анотація. У статті розглядається динаміка інформаційного протистояння між Московським царством та Королівством Швецією під час Північної війни на території Слобожанщини. Було досліджено стратегії та методи інформаційної війни, які використовувалися обома сторонами, включаючи поширення пропаганди, маніпуляції та дезінформацію. Особлива увага приділяється впливу цього протистояння на хід подій у Полтавський період Північної війни.

Постановка проблеми. Інформаційна боротьба завжди була важливою складовою конфліктів та війн, формуючи уявлення суспільства та впливаючи на події на полі бою. Мета даного допису – з'ясувати ефективність інформаційного впливу як шведського, так і російського командування на українське населення під час Полтавського періоду Північної війни.

Ідеологічне зіткнення між противниками, якими були Карл XII та Петро I, мало два ключових етапи. Перший етап відбувся у листопаді 1708 р., коли Петро I вжив усіх можливих заходів аби запобігти поширенню народної підтримки гетьманові І. Мазепі та припинити просування антимосковської пропаганди, яку підтримували мазепинці та шведська сторона. Другий етап припадає на березень-квітень 1709 року, коли обидві сторони боролися за вплив на козаків та їх підтримку.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення та дослідження основних аспектів інформаційного протистояння між Московським царством та Швецією в часи Північної війни на Слобожанщині вітчизняними дослідниками можна простежити в працях таких авторів як О. Оглоблін [2], С. Павленко [3; 4; 5], Дж. Перрі [6], О. Слісаренко [7], Т. Чухліб [8], Л. Шендрик, О. Янович [9]. Проте, важливо відзначити, що ця тема залишається недостатньо дослідженою, і подальше вивчення має велике значення для розуміння впливу інформаційного аспекту на хід і результати Північної війни, а також її важливості в контексті історії Слобожанщини.

Мета цієї статті полягає в ретельному аналізі та дослідженні інформаційного протистояння між Московським царством та Швецією в часи Північної війни на території Слобожанщини.

Виклад основного матеріалу. Після приєднання гетьмана І. Мазепи до шведського союзу розпочався новий етап ідеологічного протистояння в Гетьманщині, оскільки І. Мазепа добре усвідомлював, що «Україна не Росія», отже козацтво не буде сліпо слухати накази своїх вищих чиновників, тому велику увагу він приділив переконанню широких верств козацтва та поширенню ідеї правильності вчинку гетьмана. Найпоширенішим та найефективнішим інструментом інформаційної війни з боку шведського короля Карла XII та гетьмана І. Мазепи, який у 1708 р. вибрав сторону короля, були різні універсали та маніфести [7, с. 37].

Карл XII та І. Мазепа, як і Петро І, використовували маніфести та універсали для поширення важливих повідомлень та указів серед козацького населення на території України, в тому числі і на території Слобожанщини, а основною метою створення та розповсюдження універсалів та маніфестів стало інформування та мобілізація козацького населення на Слобожанщині для підтримки короля Карла XII та гетьмана І. Мазепи в їхній спільній боротьбі проти царя Петра І і московського володарювання. Універсали та маніфести передавали важливі повідомлення, заклики до дії та іншу інформацію, спрямовану на підтримку шведсько-українського союзу та активізацію опозиційних сил проти московського режиму серед українського населення [7, с. 227-228].

У своїй пропаганді Петро І не соромився використовувати вигадки та брехню. Наприклад, 31 жовтня 1708 року, незабаром після переходу І. Мазепи на бік шведів, цар вимагав від митрополита Стефана Яворського публічно проклясти гетьмана з церковного амвону, пояснюючи це тим, що шведи в одній із церков поблизу Новгород-Сіверського «коней поставили». Пізніше, в «Указі до всього малоросійського народу» 6 листопада 1708 р., цар використовував той же мотив, але вже у множині, тобто було сказано, що шведські війська своїх коней розміщують саме в церквах. Крім того, вину за релігійні конфлікти та проблеми цар покладав на Карла XII, стверджуючи, що він у Сілезії понад 70 римських костелів перетворив у лютеранські, а Петро І, як православний монарх, намагався поєднати роль оборонця від католицизму і захисника прав католиків, створюючи складну ідеологічну платформу для своєї пропаганди [3, с. 285].

У московській пропаганді особливе місце займали листи та укази царя Петра І, спрямовані проти гетьмана І. Мазепи: цар послідовно оголошував амністію для прихильників Мазепи – спочатку 1 листопада, потім 7 і 10 листопада 1708 р.; кожна амністія тривала місяць. Отже, «крайній» термін амністії відсувався відповідно на 1, 7 та 10 грудня 1708 року. Другий момент стосувався пояснень щодо вчинків гетьмана І. Мазепи. Спочатку це було представлено як передачу України під владу польського короля, а потім з'явився мотив, що І. Мазепа проголосив себе «самовласним князем» [2, с. 241].

Уже 1 листопада 1708 р. Петро І видав перший указ про амністію всім прихильникам І. Мазепи за умови їхнього повернення на бік царя протягом місяця. В цьому акті вся провина за зраду перекинута лише на гетьмана, тобто старшині та іншим залишено «відчинені двері». В указі також йшла мова про мотиви гетьмана, тобто про прагнення гетьмана, аби він був над козаками можновладним, а також про повернення України під владу Речі Посполитої [2, с. 242].

Також Петро І спрямував зусилля на отримання впливу над Запорозькою Січчю, а також і на слобідських козаків, використовуючи загальний негативний настрій як кошової старшини, так і звичайних козаків щодо І. Мазепи. Навіть перед падінням Батурина, 30 жовтня, він вислав грамоту до кошового отамана Костянтина Гордієнка, закликаючи його не даватися на «прелесті» Мазепи і взяти участь у виборах нового гетьмана. Пізніше, 12 листопада 1708 р., Петро І повідомив товариство Запорізької Січі про обрання новим гетьманом Івана Скоропадського, виправдовуючи відсутність січовиків на виборах до Глухова значною відстанню і обіцявши підвищення річної платні козакам на 1,5 тис. рублів на кожен курінь, що дорівнювало близько 3 рублів на кожного козака [4, с. 43].

Через таку ситуацію І. Мазепі довелося стикатися з обмеженнями у контролі над територією, де були розквартировані шведи. Російська армія, фактично оточуючи шведів, обмежувала можливості гетьмана у керуванні своїми полками.

Призначення І. Скоропадського гетьманом у Глухові за наказом Петра І створило ситуацію подвійного управління і підкорило місцеву старшину тій інституції, яка мала більше впливу в їхній місцевості. Наприклад, верхівка Пирятину під керівництвом Свічка підтримала нового гетьмана. Генеральний хорунжий І. Сулима, перебуваючи в Миргороді 25 листопада 1708 р. разом із зятем Д. Апостолом, також вирішив долати опір, за аналогією до Миргородського полковника. На цю зміну позиції згаданих старшин вплинула також присутність російських військових частин у Пирятині та Миргороді. Отже, Петро І мав підтримку серед козацтва і українського населення завдяки обіцянці підвищити річну платню козакам.

Доцільно зауважити, що І. Мазепа трохи запізнився з широкомасштабною агітацією. Агітація повинно була проводитися ще до знищення О. Меншиковим гетьманського Батурина, а тільки після цього універсали гетьмана було розіслано по Україні, включаючи і Слобожанщину; це сталося починаючи з 11 листопада 1708 р. (на жаль, цей документ не зберігся до наших днів). Контрпропагандивні універсали для І. Скоропадського було визначено розсилати лише після 9 грудня 1708 р. Загалом, є інформація про 26 копій таких універсалів [1]. Як можна побачити, реакція була дещо уповільненою – майже місяць. Однак це було зумовлено двома чинниками: по-перше, після знищення Батурина цар Московського царства вже не надавав першочергового значення ідеологічним аспектам; по-друге, новий гетьман І. Скоропадський можливо активно гальмував виконання царського наказу [8, с. 92].

В «контруніверсалі», складеному на ім'я Івана Скоропадського в царській штаб-квартирі в Лебедині, закріплені головні пункти звернення І. Мазепи. З цього документу видно, що І. Мазепа намагався донести до козацтва те, що Московське царство завжди виявляло ворожнечу до малоросійського народу та мало намір шкодити йому, руйнувало українські міста, підкорювало їх, грабувало та зневажало український народ, виводячи його із рідних земель до Московського краю. Урядовці царської держави намагалися вводити війська та апарат управління в малоросійські міста під час воєнного часу, а царська влада бажала позбавити гетьмана І. Мазепу повноважень над генеральною старшиною та полковниками, перетворити козаків на драгунів, зрештою, на рабів український народ, або вигнати його за Волгу, і заселити українську землю російським населенням. Гетьман І. Мазепа вказував в контруніверсалі, що він діяв на благо своєї рідної землі, а не з особистих інтересів, і що його зрадництво було спрямоване на користь шведського короля. А також указав на жорстокість росіян у Батурині, порушення ними умов та обіцянок [3, с. 288-289].

Восени 1708 і взимку 1708-1709 років основним завданням І. Мазепи та його оточення було забезпечення союзників-шведів харчами та їх розквартирування. Оскільки не велися активні бойові операції, мобілізаційні заходи не проводилися, і козаки перебували в основному вдома, то російська та шведська армії вживали значних зусиль, щоб за допомогою своєї пропаганди переманити їх на свій бік. Великі пропагандистські зусилля докладав І. Мазепа, який примусив місцеві друкарні повністю підпорядкувати свою роботу потребам армії Карла XII [8, с. 43].

З ініціативи Мазепи шведський штаб виконував свої пропагандистські обов'язки, надсилаючи в полки Слобожанщини різні повідомлення і маніфести. Зокрема, маніфест короля, який був виданий наприкінці листопада 1708 р. і поширювався серед слобідських козаків, мав переконати їх у благородних намірах шведського монарха, який прийшов визволяти їх від московського тягара.

Відомий маніфест Карла XII, виданий на користь українського народу у грудні 16-го числа 1708 р. повідомляв, що шведи прибули в Україну, аби захистити місцевих жителів, які довгий час були утиснені, принижені московським поневоленням і

допомогти їм повернутися до своїх давніх прав та свобод. Карл XII відкидав твердження в царських указах, які зазначали, що шведи несуть загрозу православній вірі, руйнують церкви, зокрема в Могильові. Замість цього в маніфесті зауважується, що в Москві єзуїти мають повноваження фінансувати школи та костели [3, с. 278].

Дізнавшись про розповсюдження цього звернення в Гетьманщині, Петро I вирішив втрутитися, і 3 лютого 1709 р. у Сумах випустив новий маніфест, в якому ретельно спростовує твердження короля Карла XII, називаючи його «пашквілем», брехнею і обманом. Петро I виправдовує російську армію за відсутність великих битв, стверджуючи, що ця тактика виправдана військовою стратегією для втомлення ворога через тривалі марші та малі зіткнення, а також вказує на свої прагнення до уніфікації віри, намагаючись показати, що він сприяє зближенню різних релігійних груп [9, с. 41].

Доцільно зазначити, що найбільше зіткнення у формі «війни маніфестів» виникло наприкінці березня і в першій половині квітня 1709 р., безпосередньо після переходу Запорізької Січі на бік Карла XII. О. Меншиков висловив загальні вимоги до слобожанського козацтва, закликаючи їх не підтримувати «короля-єретика», а у відповідь на це король видав свій указ, в якому іронічно висміяв московські вимоги. У ньому було сказано, що О. Меншиков, замість того, щоб бути просто князем, поширює брехню про короля, який не перешкоджає нікому і не втручається в релігійні питання. Це була своєрідна відповідь, в якій Карл XII підкреслив сумнів у князівському титулі О. Меншикова, який був куплений для нього самим царем Петром I у австрійського імператора два роки тому. Також, вказавши на те, що навіть куплений титул вимагає гідної поведінки, Карл XII відмовився втягуватися у відверту брехню, віддаючи перевагу мовчання [3, с. 287].

Ця подія, в якій обидві сторони взаємно обмежували одна одну у маніпулюванні громадською думкою через маніфести, вказує на те, що спроби Карла XII дістати підтримку Слобожанської України були безуспішними. Король намагався підкреслити свою гідність та лояльність до релігійних питань, але не зміг переконати населення. Це засвідчується самим фактом дотримання вірності місцевого населення Петру I та московській армії [3, с. 288].

У змаганні за підтримку населення російські лідери широко використовували пропагандистські матеріали, в яких розповсюджувались хибні історії про гетьмана, як-от про його зрадницький договір із Польщею, передачу України цій державі, визнання С. Лещинського державцем над українцями і відмова гетьмана від православної віри.

У відповідь мазепинці використовували подібні методи в контрпропаганді. Наприклад, щоб запобігти висловлюванню Б. Шереметєва про підтримку Петра I у боротьбі проти шведів, на Січі та на території України, в тому числі і на території слобідських полків, спільно поширювалася чутка про те, що фельдмаршал Б. Шереметєв і князь О. Меншиков зрадили Петра I і планують приєднатися до ворожих шведських військ найближчим часом [6, с. 76].

Варто зауважити, що московське керівництво на чолі з Петром I здійснило вдалий хід, створивши фальсифікований документ у вигляді нібито перехопленого листа І. Мазепи до короля Станіслава, де гетьман постає в якості відданого васалу й слуги польського короля. Для лівобережних українців, які ще пам'ятали польсько-українську війну, це було дуже образливим, оскільки цей конфлікт розділив Україну між Московським царством та Річчю Посполитою після Андрусівського перемир'я, а для Правобережної України це навіть не було далекою історією, оскільки вона нещодавно пережила повстання Самуся та Палія [20]. Звертати увагу на те, чому

гетьман І. Мазепа обрав роль слуги маріонеткового короля, якого вже ніхто не визнавав володарем на цих землях, було складно для простого козацтва. Московська пропаганда діяла швидко і ефективно, не обмежуючись лише цим фальсифікатом. Навіть менш значущі підробки знаходили своїх відданих прихильників. Наприклад, після спалення містечка Мглин драгунами російського генерала К. Ренне, комендант Рославля повідомив переяславського полковника С. Томару, що це були шведи, а не московські війська (хоча саме московська армія вчинила такий напад) [3, с. 288].

Крім того, важливим є той факт, що завдяки пропаганді Петра І українське духовенство піддалося московським впливам, приймало подарунки та милостиню від Московського царства і, практично без опозиції, виконувало вказівки Петра І щодо дискредитації І. Мазепи та його прихильників. Розмах московської пропаганди свідчить про те, наскільки важливим був для Петра І вчинок І. Мазепи. Неможливо уявити, що цар вклав би такі великі зусилля, якщо б І. Мазепу підтримувала лише невелика купка найманців [5, с. 412].

Реакція слобожан на мазепинські універсали та маніфести також була досить різноманітною, проте відношення до універсалів гетьмана виявлялося переважно негативним: багато слобожан відмовлялися навіть читати їх і намагалися одразу ж утилізувати чи знищити ці документи. Подібна доля чекала і тих, хто намагався поширювати мазепинські універсали серед слобідського козацтва. Також важливим фактором було і те, що деякі мазепинські універсали не надходили до слобожан у вигляді офіційних документів, а розповсюджувалися у вигляді листівок. Це, в свою чергу, найчастіше сприймалося як недостатньо авторитетне джерело і може бути роз'яснене тим, що прокламації не завжди мали офіційний статус або достатню юридичну вагу в порівнянні з офіційними документами.

Як наслідок та результат пропаганди Московського царства, козацькі старшини та ієрархи православної церкви, переконані російською пропагандою та обурені будь-яким спротивом, не сміли виступити на захист І. Мазепи. Водночас, позиція парафіяльних священиків була не такою однозначною. Наприклад, священик із села Капустинці у Гадяцькому полку С. Больванецький не лише агітував своїх парафіян на користь гетьмана І. Мазепи, але й збирав інформацію розвідувального характеру про розташування московських військ у своєму районі, що свідчить про те, що парафіяльні священики були ближче до настроїв простого народу [5, с. 414].

Висновки. У своїх спробах завоювати прихильність українського населення шведська ставка використовувала різноманітні агітаційні матеріали та маніфести. Серед них були універсали, маніфести, листівки, які містили запевнення про те, що Карл XII прийшов в Україну з метою захисту місцевих жителів від Петра І та московського ярма. Гетьман І. Мазепа та король Карл XII намагалися створити образ шведського державця як визволителя і захисника православної віри. Проте ці спроби не завжди були успішними, оскільки багато козаків на Слобожанщині були прихильниками царської влади, і вони боялися репресій та покарань, які могли виникнути через підтримку шведсько-українського союзу, а також багато слобожан були традиційно налаштовані консервативно і сумнівалися у вдачі такого союзу та відкритої боротьбі проти московського царя. У підсумку, шведські маніфести, універсали та агітаційні матеріали не змогли переконати значну частину населення підтримати Карла XII та І. Мазепу.

Таким чином, інформаційний вплив шведської ставки на українське населення Слобожанщини був обмеженим і не призвів до масової підтримки Швеції серед українських жителів, причому населення Слобожанщини залишалося вірним своїм переконанням і Московському царству, а інформаційні заходи, здійснені московською

стороною, виявилися досить ефективними, що підтверджується тим, що слобідське козацтво не підтримало гетьмана І. Мазепу та українсько-шведський союз.

Московська влада активно використовувала пропаганду, універсали, укази, неправдиву інформацію, агітаційні матеріали та звернення, щоб впливати на українське населення. Одним з ефективних методів була дезінформація та поширення негативних чуток про гетьмана І. Мазепу, який був на стороні Карла XII. Московські пропагандисти розповсюджували чутки про те, що гетьман підписав зрадницький договір із шведами, що він передав Україну Польщі, і що він визнав Станіслава Лещинського своїм володарем. Такі нісенітниці сприяли створенню негативного іміджу гетьмана серед козацтва. Крім того, московська влада намагалася контролювати розповсюдження інформації, а також використовувала звернення, маніфести та інші пропагандистські матеріали з метою переконання козаків не підтримувати гетьмана Мазепу та його союз зі шведами. У відповідь Карл XII шведськими зверненнями намагався заспокоїти козаків і завоювати їхню прихильність, але це не дало очікуваного результату.

Список використаних джерел:

1. Нотатки про полон 1709 року прапорщика Густава Абрама Піпера. Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи / упор. С. Павленко. Київ: КМА, 2009. С. 750–756.
2. Оглоблін О. Іван Мазепа та його доба. Нью-Йорк-Київ-Острого: Вид-во Українського історичного товариства, 2003. 496 с.
3. Павленко С. О. Військо Карла XII на півночі України. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2017. 512 с.
4. Павленко С. О. Загибель Батурина 2 листопада 1708 р. Київ: Вид-во КМА, 2008. 265 с.
5. Павленко С. О. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. Київ: КМА, 2009. 602 с.
6. Перрі Дж. Росія під владою нинішнього царя. Калашников В. М. Україна очима іноземців: англомовні мемуари, записки, щоденники XVII – першої половини XIX століття (переклад текстів з коментарем). Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. С.74–78.
7. Слісаренко О. М. Військово-стратегічні аспекти утворення українсько-шведського союзу 1708–1714 рр. Дніпро, 2018. 360 с.
8. Чухліб Т. Шлях до Полтави: Україна і Росія за доби гетьмана Івана Мазепи. Київ: Наш час, 2008. 263 с.
9. Шендрик Л., Янович О. Карл XII і Петро І. Боротьба за панування. Київська Старовина. 1995. № 3. С. 39–48.

РОЛЬ ЖІНКИ У ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБІ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Соколова Наталія Дмитрівна

канд.іст.наук, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Дудка Руслан Костянтинович

студент

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Жінки завжди відігравали важливу роль у житті українського народу в культурно-освітній, політичній і, навіть, військовій діяльності. Сучасні українські жінки продовжують відстоювати незалежність і свободу своєї країни перебуваючи в лавах ЗСУ, займаються громадською діяльністю, захищають права людини. В даній статті ми визначимо роль жінки у визвольній боротьбі українців на різних історичних етапах.

Коліїщина (1768 рік)

Під час козацько-селянського національно-визвольного повстання на Правобережній Україні відзначились Ганна Чаплинська та Марія Веремієнко. Дружина кошового отамана Коліїщини Максима Залізняка Ганна Чаплинська була досвідченою козачкою, яка добре володіла зброєю. Вона брала участь у багатьох битвах, в тому числі в битві під Крутами. Дружина козацького старшини Марія Веремієнко була сміливою відзначилась нападами на панські маєтки, в тому числі і на маєток графа Потоцького.

Українська революція 1917-1921 рр.

В період національно-визвольних змагань українського народу жінки приймали активну участь у політичному житті країни та відзначились у лавах УГА. Членкинями Української Центральної Ради стали відома українська акторка Марія Заньковецька та педагогиня і письменниця Софія Русова. У лавах Української Галицької Армії воювала Наталія Кочура [1, С.32-33].

Друга світова війна (1939-1945 рр.)

Жінки відігравали важливу роль у визвольній боротьбі України під час Другої світової війни. Вони брали участь у діяльності Української Повстанської Армії (УПА), а також у підпільній боротьбі проти радянської влади.

У лавах УПА служили тисячі жінок. Вони брали участь у бойових діях, займалися пропагандою, шпигунством, а також виконували різні господарські і допоміжні обов'язки.

Бойові підрозділи УПА формувались як змішані, так і виключно жіночі. Жінки-бойовиці озброювались рушницями, пістолетами-кулеметами, гранатами. Вони брали участь у нападах на польські та радянські війська, а також у диверсійних операціях.

Так, Дора Маланчук, відома як «Дора», була командиром куреня УПА «Повстанець». Відзначена Золотим Хрестом бойової заслуги УПА. Марія Шостак, відома як «Маруся» - командир сотні УПА «Смертельник», відзначена Срібним Хрестом бойової заслуги УПА [3, С.56-60].

Жінки також займалися пропагандою в УПА. Вони поширювали листівки і брошури, які закликали до боротьби проти німецьких і радянських окупантів. Відома

поетеса і громадська діячка Олена Теліга стала однією із засновниць Українського Червоного Хреста. Перебуваючи у окупованому німцями Києві, очолила Спілку українських письменників, редагувала тижневик «Литаври». Розстріляна разом із чоловіком та іншими членами ОУН в Бабиному Яру в лютому 1942 р.

В цей період видавничою діяльністю займалась Ядвіга Дідківська, відома письменниця, одна із засновниць видавництва «Час». На сторінках періодичних видань поширювала інформацію про діяльність та мету Української повстанської армії.

Після закінчення війни багато жінок продовжували боротьбу проти радянської влади в підпіллі. Вони брали участь у збройних нападах на радянські війська і органи влади, а також у пропагандистській діяльності. Так, Надія Супрун, відома як «Бася», очолювала загін УПА-Захід та була відзначена Золотим Хрестом бойової заслуги УПА. Іванна Боднарчук, відома як «Олена», виконувала роль зв'язкової УПА. За бойові заслуги відзначена Срібним Хрестом [2, с.40-44].

Революція Гідності (2013-2014 роки)

Жінки були одними з перших, хто вийшов на вулиці в знак протесту проти режиму В. Януковича. З перших днів протесту вони перебували на Майдані Незалежності. Активно брали участь у пікетуваннях, мітингах, маршах, а також у блокуваннях органів влади.

Наводимо перелік жінок, які перебували в перших лавах мітингувальників, а деякі з них брали участь у розв'язаній Росією війні на сході України:

- Наталія Кравчук, капітан Збройних Сил України, є однією з перших жінок, які взяли участь у боях на Майдані Незалежності.
- Олена Білозерська, майор Збройних Сил України, стала командиром батальйону «Жіноча сотня».
- Яна Андрійчук, командирка добровольчого батальйону «Госпітальєри».
- Ольга Лисенко, командирка добровольчого батальйону «Легіон Свободи».
- Тетяна Чорновол, відома громадська діячка, була однією із засновниць «Майдан SOS».
- Олена Кравець, відома телеведуча, вважається однією із засновниць «Жінок Майдану».
- Ольга Анатоліївна, командирка батальйону «Бейтар», нагороджена орденом «За мужність» II ступеня.
- Ірина Юрїївна, командирка батальйону «Донбас», нагороджена орденом «За мужність» III ступеня.
- Олена Олександрівна, командирка батальйону «Айдар», нагороджена орденом «За мужність» III ступеня.

Російсько-українська війна (2014 р.-дотепер)

З початку повномасштабної російської агресії жінки служать у Збройних Силах України, у добровольчих батальйонах, займаються волонтерською діяльністю. За даними Міністерства оборони України, станом на 1 січня 2023 року в Збройних Силах України служили понад 42 тисячі жінок, що становить близько 10% від загальної чисельності ЗСУ [4].

Наведемо деякі приклади жінок, які служать у Збройних Силах України:

- Людмила Денисова, колишня Уповноважена Верховної Ради України з прав людини, полковник Збройних Сил України. Це перша жінка, яка обійняла цю посаду.
- Олена Білозерська, майор Збройних Сил України - командирка батальйону «Жіноча сотня». Нагороджена орденом "За мужність" III ступеня.
- Яна Андрійчук командирка добровольчого батальйону «Госпітальєри». Нагороджена орденом «За мужність» I ступеня.

На даний момент тисячі українських жінок займаються волонтерською діяльністю, які допомагають забезпечувати бійців їжею, одягом, медикаментами та іншими необхідними речами.

Отже, впродовж століть українські жінки були активними учасницями боротьби українського народу за свої права та незалежність. В період від початку російської агресії активність жінок у військовій та волонтерській сферах значно зросла. Після закінчення війни ми будемо спостерігати за тим, що роль жінки в політичній, громадській, військовій сферах стане значно суттєвішою.

Список використаних джерел:

1. Коваль Р., Юзич Ю., Карпенко В. «Жінки у Визвольній війні. Історії, біографії, спогади. 1917–1930». – Київ: АрміяInform, 2020. – 632 с.
2. Мельник О. «Жінки в українському національно-визвольному русі». – Київ: Дух і Літера, 2020. – 240 с.
3. Онишко М. «Українські жінки в національно-визвольному русі середини ХХ століття». – Кіровоград: ПП «Імекс-ЛТД», 2009. – 208с.
4. У нашому війську служить понад 31 тисяча жінок [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2021/03/04/v-nashomu-vijsku-sluzhyt-ponad-31-tysyacha-zhinok/>

СЕКЦІЯ XX. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

DESIGN AND RESEARCH OF MODERN MUSEUM SPACE

Chao Meng

Graduate of the School of Art and Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Research supervisor: Khynevich Ruslana

Ph.D., Associate Professor of the Department of Multimedia Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Annotation. *The article studies the application of modern science and technology in the museum space. Scientific and novel use of multi-channel surround projection technology, 360-degree holographic technology, and other multimedia technologies to present the atmosphere of the museum exhibition space, so that tourists through the display of the three-dimensional image of the object, intuitive, close to feel the delicacy of various cultural relics exhibits. Maximize the cultural exchange function of modern museums, so that they can obtain certain social benefits. Using a variety of high-tech technology, from the perspective of culture, technology, system, experience, to create a real, three-dimensional image exhibition atmosphere for visitors, to realize the interaction between people and cultural relics, to better convey historical and cultural information to people, and to truly play the role of modern museums with the protection, dissemination and development of historical and cultural heritage.*

Introduction. Since China's reform and opening up, people have paid more and more attention to building the spirit of patriotism, and local characteristic museums have been constructed in different places to vigorously promote local history and culture, which fully inspire people's enthusiasm for their hometowns and countries. At present, modern museum design is thinking about how to use modern technology can better innovate the design of display space, gradually get rid of the previous single traditional space design method, bring new visual experience to visitors, to achieve better information dissemination effect.

Analysis of previous researches. Various books, articles and scientific publications have considered the subject of modern museum design. To date, many studies have been aimed at determining the rationality of the design of modern museum spaces, as well as the effectiveness of information dissemination.

The author [1] presents advantages and recommendations for cultural communication in modern museums carry thousands of years of history and culture, and contain a rich civilization and spirit behind the collection. In addition to the basic function of display, modern museums also have their own social education function, which also gives museums the mission and responsibility of cultural communication, especially with the arrival of the new media era, which brings opportunities for the innovative development of cultural communication in museums. On this basis, taking the connotation and characteristics of modern museum cultural communication as an entry point, we discuss the advantages of modern museums in cultural communication, put forward the effective path of modern museum cultural communication, effectively play the role of modern museums in cultural communication, and enhance the public's confidence in the culture of the state and the country.

In the converged media environment, the function of modern museums has been changed from collecting and displaying cultural relics to creating a public cultural and leisure space [2]. The setting of the narrative structure of the museum mainly includes the theme, story mode and narrative mode of the museum. Among them, the theme setting should seize the core theme and combine the value of local uniqueness with the common value of human beings; the story setting should shape the story and characters; the narrative mode setting includes spatial narrative, contact narrative, physical narrative and interactive narrative. Through cultural exchanges, museums can raise cultural awareness, improve cultural influence, and better create cultural space.

Museum is not only a reproduction of historical memory, but also a place of inheritance of Chinese excellent traditional culture [3]. In recent years, against the background of increasing development, modern museum exhibitions are facing both challenges and new development opportunities. Therefore, this paper will analyze the influence of traditional culture and art elements on the art of modern museum exhibitions from the characteristics of modern museum exhibitions, and then discuss how modern museum exhibitions should realize the integration of traditional culture and fashion.

In today's ever-developing information technology, for the museum exhibitions, the traditional methods of exhibitions are no longer able to satisfy people's needs [4]. The application of digital technology in museum exhibition has an indispensable position. This paper compares the differences between traditional and digital exhibition methods, analyzes the advantages and disadvantages of specific museum exhibition cases, combines the history of the development of digital technology in modern museum exhibitions, and summarizes the impact of the development of digital technology on modern museum exhibitions.

Statement of the problem. The traditional museum display space is to convey information through pictures and physical objects. The design techniques are relatively single. Visitors can not deeply accept the information of exhibits. This will reduce the visitors' interest in participation. This has a certain impact on the development of the museum. Therefore, in order to improve the status quo, we need to use high-tech technology to improve the level of museum exhibitions, mobilize the mood, atmosphere and impact of tourists to fully feel the charm of the museum and the quality of service, to improve the satisfaction of tourists in the modern museum business, and to lay a solid foundation for the sustainable development of the museum.

Results of the research. For modern museums, their exhibition space design must have a certain degree of rigor and systematicity, regardless of whether the design concept or design methodology adopted for the exhibition space should meet the requirements of certain exhibition planning programs. Among them, the systematic design of the exhibition space refers to the fact that the design of the museum's object display, layout planning, and plane panels should be carried out in accordance with the principle of unified artistic coordination, especially the museum's internal space, lighting effects, and material textures [6]. It should be designed closely around the main exhibits of the museum as the theme, and then through a complete and smooth historical story, create an immersive historical and cultural atmosphere for visitors, fully mobilize the eyes and enthusiasm of visitors, feel the long history and culture of China in the real scene, and deeply understand the connotation of the museum, so as to truly realize the purpose of modern museum heritage and historical and cultural education.

In order to further improve the design satisfaction of tourists visiting the modern museum exhibition space, in the design of the museum exhibition space, the designer should use scientific and reasonable design methods to make the object display their own history of the museum's story fully demonstrated, not only for visitors to explore the design method of the modern museum exhibition space through the object display instructions and the

content of the story, but also for visitors through a good exhibition space decoration style to feel. For example, for the Museum of Culture and Art, the design process of its exhibition space should try to use some relatively simple and bright decorative elements for design, so that visitors can feel the connotation and elegant beauty of the museum through the exhibition environment. In addition, in order to further highlight the museum's exhibition space experience, designers must also produce a certain degree of relevance and personalized panel cabinets based on the scale and historical characteristics of the cultural relics on display, ensuring that the content of the cultural relics exhibition and the form of the aesthetic style remain highly unified. At the same time, local lighting, decorative modeling, scene restoration and other features are also used. Proposing a historical and cultural atmosphere to further enhance the appreciation value and cultural value of various exhibits, bring people a great visiting experience, so that visitors modern museums can fully feel the unique cultural temperament of various cultural relics.

Modern museums in the exhibition space design to achieve breakthroughs and innovation, the premise is to rely on a variety of high-tech technology as a support to realize. At present, many modern museums in China have adopted a variety of technical means to enrich the exhibition content. Among them, the use of multimedia sound and photoelectricity technology has gained greater application effect, through the use of which visitors can be given a strong visual experience, thus attracting visitors once they enter the atmosphere of the exhibition hall to better feel and understand the history and culture. However, in the design process, designers should follow the principle of organic combination, combined with the museum's theme culture and design style, use these high-tech means, remember not to blindly integrate, in order to maximize the museum to the entire exhibition space visual effect and historical and cultural atmosphere, and then make the exhibition space more image, intuitive, and truly realize the purpose of effectively supporting the exhibition atmosphere.

Modern museum is a key place to display the cultural characteristics and charm of the city. With the continuous development of the times, the connotation and value orientation of people in the museum have undergone fundamental changes. This trend, modern museums in the design, the comprehensive embodiment of cultural relics and history and culture as the core concept, and actively use a variety of modern technology, the culture of various cultural relics, cultural stories and other spirits, in order to maximize the interest of museum visitors, so that they can really feel the rich historical and cultural heritage in a relaxed and pleasant atmosphere. In the process of practice, the designer should not only follow the principle of space division, comprehensive consideration of different structural forms of the museum, strengthen the use of graphic panels, as far as possible to use the appropriate exhibition language to create a good environment and artistic atmosphere, but also reasonably determine the best route of the exhibition space, so that the overall museum visit route to achieve a certain degree of consistency, better highlight the cultural connotations of the museum's background, to Enhance the experience of visitors.

1. Digital exhibition design methods

With the rapid improvement of China's science and technology level, various modern museum exhibition space design methods are becoming more and more diversified, especially multi-channel surround projection technology, phantom imaging technology, 360-degree holographic technology is the most effective application, which can greatly improve the level of museum exhibition design, narrow the distance between visitors and museums, and better meet the needs of people's understanding of history and culture. First, use multi-channel surround projection technology. That is, the designer should place more than one projector in the fixed area of the museum to form a huge multi-channel screen display system, fully presenting the real, comprehensive historical and cultural scenes of various

cultural relics, giving tourists a strong visual experience, so that they can stand in the center area of the exhibition space and be surrounded by all the landscapes, and feel the three-dimensional visual images intuitively; secondly, the use of phantom imaging, the use of phantom imaging technology. That is, the use of advanced optical imaging technology, the perfect combination of cultural relics, people, objects, real scenes, etc., to form a virtual information scene, and then the use of certain sound effects, lighting effects of multimedia technology, to create a three-dimensional, rich in historical and cultural atmosphere for tourists, as if they were in the actual experience of the specialists and historical events. This digital technology can be used to fully demonstrate the connotation and culture of the museum exhibition space design, and will be deeply engraved in the hearts of visitors to stay; Finally, the use of 360-degree holographic technology. That is, the use of optical imaging, sound and light control technology and multimedia technology to present the atmosphere of the exhibition space, so that tourists through the display of three-dimensional images of objects, intuitive, close feeling of the details of the various artifacts on display, and at the same time to realize the interaction between people and artifacts, to better convey historical and cultural information to the people, and to truly play the role of modern museums with historical and cultural heritage and development.

2. Exhibition space design method

In the design of modern museum exhibition space, the relevant designers on the one hand follow the people-oriented design concept, and carry out the design of exhibition space by studying the psychological needs of visitors, so as to bring people different visiting experience. On the other hand, we must pay attention to the reasonable construction of the exhibition space, that is, according to the chronological order of various types of cultural relics in the museum and the main elements of the beginning of the design of space form, the use of spatial separation method to create a unique spatial atmosphere, in order to ensure that the visual effect of the exhibits, which will bring visitors to an immersive visual experience and historical and cultural atmosphere. For example, if the vertical direction of the museum exhibition space scale is high, it will give people a solemn and dignified feeling; on the contrary, if the exhibition space is designed to be narrow, it will give tourists a feeling of visual gradient.

3. Historical scene reproduction design method

Historical scene reproduction design method is a design method that should be actively promoted in modern museum exhibition space design is one of the effective methods of modern museum exhibition space design, which can create a very suitable museum theme for visitors. The design method is one of the effective methods that should be actively promoted in modern museum exhibition space design. In the actual application process, relevant designers must be able to use new media technology and equipment to reveal the authenticity of cultural relics.

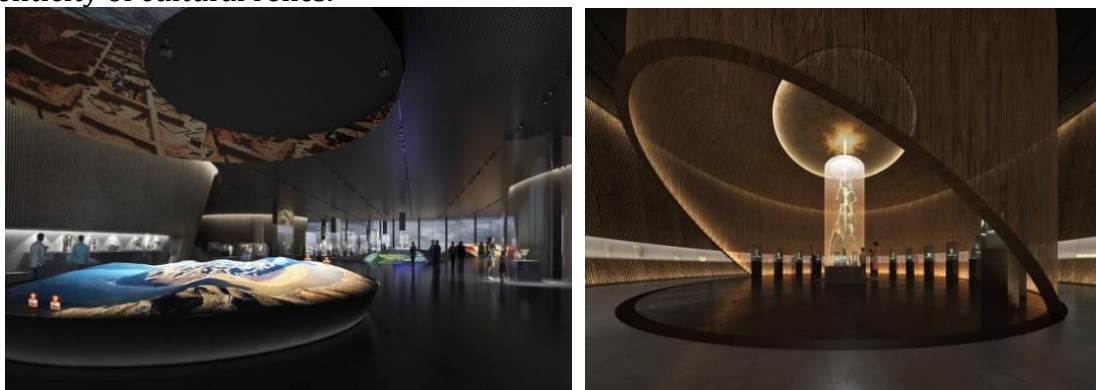

Fig. 1. Samsungdui Museum, digital technology exhibition hall format and interactive methods [7]

Using new media technology and equipment, the true scale, function and value of cultural relics are displayed one by one. The light and color of the exhibition space are reasonably matched and adjusted, and the natural light is used as much as possible to highlight the artistic effect of the exhibition. Create an immersive spatial environment for the audience, so that they can find a fresh sense of time travel, and really stimulate the interest and enthusiasm for understanding the inner history and culture. This will maximize the function and value of the museum.

Conclusion. In order to maximize the cultural dissemination function of modern museums, so that they can obtain certain social benefits, designers should actively use a variety of high-tech technologies when designing exhibitions, from the perspective of culture, technology, system and experience, to create a real, three-dimensional image for visitors, and create a realistic, three-dimensional image of the exhibition atmosphere. Thus achieving a good design effect, so that the sustainable development of the museum is based on a solid foundation.

References:

1. Wang F. G. (2022) Analysis of new elements of modern museum display space design. *China Architecture Decoration and Decoration*, (14), 132-134.
2. Qin Z. C. & Chen X. (2022) Modern Museum Cultural Communication under the Environment of Integrated Media. *Southeast Academic*, (04), 229-236. DOI:10.13658/j.cnki.sar.2022.04.008.
3. Zhang C. (2022) Trial analysis of the fusion presentation of traditional culture and fashion in modern museum exhibitions. *Popular Literature and Art*, (08), 16-18.
4. Zeng J. (2022) Discussion on display space design of modern museum exhibition hall. *China Newspaper Industry*, (02), 20-21. DOI:10.13854/j.cnki.cni.2022.02.009.
5. An J. (2023) Application and innovation of modern museum digital construction technology. *China equipment engineering*, (10), 33-35.
6. Lai S. Y. & Yu X. X. (2020) Exploration of modern museum exhibition space design method. *Oriental Collection*, (21), 105-106.
7. Design proposal for Sanxingdui Museum of Ancient Shu Relics by China Architecture Design and Research Group. URL: <https://www.gooood.cn/design-proposal-for-sanxingdui-museum-of-ancient-shu-relics-by-china-architecture-design-and-research-group.htm>

EMOTIONAL EXPRESSION AND PRACTICAL APPLICATION OF COLOUR IN PRODUCT DESIGN

Chen Xi

Graduate of the Faculty of Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Research supervisor: Khynevykh Ruslana

ORCID ID: 0000-0002-3130-5785

Ph.D., Associate Professor of the Department of Multimedia Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Annotation. *The article explores the emotional expression of color in product design and analyzes the key role of color in the field of product design and the importance of its practical application. By analyzing how color affects visual appeal, brand identity and user emotions in product design, it suggests that different industries and product types require different color strategies.*

Introduction. People are often attracted to a wide range of striking and distinctive colours, which can trigger pleasure and surprise in their hearts and further increase their enthusiasm for life. Nowadays, the creative materials are becoming more and more diversified, and there are more possibilities for colour changes, which brings more creative space to various fields of art. In the process of product design, designers have also begun to take advantage of the richness and variability of colour to create more outstanding product design works with outstanding visual appeal. In addition, people should continue to explore the hidden charms of colour and explore art from different angles, so as to provide more valuable reference directions and methods for product design.

Analysis of previous researches. The topic of colour emotion and product design has been discussed in various books, articles and scientific publications.

Colour can spread the information of the product, Wang Wei wrote in the article with the colour to convey the purpose is to fully express the personality characteristics and functions of the commodity [1], in order to suit the aesthetic flow of the commodity consumer market, the use of colour design creativity to create a more concentrated, strong image, deepen the public awareness of the product, so as to achieve the purpose of information dissemination.

Different colours will give people different inner experiences. Huang Xiaozhou mentioned in the article that colour art is an important form of expressing emotions [2]. In many periods, colour aesthetics went beyond its own physical properties and carried extremely heavy emotions. Different colours will give people different inner experiences. Yuan Yingzhi and Fu Yi mentioned in another article that the different wavelengths of colours acting on the human visual senses [3], thus generating different emotions and associations in the human psyche, is the basis on which the psychological effect of colours can be used in daily life decorations, designs, and publicity.

For different products, there should be different packaging design types and different design styles. Scholars Guo Longwen and Lai Zhijun designed two experiments on the colour box design of computer mouse and the best visual effect of computer mouse packaging design in the Style and colour Design of Science and Technology packaging [4]. They believe that the packaging design of the product will first attract attention in the store and attract

consumers, and good packaging design can highlight the importance of the product. From the experimental results, yellow and red are the most commonly used packaging, followed by black, and green is the least used.

Products using the right colour will effectively increase sales, colour plays a vital role in the product. In an article by Marjan Kaedi and Mahsa Alinia [5], the right colour packaging can attract consumers when buying on impulse, making the product stand out from similar products on the same shelf. In food packaging, colour conveys subconscious messages to consumers about quality, taste, pleasure, and even price. The results of the experiment showed that the extracted colours were 21% helpful in distinguishing between slow-selling and best-selling brands.

In the process of product design, colour has a strong infectious and expressive power. The quality of product design is largely influenced by design colour, Zhang Xinyan writes in his article *The Application of Design colour in Product Design Practice* that colour can be regarded as a visual language of product design [6], which is used to convey information about the product's attractiveness in terms of appearance, personality and product information, thus assisting consumers to better understand the product. Colour can be seen as a visual language of product design, which is used to convey information to consumers about the attractiveness of the product's appearance, its personality, and its message, thus helping them to understand the product.

As Man Ding and Wei Dong argued, Users' emotional experience and need for product colours play a vital role in influencing the purchase and use of a product[7]. Therefore, understanding the user's emotional response to product colour has become a crucial aspect of product colour design. However, faced with a multitude of different colour combination schemes, consumers create a variety of different visual impressions, which creates a challenge to accurately and efficiently capture users' colour preferences. This is a major challenge in the field of product colour design.

Reasonable colour matching helps to convey the product atmosphere, emotion and internal characteristics of the product that the designer wants to express in the process of product design. Zheng Yanling and Cheng Yuanrong believe that the colour matching of products is a major factor for users to choose products [8], and colour matching can directly affect the user's sensory experience.

For designers, Xu Jing and Chen Jiang suggest that when designing products[9], designers should get rid of the common image of colour in the product field, and need to contact more fringe disciplines, break the professional limitations, pay attention to the culture of traditions, rituals and customs, and further think about, explore and enhance the special roles of colour functions. While meeting people's emotional and cultural needs, paying attention to the overall social order and cultural construction, breaking through the pattern and conceptualization of colour application will certainly bring more possibilities for the progress of product design.

The results of the research and their discussion. All these elements reflect that colour is regarded as a unique form of expression which constitutes a distinctive language in the art of design. Product design is an integrated process that combines multiple elements such as colour, function, technology and form to achieve a specific design goal. Colour is not only limited to visual perception, it also has diversity and is an effective way to achieve a higher level of artistic effect. In product design, the rational use of colour not only expands the design possibilities, but also conveys more emotions through the uniqueness and strong visual effect of colour. The path of colour application is very wide, including the application of a single colour, the use of prominent and distinctive colours, and the innovation of colour combinations, which provides more possibilities for product design, and achieves a balance

of visual and emotional effects through the use of colours, and at the same time cares for the audience. With the continuous upgrading of product design and people's pursuit of personalised consumption, the role of colour in product design is becoming more and more prominent. Colour, as an important part of product design, has become a technique and a source of creativity that designers must master.

From the user's point of view, different genders, different age groups, different groups, different personalities, different geographical attributes of the user category have different colour needs. From the perspective of the colour needs of different genders, for female users it is more of a softer and dreamier colour palette, while for male users it is more black, white and grey. In terms of age, older people may prefer dark blues and greys, while children are attracted to bright colours such as yellow, red and green. The choice of colours is also closely related to an individual's personality. Generally speaking, lively and outgoing people will prefer jumping colours, introverts will prefer monotonous colours, and gentle people will prefer pastel colours [7].

Colour emotion refers to a series of colour psychological responses formed when light information of different frequencies acts on human visual organs and is transmitted to the brain through the optic nerve, and then, after thinking, is associated with past memories and experiences. Different colours are endowed with different emotions by people, and at the same time, colours can also convey relevant information. The human visual nerve can capture this information and transmit it to the brain, which will then review past experiences and make bold imaginations, resulting in different psychological responses to colour. Different colours give people different feelings. Generally speaking, yellow gives people a noble and bright feeling; red makes people feel warm and excited; green gives people a feeling of youthfulness and vitality. As colour is the main element of visual communication design, colour perception has a direct impact on people's aesthetic feeling.

Single colours have become very popular in product colour design in recent years. Because of its strong visual tension can be more intuitive to show the characteristics of the product, the characteristics can be faster into the audience's brain, so as to form a long-lasting memory. A single colour element can make the product design more concise and clear, reducing visual clutter. This helps the overall appearance of the product to be easier to understand and recognise. For example, green is a colour that represents nature and peace and is often used to express health, ecology and environmental protection. It is used to represent calmness, relaxation and balance and is therefore widely used in areas such as life, healthcare and sustainability. The green colour brings more vitality to the product and holds an unforgettable tension. This is a Kleenex storage jar with a design inspired by bamboo (Fig.1), including its structure. The emerald green colour scheme combined with the shape of the plant makes this household product a clean and hygienic experience for the user, without forgetting to save paper and protect the environment.

Fig. 1. **Bamboo Tissues Concept Design. Designed by Kim Dero, 2023**

Black is a colour of authority and stability. When it comes to choosing a single colour in product design, black is always at the forefront. Black is often used to convey a brand's sense of class, luxury and style. In design, black often reinforces the high-end positioning of a product, conveying a sense of stability, elegance and style. This is a watch in pure black (Fig.2), with a black dial and strap. The polished, faceted edges of the case, bracelet and bezel work perfectly with the light, contrasting with the vertical texture of the ceramic, while the sole silver-coloured hand and the brand logo design give the whole watch a minimalist and sombre feel, nicely minimising the impact of colour on people's moods. The colour black conveys a sense of mystery and calmness, and appeals to consumers who like to be independent, confident, stylish and high-quality.

Fig. 2. Audemars Piguet Royal Oak Offshore All Black Ceramic "Black Beast" Collection

A single colour often becomes the hallmark of a product brand and helps to increase brand recognition. The exclusive colours of many famous brands around the world are well known to the public and are immediately associated with the brand when they are seen, e.g. Hermes orange (Fig.3), Tiffany&Co.'s blue (Fig.4).

Fig.3. Orange leather bag.Brand Hermès, France

Fig.4. Tiffany&Co. blue mini storage box

However, if the application of a single colour is inappropriate, it will affect the presentation of the design effect or the lack of innovative thinking, so that the tension of the colour can not be brought into play, it is easy to cause negative or even negative effects. Therefore, designers must have sufficient in-depth understanding and knowledge of products and colours in product design.

In product design, it is even more valuable to use colour techniques to cleverly carry out visual stimulation and emotional expression. When the colour scheme is divided into primary and secondary colours, the colour design of the product will be more outstanding. In different product areas, the matching of primary and secondary colours has different emphasis and tendency. From the perspective of the guiding role of the product, the choice of the main and auxiliary colours should be different from the other areas of the difference between the colours, especially in the key parts of the use of special colours, in order to highlight the local morphology of the performance, so that the whole design in the beauty of the basis of the highlighting of the guiding function. In fact, for product designers, there are certain principles to follow in the selection of primary and secondary colours. For example, the clever use of the combination of similar colours can make the product design to avoid unnecessary jumping out of the sense of making the whole more peaceful. Neighboring colour combinations of primary and secondary collocation is very harmonious, but also able to make the product appear more rich and lively. The main and secondary colours formed by the matching of contrasting colours also have a strong degree of contrast, which can create a sufficiently shocking visual effect when attracting people's attention.

According to the findings of the International Colour Consortium, the process of changing colours can bring 10% to 25% of added value to a product's design without additional cost, and according to research, colour is the most sensitive and interesting element in the first 20 seconds of a consumer's observation. The effective application of colour in design can make different consumers feel the design intention. Colour in product design is an important factor in promoting product sales. The design should take into account the product type and function of the product type is different, in the product colour matching need to consider different factors. For example, product packaging, gifts, crafts, accessories and other colour matching should be highlighted through the colour scheme of the product grade, etc., but also consider how to attract the attention of the user; food, beverage and other products, such as colour matching needs to stimulate the human appetite. In addition, the use of the product environment will also affect the product colour matching. Colour matching needs to be compatible with the environment, so that the product looks more coordinated and natural in the environment, and does not break the style of the environment atmosphere. Such as the design of office supplies, generally in neutral colours, and office environment space simple, efficient theme match; medical supplies design should be consistent with the hospital's clean, hygienic, more white or light-coloured.

Conclusion. In product colour design, appropriate product colour choices should be made according to age, background, aesthetic needs, state of mind and other physiological changes, so as to determine its direct promotion effect on the product. Through the analysis of the characteristics of different colours and application scenarios, designers can be better guided to choose appropriate colour schemes when carrying out product design, so that their colour schemes complement the products.

Colour is one of the most vivid, intuitive and highly perceived design elements in life, and it is also the most intuitive emotional expression element in product design. Colour can make the audience quickly attracted to the product, which can not only bring the distance between people and products, but also give the product a kind of emotion. Colour can enhance the visual impact of the product and create an ideal design effect. The product can interpret itself with more prominent visual tension and distinctive emotions, and at the same time communicate with the audience emotionally, thus bringing a higher level of design effect on the basis of maximizing the effect of colour.

References:

1. Wang, W. (2010). The charm of colour in graphic design. *Silk Road*, (08), 79-80.
2. Huang, X.Z. (2023). The aesthetic value of color art in the design of daily chemical products. *Daily Chemical Industry (Chinese and English)*, (01), 127-128.
3. Yuan, Y.Z. & Fu, Y. (2010). The application of color psychological effect in college campus publicity. *Going Abroad and Employment (Employment Edition)*, 73-74.
4. Kuo, L.W. & Lai, C.C. (2019). Examining the color, size, and packaging design of wireless-mouse products. *Color Research & Application*, 44(4), 663-671. DOI: 10.1007/978-3-030-51194-4_118
5. Marjan, K. & Mahsa, A. (2016). Extracting attractive packaging colours to affect the customers' subconscious using data mining. *Int. J. of Business Intelligence and Data Mining*, 11(3), 229-241. DOI: 10.1504/IJBIDM.2016.081865
6. Zhang, X.Y. (2022). The application of design colour in product design practice. *Footwear Craft and Design*, (10), 50-52.
7. Man, D. & Wei, D. (2019). Product color emotional design considering color layout. *Color Research & Application*, 44(2), 285-295. DOI: 10.1002/col.22338.
8. Zheng, Y.L. & Cheng, Y.L. (2022). Research on Product Design Color Matching from the perspective of User Experience. *Footwear Technology and Design*, (18), 169-171.
9. Xu, J & Chen, J. (2022). Exploration and Improvement of color function in product Design. *Design*, (12), 109-111.

ЕСТЕТИКА ВИРАЗНОСТІ ОЛЕГА СТАЛІНСЬКОГО НА УКРАЇНСЬКІЙ БАЛЕТНІЙ СЦЕНІ

Горська Вероніка Ігорівна

здобувачка другого рівня вищої освіти спеціальність «Хореографія»
кафедри режисури та хореографії
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Костур Іванна Андріївна

ORCID ID: 0000-0002-5312-8847

асистент кафедри режисури та хореографії факультету культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Яценко Андрій Анатолійович

ORCID ID: 0000-0002-2853-5440

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри режисури та хореографії факультету
культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Плахотнюк Олександр Анатолійович

ORCID ID: 0000-0003-4130-8653

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри режисури та хореографії
факультету культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

В українській науковій і публіцистичній літературі можна знайти чимало відомостей про творчу спадщину провідних діячів балетної сцени. Український мистецтвознавець та дослідник історії хореографічного мистецтва в Україні О. Плахотнюк звертає увагу на важливості висвітлення творчої діяльності провідних митців хореографії України [5; 6; 7; 8]. Дослідник звертає увагу до важливості цього питання «На жаль, вже не поодинокі випадки, коли молоді науковці не звертають будь-якої уваги на вітчизняних діячів хореографії, і при цьому намагаються у глибинному та псевдо науковому аналізі вивчати лише зарубіжних представників хореографії, не рідко тільки на основі публікацій інших авторів, без можливості відвідати з цілю наукового дослідження у архівах, театрах, мистецьких середовищах тої чи іншої країні з якою пов'язана діяльність даного митця. При цьому не помічають чималу верству провідних митців рідного краю, нерідко більш значущих [8, с. 27].

Звернемось до постаті славетного українського танцівника Олега Миколайовича Сталінського (1906–1990). Свій сценічний шлях – 54 роки на сцені – артист розпочав у складі балетної трупі Київського державного оперного театру ім. К. Лібкнехта (тепер – Київський національний академічний театр опери та балету України ім. Т. Шевченка). З другої половини 1940-х років професійна діяльність артиста була пов'язана з трупю Львівського державного академічного театру опери та балету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний театр опери та балету ім. С. Крушельницької), де танцівник працював з 1946 року й до кінця свого життя.

Так, яскраву характеристику ролі Олексі Довбуша, втілену О. Сталінським під час гастролей балетної трупі Львівського ДАТОБ ім. І. Франка на київській сцені, було надано в публікації В. Гузія «Хустка Довбуша» [2, с. 3]. У статті йшлося про

однойменний балет композитора А. Кос-Анатольського, написаний на широкому документальному матеріалі з використанням народних мотивів гуцулів. Про художній образ, створений О. Сталінським, В. Гузій зазначав, що переконливими засобами артистичного мистецтва, зокрема, надзвичайною акторською майстерністю, артистові вдалося втілити глибокоемоційний образ відважного ватажка опришків. «Довбуш у його виконанні – мужній, сміливий і благородний. Артист, поряд з рисами борця за визволення народу, тонко розкриває глибину почуттів Довбуша до головної героїні Дзвінки», – писав про танцівника театрознавець [2, с. 3]

Цікаве сценічне втілення отримала в О. Сталінського роль Візиря з балету «Сім красунь» К. Кара-Караєва. Коментарі щодо сценічного образу можна зустріти в балетній рецензії Є. Ніколаєнка «Творча майстерність» [2, с. 4]. На думку балетознавця, великою вдачею для артиста стала його відмова від трафаретного образу театрального «злочинця». «Стрункий візир вражає своїм внутрішнім маразмом і нелюдськими якостями. Кожний рух, кожний елемент танцю О. Сталінського пройнятий великим змістом, підкреслює суть візира – прагнення до влади», – писав про танцівника мистецтвознавець [4, с. 4].

Участь О. Сталінського в балетній виставі К. Кара-Караєва «Тропою грому» було висвітлено в однойменній розгорнутій рецензії С. Яковлева «Тропою грома» [12, с. 4]. Театрознавець відзначив, що роль плантатора Герда була однією з найскладніших у спектаклі, адже потребувала від її виконавця не формального, «штампового» зображення негативного персонажу, а відтворення його індивідуальних рис характеру. Критик, зокрема, писав про акторське перевтілення О. Сталінського: «Він зумів переконливо продемонструвати два обличчя Герда: одне – з піднесеним аристократизмом у взаємодіях із білими людьми або поблажливо байдужого в спілкуванні з темношкірими рабами, й інше – людиноненависницьке» [12, с. 4].

Олег Сталінський у ролі полководця Марка Красса з балету «Спартак» А. Хачатуряна постав у центрі публікації А. Смотрич «Факел свободи» [9, с. 4]. Автор статті наголосив, що, з одного боку, танцівник представив типовий образ римського аристократа, з іншого – створив «повний сценічного перевтілення» портрет підступного й розбещеного представника верхівки римської еліти. «Приємно, що О. Сталінський не втратив почуття міри і малює образ реалістичними барвами», – зазначив А. Смотрич [9, с. 4]

Окреме місце в історіографії проблеми посідають мистецтвознавчі відгуки щодо балету «Спартак», підготовлені самим О. Сталінським. Так, у листопаді 1965 року з'явилися одразу дві статті – ««Спартак» у Львові» [11, с. 4] та «Свято в театрі – свято у серці» [10, с. 4], присвячені львівській прем'єрі балету «Спартак» А. Хачатуряна. Значний сценічний досвід (на момент виходу статті за плечима О. Сталінського нараховувалося вже близько 40 років сценічного життя) дозволив танцівникові аргументовано висвітлити як позитивні сторони вистави, так і вказати на певні прорахунки. Окремий акцент танцівник-критик зробив на участі автора музики – А. Хачатуряна в підготовці спектаклю. Він писав: «Наслідуючи великі традиції, А. Хачатурян створив свої балетні партитури як твори симфонічні, пронизані танцювальними ритмами. Однією з особливостей «Спартака» є введення в неї [виставу – авт.] хору. Це сприяє монументальності, поєднанню оркестрового звучання та масової дії на сцені» [11, с. 3].

З нагоди 70-річного ювілею О. Сталінського було підготовлено публікацію відомого драматичного актора Б. Молчанова «Артист балету» [3, с. 3]. Розмірковуючи над сценічним талантом танцівника, автор статті пригадує найхарактерніші ролі

Сталінського, різножанровість яких вражає діапазоном та мистецтвом акторського перевтілення. «Складно перерахувати всі ролі цього видатного танцівника, – пише Б. Молчанов. – Ні, не танцівника, а артиста балету, тому що в будь-якій ролі його балетна техніка слугувала розкриттю образу, надзавдання, характеру» [3, с. 3].

Метою наукової розвідки Л. Вишотравки «Роль творчості Олега Сталінського у формуванні вітчизняної школи чоловічого балетного виконавства першої половини ХХ століття» [1, с. 175–181] став аналіз сценічного доробку танцівника, пов'язаний із роками його роботи на сцені Київського державного оперного театру ім. К. Лібкнехта. Авторка ґрунтовно довела, що О. Сталінський зробив вагомий внесок у формування національної хореографічної школи.

Кожна роль Олега Сталінського ставала високим технічним і яскравим акторським досягненням. Упродовж 20 років роботи на сцені театру О. Сталінському вдалося співпрацювати з багатьма відомими радянськими балетмейстерами (М. Дисковський, Л. Жуков, В. Литвиненко, Р. Баланотті, Є. Вігілев, Г. Березова тощо), кожен з яких вплинув на формування в танцівника цінного досвіду роботи як в експериментальних виставах, так і в спектаклях академічної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Вишотравка Л. Роль творчості Олега Сталінського у формуванні вітчизняної школи чоловічого балетного виконавства першої половини ХХ століття. Мистецтвознавчі записки. 2018. Вип. 34. С. 175–181.
2. Гузій В. «Хустка Довбуша». *Вечірній Київ*. 1953. 8 серпня. С. 3.
3. Молчанов Б. Артист балета. *Львівська правда*. 1976. 16 січня. С. 3.
4. Ніколаєнко Є. Творча майстерність. *Вільна Україна*. 1954. 29 жовтня. С. 4.
5. Плахотнюк О. Творчість Тараса Григоровича Шевченка на балетній сцені. *Вісник Львівського університету : зб. наук. праць: серія мистецтвознавство*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. Вип. № 15. С. 171–176. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/view/3171>
6. Плахотнюк О. Балетмейстери державного українського театру музичної комедії у Львова (1946–1953 років). *зб. наук. праць: Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Вип. 20. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. С. 203–211 URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/view/10625>
7. Плахотнюк О. Василина Степанівна Щурат-Глуха (схиігуменія Вероніка) – забута постать львівської сцени. *зб. наук. праць: Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016. Вип. 17. С. 255–261. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/index>
8. Плахотнюк О. Сторінки творчої біографії Едуарда Бутинця. *зб. наук. праць. Танцювальні студії*. 2018. Вип. 2. С. 27–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ds_2018_2_5
9. Смотрич А. Факел свободи. *Вільна Україна*. 1965. 26 листопада. С. 4.
10. Сталінський О. Свято в театрі – свято у серці. *Вільна Україна*. 1965. 28 листопада. С. 4.
11. Сталінський О. Спартак у Львові. *Львівська правда*. 1965. 4 листопада. С. 4.
12. Яковлев С. Тропою грому. *Львівська правда*. 1963. 1 червня. С. 4.

НАЦІОНАЛЬНІ МОТИВИ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ПРИ МОДЕЛЮВАННІ СТИЛІЗОВАНИХ ЗАЧІСОК

Севериненко Ліна Володимирівна

здобувачка фахової передвищої освіти

Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну, Україна

Науковий керівник: Шмегельська Юлія Василівна

ORCID ID: 0000-0001-6136-0905

кандидат мистецтвознавства

Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну, Україна

У публікації висвітлено історичні аспекти формування та розвитку творчої діяльності при моделюванні стилізованих зачісок на основі національних елементів. Проаналізовані основні способи використання національних мотивів при композиційній побудові зачісок з декоративними доповненнями. Приділено увагу провідним модельєрам, стилістам, і дизайнерам які продовжують працювати з національними мотивами трансформуючи їх у сучасні образи.

Історичні аспекти розвитку національного одягу та зачіски відображено у працях дослідників та педагогів. Вони розкривають і передають індивідуальні творчо-методологічні засади та апробують методи технологічних новацій при побудові нових форм етнічних образів, впроваджуючи їх у навчально творчий процес.

Очевидно, що національний український костюм та зачіска – важливе джерело нових творчих ідей для багатьох художників-модельєрів, перукарів, стилістів та дизайнерів одягу.

У сучасних стилізованих колекціях провідних українських майстрів та початківців знаходимо чимало прикладів «історизмів». Інтерпретація історичного українського костюма та зачіски сучасними засобами – важливе творче завдання, що підкреслює індивідуальний підхід до створення цілісного образу.

На цінні джерела історичних відомостей етнічного спрямування еволюції українського костюма та зачіски зосередили свої дослідження: І. Оболенська, С. Лубянська, О. Шандренко, К. Кисельова, О. Радчук, О. Шевнюк, З. Васіна. М. Мельник тощо.

Праця І. Оболенської, Л. Сургай, С. Шевелюк «Історія перукарської справи» [2], зокрема розділ «Національні особливості світового перукарського мистецтва», є корисним джерелом для вивчення не лише національних зачісок України, а й містить певні етнографічні матеріали, які можуть бути використані як джерело для сучасного моделювання зачісок різного призначення.

Сучасна дослідниця С. Лубянська розглядає дизайн зачіски як особливий вид мистецтва, який перетворює зачіску на явище культури [1]. У роботі висвітлюються питання, що сприяють формуванню системи знань, навичок та умінь, необхідних для практичної роботи з художнього проектування арт-зачісок, популярних, перспективних моделей і колекцій, що демонструються на подіумах.

Як відомо, завдання дизайну зачіски полягає у тому, щоб створити щось своєрідне, оригінальне, не схоже на те, що вже існує. На сучасному етапі розвитку українського суспільства дизайн зачіски являє собою сферу, що динамічно розвивається у світовому та вітчизняному просторі, зачіска має свою історію розвитку, теорію, концепції і навіть свою філософію. У той же час зачіска має багато різновидів, що базуються на етнічних рішеннях.

Найчастіше стилісти, дизайнери звертаються до класичного стилю в одязі та зачісках, але в сучасному світі моди все більше знаходить відображення етнічний стиль, який використовується як складна культурно-естетична система, яка є результатом соціалізації особистості до навколишнього середовища.

Кожній країні властиві свої національні й культурні особливості моди одягу та зачісок.

Український народ на сьогоднішній день переживає тяжкі часи які мають спонукати до вивчення історії, до повернення витоків культури через різні складові.

Перукарське мистецтво не є винятком, при дослідженні зачісок було встановлено, що у стилізованих зачісках часто відображаються елементи фольклорних та історичних напрямків. Стилїзована українська зачіска та цілісний образ були продемонстровані на XXVI чемпіонаті України СПУ, який відбувся в рамках найбільшої виставки індустрії краси Inter CHARM-Ukraine 2023 у м. Києві (рис. 1, 2). Робота Севериненко Ліна, здобувачки освіти БФКСД під керівництвом Шмегельської Ю. В. посіла перше місце в номінації «УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНО-СТИЛЬ» (рис. 3, 4).

Рис. 1. Переможні роботи здобувачок освіти БФКСД під керівництвом Шмегельської Ю. В.

Натхненням для створення стилізованого образу від Севериненко Ліни послуговували роботи Вікторії Наумової, яка провела з донькою чотири дні в підвалі під час артилерійських обстрілів. З часом жінка евакуювалася до Польщі, там під впливом побаченого почала малювати українські міста, що потерпають від збройної агресії російської федерації. На її ілюстраціях вони постають в образах жінок, які опинилися в умовах війни.

Якби охоплені війною українські міста були людьми, то вони мали б жіноче обличчя. Так вважає художниця Вікторія Наумова. Жінка створила цілу збірку ілюстрацій, на яких міста нашої країни постають в образах войовничих та багатостраждальних жінок.

Рис. 2. Переможна робота БФКСД в номінації «УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНО-СТИЛЬ»

Сучасні стилізовані зачіски в фольклорному стилі часто виконуються для показів, фотозйомок, виставок, для демонстрації на конкурсах, чи для театру і кіно. Вони можуть мати елементи з різноманітними видами плетіння або бути виконані у вигляді вінків (рис. 4).

Рис. 3, 4. Нагорода Л. Севериненко здобувачки освіти БФКСД за стилізовану зачіску з вінком

Отже, саме вивчення історичних та етнографічних різновидів зачісок, а також дослідження можливостей їх вдосконалення дають нам змогу здобути більш повну картину естетичних та художніх цінностей, що закладені в стилізованих зачісках. Зважаючи на знання щодо особливостей моди та керуючись сучасними модними тенденціями в дизайні зачісок, фахівець перукарського мистецтва отримує можливість у створенні оригінальних, неповторних, затребуваних стилізованих образів.

Список використаних джерел:

1. Лубянська С. П. Дизайн зачіски: навч. посіб. / Київ : Кондор, 2010. 216 с.
2. Оболенська І. І., Сургай Л. С., Шевелюк. С. Б. Історія перукарської справи / за ред. В. Ф. Орлова. Київ : Грамота, 2005. 352 с.

[illegible]

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАУКИ»**

1 грудня 2023 року ♦ Чернігів, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 01.12.2023. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 31,53. Замовлення № 23/004. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.